

KÖLCSEY
FERENC
ÖSSZES
MŰVEI

2

KÖLCSEY FERENC

Ö S S Z E S M Ű V E I

SZÉPIRODALMI KÖNYVKIADÓ

1960

MA 13.096

ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

Kövdeknapló

1960 év A *3472* sz.

POLITIKAI BESZÉDEK

KÖVETEK VISSZAÉRKEZÉSEKOR

Nem félelem nélkül állok fel, Kegyelmes Uram, most, midőn Excellentiádat s megyénk országgyűlési képviselőit a Tek. Rendek nevében kell köszöntennem. Gyengébbnek érzem magamat, mintsem azon hálával teljes érzéseket, azon hazafiúi tiszteletet, melyet a haza gyámolai mindnyájunktól érdemelnek, méltó szavakba önthessem ki; gyengébbnek, mintsem ily fényes megyének méltó szószólója lehessenek, s azon dísz és erőt, mely e nagytekintetű közönségnek sajátja, beszédem által kitündököltessem. Azonban egyfelől annak tudása, hogy a közhála és tisztelet érzései bennem is gerjedeznek; másfelől az öröm, hogy szerencsés vagyok ez érzéseket a haza nevében fedezni fel: bizakodást öntenek lelkembe; s gondolatimnak bátorságot, s szózatimnak erőt kölcsönöznek. Szatmár vármegye, e forróan kedvelt, e szép haza szól általam Excellentiádban a maga atyjához, képviselőinkben a maga fiaihoz. Atyjához, kinek most hosszú távollét után a viszonzítás örömeivel dűl kebelére; jól érezvén, hogy e kebel az országgyűlés minden viszontagsági között érette vert, érette gyúladott. Fiaihoz, kiket az anyai szeretet egész bizodalmaival küldött el, hogy ügyének tántoríthatatlan oszlopai legyenek; kiket most az anyai szeretet egész kilobbanásával fogad vissza; mert hiszi, hogy a kötelesség szentségét szüntelen szemek előtt hordozták;

s küzdés és kísértetek közt a haza nevét palládiumként rejtegették szíveikben, s mindeneket és saját magokat érte feláldozni mindég készen valának.

Szép, és minden jobbak ohajtására méltó dolog oly polcon állani, melyre egy egész nép pillantatai vagnak függesztve. Boldog az, ki ily polcon erővel teljes lélekkel, megvesztegethetetlen ősi erkölccsel, s lángoló hazaszeretettel ragyoghat! Ezreknek sorsa függ őtőle, ezreknek ohajtásai repülnek minden lépte után; s ha ez ohajtásoknak a lehetőségig eleget teve: minő megjutalmazó érzéssel fogja majd embertársainak háláját aratni! Sokan dicsőségnek vélik, ha tettek által, bár vész és átok között, óriási magosságra emelkednek, s magok körül bámúlást támasztanak: én azt hiszem, hogy a dicsőség minden nemei közt legdicsőbb az, midőn valaki egy egész hazának szerelme, s egy egész embernemnek áldása. E dicsőség várja a mi kormányunkon Excellentiádat, a mi körünkben képviselőinket, kik huszonhárom hónapi országos munka után itt a benne bízó haza színe előtt követésekről számot adni megjelentenek.

Isten az embert szabadságra teremtette, de egyszersmind társaságra is; s a társaságos élet törvényt és igazgatást kíván és hoz magával. Szerencsés nép az, melynél törvény és igazgatás a társaságos életet úgy veszik korlátba, hogy mégis a szabadság szent kincse fogyhatatlanul megmaradjon, hogy szolgaság és járom az emberiséget meg ne alacsonyítsák, s a lélek a maga fennrepüléséből por és homály közé ne kényszeríttessék! Örök hála a mi őseinknek, kik saját vérek hullásával nekünk nemcsak lakföldet szereztenek, hanem még annyi szélvész közt is oly polgári alkotványt hagytak által, melynek melegítő sugáritól a szabadság becse, virága, századokon

keresztül el nem aggható ifjúságban virúlhatott! Ezen alkotványban király és nemzet kölcsönös bizodalommal függhetnek egymás karjain; midőn a király a nemzetet hívja meg, hogy önmagának törvényt szabjon, a nemzet pedig királyának arcain vigyázza a megeleégedés és helybenhagyás vonásait. Így önkényes uralkodás és féketlenség egyiránt el-távoztatván, sem az emberi lélek szabad ereje hata-lom által le nem nyomathatik, sem az emberi szív szelíd érzései zabolátlanságban el nem vadúlhatnak. Megbecsülhetetlen jótéteménye a mi törvényeinknek! Innen van, hogy ezen mi törvényeink egy egész ezred óta, melynek folytában annyi országok s országos alkotványok romlás és semmiség közé hullottak, rendületlen állanak fenn; s az irígység és kajánság száz meg száz lesei közt is, és gyakran (fájdalommal említem azt) a hazafiak bűnei közt is, időnkig által-szállván, bennünket a magok jóltévő árnyékában nyugtatnak.

Vannak, kik vagy érteni nem akarják, vagy érteni nem tudják, minő meghálálhatatlan ajándék a sors-tól, ha valamely nemzet a régiség által szentté lett törvények oltalmában szabadon él. Nem egyszer hallottam a gondolatlan állítást, hogy törvényeink és egész polgári alkotványunk a régen múlt századok körülállási között támadván, az újabb kor meg-változott helyhezteséséhez többé nem illenek, s azo-kat másokkal kellene felcserélnünk. De vajon lehet-e idő, mikor az emberiségnek kevesebb szüksége legyen a szabadságra, s az abból folyó jótéteményekre, mint egykor volt? Miért a mi szabadságunkat őrző szent alkotványt semmivé tenni? Hogy emberi jusainkat elveszessük? Annyira elalacsonyúlt talán senki sem leszen, hogy e természet ellen való ohajtás benne

támadhasson. Vagy talán az újonnan kívánt polgári alkotmányban újabb szabadságot keresnénk? Boldog az, ki a jelenvaló jókkal megelégedve él, s levegői képek után nem kapdoz! Boldog az, ki eléggé bölcs általlátni, hogy az emberiség belső helyeztetése, indulatai, szükségei, minden, egymástól bármily messze fekvő időkben ugyanazok, s ugyanazon módokon orvosolhatók! A külsőt a belsőtől, a változót az örökre változhatatlantól éles szemeknek könnyű megismerni, s az ily szemekkel bíró férjfiú ha lát is némely melleslegvalókban változtatni valót, jól tudja azt, minek kell örök megmaradást kívánni; miért kell a hazafiúság minden buzgóságával küzdeni, hogy veszélyes kezek alá ne jusson.

Jól érzék ezt a közelebb múlt országgyűlés bölcsei, s ugyanazért a mi régi, alapos törvényeink fennmaradásokért újólág egy törvénycikkelyt alkottak. E cikkelynek szavai midőn a nemrégén lefolyt szomorú emlékezetű napokat hozzák eszünkbe, ugyanakkor sebeinkre balzsamot kívánnak önteni, s a jövődre nézve királyunk kegyelmében s ősi alkotmányunk óltalmában mutatnak reménységet. Bízható kilátás, melynek vigasztalásáért az országgyűlésnek forró hálával tartozunk; s ezen hálát most íme Excellentiádnak színe előtt, s a mi köztiszteletet érdemlő képviselőink karjai közt öntjük ki. Azok, kik az ország jeleseivel s jelesei közt együtt fáradtanak, köszönetünk kifakadását minden társaik nevében a legméltóbban fogadhatják el. Az a láng, mellyel országgyűlésünk jobbjai a nemzeti szabadságot és méltóságot védelmezték; az a gond, melyet nyelvünk csinosodására s tudományos előmenetelünkre fordítottak, az a nyugtalanság, melynek terhe alatt, szinte két esztendei kimerítő fáradsággal, küzdöttek, örök

emlékezetünkben fognak maradni; s büszkék vagyunk annak tudásában, hogy Excellentiád, a mi kormányozónk és atyánk, s e Mélt. és Tek. Férjfiak, a mi képviselőink és testvéreink, a közönséges magyar hazának jóltévői közt nem utolsó helyet foglaltak el. Azon dicsőség, melyet ily férjfiak, kiket mieinknek nevezhetünk, az egész nagy nemzet tekintetei előtt szedhettek, mireánk is ragyogó visszasugárzásban fénylik által; s öregjeinkben örömet gerjeszt, ifjainkban pedig a vetekedés buzdító tüzét ébreszti fel. Adja az ég, hogy az így felébredett tűz hasznos következtetéseket vonjon maga után! Adja az ég, hogy a hazafiúság lelke, a közjó szerelme, önhaszon-megtagadás, tanulás és tapasztalás által nyert gazdag ismeretek legyenek az újonnan felserdülő generációnak bélyegei. Így nyugalomban várhatnók a jövődőt, hivén azt, hogy újabb meg újabb oszlopokat nyerünk, melyek polgári alkotványunkat felettünk továbbra is rendületlenül fenntartandják.

Azonban bízzuk a jövődőt az örök végzésekre, s örvendjünk a jelenvalónak; mert a sors most sem hagyott minket férjfiak nélkül, kik a közönséges terheket hűséges vállakon viselik. Ami Excellentiádat illeti, Excellentiád az ifjúság napjaitól fogva szakadatlan gonddal őrizte a hazát; s most midőn tiszteletre méltó ősz fürtjeivel egy erősb, egy követésre méltóbb embernyomra emlékeztet bennünket, annál teljesebb mértékben érdemli hálánkat: mennél buzgóbb, mennél atyaibb szeretettel munkálkodik értünk még most is, midőn már a pihenés órája megjelent, s az elfáradt test a lélek lángerejével nehezebben bír. Engedjen isten Excellentiádnak még tartós s fájdalomtól szabad életet! Engedje isten, hogy Excellentiád ezen megye kormányát, melyet annyi

esztendők óta bölcs mérsékléssel viszen, mindnyájunk örömére kezei közt még sokáig tarthassa!

Ti pedig Mélt. és Tek. Férjfiak, megyénk nagy érdemű képviselői, a mi testvéri szíves elfogadásunkban leljétek fel a bért, mit húzamos munkálódásaitok által oly méltóképpen érdemeltek. Kincset, és tisztességjeleket osztogatni nem szoktunk; de egy egész megyének, egy tiszteletre sok tekintetben méltó nagy közönségnek helybenhagyása s köszönete minden meg nem romlott szív előtt örökre megbecsülhetetlen jutalom.

Nagykároly, 1827

GRÓF KÁROLI GYÖRGYNEK

Méltóságos gróf, nagyságos urunk!

Ime egy hazafiúi megszólítás, méltóságos gróf! s adja az ég, hogy nagyságod ezt azon részvétellel fogadja, mellyel mi óhajtjuk, s nagyságodnak kegyességétől reméljük is.

Hat esztendő óta tisztválasztás nálunk nem történt, s most, midőn a jövő július hónap 7-kére új tisztválasztás rendeltetett, mindent szükség elkövetnünk, hogy jól meggondolt választással a hosszú idő alatt becsúszott visszaéléseket elhárítsuk; a magányos ember bátorságban létének talpkövét megvessük; s a törvény és igazság kiszolgáltatását s hazánk sérthetetlen jusait a lehetőségig hűséges kezek közé tegyük le.

Volt idő, midőn a vármegyei hivatal után senki sem ásítózott; s az, mint közönséges teher, az attól vonakodó érdemesnek vállaira erőszakosan tétetett fel. De e napok többé nincsenek; és számos romlott lelkűek a hivatalt haszonlesés eszközévé alacsonyítván le, annak vagy elnyerésére, vagy megtartására alattomos utakon, pártszerzés, megvesztegetés s több efélék által törekednek. Mit várhat ilyen esetben a magányos ember? mit várhat a haza? Mindnyájan átlátjuk; s átlátjuk azt is, hogy nagyságod, kinek nemzetsége vármegyénk legszebb s legnagyobb részének birtokában századok óta virágzik, sem magányos

ügyeit, sem alattvalóinak szerencsáját hidegen tekinteni nem fogja s tisztválasztásunkban kétségkívül részt veend. De könyörgünk nagyságodnak, hogy részvételét ne csak a magáéira, hanem reánk is kiterjeszteni méltóztassék ; s ezen könyörgéssel annál biztatóbb reménységgel járulunk elő : mennél jobban érezzük, hogy ha egyfelől nagyságodnak köztiszteletben álló, szent hazafisége a közügyet minden esetben szívéen hordozza ; másfelől az a nagy születés és birtok, mely nagyságodat grófi testvéreivel együtt a Szatmár megye státus természetes előljárójává teszi, kötelezi nagyságodat, ezen státust pártfogás által vigasztalni és erősíteni.

Lehetetlen is, méltóságos gróf, hogy nagyságod ezen kötelesség szentségétől mélyen meghatva ne legyen ; s midőn mi nagyságodat arra emlékeztetni bátrak vagyunk : tökéletesen hisszük azt, hogy nagyságod ezáltal magát megbántottnak lenni nem tartja ; sőt inkább ez a bizodalom, mellyel itt megszólamlottunk, nagyságod kegyességét irántunk felébreszti s közelebbre fűzi közöttünk a láncot, mely minden hazafit, nagyot és kicsinyt a közönséges ügyekre és jusokra nézve egy körben tart.

Igenis méltóságos gróf ! Nagyságod fog reánk egy tekintetet fordítani, s megengedi azt kegyességétől kinyernünk, hogy a reánk jövő fontos napon közöttünk megjelenjen, s minket minden jóban, szépben és igazban pártfogoljon.

Emlékezzék meg nagyságod, hogy a mi vármegyénk a Károli fényes ház bölcsője, s ne engedje, hogy annak virágzása méltatlanok által meghervadjon ; ne engedje, hogy olyanok jussanak hivatalokra, kik talán az oltalmatlan, szegényebb nemesség jusait megtapodják, s az adózó népen zsákmányt szedjenek.

Boldog az, kit a szerencse azon polcon tart, honnan ezereknek nyujthat oltalmat! boldog nagyságod is, mert íme egy vármegyének nemessége fordul felé; s lehetséges lenne-e, hogy nagyságod ezen pillanat iránt érzéketlenül maradjon? Éljen szerencsésen a méltóságos gróf, s adja meg az ég nagyságodnak a jelenkor és maradék áldását; mi forró tisztelettel maradunk.

Nagykároly, június 26-án 1829.

Szatmár vármegye nemessége

1829

IFJ. B. VÉCSEY MIKLÓS
BEIKTATÁSAKOR

Méltóságos Báró Helytartó Ur. Fogadja el Nagyságod a mi ajkainkról örömmel, szeretettel és tisztelettel tölt idvezletét a Szatmár vármegyei nemességnek; azon nemességnek, mely a Nagyságod hálát érdemlett atyjának, a mi örökre kedvelt főispányunknak számos esztendőig tartott kormányában nem csak boldogságát, de dicsőségét is találta; s mely a Nagyságod igazgatása alatt, midőn személyében egyfelől a felejtethetlen atya gyermekét és képviselőjét, másfelől saját hazája fiát s az uralkodó felség ohajtott ajándékát ölelné, kétszeres megnyugvását reméli. De midőn itt Nagyságod előtt a mi érzéseinket kiöntjük, midőn Nagyságod elébe tisztelet és engedelmesség jeleivel járulunk, nem titkolhatjuk el azon őseinktől örökbe nyert büszkeségünket is, mely szerint jól érezzük, hogy e kormány, melyhez Nagyságod közöttünk ülni fog, e vezéri pálca, melyet előttünk viselni készül, éppen olyan mértékben kölcsönöznek fényt Nagyságodnak: amilyen mértékben mi megtiszteltetve vagyunk az által, ha királyunk kegyelménél fogva a második Vécseyt is magunkénak lenni mondhatjuk, minekutána az első hosszú ideig atyai módon érezte velünk, hogy ő miénk volt minden tekintetben, s mindenkor. Szolganépet kormányozni, szerencsétlen rabelsőség; szabadok közt érni fő helyre, legszebb jutalma a személyes érdemnek. Mi egyik,

nem megvetendő tagját tesszük a magyar nemzeti nagy testnek, mely istenének kegyelméből s királyának oltalma alatt ezer esztendő szabadságát mind bírja, mind becsüli. Első fog lenni Nagyságod közöttünk, egyik szép megyéjében a dicső nevet viselő nép hazájának, melynél szebb, és kedveltebb és imádottabb az egész föld kerekiségén nem találhatik. Nincs kétségünk, hogy ez a gondolat nem kevésbé emeli Nagyságodat, mint a mi keblünket hevíti, s ezt hívén kettőztetett lelkesedéssel állunk itt új kormányozónk előtt, s kettőztetett lelkesedéssel készülünk oda elkísérni, hol az öszvegyűlt rendek között az előlülői széket elfoglalandja. Jőjön tehát Nagyságod, s addig is, míg gyűléseink szent boltozata alatt e nemes megye kormánya és boldogsága hű kezeibe fog letéetni, a mi örömtől hevülő körünkben érezze, hogy ha maga a remény, mely által Nagyságod következő igazgatásától minden szépet és jót bizakodva várunk, szeretetünket és tiszteletünket ennyire felgyúlasztja : mely hálát, mely áldásokat aratand még, ha nagylelkűség, törvény és igazságszeretet által bennünket boldogítani fog, s szabadságunk szentségét sértetlenül fenntartani fáradatlan erővel igyekszik. Ezt hisszük Nagyságod felől, mert oly atyának gyermeke, kiről ezt tapasztalhattuk ; s ha erény és érdemek firől fira szakadatlan folyással örökben maradnak, adja isten, hogy valamint most Nagyságodat saját atyjának kormányhelyére örvendve bekísérjük : úgy a mi gyermekeink egykor hasonló gerjedések közt kísérik be Nagyságodnak fiát; aki, midőn atyjának s nagyatyjának tettei például előtte kitétetnek, ősi fény és saját önérzés által, mint most Nagyságod, boldog legyen és boldogítson.

Nagykároly, 1830. márc. 15.

A MEGYEVAR ÁLTALTÉTELÉRŐL

Közgyűlési beszéd

Különböző véleményekre oszolni, s azokat egymás ellen tűzzel védelmezni, kétségkívül oly dolog, ami, minden szabad emberekből álló gyülekezet alatt, igen gyakran s igen természetesen szokott megtörténni. De e jelenvaló esetben van valami olyan, ami az előre néző hazafi keblét nyugtalansággal töltheti be. Mert ha kimondanom szabad, azt láttatom magamnak észre venni, hogy midőn itt egyik fél a N.-Károlban maradásért, másik a Szatmár-Németibe költözésért harcol, s okokra okokat halmoz fel: mindegyik félnek van még valamije; amit ki nem nyilatkoztat, kinyilatkoztatni talán nem is fog: s ami mégis minden előmondott okai közt reája nézve talán legfontosabb, s leginkább meghatározó erővel bír. Látnivaló Tek. Rendek, hogy ily helyezettetésben egymással egyesülnünk lehetetlen; mert ha valamelyik félnek minden előadott okai egyenként ellentmondhatatlanul megcáfoltatnak is: de belől, a titokban tartott, s következőleg ostrom alá nem jöhető indítóok makacsul meg fogja helyét tartani, s a meggyőződés útját elzárja. Így lévén a környűllás, ki az, aki által nem látja, hogy a győzedelem akármely részre dűljön is el, siralmas következéseket von majd maga után, mivel a meggyőzött félben az a mélyen elrejtett principium

hosszú fájdalomnak és bosszús érzéseknek táplálója marad. Ezen tekintetnél fogva Tek. Rendek, nem azt kérдем többé: mi hasznosabb? N.-Károlban maradnunk-e vagy Sz.-Németibe költöznünk? Hanem egyedül azt: mi által kerülhetjük el magunk közt a hosszú időre történhető káros szakadást? Az által-e, ha a kérdés alatti javallatot a maga bölcsőjében elfojtjuk; vagy ha azt jóváhagyás végett a felsőség elébe terjesztjük? Vonjuk el egy kevéssé a tüzesen vítatott tárgyról figyelmünket, s gondoskodjunk saját magunkról. Több tiszteletre méltó férjfiakat látok itt, kik vagy résztvevői, vagy legalább szemlélői voltak azon megyénkre nézve veszedelmes időszakasznak, midőn a hazafiak közé becsúszott viszálykodás, s bizodalmatlanság egy egész embernyomig be nem gyógyult sebeket hagyott maga után. Esztendők múltak el, és sokan az akkoriak közül sírjokba költöztek, s valahára a nagyon régi sebek a még élőknek szíveiken is behártyáztak. Rettegnünk kell Tek. Rendek, nehogy ismét e behártyázott sebek felett újakat szaggassunk, rettegnünk kell, nehogy ezt az azolta nevedett, s még keserű fájdalmakat nem tapasztalt generációt az előbbinek szomorú tapasztalására juttassuk. De mit tegyünk hát a kedvetlen következesek elhárítására? A javallat megvizsgálatása folyamatba vétetett; a nagykároli és szatmárnémeti két felekezet teljes ellenkezésben áll egymás előtt: más út a békeségre nincs, mint ha kettő közül egyik a maga véleményét önkénytelten feláldozza. Azonban, ha csak áldozat által lehet a dolgon segíteni; nagy kérdés: kinek van jusa mástól ily áldozatot kívánnia. Senkinek Tek. Rendek, de amit kívánni nem lehet, szabad remélni; s ha talán a két felekezet közt van egy, mely a maga véleményének feláldozásával is, megtarthatja

a győzelem reménységét : nem lehetetlen képzelni, hogy az áldozat, az önszeretet titkos sugallási mellett is, megtörténhet. Ezen állítás paradoxonnak látszhatik, s ami a szatmárnémeti felekezetet nézi, természetes is, hogy ez, itt elvesztvén vagy feláldozván ügyét, semmi nyereségre többé számot nem tarthat. De nem így van a nagykároli résszel ; s ime ezen rész az, melynek figyelméért könyörgök, hogy ajkaimról a békesség szózatit meghallgatni méltóztassék. Csak két eset lehetséges. A költözést javasló okok vagy cáfolhatatlanul igazak, vagy nem. Ha igazak ; mi illik egyenes lelkű férjfiúhoz inkább, mint az önhaszomból s mellékes tekintetekből merített okokat az igazság előtt megsemmisíteni? *Amicus Plato, amicus Aristoteles, sed magis amica veritas.* Ha nem igazak, miért félnénk a szatmári fél kivánságaihoz képest, a kérdéses javallatot, a felsőség helybenhagyása alá terjeszteni? Ezen esetben kettős a nyereség. Mert sem a szatmári felekezetnek legkisebb fájdalmas érzést is táplálni oka nem marad ; sem attól nem lehet rettegni, hogy a felsőség valami nem igaz fundamentomon épült kérelmet helyben hagyand. És így vagy győz a költözést javalló fél az igazság által, s akkor mindnyájan nyerünk ; vagy veszt javallatának nem helyes volta miatt, s akkor a nagykároli fél közül senki sem lesz, kit a vesztés okának lehetne tartani. Íme Tek. Rendek, az egyetlenegy út, melyen baráti rokon érzéseinket egymáshoz fenntarthatjuk. Minden más út harcra s gyűlölségre vezet ; hol győző és meggyőzetett egyformán keserű veszteséget hoz magára.

1830

A MEGYEVÁR ÁLTALTÉTELÉRŐL

Küldöttségi beszéd

Természetes ugyan, hogy minden jól organizált köztársaságban, ha a vélemények a közdolgokra nézve egymással ellenkeznek, a többség ereje csináljon rendet: de fontos okaink vagynak ohajtani, hogy e jelenvaló esetben, a Tek. Küldöttség két különböző véleményei ne egymáson nyerendő győzelem, hanem egymással leendő egyesület által jussanak céljokra. Fontos a tárgy; s már a közelebb múlt közgyűlésen tapasztaltuk, hogy sok kétségre, sok vetekedésre okot szolgáltatott. Nem fognánk-e a közeledő gyűlésre jó eleve vizsgálódást szerző alkalmat készíteni, ha a különözést többség által akarnók elhatározni, és így valamelyik vélemény pártfogóit békétlenekké tenni igyekeznők? A mi történhető egyesülésünk minden bizonnal kedvező prognostikona lenne a következő közgyűlésnek; s kezességet nyújtana a felől, hogy ezen, oly igen sok oldalú, s oly igen kényes tárgy felől a Tek. Rendek rokon egyetértéssel fognak végezni.

Úgy látszik, hogy már magának a vármegyei kegyes végzésnek szavaiban az egyesülés pontját fel lehetne találni. Ki vagyunk küldve, hogy praetoriumunknak Szatmárnémeti sz. k. városban N.-Károl mvárosunkból projectált általtételét vegyük gondo-

lóra ; ki vagyunk küldve, hogy az *általtétel szükséges voltáról, lehetőségéről és módjáról, az akadályok elhárításáról, a szükséges költségekről, azoknak kátfejeiről, az időt és a megyének mind gazdasági mind politikai környülállásait tekintetbe vévén egy kimerítő plánumot dolgozzunk ki.* Ezen kifejezésekből ellentmondhatatlanul következik, hogy nekünk itt két rendbéli köteleességünk van : egyik, hogy a projectum szükséges voltát és lehetőségét megvizsgáljuk ; másik hogy annak végrehajtására tervet készítsünk. Ha már most, minden küldöttségi tag egy szívvel lélekkel azt kiáltaná, hogy a projectum szükségtelen, vagy éppen lehetetlenséget foglal magában : igenis, hogy nekünk nem lenne más köteleességünk, mint ezen egyező felkiáltásnak okait összeírni, s a következő közgyűlésnek benyújtani, s egyszersmind kinyilatkoztatni, hogy az előttünk szükségtelennek és lehetetlennek látszott dolog kivételére nézve semmi módokat nem találhattunk, s keresni a józan ésszel megegyezőnek nem tartottunk. De minekutána szemeinkkel látjuk és füleinkkel halljuk, hogy a küldöttség tagjai közt számosan vagynak, kik a kérdés alatti projectumot nemcsak szükségtelennek és lehetetlennek nem tartják, de férjfiúhoz illő tűzzel pártfogolják : nem kell-e legalább annyit megengednünk, hogy a dolog talántalán lehetséges, talántalán nem szembeszökőleg szükségtelen, s minden esetre a józan okosság törvényeivel általános ellenmondásban nincs ; mert íme józan okossággal, tudományal és tapasztalással bíró férjfiak vítatják. Ezen következés ismét egy másikat húz maga után, azt tudniillik : hogy, ha közöttünk találkoznak, akik ezt vítatják, lehetetlen, hogy a közelebb ránk jövő közgyűlésben a Tek. Rendek közt még mások is, több vagy kevesebb számmal, ne találkozzanak hasonló

értelemben leendő. Tagadhatatlan igazság tehát, hogy mi, ezen elengedhetetlen praesumptio mellett, a többször említett projectumot, ha szükségesnek és lehetségesnek nem mondhatjuk is, de absolute szükségtelennek és lehetetlennek sem állíthatjuk; következőképpen magunkat a végzésben parancsolt plánum kidolgozása alól fel nem oldozhatjuk.

Kettő hiszen itt elkerülhetetlenül szükséges. *Első*, hogy mivel a k. végzésben említett akadályok a nagykároli praetorium mellett harcoló véleményben bőven előadatnak, ezen véleményről s az általa világosságra hozott akadályokról tegyünk az Universitásnak jelentést, mellé tévén, miképpen lehetséges a szatmárnémeti pártfogoló vélemény útasításainál fogva rajtok győzedelmeskedni. S így midőn egyfelől az akadályok elhárításáról szóló cikkelynek eleget teszünk, másfelől az Universitásnak útat nyitunk a tárgyat minden oldalairól felvenni, s kiküldöttségi munkálkodásunk helyes vagy helytelen voltáról itélni, s elfogadását vagy el nem fogadását győző okoknál fogva megtenni.

Második. Hogy a praetorium elköltöztetésének plánumát a maga egész kiterjedésében, instrukciónk szerint kidolgozzuk, s azt az Universitásnak oly móddal nyújtsuk bé, hogy ha a tárgy a felsőség elébe terjesztetik, az előterjesztéshez megkivántató előre való dolgozásokban semmi hijánosság ne találtassék.

Eszerént a Szatmár-Németi és N.-Károl mellett katonáskodó két különböző vélemény már kimerítőleg előadva lévén, szükség, hogy minden további vitatások megszűnjenek, s ezen oldalra nézve a protocollum bezárattassék; szükség, hogy a Szatmár-Németi mellett álló kinyilatkoztatás szorosán vizsgál-tassék meg, ha magában foglalja-e már az instrukcióba

tett kimerítő plánomot, és ha még hijánosságai lennének, haladék nélkül pótoltsassék ki.

Mely alázatos vélekedésemet a Tek. Küldöttség elébe terjesztvén, ohajtom, hogy az úgy vétessék, mint hazafiúi, tiszta indulatból származott, s a véleményi különözéseket célra vezetni igyekező jó szándék.

1830

KÖZGYŰLÉS MEGNYITÁSAKOR

Mennél kevesebb reménységünk vala már, hogy Nagyságodat e jelenvaló közgyűlés folytában a maga kormányzékén előlülve megláthassuk, annál nagyobb öröm ragad el bennünket most, minthogy ily reménytelenül és tisztválasztásunk után legelőször vagyunk szerencsések Nagyságoddal és Nagyságod körül e boltozat alatt öszveseregleni, mely a királyt, hazát és kormányzóit lángolva szerető Szatmár vármegyei nemesség gyűlésének szent helye. E szent helyen fogadta el Nagyságod három esztendő előtt közbizodalmunk legszebb jelét, midőn általunk a törvényhozó nagy test tagjává elválasztatott. E szent helyen olvasta Nagyságod kevés hónapok előtt minden arcon a legszínetlenebb megelégedést, midőn királyi kegyelem, ősi fény és személyes érdem által tiszteletre méltó atyjának székét köztünk elfoglalá. E szent helyen állok íme Nagyságod előtt és vármegyénknek e még egészen új helyheztetésében, polgári kicsiny pályámnak éppen kezdetén, bemutatom a Rendeknek, s ennek a maga örökre szeretett alispánjai alatt, az ifjúság virágában álló tisztikarnak forró tisztelettel és szeretettel tölt idvezletét. Nagyságod ezen idvezletet kedvetlenül venni nem fogja. Mert nem Nagyságod vala-e, ki fényes hívatalába léptekor az öszvegyűlt nemességnek tapsolásai közt nyilatkoztatta ki, hogy az egész megye kiterje-

désében nincs ember, ki eránt szeretettel ne viseltetnék? S valóban, Méltóságos Báró, kölcsönös hajlandóság a kormányozó és kormányozottak közt polgári alkotványunk egyik legszükségesebb feltétele. Mert szabadon születünk mi, s nem vaspálca és félelem, de törvény és szeretet által vagyunk igazgathatók. Csak annak a kormányozónak, aki bennünket így ismer, lehetséges az, hogy midőn a törvényes szabadság szózatai, a vélemények különbsége miatt, egymással ellenkezni fognak, magát oly középonttá tehesse, hol közbizodalom által minden ellenkezés egyesítettvén, az egyetlenegy nagy célnak, a haza javának eszközlésére fordíttassanak. Adja az ég (s csalhatatlan reménységünk vagy on e felől), hogy ez Nagyságod kormánya alatt mint eddig, úgy ez után is, a legkivánatosabb szerencsével történjen meg; adja az ég, hogy itt, most és jövendőben a közjó szerelme egyiránt járjon által minden kebelt, s törvény, igazság és haza lehessen a tárgy, melynek következésében minden gondolat formálva legyen, minden szó kimondva.

Nagykároly, 1830

A SZATMÁRI ADÓZÓ NÉP ÁLLAPOTÁRÓL

Ha az ország 1827-dik esztendei portaosztályára egy tekintetet vetünk, megdöbbsent bennünket annak látása: hogy a szomszéd vármegyék közül Marmaros, Bereg és Ugocsa vármegyéknek együttvéve nem jutott annyi porta, amennyi magának ezen nemes Szatmár vármegyének (a kebelében fekvő szabad városokat is ide értvén) osztatott. S válasszuk külön bár a szabad városok portáikat a vármegye portáitól: mégis a miénk száma a Bereg, Ungvár és Ugocsa portáinak egyesült számát meg fogja haladni. Csak futólag kell az ország valamelyik abroszán végig nézni, s azonnal szembe fog ötleni, hogy a nevezett vármegyék együtt a miénknél sokkal nagyobb kiterjedéssel bírnak. Azt pedig, hogy azon sokkal nagyobb kiterjedésben sokkal nagyobb népesség, következésképpen nagyobb jövedelem is található, azok is általláthatják, akik a rom. kath. clerus kalendáriumin kívül más statisztikai kútfőkhöz nem juthatnak*. Mit fogunk még mondani, ha oda figyelmezzünk: miképpen Szabolcs vármegye a hajdú városoktól különvélva csak két portával bír többet, mint Marmaros, huszonöttel pedig kevesebbet mint Szatmár? Mi, akik hazaföldünknek sokféle szerencsét-

* *L. Schem. Cler. Szath. 1829.*

len oldalait, sokféle káros tapasztalásaink után, jól ismerhetjük, nem titkolhatjuk el azon ohajtást: bár egyszer ezen temérdek bajokkal küszködő tartomány oly pártfogókra találna, kik nékie a közterhek viselésében érdemlett egyhűlést szereznének!

Szatmár vármegyének kiterjedését Szirmay,* (kinek statisztikai és históriai tudósításait ezen nemes megye saját költségén nyomatta ki) 110 □ mértföldre határozta; nagy szám, mely már a Lipszky abroszán négy □ mértfölddel kevesítve van: noha a mi hivatalos földmérők legújabb kimérései szerint az egész vármegye 86 □ mértföldnél többet magában nem foglal. Ha már ezen summából kivesszük azon mennyiséget, amit a folyóvizek és utak, a hat □ mértföldre kiterjedő láp, a nyíri s Túr melletti erdők, és a gombás, az avasi és bányai hegyek Erdőszadáig, s a bikkaljai erdők elvesznek; mi leszen még lakni és mívelni való? 59 □ mértföld mindaz, ami ezen kivétel után fennmarad; de még senki sem volt, aki felszámította volna, hogy magából ezen maradék summából mennyit vonnak el a Kraszna és szamosközi járásbeli vízenyős helyek? s mennyi az a föld, melynek használása egyedül a vizek kisebb vagy nagyobb, s ritkább vagy gyakoribb áradásától van felfüggesztve? Nem szükség a Tek. Vármegye előtt az említett két járás szerencsétlen fekvését bőven festegetnem. Azok előtt szólok, kik jól tudják mindazt, amit e helyen mondanom kellene vagy lehetne; valamint jól tudják a bányai járásnak s a Nyír homokos részének terméketlenségét is. Ezek oly észrevételek, melyek mindenkinek első tekintettel szemébe tűnhetnek.**

* Szirmay Szatmár Vármegye 1809. hibás dátumokkal s még hibásabb calculusokkal tele.

** L. a dietai ableg. előadását; de maleficiis C. Szath. 1810—11.

Ötvenkilenc, sok kérdések alá vettett mért-föld az, melyen 24,533 városi lakosokon, s legalábbis öt vagy hat ezer nemes familián kívül, az 1826-diki öszveírás szerint* 131,036 adózó lélek él és mozog. S ez a 131,036 számból álló nép az, mely az egész ország közterheinek mintegy hetvenhatod részét vagy az említett 24,533 városi lakosokkal együtt hatvanketted részét viseli. Minő erővel? szükség megvizsgálunk.

Ha a Szatmár, Máramaros, Bereg, Ungvár és Ugocsa vármegyék népességét kerek számmal hatszáz ezerre tesszük,** ezen summából Szatmár vármegyére egy harmad rész fog esni, az említett négy vármegyére pedig öszvességgel két harmad rész. Vegyük a föld kiterjedését kérdésbe: úgy Szatmár vármagyére bizonyos kevesebb rész jutand, mint a népesség tekintében. Azonban az egy harmados proportió mellett maradván; azt lehetne talán várnunk, hogy ha a négy vármegye mindöszve 130 portát számlál: akkor Szatmár hetvenötnél többet ne számláljon. És még is ez a maga egész kiterjedésében $100\frac{4}{8}$ porta terhet visel.

Talán a mi adózó népünk boldogabb környül-állások közé van helyeztetve, mint az említett vármegyék lakói? Ezen kérdésre könnyű a felelet, mihelyt a következőket figyelembe vesszük.

Az 1826-diki populáris conscriptió 24,698 háznépet jegyzett fel, lakóházat pedig csak 21,649-et; és így mindjárt 3,049 háznép, amelynek még csak lakóháza sincs!

Ugyanazon öszveírás szerint telkes paraszt csak

* *Popul. Conscript. 1826.*

** *Schem. Cl. Szatm. 1829.*

10,334 van, és így az egész népességnek sokkal több mint fele csak zselléres lakos!

Az 1778-ban készült összeírás szerint az adózó nép szántóföldei tettek 66,455 holdat; termésül pedig búza, rozs, zab és árpa együtt véve 268,198 pozsonyi mérő adatott fel. Tegyük fel, hogy ezen feladás a valóságnál kevesebb vala, s mondjuk csupán a rozst és búzát annyinak, amennyire mind a négy nemű termés határozott, sőt mondjuk, hogy búza és rozs terem az adózó nép holdjaiban 300,000 p. m. Ezen egész summából 24,698 háznép közül egyre csak 12 mérő jut: oly csekély summa, mely csupán egyetlenegy ember esztendei tartására elégséges! Önkényt jön, hogy azon esetben is, ha az adózó nép esztendőnként 600,000 p. mérőt termeszthetne, az egész népességnek csak fele táplálthatnék itthoni természettel.

Ott, hol a legszükségesebb hibázik, könnyű általítani, hogy a boldogulásnak útai már előre ketté vágattak. Az adózó háznép, mely magának elég kenyeret nem termeszthet, szerencsés, ha mindennapi ételmét s ruházatát keserű munkával megszerezhetvén, még annyira mehet, hogy adójának terhétől megmenekedhessék!

És ha a földművelés a parasztot nem táplálhatja: mit kezdjen? Marhatartást? Jármos ökrök és hámos lovak itt tekintetet nem érdemlő jövedelmet hoznak. Mert az általok művelt föld a parasztnak félesztendei ételmét is nehezen szerzi meg; szekerezés pedig a nagybányai vidéken kívül nálunk úgy szólván semmi sincs. A teheneket ami illeti: tegyük fel, hogy azon nyolc vagy kilenc ezerből álló szám, mely az ideai feladásokban találtatik, nagyon kevesítve van, és hogy a paraszt kezei közt 24,698 tehén legel: ezen

esetben is, egy háznépre nem jutna több egyetlenegy tehénnél. S legyen két ezer háznép, mely három tehénnel, négy ezer, mely kettővel bírván, olykor-olykor egy vagy két tinót eladhat: ezen számlálás szerint tizennégy ezer háznép fog maradni, melynek birtokában egy tehénke sem leend. Adjuk hozzá, hogy az urbariális öszveiráskor az adózó nép kezei közt 41,232 szekér szénát termő rét találatott; mely summát, ha 80,000-re felemelünk is, legfeljebb is csak 40,000 darab marhának nyújthat táplálatot. S ha ezen szám alatt vonó marhát és tehenet egybe veszünk, belőle egy háznépre kettő nem juthat. Már pedig sem csak 80,000 szekér széna is a vármegyei adózó nép birtokában nem terem; sem a szénafogyatkozást szalmával kipótolni nem lehet, mivel ez, a Nyíroldalt kivéven még szűkebb amannál. Továbbá, hogy a juhtartás a vármegye legnagyobb részében nem is követelhető, közönségesen tudva van, valamint az is, hogy sertést a paraszt saját házának szükségeire is nagyon keveset nevelhet, mert azt tengerivel kell tartania, ami a vármegye kétharmadrészében ötet magát is táplálja.

Ide járúl az is, hogy a méhtartás és pálinkafőzés sokkal kevesebb fontosságúak, mint gondolni lehetne. Mert feltéven, hogy azon négy vagy ötszáz kasméh helyett, mely summa esztendőnként feladatni szokott, ezeret, vagy éppen két ezeret kell számlálnunk: milyen kicsiny része az a népességnek, mely ezen négy vagy ötszörösen vett summában is részt vehet? És ha kétezer kasméhet a háznépek számához képest egyenlőleg feloszthatnánk is: egy háznépre nem esnék $\frac{1}{10}$. A pálinkafőzést pedig úgy kell tekintenünk, mint egyedül a zsidók élelme módját, akik amennyit a közteherből magokon viselnek,

két annyit terhelnek vissza a föld lakóira. S hogy a kereset ezen ága nagyon csekély, mutatja azon 313-ból álló kevés szám, amennyire az adózó nép pálinkafazékai az idei dicális öszveírásban feltétettek. Mert ha ezen számot háromszorosan vesszük is, még is az adózó nép csak mintegy huszonnegyed részének adna jövedelmet. Ide nem értvén azt, hogy a zsidókon kívül lévő fazékbirtokosok legfeljebb is csak három esztendőben egyszer teremni szokott kevés szilvájokat főzik ki parányi edényeiken; következőleg azokat, mint kereset módját nem használják.

Ahol a földművelőnek ily rossz állapotja van: nem lehet ott a mesterembert szerencsés környülállások közt gondolni. S valóban nagyon kevesen is adják magokat az életkeresés ezen ágára. Több mint huszonnegy ezer háznép közt, 233 mesterember mértéketlenül kicsiny szám. S még hasonlatlanul kisebb azoknak száma, kik kupecség és kereskedés által keresnek élelmet. Mert amazok csak huszonketten, ezek legfeljebb huszonhatan vannak, s oly szegények, hogy értékök öszvességgel annyi ezer forintot, mint amennyin vagynak nem teszen.

A kupecnek és kereskedőnek ott, ahol ő élni vagy éppen gazdagodni akar: vagy jószágot pénzért, vagy jószágment pénzt kell találnia. Az elmondottakból világos, hogy itt az adózó népnél sem egyiket, sem másikat fel nem lelik; hogy a nem adózóknál sem nagy mértékben lelik fel, azt kevés voltuk, s kevés voltuk mellett is szembetűnő vagy szegénységek vagy legfeljebb igen közepszerű tehetségök bizonyítja. Semmiben sincs nálunk oly nagy, s oly terhes fogyatkozás, mint kenyérnek valóban, mert azt a vármegye háromnegyed részében a jószágbirtokosok közt is csak a gazdagabbak adhatnak el.

Következik, hogy ezen elkerülhetlen s elsőrendű élelemcikkelyért külső vármegyékbe foly által azon kevés pénz, amit az idevaló lakos gonddal és fáradtsággal öszvezsugorgat. Nem kevés pénzt vonnak ki a külső vármegyei mesteremberek is, kik készítményeikkel apró vásárainkat ellepni szokták. Azt a pénzkifolyást, mely ezen az úton kenyér, ruházat és gazdasági eszközök végett okoztatik, csak igen kis részben térítheti vissza az a pálinkamennyiség, mely a tiszai és szamosparti szilvásokból három esztendőnként bejön ; az a kevés alma, mely a tiszaparti öt vagy hat helység határiról Máramarosban vett fenyőkön a Tiszán levitetik ; s az a méz és dohány, mellyel egy-két idegen kereskedőnek örök monopolumot úzni engedünk. A marhával-kereskedés tulajdonképpen (ha az egy-két kupecet, kik időről időre néhány kevés számú marhát, ez vagy amaz kis vásárra hajtogatnak, kivesszük) a mészárszékeket árendáló zsidók kezében van : s ezeknek kezén forognak a mi többnyire igen nyomorúlt korcsmáink is, melyeknek körében határoztatik egész borral és pálinkával való belső kereskedésünk. Adjuk hozzá, hogy számos folyóvizeink közül egyedül a Tisza az, melynek a szamosközi járás néhány kevés számú helységei kereskedői tekintetben hasznát vehetnék : minden más vizeink hajózhatatlanok, s azon temérdek károkat, melyeket kiöntésükkal okoznak, semmi más úton vissza nem téríthetik. Nem elég, hogy magokon utat nem engednek ; hanem az esztendőnek felén keresztül a szárazon való utat is a vármegye kétharmad része előtt elzárják ; temérdek erővel készült töltéseket tépnek széjjel, s határokat borítván el, most a szántásvetés idejét késleltetik, majd az aratás egész reménységét teszik semmivé. Míg ezek leg-

inkább a kraszna- és szamosközi járásokban így történnek: azalatt a bányai járás hegylakója az egereknek vet; s a nyíri járás nagyobb része homok közé szórja a magot, hogy ott a legelső éjszaki szélnek prédája legyen. Egyedül a károli kis vidék az, mely szerencsésb környűllással dicsekedhetik; de itt a pénz kicsiny circulatiója s egy nagy consumtiójú város nem léte miatt, minden produktum kevesebb becsben áll, mint a hasonlíthatatlanul gazdagabb vidékű Debrecenben. Egyéberánt is a határszéli fekvő Károl a vármegye igen kis részének nyit kereskedést; Szatmár-Németi is a Tisza felé fekvő egész vidékeknek többnyire idegen; s így ezen vidék az Ugocsában fekvő Tisza-Újlakkal jövén közösülésbe, a föld produktumaira nézve egyedül az ott lévő kamara liferánsainak önhasznú kinézéseiktől függ, s örökre passivus állapotban tartatik.

És íme ily helyheztesben van az az adózó nép, mely esztendőnként csupán a házi és hadi cassákba 99,015 ezüst forintra hágó summát fizet!* Az az adózó nép, mely kenyeret pénzen veszen, számához képest felette kevés marhát tart és tarthat, s a kereskedés útait maga előtt mindenfelé bezárva találván, legtöbb esetben csupán kézi munkájával érdemli meg azt a pénzt, mellyel adóját időről időre szállítgatja. Azon tizenhétezer s egynéhány száz zsellér lakos, kertész s több ilyenek közt, kik ezen nemes megye kebelében találtatnak, amint feljebb is megjegyezve van, több mint háromezer lakik idegen fedél alatt; de bizonyosan többre lehet tenni azoknak számát, kik sem földet, sem marhát nem bírván, élteknek nagyobb részében kenyeret nem süthetnek,

* *Act. Cottus in Gener. Congr. Decemb. 1828.*

hanem a legkisebb darabot, mellyel éhségeket valaha enyhítették, napszámos munka által idegen kezekből nyerik meg. Az 1816 és azt követő esztendő iszonyító következtésekben mutatta meg ezen élelem módjának bizonytalan voltát. Ha az olcsóbb esztendőben a nyomasztó szükség nem láttatja is oly szembetűnőleg magát: de mindég nyughatatlaníthat bennünket az a gondolat: hogy a mi sokra hágó portáink kivetésében az ilyen szerencsétlenek is csalahatatlanúl számvetésbe jöttek, s a Tek. Vármegye kénytelen volt a legutolsó zsellér fejét is a legelső rendű telkes paraszt fejével egyet érő rovás alá számláltatni. Könnyű általlátni, hogy a sokkal szegényebbnek feje nem viselhet annyi terhet, mint a gazdagabbé; s ohajtani méltó az, hogy e nemes megye, a maga portáinak kevesítése által oly helyheztetésbe jöjjön, melyben az ilyeneknek méltó enyhülést szerezni lehessen. Annál szükségesebb erre törekednünk, mert a feljebb kitett két cassabéli summák kijelentése által még csak egy része van elmondva az adózó népet nyomó tehernek. A királyi dézmáért részént pénzben, részént szolgálatban vagy termésben teljesítendő fizetések, s a tiszti forszpontozáson eső deperdita könnyű kivetés szerént esztendőnként 5,100 ezüst forintra számíttathatik. A katonaság számára 1827/8 esztb. adott kenyérporciókon 4,645 ezüst for. volt a veszteség;* s közel annyire lehet tenni a zab és szénaporciókon történt kárt. S mire kellett még ezen veszteségeknek menni oly esztendőben, mint 1816 és 1817, midőn a gabona 50 for., a búza 80 és 120 for. volt? Mivel pedig a Tek. Vármegye által helységenként felosztott terhek

* Ezen calculusok forrását l. az *Archivum Actáiban tett Jegyzeteim közt.*

a helybeli előljárók által manipuláltatnak, s ezen manipulálás minden további normális felosztás nélkül szabad kéj szerint történik: nem elkerülhetetlenül következik-e: ha a paraszt a közönségesen meghatározott tartozásokon felül is terheltetik? Kéveset mondok, ha azt állítom, hogy a paraszt a vármegyei repartitíókon felül legalább is tizedrésszel többet fizet. S ezenkívül nincsenek-e meg minden kis helységnek a maga különös költségei, melyeknek mind az adózó gazdák szekrényéből kell kiteniük? Ohajtanám, hogy egy nálam tapasztaltabb férjfiú az ilyen költségekről egy hiteles dátumokon épült lajstromot készítene, s bizonyos vagyok benne, hogy még most hihetetlennek látszó resultátum jőne ki.

Mindenesetre senki sincs, aki egy tekintettel által ne látná, hogy ha már maga a két cassa summája sokra üt: nem csak sok, de felette terhes is leszen az, ha mindazon summákat, melyek a megelőző szavakban vagy felszámllálva, vagy csak messziről kimutatva vagynak, s amelyeket az adózó népnek valósággal is teljesíteni kell, hozzávetendjük. S szabad legyen azt a megjegyzést tennem, hogy minekutána, a feljebbiek szerint, az egész vármegye adózó népe saját földtermésével általán fogva nem éri; minekutána marhatartása, s kereskedése nagyon szűk határok közé szorítottatott: bátran állíthatjuk, hogy a paraszt nem jószágocskájának jövedelmével, hanem jószágának feláldozásával, s igen sok esetben, midőn áldozni valója nincs, csak testi munkájával teljesítheti ki mindazt, ami élelme módjának minden lehetséges nemére gondosan kivette van.

Jól érzem én azt, hogy a Tek. Vármegye semmi-
ben sem fogná nagyobb megelégedését helyheztetni:
mint ha ezen, s több ilyen okoknál fogva, melyeket

én vagy által nem látok, vagy készakarva elhallgatok, a maga kebelében fekvő népet valamennyire enyhíthetné, s útat nyithatna, melyen annak élete könnyebbé lehessen. De a feljebb említettekén kívül is sok okok folynak együvé, melyek az adózó nép szegénységben tartására együtt munkálkodnak. Szabad legyen itt a következő esetet megjegyezni. Sok helységek vagynak a nemes megyének, hol vagy a közbirtokosok többsége, vagy más helybeli okoknál fogva a paraszt gyakran változtatja telekét, melyből az urbariális földek míveletlensége önkényt foly. Nagy segítőtje ezen gyakori változtatásoknak az is, hogy a telken lévő épületek igen sok helyütt a földesúr sajátjai, következésképp semmi sincs rajtuk, ami a parasztot egy helyhez köthesse. Ez a kézzel-kézre vándorlás semmivé teszi a földek termékenységét; valamint az is, hogy a paraszt minden akadály nélkül vagy esztendei bérért, vagy adósság miatt eladogatja földeinek hasznát, s ezáltal egyszerűs mind magát győzhetetlen szegénységbe süllyeszti. Nincs ugyan természetesebb, mint az, hogy a szegény ember megszorúljon, s valakitől bizonyos summáskát vegyen kölcsönben; de ezen kölcsönözések tapasztalásaim szerint a nagyvárosi zálogra kölcsönözők legterhesebb uzsoráiknál is súlyosabbak. Láttam, hogy a paraszt ötven forintnak kamatjában oly szilvást adott a másiknak, mely egyetlen-egy őszön a tőkénél nagyobb summát hozott be; láttam, hogy tíz vagy tizenkét forint kamatjában közel száz esztendeig esztendőnként egy-egy szekér tengeri fizettetett; láttam, hogy 15 forint kamatjában egy legalább is két p. mérőt tévő föld a hitelezőnek kezében esztendőnkig állott, s több ilyenek, melyek a közfigyelmet méltó joggal kívánják.

Az adózó nép egyik nem kicsiny terhének vélem azt is, amit feljebb már kezdék említeni, hogy t. i. a helységekre közönségesen kivetett adómennyiség individuális felosztása egyedül, s úgyszólván minden kulcs nélkül a helybeli előljárókra bízatik. Az pedig, hogy a dicális öszveírásokon is, csupán ezeknek feladásaik használtatnak, egyenesen viszen oda, hogy a helység tehetősbei (ezek többnyire vagy előljárók, vagy azokkal öszveköttetésben állanak) a tehetetlenek terhével könnyítenek magokon. S ezeknek könnyen önhasznúvá válható feladásaik sehol sem lehetnek károsabbak, mint a földek klasszifikációjában; amit egyébiránt is nehéz helyesen meghatározni. Mert semmi sincs inkább relativum, mint ezen kalasszifikálás; s igen természetes az, hogy ami bizonyos helyütt elsőrendűnek mondathatik, az egy más különböző hely elsőrendű földjével hasonlításba se jöhessen. Nem bátorkodtam volna ezen közszokásban lévő klasszifikáció ellen itt kikelni, ha maga Montesquieu itt vezérem nem volna. De tagadhatatlan az az intés, amit ezen nagy ember adott; hogy a klasszifikációkban elkerülhetetlenül történő hibák, az adó nagyobbodásának esetében veszedelmes következtetéseket okoznak.*

Rettegek a Tek. Vármegyének figyelmét elfárasztani, s meg lévén úgy is győződve, hogy sokan ülnek itt tudománnyal és tapasztalással tiszteletre méltó férjfiak, kik ezeket jobban értik, s ezeknél jobbkat s hasznosabbakat tudnak, mint én: félbe szakasztom jegyzéseimet. Egy van csak, amit még figyelembe hozni bátor vagyok. Az t. i. hogy az adózó nép szegénységének veszedelmesebb forrása nem lehet,

* *Espr. d. L. XIII. 7.*

mint a zsidók szemlátomást való szaporodása. Az 1804-diki populáris őszveírás 2290 zsidó férjfiat szám-
lál, az 1826-dikban pedig 2872 találtatott ezen nemes
megye kebelében; következőleg a zsidó népesség
582 férjfiával, s ha az asszonyokat is ide számláljuk,
legalább is 1164 lélekkel szaporodott, még pedig azon
időben, mely alatt (ha ugyan az említett őszveírások-
ban valami tetemes hiba nem történt) a keresztyén
adózó nép száma több mint 16 ezerrel kevesedett
meg. Senki sincs a Tek. Vármegye itt ülő tagjai közül,
akinek a zsidók ezen szaporodására a szomszéd Gali-
ciának sorsa eszébe ne jusson. Távol vagyok attól,
hogy azon rémítésekre menjek vissza, melyeket Eisen-
mengernek* s a hasonlóknak tudósításai terjesztettek
el. De bátran említem azt az iszonyító rajzolatot,
melyet Pr. Schulze** Galiciának, az Izrael fiai által
történt lesüllyedéséről, az egész ausztriai birodalom
láttára, előállított. Méltán mondja ő, hogy amely
országban a zsidók megszaporodnak, az vagyoni vég-
romlás szélén áll. S maga az a nevezetlen ugyan, de
köztiszteletben álló politikus, aki a zsidókat Francia-
országba visszahivatni tanácslá, világosan megintette
a hozzánk hasonlókat, mondván: nem kicsiny és
szegény státusba való a zsidó, hanem nagyba és gaz-
dagba. Itt segíti az industriát, ott megöli!***

Nagykároly, 1830(?)

* *I. Eisenm. és a Judenthum íróját.*

** *Ann. d. Lit. 1805.*

*** *Int. de la France. m. ent. I. 427. 1756.*

KÖVETEK VISSZAÉRKEZÉSEKOR, KORONÁZÁS UTÁN

Köszöntelek megyénk nevében, választottai a hazának! mert titeket ruházott fel a közbizodalom legszébb jeleivel, elküldvén, hogy képét az egész ország színe előtt viseljétek; elküldvén, hogy szent koronánkat a három századon keresztül zöldelt királyi törzsök egyik legnemesb sarjadékára feltegyétek, hogy törvényeinkre, szabadságunkra, nyelvünkre és közboldogságunkra felvigyázzatok, s ezáltal a nemzeti nagyságnak, egységnek és sajtáságnak talpköveit megerősítsétek. Minden országgyűlés ünnep nekünk, ezer esztendő s alkotványunknak, s a nemzeti közörömmnek vagy fájdalomnak ünnepe; de ez, honnan most titeket testvéri szeretettel fogadunk vissza, kétszeresen lelkesítő érzelmekkel lepott meg bennünket. Koronánk fénylett V. Ferdinánd királyunk megszentelt fején; e korona, melynek dicsősége, szentsége, sérthetetlensége néhány század folytában, sorskívánta nehéz áldozatokkal pecsételtették meg; e korona, melynek említése minden magyar keblet dobogásba hoz, minden magyar lélekben az egész hazát körülölelő, nagy gondolatokat ébresszt fel! Nincs ez külső fényért, mely a népnek vagy elszórására, vagy elvakítására szolgáljon; sem jelentést nem bíró ősi szokásért, mely egyedül régi volta miatt tartassék meg: komoly és tiszteletre méltó valóság fekszik

ebben, melynek jóltevő következései százak óta állanak fenn ; s még százakig fognak jót, szépet és nagyot tenyészteni, ha mi és maradékaink jelentését sziveinkben mind érzeni, mind foganatossá tenni meg nem szűnünk. Mert jegy a mi koronánk, jegye a független akaratnak, melynek önkényű mozdulatából egy szabad bajnoknép fejedelmet választott magának, ohajtván a féketlenséget elfojtani, és emberi s nemzeti jogait egyetlenny középpontban egyesíteni, nehogy széjjeloszlás által meggyengüljenek ; zálog a mi koronánk, záloga a legfontosabb, legszentebb kötelességnek, mely fejedelmet nép, és népet fejedelem eránt viszonyos tartozások alatt feloldhatatlanul tart, s melyet a fejedelmi szent esküvés s a népi hódolás a vallás felséges körébe emel fel ; pecsét a mi koronánk, pecsétje a fejedelem és nép kölcsönös egyezkedésének, ami, ha felbontatik, többé sem fénynek és érdemnek, sem életnek és boldogságnak, sem múltnak és jövődönnek becse nincs ; s a tisztelet és szeretet imádozott tárgyai köz átok alá vettetnek. Ily gondolatokkal elfoglalva lép fel a megkoronázott fő midőn a mindenütt jelenvalónak színe előtt, ezer meg ezer szem láttára, ezer meg ezer fül hallottára a síriglan lekötöző esküvést kimondja, s kardja csapásaival a magyar nemzetnek, földnek és határnak, oltalmát, boldogságát és dicsőségét magára vállalja : ily gondolatok keltenek V. Ferdinánd lelkében is, mint azt a nemzeti nyelv virágzására tett királyi ajánlással haladék nélkül bizonyítani elkezdette ; ily gondolatok élesztették a ti lelkeiteket is, Szatmár képviselői, s veletek az országgyűlés több tagjait, midőn más tárgyak mellett nyelvünk ügyét is forró szerelemmel fogtátok fel. Örök hála a mi ős királyunknak ! ki ezen ügyet felséges pártfogásával boldogította ; s ezáltal egy

szebb, egy gazdagabb jövendő kárpitait vonta fel. Mert íme kinek szíve van, érezze, s kinek lelke van, gondolja el, hogy ezen ügyben fekszik a nemzet szükségének nagy titka: *fennmaradás és kiemelkedés!* Fennmaradás azon szellemben, melyben őseink e hazát öszvealkották; kiemelkedés, azon süllyedésből, mely nemzeti karakterünket, s karakterünkkel erőnket, s régi dicsőségünket örök temetséggel fenyegeti. Boldogok mi! mivel általatok, nemeslelkű férjfiak, s a hasonlók által, megnyittatott a magyar nép legidvességéből pályája, s most lelkesedve s bátran nézünk a jövő országgyűlés következással terhes napjai felé, melyeknek elébe híven dolgozótok. De hűségtekért ne várjátok ajkaimról magasztalást. A magasztalás jutalom, s jutalmat fejedelmek osztogatnak, a haza, melynek nevében szólok, nem. Fiai vagytok, s kötelesek nemcsak hűséggel, de áldozatokkal is, s oly nagyokkal, oly nehezekkel, mint embertől kitelhetik. Nyúljatok saját kebleitekbe, s tekintsetek végig polgártársaitok hosszú során; s ha szíveitek bizonyoságot tesznek mellettetek, ha polgártársaitok tekinteteikben örvendő helybenhagyást olvastok: elégedjete meg; s egyszersmind lelkesüljete fel újabb pályára, mihelyt a haza int, mihelyt a közönséges ügy kívánja. Mert a való nagyság csak új meg új tettekben lel örömet, s a múltat, bármily ragyogó volt légyen is, nem dicsekedés kútfejének, hanem a jövendőért elhintett magnak lenni állítja.

Nagykároly, 1830

A SORSVONÁS TÁRGYÁBAN

A múlt országgyűlés, Tek. Küldöttség, követésre méltó példát adott az emberszeretetben, midőn a katonaaállításra nézve az eddig gyakorlott fogás helyett sorsvonást ajánlott. S úgy vélem, mi nem leszünk utólsók, kik e szelíd módot elfogadjuk, azon reménységgel, hogy általa embertársainknak nagy részben enyhíteni fogjuk a kötelesség sanyarú voltát: parancsra katonának állani, az atyai tűzhelytől messze távozni, rokonaink köréből kiszakasztatni, s a megszokottat elhagyván bizonytalan életnek és történeteknek menni elejökbe.

Nem mondom, nem is hiszem, hogy a katonaság magában véve a kedvetlen dolgok közé tartozik. Fegyvert viselni; hazát és királyt szolgálni; pályát futni, hol minden jelesre becsület, hír és dicsőség várakozik: oly dolgok, miknek gondolata a lelket felemelheti; a keblet már előre magas érzelemmel, vággyal és reménnyel töltheti; s annál fogva a nem éppen fellengő embert is a mindennapi köréből némiképpen kiragadhatja. És ez országban nem alkotványi tartozás-e minden nemesen a katonáskodás? S ami a nemest le nem veri, sőt inkább egész kiterjedésében gyakoroltatván, testi és lelki erejének teljes kifejlését és virulását eszközölhetné, az adózóra nézve miért lenne szomorú? miért tartatnék siralmasnak?

De Tek. Küldöttség! ugyanazon dolog különböző s egymással egészen ellenkező színeket veszen magára aszerint, amint ez vagy amaz körülmények közt állítatik fel. Szondi és Zrínyi fegyver által haltak meg; de halálokat magasztalva, meleg csudálattal szoktuk említeni, mert önkényt, nemes elszántsággal, hűségért és becsületért áldozták fel életüket. Fegyver által halt meg az ifju is, ki saját atyja vérének ontásaért bíró által ítéltetik meg; de halála borzasztó emlékezetet szül; mert törvény rendelé, hogy élők sorából gyalázzal törültessék ki. Halál és halál; s mégis mi különbség! Mindeniken rajta a szín, mit az előtte, vele és utána járó körülmények rájuk öntöttek. Emberek között a dolog s a dolog alakja mindig egynek s ugyanazonnak vétetik; azért egy dolog két különböző alakban nekünk két dolog; s kedves vagy kedvetlen érzést gerjessen-e bennünk? csak attól függ: mint hatott reánk a külszín, miben megjelent?

E szempontból tekintve katonaság és katonaság közt is temérdek a különbség. A nemesség országosan öszvegyűl, és végez: mi fegyvert fogunk! És fegyvert fog önérzésében, harcol, s a harc végével nem tartóztatva, szabadon, örömmel tele tűzhelyéhez visszatér. S az adózó mi helyzetben vala mind ez ideig? Kiadaték, s többnyire titokban adaték ki a rendelés: a helységi előljárók mit s mikor tegyenek? Eljött az éj; csendesen nyugvék a háznép a nap fáradságai után; s ím ajtó zörren, az előljárók belépnek, az álmából felriadó ifjút megkötik, nem egyszer éppen fiatal neje ágyából, s anyja karjaiból hurcolják el. E riadás, ez iszonyodás, s a háznép és rokonnok ez által okozott siralmai, jajgatásai mi hatással lehetnek az ifjú lelkére? Így nem ébred vitézi lélek, bátorság, erő! Így a katonai pálya minden szép

oldalai homályba hullanak; egyedül egy messze, bizonytalan, sötét és mindig sötétebb kinézés nyílik fel, miben a kényszerítés, távozás, jövőendő szükség és veszély alakjai rémlenek.

S miért van ez így Tek. Küldöttség? Hiszen a katonaelet, magában gondoltatva, az ifjúi ébredező, nyugtalankodó, messzevágó léleknek annyi táplálatot nyújt, hogy azt minden fiatal, minden jó vérű és könnyű keblű fiatal természetesebben fogja ohajtani, mint rettegni. Nem kell-e fájlalnunk, ha e természetes indulat fonák eszközök által megakadályoztatik, s önkényt választott útvjáról eltérítettik?

Kettő van, ami eddig a bajt okozá; az említett erőszakos fogás és a bizonytalan időre szabott katonáskodás. Erőszak borzaszt és visszarettent; bizonytalan vég a léleknek, mely képzeletben a jövőendő örömet járja keresztül, nyugvópontot nem ad. Képzelmünk már az erővel elhurcolt ifjút, kit feldúlt ágyától a megye házáig jajgató anyja, nő és rokonok kísérnek be; ki hosszú útra indúltakor megette vígasztalatlanságát, előtte idegen pusztaságot lát; ki míg karja és lába izomait erőben mozgathatja, a felvett fegyvert megtartani köteles; ki midőn végre sanyarúság, sebek, vagy aggság miatt öszveroskadt testtel hazatér, életkedv és kereset nélkül tolja napjait, s az ifjúság és férfikor haszon nélkül lerohant idejét sohajtja! Ily helyzetben nem csoda, ha a tárgy komoly, kedvetlen, sőt rettentő és iszonyító lesz. S áldást kell mondanunk az országgyűlés tagjaira, kik e két rendbeli baj eltörlésére törekedtek, s a bizonytalan időt tíz évi alkuval válták fel; az erőszakot pedig sorsvonás által kipótolni javallák.

Most hát Tek. Küldöttség, meg kell gondolnunk, hogy amit a körülmények ily szerencsés öszvejtötte

nyújt, magunktól vissza ne toljuk ; hogy a tíz évi alktól, mi a törvénycikkelyben világos szavakkal kifejeztetett, a javallott sorsvonást el ne válasszuk ; s amit az országos küldöttség oly bölcsen, oly emberileg szelíden kigondolt, haszonra fordítani igyekezünk. Vagynak ugyan, kik előtt e javallat céliránytalannak látszik ; mert, úgy mondanak, a dolog eképp ki fog híresíttetni, a nép felriad, minden ifjú búvóhelyet keres, s a kivitel vagy lehetlenné, vagy legalább igen nehezzé tétetik. De nincsen-e a dolog már eddig is közhírré téve? Szabad országban élünk, hol minden alkotványi tárgy ég és föld hallottára vizsgáltatik meg, s végeztetik el. Elzárta-e, elzárhatta-e magát az országgyűlés, midőn a katonaaállítás meghatározta? s elzárta-e, elzárhatta-e magát a megyei közgyűlés, midőn a törvényt kihirdette, s minket a szükséges intézetek javallatba tételére kiküldött? Adjunk hálát az égnek, mely alkotványunknak köznyilvánóságot engedett! Mert boldog az ország, hol titokban szőtt, előre nem látott cselszövények senkit meg nem lephetnek ; hol a közvilágosság a sötétség fondorkodásait már előre megsemmisíti ; hol a dolgok szokott folyása egyenességet, s egyenesség által bizodalmat természetesen hoz magával.

Tudva mindenfelé, hogy katonát állítanunk kell. Erővel fogadjuk azokat? Legyen! Szolgabíráinknak megrendeljük titokban tartani a fogás határnapját? Legyen az is! De azért elfeledtetjük-e a néppel amit már tud? Mit fogunk neki a határnap eltitkolásával kínos bizonytalanságnál egyebet okozni? Nem lesz-e azért bújdozás? Nem fog-e minden helység, minden háznép előre felriasztva lenni? És jöjjön el a titkos határnap ; mi történik majd akkoron? a rendelést kapott előljárók elvárják az éj óráit s indul-

nak. Hová? Ők azt már előre magok közt elintézték! Bizonyosan sem egy rokonnak, sem egy jó barátanak, sem egy hatalmasabbnak háznépe is megkeserítettetni nem fog. Felkeresztetik a pártfogás nélkül való szegény, fel a magára haragot vont ügyefogyott; s mennie kell, mert magát megváltani nem tudja; mert kóborlónak, hazátlannak, gonosz életűnek mondatik. Gyönyörű színadás Tek. Küldöttség! Hát kóborlókkal, hazátlanokkal, gonosz életűekkel kell-e az ezredeket megrakni? A katonaság talán fenyegetőház? Úgy valóban nem csoda, ha mindenki iszonyodással lép beléje! Mert olyak közé menni, kiket a társaság magából kirekesztett, kik azon pályára büntetés gyanánt taszítottak, valóban nem kívánatos. De vajon illik-e, vajon szükséges és használatos-e ily szempontból nézni azon testet, melyet a haza és korona védelmére állítunk fel? Mi gondolat volna, tűrést, bátorságot, lelket és hűséget várni azoktól, kik szíveikben romlottak, s a hazához és hazafiakhoz sem együttérzés, sem közérdek által láncolva nincsenek? Én leginkább a katonában ohajtok tiszta szívet és lelket, a katonában jámborságot és erényt; s boldogtalannak, veszély partján állónak kiáltom az országot, mely erkölcsileg megromlott férfiak kezébe ad fegyvert; mely a kötelesség szentségét nem ismerőkre bizza bátorságát!

Mi a katona Tek. Küldöttség? azaz, minek kell a katonának lenni? Nem oly férfinak-e, ki a házi élet nyugalmas köréből magát kiszakasztja, hogy a köz hazáért vívjon, hogy a köz hazáért minden pillanatban szenvedni és halni kész legyen? Mert ki biztosíthatja őt, ha a legelső ütközetben nem fogja-e vérét az utolsó cseppig elhullatni? vagy a legelső ütközetből nem fog-e öszveroncsolt testtel, az élet minden örömeire tehetetlenül visszahurcoltatni? S e

veszélyekkel szembezállani mi lelkesíti őt? Zsold, és vak engedelem? Nem Tek. Küldöttség! Akkor ő nem volna katona, nem volna bajnok, nem a köz boldogság őrzője; akkor amit ő tesz, azt rablók is tehetnék és teszik. De neki a kötelességért, mivel hazájának, kedveseinek és saját magának tartozik, kell élni és halni; neki polgárnak kell lenni és maradni, azon önérzéstől magasított polgárnak, hogy az egészért magát áldozatul szentel. Csak ily katonában, csak ily katonákból álló seregben vethet a nemzet bizodalmat és reményt; ily seregbe kell törekednünk; s ugyanazért mindent, ami a katonai pályára mocskot hoz, gondosan kerülünk.

Mi tehát erővel hurcoltassuk el a mi leendő védőinket, a haza leendő bajnokait? Mi alkalmat adjunk, hogy a kényszerítés mérget és bosszút ébresszen a szívekben, miknek a nemzet iránt forró szeretettel kelene viseltetniük? Nem minden arra vezet-e? emberiség és saját hasznunk nem azt tanácsolja-e, hogy az országgyűlésen kifejtett elv szerint, a lehetőségig szelíd módhoz nyúljunk, s emberi önkény helyett a haza iránti kötelességen alapuló sorsra bízzuk a kimenetelt?

Hazáért, ha kívánatlik, fegyvert fogni, nemes és nemtelen különböző mód szerint ugyan, de mindegyik köteles. Ha már egyszerre minden fegyvertfoghatónak minden kifogás nélkül felkelni kellene, a közös helyzetben ki fogna méltán békétlenkedni? De midőn csak némelyekre van szükség, midőn például tizből csak egynek kell magát a házi csendből kiragadni; s hosszú, kétes úthoz készíteni: nem természetes-e, ha mind a tíz nyugtalanúl, feszülő kebellet várja az elhatározó pillantást. Emeljünk már most hatalomszavat, s mondjuk a tíz közül egyiknek: te leszesz, aki távozni fogsz! Nem fáj-e neki, hogy hatalom,

hogy önkény által a többiek sorából kiválasztatott? Kérdeni fogja magában: miért éppen én? Nem egyforma kötelesség fekszik a többin is? És ők szabadok, s nekem áldozatra kell indulnom; mivel másnak úgy tetszett! Mi sokképpen, Tek. Küldöttség, mi keserűnél keserűbben forr e gondolat a kényszerített ifjú keblében! S mi másképpen fog minden állani, ha önkény helyébe sors lép fel! Akkor nem egy a tizből, akkor mind a tíz válogatás nélkül hajlik meg a kötelességnek. Isten előtt egyforma minden, Isten uralkodik királyon s koldúson, Isten szava szól a sorsvonalban; s kit az ő akaratja választott ki társai közül, az jól tudja, miképpen sem szegénysége, sem mások részrehajlása, sem semmi egyéb nem okozta a kimenetelt; hanem a sors, miben megnyugodni nagy és kicsiny, erős és gyenge egyformán kénytelen.

Igen is az ember jól érzi, mennyire függ ő felső, láthatlan hatalomtól; s minthogy érzi, tisztán vagy homályosan mély tisztelettel viseltetik az iránt; s attól mind jót, mind rosszat másképpen fogad, mint az emberektől. De különben is Tek. Küldöttség! sors által igazítani a kérdést, nem sokkal illőbb-e az emberi méltóságához, s annál fogva nem felemelőbb, nem lélekcsendesítőbb-e, mint az erőszakkal párosult fogás? Máskor mint rabok hurcoltattak be: most szabadon jönnek; máskor mint megítélt gonosztévő, szabadulás reménye nélkül állottak itt: most társaik sorában az ég akaratjától várnak rendelést; máskor a házi élet köréből kiszakasztattak: most egy magasb lény szózatát követve lépnek ki. S mindezek nem fogják-e az emberek gondolatait s képzeleteit más színbe öltöztetni? Ezeknél fogva nem szelídül-e meg az irtózat, mit az eddig gyakorlott mód a katonai

élettel egybekötött? S nincs-e minden ok, minden lehetőség remélni, hogy embereink önkényt fognak e szelíd módnak elébe jönni ; s a szülők gyermekeiket sírva kísérés helyett nyugodt megadással vezetni elő?

S meg kell azt is gondolnunk : minekutána az országgyűlés a katonaság bizonytalan idejét tíz évre határozta ; e vigasztaló kinézés nem természetesen hozza-e magával, hogy mindaz, ami a katonáskodással egybekötve van, vidámabb képet vegyen magára? Vagy tíz évi fegyverviselésre (mit a fiatal ember örömben tölthet le, s letöltvén lelke és teste egész erejében térhet honába) oly szomorító, oly rettegető körülmények közt visszük-e embereinket, mintha örökös fogságba vagy éppen pallos alá menendők volnának? A lélek úgy nézi a dolgokat : mint amilyen szín, körülmény, vagy vélemény ömlik el körülé. Ne sötétítsük el a lelket, mikor világosra lenne szüksége ; ne rejtjük ijesztő alakba a dolgot, amit kívánatosná tenni kellene. Bölcs férjfiak tevék a javallatot, s a figyelem, mit ezzel embertársaink iránt bizonyítottak, annyit legalább érdemel, hogy vele próbát tegyünk ; és én erős hittel hiszem, a próbát szerencsés kimenetel fogja koronázni. Mert a méltatlanságtól megmentett, megbecsült, megtisztelt emberiség mindenkor szép következéseket vont maga után : érzés- és gondolatkifejlést, lélekemelődést és szívnyemesülést. Illő mindent elkövetni, miképp a népet e lépcsőkhez közelebb vezessük ; s lassanként a míveltség nagyobb-nagyobb mértékének elfogadására alkalmatossá formáljuk.

1830

BESZÉD
I. FERENC KIRÁLY URALKODÁSA
NEGYVENED ÉVI ÜNNEPÉN

Tiszteld az ősz hajakat! így tanított a régiség; s a régiségnek igaza volt. Nemcsak azért, mert az öreg kor hosszú tapasztalás után bölcseségre vezet; nemcsak azért, mert az ifjú előtt minden öregben saját nemzójének mintegy képmása tűnik fel; hanem leginkább azért, mert az aggság miatt roskadozó alak komoly eszméletre vonza lelkeinket: mint valamely omladékos régi vár, valaha nyers, erős keblű hősek víg laka; most csendes, lassan enyésző emlék, mozgás és zaj nélkül. Lelke s teste épségében jön a virágzó fiatal, s képzelete a jelenlét örömeivel foglalatoskodik; midőn egy remegő fej redős arccal és hószín fürtökkel tűnik fel előtte. Évek folynak el, s ilyen leszesz! ezt mondja néki minden mozdulat. És ő tiszteletlen haladjon el saját jövőjének képe mellett? előre megvetést érdemlőnek jelelje ki magát, ha az idő kezei rajta is dúlva húzódnak keresztül? Nem! a régiségnek igaza van. Tisztelnünk kell az ősz hajakat az évek miatt, melyek felettök elröppentek; s az évek miatt, melyek felettünk is el fognak röppenni.

Tekintetes Rendek! ma mondám el ez igazságot, midőn a fejedelmi ősz, a mi atyai királyunk uralkodásának negyvened évi ünnepét szenteljük. Ime a három század óta igazgató ház elsője, kinek fejére a

mi öregeink, negyven év előtt, akkor még viruló ifjak viruló ifjúnak a magyar szent koronát feltétetni szemlélték! ki akkoron erős mellből zengé a koporsóig kötelező esküvés szavait; ki sokat ígérő ifjúságában űlé meg lovát, s villogó kardjával hív oltalmat milliomoknak fogad vala: most a legtartósb emberkor felét királyi székén eltöltve, hatvannégy hosszú esztendő terhével, körülé sokáig dühösködött vészek után áll szerető népei között. Szép emlékezet az elmúlt fél-század óriási tüneményiből, s még szebb majd a maradék előtt, mely a tünemények által okozott meg-rázást nem érzé, s tekintetei csak a nagyság rend-kivüli képein múlatnak!

Mert korunknak jutottak a szenvedések, milyenek-
kel a sors több századok folytában egyszer látogatja
meg az emberiséget: mely kisebb, azaz kevésbé ki-
terjedett szenvedéseknek szünet nélkül kiteve van.
De ha rendszerént egyes emberek fájdalomokkal küz-
denek; ha sokszor a háború veszélyei egy vagy más
tartományt meglepnek: most e földkerekség minden
részeit villámerő járá keresztül; nemzetek és orszá-
gok jövének forrásba; egész néposztályok süllyedé-
nek el; trónusok hullottak porba és vérbe; koronák
támadtak sebesragyogva, s pattantak széjjel hirtelen
enyészve, mint futó csillag az őszi estvéken. Ezek s
ilyenek tanúja lenni, a homály által födezett magá-
nyos embert is gondba ejtheti; s mit nem tehet még
a fejedelem keblében, ki nemzetek boldogságát, s ősi
házának dicsőségét, és régiségtől szentté lett jusait
szívén hordozza? Képzeljük el, Tekintetes Rendek,
mit érezhetett, mit kellett éreznie a férjfiúnak, ki a
Habsburgi Rudolf hatszáz esztendő örökében, Európa
legelső trónusán, három szent koronával feje fölett,
békés országok kormányán ültében, IV. Henrik kirá-

lyi székét egyszerre lángba borítani szemléli ; lángba, mely vad erejével pusztító szélvészt támaszt maga körül, s mint a vezúvi tűzfolyam mindent pusztítással fenyeget! Ezer esztendőös vélemény kezeskedett a koronás fő szentségeért! népboldogság és fennálló rend sértetlensége egymáshoz csatolt ideák valának : s íme a rokon király, a keresztyén királyi székek leg-régibbjének birtokosa, magas polcáról letaszítva fet-reng a porban, mit saját vére hullásával nedvesít! nem a harcmezőn, keblét ellenségi fegyvertől megszaggatva ; nem is orgyilkostól általverve : de a vesztőhelyen, mint közönséges bűnös, kit bírák ítél-nek halálra, hogy példája másokat rettentsen. Elhúnyt ő, s esete maga után voná a másik áldozatot, szerencsétlen hitvesét ; s az ausztriai ház fejedelme gyászt öltött a császárok unokájáért, kit az imádott Terézia kebeléből más reményekre vivének el. Fény és csil-logás közé menendő vala : s íme fogság éjjeléből száll elő, hogy vére ontassék. Két hatalmas házat kellett egybe kapcsolnia, s íme sírja felett szakadnak széjjel a láncok, mik népet királyhoz, nemzetet nemzethez, s lakost laktársához és saját földéhez csatoltanak. Akkor volt, hogy érdem által nyert, százados címek, nagy példák után buzdító ősek hosszú sora, sajtósági jus, vallás és emberiség megtapodtattak ; gyilkoló kezek tartották egy nagy nép kormányát, s őrzöngő fáklyahordók futották keresztül a nyugvó országokat, hogy mindenütt emésztő lángot gerjessenek. Fel-riadtak az igazgatások ; s királyunk, kit rokon vér bosszúra, közveszély pedig önvédelemre hívának, el-küldé seregeit bátorságért és rendért harcolni. Ki nem tudja : mik történtek az időben? Hányan nem sirat-ták köztünk is a szerencse bal csapásait? hányan nem öntöttek könnyet messze, az idegenben elhullott gyer-

mekeikért s rokonaikért? és midőn a rendkívüli ember, a korzikai nemes határtalan erejű fia, bámulatos nagyságban megjelent; midőn sorsa által hordoztatva Itáliának mezeit villámként nyargalá keresztül; midőn a Memphis emlékei és Syria pusztái közül megjövén, Helvetia havasait győzelmi pályává csinálta, s egész Európát öszverendíté; midőn a Nagy Károly császári székét magához ragadá, és Lissabontól Tilsitig a Filep fia rohanó szerencséjével alkotott magának hatalmat, miért a római erő hét század lefolytában küzd vala: akkor mely kebelben nem dobbant meg a szív? ki tarthatá bizonyosnak sorsát mától holnapig? s melyik magyar nem függesztett gondteljes pillantatot a fejedelmi kézre, mely országai kormányát ily soha nem érzett vészben hordozá? Seregek lettek semmivé; a birodalom részei megcsonkultának; Bécs kapui idegen zászlók előtt nyílnak fel, s fiai a nemzetnek, mely hajdan Budavárat megszabadítani segélt, ellenséges lábbal tapodák a magyar hazáját. De a szenvedés közepében nyílt meg a közös vígasztalás egyik szép virága: az atyai bizodalom, mellyel királyunk szeretett nőjét s gyermekeit kebelünkbe küldé hűségünk szentségére bízván nyugalmodat; azalatt míg maga a veszély elhárításában fáradott.

Szakadatlan boldogság az emberiség tiszta érzelmeit kifejleni nem hagyja. Balsors érezteti velünk, hogy emberek vagyunk; s ön fájdalominkban tanuljuk tisztelni a szerencsétlent; önfájdalminkban ismerjük meg a nemesített vonást, mit a tisztalelkű szenvedő arcán keserv és küzdés nyomúl hagytanak. Ezért áll a szenvedő oly közel embertársaihoz; ezért ád és vesz viszonyérzelmek közt szánó keblet és vígasztalást; ezért talál részvevőket kínaiban, és részvevőket örö-

meiben, ha búja széjtoszolván, a felette tisztuló égre szemét bánat könnyei nélkül emelheti.

Roskadatlan emberiség a szenvedésben egyike a szívet emelő jeleneteknek, s még inkább akkor, ha a csapás fejedelmi főket ostoroz. Mi érdeklőbb, mint az uralkodó, ki sorsától üldöztetve, bizodalomban áll meg népe között, s elhagyatástól nem retteg? Így állott atyáink között Mária Terézia, midőn rabló kezek nyúltak koronája után; így állott közöttünk I. Ferenc a napokban, midőn ősi palotáiban idegen bajnok nyugvá ki magát harcaiból. Emiatt fűződünk őhozá gyermeki vonzalommal; emiatt voltunk készen áldozatokra; emiatt lőn örömünk a szabadulás órájában kétszerezett. Mert isten nem hagyá el a fejedelmi házat, melyet oly hosszú időken keresztül dicsőségessé tett vala; melyet II. Ferdinánd korának vészei közül kétszer látott kiemelkedni; melynek mentségére I. Leopoldnak a Karpátokon túl támadott segítség; s melyet most is a megengesztelt sors Napoleonnak előbb szövetsége, majd bukása által régi szerencséjébe visszahelyezett.

Igen is Tek. Rendek! a mi rokonaink sem hullának el a marengói mezőn, a regensburgi híd üszkei közt, s oly sok más, bús emlékű helyeken boszútlanúl. A Rába partjain tett zsákmánylás, Pozsony feldúlt vidékei, s a horvátországi part elrablása torlatlan nem maradtanak. A mi seregeink is tapodták a Rajna túlpartját; zászlóink a Montmartre bástyáin lobognak vala; s vitézeink örömríadással kísérték győzedelmes királyunkat a Szajna felett büszkén emelkedő város utcáin keresztül; s örömríadással kísérték vissza megmentett honába, hogy ősi várának falai közül adjon Európának békességet, s kössön szövetséget a szerencsével, mely soha többé a leg-

végső napig el ne hagyja. És nem hagyja el. Megpróbálta változékonyságát a férjfiakor erejében élön ; de kímélve közelített az országok gondjaiban őszülő főhöz. Megengedé nékie, hogy a húsz évig omlott vér nyomait eltörülhesse, hogy népeit a béke feledségbe esett jótéteivel újlag megismerkedtesse, hogy koronánkat örökösének homlokára feltűzvé, a jövőbe nyugtan pillanthasson, s hogy megérhesse e napot, és a forró, színetlen örömet, mely felé Tirol vég-határaitól az ajtosi bércekig ömledez.

S midőn ezeket mondom, lelkesülve nézek a Tekintetes Rendek hosszú során keresztül ; s nemzeti büszkeségtől hevülve kiáltom ki : nincs nemzet, mely királya örömnapiját oly méltán ünnepelhesse, mint a magyar. Hazámfiai ! nem az nekünk a király, ami sok más népeknek. Mi egy ezred óta bírunk polgári alkotványt, milyenért az európai nagy népek még most is kínos vonaglásban küzdenek ; s királyunk ezen polgári alkotvány egyik elengedhetetlen, egészítő része. Őseink az ország egyetemi érdekeit, s a jusokat, miket egyes polgár sem bírni, sem gyakorolni köz sérelem nélkül nem képes, a koronában megtestesítették ; s e koronát tették fel a választott főre, hogy legyen az alkotványi közszabadság fenntartásának képviselője. Szentnek nevezék a koronát ; mert a legszentebbnek gondolatát köték hozzája : gondolatát a szabad nemzet egy testbe foglalásának, gondolatát az egyesült néperőnek, mely ne csak idegen bitorló, de egyes honfiak féketlensége s hatalomvágya ellen is bonthatatlan gátat emeljen. Nem következett-e szentnek tartaniok, erős kapcsolattal magokhoz szorítaniok a személyt is, kire koronájokkal együtt a gondolatot is általruházták ? nem következett-e, hogy magyar, e korona s az azt viselő fő nélkül polgári

alkotványát ne képzelhesse? hogy híve legyen mind kettőnek az utolsó percig? s hogy egyiket a másik nélkül elveszettnek képzelje? Íme ez nekünk a király; ezt értjük mi a magos név alatt, Tek. Rendek! és ezt kell értenünk; mert ki nem mondhatjuk azt visszaemlékezés nélkül a bomolhatatlan esküre, melyet az, ki e névvel dicsőítve van, első hozzánk léptével ég és föld hallatára elzengett; ki nem mondhatjuk visszaemlékezés nélkül a nemzeti egység és szabadság felségére, melynek megmaradásaért isten előtt az eskü tétetett. Ezen idea teljes értelmé sugárzik ma is minden szemből; ezen ideában hódolunk a negyven év előtt megkoronázott homloknak; ezen ideában ünnepeljük e nagy napot, nem a hízelkedés alázatával, de azon magasított érzellemmel, mely nemzetet oly fejedelemhez köt, ki nékie a legbecsesb, legféltőbb kincs oltalmáról tett kötelező fogadást, s fogadását hűven megtartotta.

És tekintsünk a negyven évre vissza, miknek teljességét ma szenteljük; s igazságtalanok leszünk a végzet eránt, ha tagadjuk, hogy ez idő alatt régibb ború után tiszta napokat nyertünk, szabadságunk terjedettebb s erősb lón, nemzeti érzelmünk nemesegett, s kilátásaink a jövőre magasb pontot vőnek. Nem lebbentem fel a fátyolt, mely amaz előre ment tíz esztendőn fekszik; isten velünk volt mindig, s jó következés nélkül azok sem folytak el. Akkor fejlett ki a lelkiismeret szabadságának becses plántája; akkor értek, a jobbágy nép feloldatásával, régi törvényeink betöltést; akkor tanultuk meg közrendület után, hogy nyelvünkben nem csupán más nyelvektől különböző hangokat bírunk, de erőt, mely léte-lünköt egyedül tartja fel. Borúlt ősszel vettetett a mag, hogy a tavasz szép egében kivirágozzék. S íme

most a vallási különzések a törekedő pályáját többé el nem zárják ; alkotványi jusait egy fél sem siratja ; szabadon zeng a nemzeti nyelv hangja megyéken, s az ország gyűlésén ; mező nyílt az írónak, hogy nyert koszorújáról a haza fénye visszasugározzék. Úgy van Tek. Rendek ! a míveltség és törvényen alapuló szabadság legfőbb, legszebb pontja az, mire I. Ferencnek atyai karján feljutni sietünk ; s isten a jó fejedelem hű népét áldás nélkül hagyni nem fogja. Szorgalmas földművelők gyűlnek majd pusztaságainkra ; helységeink lakói nevednek ; Pest emelkedő palotái szaporodni s ragyogni nem szűnnek ; gazdagainknak könnyűvé tétetik az út, melyen egyesített erővel jót, szépet és nagyot létre hozzanak ; s a magyar, ki negyven év előtt a pesti utcákon elhagyatott idegenként tévelygett, önérzéssel emeli fejét ; s gyermekét és unokáit szent emlékek alá fogja vezetni, miket a nemzeti nagyság, a múlt és jelenkor érdemeseinek tisztelő hálával állítand. Még egyszer mondom : isten a jó fejedelem hű népét áldás nélkül hagyni nem fogja ! de a jó fejedelem hű népe, hűve magának és hazájának, őseinek és gyermekeinek is ; s csak az tarthat számot áldásra, ki hűségét szeghetetlen őrizte meg.

Mi meg fogjuk őrizni Tek. Rendek ! mi olthatatlan szerelemmel fogunk lángolni királyunkért és hazánkért, mindkettőt a polgári alkotvány nevében válni nem tudó kapcsolattal egyesítvén. Mi olthatatlan szerelemmel fogunk függeni őseink emlékezetén, s gyermekeink boldogságán, hogy azoktól alkotott jusainkat ezeknek csonkítás nélkül általadhassuk. És ezért teljes kegyelemmel terül el az isteni kéz felettünk. Mert míg Európa terjedtségében népek és országok bizonytalan küzdés közt forranak ; míg Tájó torkolatai körül, a Rajna két partján, s a régi Hellasz

omladékai közt időről időre polgári vér csordúl ; míg túl a tengeren a hatalmas szigetet politikai rengések rázogatják, a Kárpátok megett egy bajnok nép remény nélkül elsüllyedett : mi amazokhoz képest parányi szenvedés után nyugalomban lakjuk földünket ; s ha csillogó bőség ölen nem élünk is, ha nem ragyoghatunk is a legnagyobbakkal egy sorban, nem is tekintünk szorongó gonddal a jövőbe, nem remegünk pillantónként elveszteni mindent, ami kedvest a sors bírunk engedett. Amiért legyen dicsőség istennek, áldás a koronás főnek, s hervadatlan virágzat a szabadság szép alkotványának ! ezt mondtam ; és a legbuzgóbb imádság reszkető hangján mondja utánam minden száj, mely magyar érzelmekkel tölt szívet tolmácsol.

Nagykároly, 1832. márc. 1.

TISZTVÁLASZTÁSKOR

Hivatalt vállalni, és hivatalról lemondani: mindennapi történet. De nem mindennapi az érzelem, mely e történetnél a lelkes férfiú keblét eltölti. Az esküvés szent volta, midőn annak kötelező szavai a hivatalba lépőtől kimondatnak, már magában lélekre hat; s mint kell e hatásnak erősedni, ha az esküvést egész kiterjedésében átgondoljuk. Mert ország és korona, nemzet és alkotvány, ember és polgár eránt nehéz kötelességet vállalunk fel; emberi gyengeségeink és a kísértetek minden vakításai ellen fáradatlan küzdést fogadunk, s áldozatul igérjük magunkat a közjóért, minek fenntartását és előmozdítását a választó Karok tőlünk kívánják. Mindezek elgondolása lehetetlen, hogy a pályák legkisebbikére lépőt is magas hevületbe ne hozza; azt is, ki hivataláról lemondván, a végzett útra visszatekint, és magát komolyan kérdezi meg: mit tett, s mit nem tett? híven és tisztán maradott-e? s törekedett-e megfelelni a nagy kívánatoknak, miknek betöltésére minden erejét szentelé, s betöltéseért becsületét adá zálogba?

Így érezve állok itt most, felkelvén, hogy tisztársaim búcsuját búcsúmmal együtt Méltóságodnak, s a Tekintetes Rendeknek benyújtsam. Lefolyt a három év, mely hatáskörünknek szabva volt; a törvény szózata zengett az előlülői székéből; s íme lel-

pünk, illetőve ugyan a megfutott pálya emlékezetét forgatván lelkünkben, de készen és könnyű kebelrel. Mert a lelépést nem önkéji parancsolat, nem is unatkozás, hanem az alkotvány természete kívánja. Hazánkfiái, rokonaink és barátaink seregelnek körülünk, egyik szép része az ország nemességének, mely valamint koronáját a fejedelmi háznak szíve független mozdulatából vivé; úgy bírói pálcát és tisztii hatalmat szíve független mozdulata szerint osztogat. E tiszteletre méltó, fényes nemesség kebeléből választatánk, s ennek kebelébe térünk újlag, százados szokásainkat együtt gyakorolni, együtt intézni el a megye jövődő kormányát, és együtt örülni a szerencsének, mely bennünket ily jogok részesévé tön. Mert mindaddig, míg ezeket bírni fogjuk, meg nem szűnünk az lenni, aminek az isten a magyart teremté: szabad nép!

Így is kell ennek lenni és maradni. Szabadságot, törvényt és terheket maga adott a nemzet magának: illő tehát, hogy azokat is, kik e három nagy tárgy őrzésére, kiszolgáltatására és felosztására rendeltettek, maga választhassa. Választás a tisztviselőt közvélemény befolyása alá rekeszti; választás a magyar nemest a közönséges ügy eránt nagyobb részvétre hevíti; s időről időre ismételtetve egymás után többeket vezet a kormányhoz, többeket avat a közdolgok ismeretébe; s ezáltal azt viszi véghez, hogy a nemzet nagy masszájának belső ereje nevedjék, s a megyei közgyűlések, mik a polgári alkotvány legerősb alapját teszik, az ország egészére kiterjedő fontosságokat szakadatlanúl megtarthassák. S egyéberánt, nem kölcsönös igazság-e a hivatalt, ha teher, mennél több erőnek viselni, s ha tisztesség, mennél több érdemesnek megnyerni? Testvérek vagyunk, egy hazának fiai;

kell, hogy osztályunk a lehetőségig egyenlővé tétessék. Magyarok vagyunk, szabad ősek maradéki ; kell, hogy részvétünk a kormányban szakadatlanúl s közönségesen fenntartassék. Jaj az országnak, ha tagjai magányba vonódnak, s néhány kevés kezekre bizzák hazájokat ! Azért lépnünk kell hivatalba be, s hivatalból ki ; most helyet foglalni, majd helyet adni : hogy élet és mozgás forrjon az egészben ; s minden nemes önmagában a hazát megszemélyesítve képzelje.

Búcsúznak tehát Tekintetes Rendek ! s csak egy tekintet keserít el bennünket. Mert nem állunk itt mindnyájan, kiket három év előtt a közbizodalom e pályára szólított. Megcsorbúlt a szám, mely a kötelező hitet együtt elmondá ; s többen részint elvonúlva, részint halál által kebelünkéből kiszakasztva, üresen hagyák helyeiket, miket velünk nyervén, velünk már vissza nem adhatnak. Az emberi múltékonyság ez újabb képe meg fogja hatni Méltóságod s a Tekintetes Rendek szíveiket ; s hajlandókká teszi ez utolsó pillanatban szelíden itélni rólunk, s tetteinkről. Gyarlók valánk, mint minden, kit asszony hozott világra ; nem tehattük, hogy baj és fogyatkozás ne maradt legyen utánunk ; és nem tudtuk (bár ohajtók vala) felvirágoztatni a megyét, s dicsőségessé tenni az ország minden tartományai közt. Azonban nem könyörgünk bocsánatért ; jól érezvén, hogy mit ember hibázott akaratlanúl, úgy is bocsátva lesz ; mit pedig tisztviselő vétett akaratból, azt semmi bocsánat el nem törli. Szíven fekszik az, égetve mindvégig, s majd a végórában kétszerezett lánggal lobban fel.

De lehetetlen elhallgatni a köszönetet, mellyel három évi pártfogásért és segédért Méltóságodnak s a Tekintetes Rendeknek tartozunk. S ime kimondjuk azt nyilván és melegen ! Hálás emlékezetet viszünk

magunkkal, mely mindannyiszor újúlni fog, valahányszor az öröm és szenvedés napjai, melyek időnkre felviradtak, lelkeink előtt megjelennek. Mert együtt munkáltak a Tekintetes Rendek velünk, midőn a keleti veszélyes mirigy határainkat meglepé; midőn a veszélyt kísérő s annál nagyobb rémület minden keblet elfogott; s midőn a nem messze vármegyékben kiütött borzasztó lázadás a kétes jövődőt szorongató aggodalmak közt mutatá fel. De velünk fogtak kezét az örömben is, midőn országgyűlési követeink ifju királyunkról s nyelvünknek természetes jogaiba lett visszatételéről hírt hoztanak, midőn I. Ferenc negyvened évi szép ünnepét megültük; s midőn V. Ferdinánd megtartásáért a gondviselésre áldást mondottunk. Virasszon az ég a Tekintetes Rendekre még több örömnapokat is, engedvén, hogy hazánknak, s hazánkban e megyének teljes felvirágzását megérhessék; s megérhessék a magyar nép felemelkedése szép napját, mikor Európa nagy nemzetei közt a maga ragyogó polcát ismét elfoglalja. S meg is kell annak lennie. Csak lelkünk legyen erős a nemzetiség magas kívánatait felfogni; csak szívünk legyen bátor akadály és előítéletek ellen lankadás nélkül küzdeni; hitünk pedig tántoríthatatlan, hogy mihelyt a közügyet törekedéseink tűzpontjává tesszük, mihelyt áldozni és újra áldozni szent kötelességnek ismerjük, a sors ohajtásainkat azonnal megkoronázza. Ezt kívánjuk, ezt reméljük: s bár az óránként várt országgyűlés igazolná reményeinket; és az, ki három év mulva e helyen hasonlólag búcsúzni fog, többé ne jövődőért könyörögne istenhez, hanem a legszebb, legörvendeteseb jelenvalóért mondaná háláját!

Nagykároly, 1832

KÖVETVÁLASZTÁS ELŐTT

Hónapokig tartott elválás után itt látja méltóságod Főispányi Helytartó Úr, a Szatmár megye nemességét öszvegyűlni, gyakorlatba veendő szép jogai miatt önézésre lelkesülten, de töltve tisztelettel az előlülői szék iránt, mibe méltóságodat a királyi kijelentett akarat kegyelemmel helyhezteté. Eljöttünk meghallani az uralkodó felség hívó szózatát, mely országgyűlésünk határnapját hirdetvén atyailag emlékeztet, hogy önállású nemzet vagyunk; hogy ezer évű szabadságunk még virágzik; hogy a lélek, mely az aranybullát s az ezerhétszáznegyvenedik cikkelyeket alkotá, még mint a fejedelmi házban, mint a nemzetben él; s hogy e lelket a maga szelíd lángjaiban folyvást táplálnunk kell és híven a szent korona, híven a szent korona árnyékában nyugvó törvények iránt, tiszta kebelvel járúljunk az oltárhoz, mely előttünk Pozson falai között ismét emelkedik.

Mi lehet tiszteletre méltóbb, mint az egész hazát egy testben előterjesztve szemlélni? Mi lehet elragadóbb tekintet, mint midőn király és nemzet kölcsönös frigyben lépnek fel; s egyesített jogokkal hozzák a törvényt, mely szabad embereket kötelez? E jelenet érdeke nem veszthet semmit, bár gyakran, bár naponként előfordúljon. Mert a nagynak, a felségesnek behatása győzedelmes erővel kapja meg lelkeinket. Nagy pedig és felséges a gondolat, mely e törvény-

hozási egyesületben fekszik; ez egyesületben, hol közügy és magányos jogok királyi hatalom és népszabadság egymást testvéresen mérséklék: ki e gondolatot teljes kiterjedésében felfogta, az érzi: mi különbség van a föld közt, melyhez valakit történet ragaszt; s a haza közt, mely a szívben él, s míg az el nem romlott, bármi ég alatt, bármi folyók partjain élni fog. Az tudja, mi a nép, mely parancs után jár, engedve kénytelen? S mi a nemzet, mely törvényt alkot és teljesít szabadon? Az előtt világos, hogy vagynak áldozatok, mik alatt a szív vérzik, és mégis édesek; terhek, melyek nem nyomnak, de lelket emelnek; veszélyek, melyekbe a lélek vígan rohan; mert van, aminek fenntartása boldogságnál és életnél többet ér; aminek elsüllyedése gyötrellemnél és halálnál rettentőbb — alkotványi szabadság. Boldog, ki e két szavat bírhatja; s úgy bírhatja, mint a magyar nemes: hosszú századok és ősi vér által megszentelve! Neki nem kell jogokért küzdeni, miket a tudós a római hagyományok közül, s a filozóf vizsgálataiból keressen elő. Neki nem kell magát kétségbeesve az utolsókra elszánni, ha sérelmeinek kíván orvoslást. Ismét megismét eljön az idő; királyi kezek nyitják meg a pályát, hol a nemzet ünneplő nyugalomban jár fel; ajkain hordja szívét; kölcsönös bizodalommal veszen és nyújt; s nincs kor, mely keblében az önérzés és remény testvérvirágát eldúlhassa.

Isten oltalma alatt nyugszik a legszebb rendszer, melyet valaha társaságba lépő rokon nemzetségek feltaláltak. Így állottunk, mikor még eldődeink fejeként harci készületben jelentek meg a Rákos melletti síkon; így állunk ma is, midőn annyi süllyedéssel fenyegető baleset között megtartva, függetlenül választott képviselőinket küldjük helyettünk, hogy meg-

hagyásainkat tiszta kebelben híven megtartsák; tekintetünket, hasznainkat, s az ország és korona egymástól válhatatlan jogait a lélek minden erejével védelmezzék; jutalmokat a köz elégedésben, büntetésöket a köz útálatban találván. Így fogunk állani majd gyermekeinkben, unokáinkban is; mert elébb el kell a magyar névnek és népnek a föld kerektségéről tűnnie, mintsem ezt a sors legbecsesb ajándékát elveszesse; s ha egyszer elvesztette, akkor nekünk sem gyermekeink, sem unokáink többé nem lesznek. Ezt hisszük, ezt gondoljuk, ezt érezzük mindnyájan; s megindúlt szívvel nyújtunk kezét Méltóságodnak, kit születés, név, cím és hivatal e közös érzelmekbe négy-szeresen vonzanak. E napon újlag látja Méltóságod: mi szép szabad férfiak kormányát tartani; mi szép vezérként ülni szabad férfiak közt; kikre vídám hevülettel gyülekezni, bátor szívvel szólni, saját arcok színében megjelenni, hazát, törvényt és kormányt szeretni — őseiktől jutott örökség. Imádja Méltóságod együtt velünk az istenséget, könyörögvén, hogy ez örökségünket mindvégig bírassuk; és sértetlen ad-hassuk által maradékainknak.

Nagykároly, 1832. november 6.

KÖVETTÉ VÁLASZTATÁSA UTÁN

Követté lett választásomban, a közbizodalom e nyilvános kijelentésében bírom a legszebb koszorút, melyet szabad férfiak a magok polgártársának nyújthatnak. Ily megtiszteltetés kétség kívül legforróbb hálámat érdemli. De köszönet, mely szóval mondatik, nem egyéb, mint üres hang. Való köszönet csak tett által mutattatik meg, csak teljesítés által bizonyíttatik be. Ha majd a pályán, melyre lépendő vagyok, tiszta hazafiúsággal járandok; ha a közjó szerelme, a haza szent ügye mellől sem remény, sem félelem el nem vonhat; ha visszatértemkor a Tekintetes Rendek arcain megelégedés vonásait fogom olvashatni: akkor, és csak akkor leszen köszönetem lefizetve. Addig engedjék meg a Tekintetes Rendek, hogy némán rejtsem a hálát szívembe, e szívbe, mely hazámé volt és marad mindenkor.

Nagykároly, 1832. nov. 6.

A MAGYAR NYELV ÜGYÉBEN

A Fő RR. tagadó válaszára

Ha a római tanács és nép maga hatalmának főpontján még most is állana ; ha mi ezen római népnek egy meghódított tartományocskája volnánk ; s úgy, mint alattvalók folyamodnánk hozzájuk, hogy szabadúlhasunk meg nyelvektől, és ők adták volna nekünk ezen választ, azt, Tek. Rendek, meg tudnám fogni ; de mikor magyar nemzetnek kívánságára, magyar főrendek adnak ilyen választ, azt megfogni nem tudom. Miért nem akarnak a mi késérünkre hajolni? Azt mondják, nyolc század óta van öszvekötvve a nemzetel a római nyelv ; s annál fogva az több érdekekkel van öszvekapcsolva, és eltörlésére vagy megváltoztatására felette szükséges előbb mind a kívánság eredetét s kiterjedését, mind pedig a teljesedés lehetőségét és az említett érdekekkel való megegyeztetését bővebb vizsgálat alá vétetni. Rendes dolog Tek. Rendek ! Én ezen oldalról más érdeket nem ismerek, mint azt, mely abból foly, hogy mi magyarok, és független, önállású nemzet vagyunk, legalább akarunk lenni. — Ezen érdekből következik, és természetesen következik, hogy mi magunk tulajdon nyelvével élni kívánjunk. Mi ezen kívánság eredete? csak az, mert magyarok vagyunk. Ha német vagy más idegen

nyelvet kívánnánk felvenni, akkor lehetne szükséges a kívánság eredetét kérdezni: de e mostani kívánságunknak, mely a nemzettel együtt született, állandóul azzal öszvekapcsoltatott, eredetét hosszasan keresni akarni, nem egyéb pusztá ürügynél, mely által a dolog továbbra is elhalasztassék. A kívánat kiterjedése? olyan kérdés, mit tenni miért kellett legyen, nem értem. Természetesen ennek több vagy kevesebb kiterjedése nem lehet, mint a magyar nemzet és ország, mint a magyar kormány minden ágainak határa. A lehetőség? Minekutána 43 év küzdései után oda jutottunk, hogy már a múlt országgyűlésnek 8-ik törvénycikkelyénél fogva, minden, ki ezután hivatalba lépni fog, minden, ki ezután ügyvéd lenni akar, magyarul tudjon: többé nincsen semmi lehetetlenség. Részünkről mindnyájan tudunk, beszélünk magyarul; tehát írhatunk egyszerre magyar törvénycikkelyt és felírást; a kormány részéről természetesen a kancelláriát, mely magyar, alá kell vetni az említett törvénycikkelynek, és jól is tudjuk, hogy ott oly urak állanak, kik értik nyelvünket. Hol itt a lehetetlenség, hogy mindjárt most ne teljesíttessenek azok, amiket kívánunk?

Mikor tehát a kívánat eredetét bajjal nyomozni nem szükség, mikor kiterjedése természetes és meghatározott, mikor lehetősége már megkészült, nem látom ált, miért kellessék azt egyedül a rendszeres munkák körében eszközölhetőnek állítani, ami minden pillantatban eszközöltethetik?

Azt mondják továbbá a főrendek, lassan kell haladni: erőszakolni nem kell ezen lépést. De hát nem elég lassúság-e 43 év óta küzdenünk a nyelvért, és még most sem lennünk ott, hol lennünk kellene, s hol lenni akarnánk? Minden országgyűlésen keveset

nyertünk ; minden előlépést nagy meggondolással tettünk ; fájdalom ! éppen nem volt semmi sietség, semmi, ami az annyira ohajtott lassúságban, az akadályok lépcsőnként való meggyőzésében elmaradott volna. Azonban a főrendek talán a lassúság ideáját századokhoz kötik ? De én Tek. Rendek így nem értek, s érteni nem akarok. Mert később, mert lassabban haladtunk, mint kellett volna, kétszer, tízszer, tán százszor is.

A főrendek azt mondják : annyi sok száz évek óta lévén a latin nyelv virágzásban, anyai nyelvünknek elsőbbségét, és hathatóságát ekkoráig nem veszedelmezette. Ugyan Tek. Rendek, mit véljek egy ilyen, a nyilvános tapasztalással, az egész nemzet köztudományával ellenkező állításról ? Nevezhetjük-e nyelvünket diplomatikai nyelvnek ? nem mindig elsőbbsége volt-e a latin nyelvnek ? s nem lesz-e mindaddig, míg azt egyedül a tudósok szobáiba szorítani nem fogjuk ? s minden egyéb tekintetben nem vesztett-e nyelvünk ? Mert íme, bár első tulajdonainál fogva Európa leghíresebb nyelvei mellett sem vonúlna szégyennel vissza ; mégis hátra kellett maradnia. S emiatt a mi egész tudományi műveltségünk, a mi egész literatúránk hol áll ? Nem hozom fel a németet, francot vagy angolt, de maga a dán és svéd parányi literatúra is nem sokkal előbb van-e a mienknél ? És miért ? Azért, mert járomba vetették nyelvünket ; mert eltapodták, mert csúfot csináltak azon szerencsétlenekből, kik hazafiúságtól vezéreltetvén, ezen nyelv kiművelésére adták magokat. Én tudom, én igen is jól tudom Tek. Rendek ! Húsz év óta futom az írói pályát, és szenvedtem nemcsak megvettetést, hátrátételt, szegénységet, sőt üldöztetést is, mivel a nyelvet becsülni, mivel néhány társaimmal annak kiművelését

célba venni bátor valék. És még sincsen itt az idő, hogy nyelvünket felszabadítsuk? mégis a rendszeres munkák sorára kell-e útasíttatnunk? Oda útasíttatunk Tek. Rendek, mert úgy mondatik, a rendszeres munkák már megszűntek mindent elnyelő örvény lenni. Azért talán, mert az urbáriumból már két cikkelyt elvégeztünk? s a polgári köztárgyak azon pontjára, hol a nyelvügy előfordúl, majd egy évtized, vagy éppen félszázad után eljuthatunk? Hiszen ez az, ami a rendszeres munkákat örvénnyé csinálja. Én ohajtottam volna: bár a főrendek e gyűlöletes emlékeztetést ne újítsák meg.

De kívánják a főrendek, hogy a fejedelem s a társországok jogait tekintetbe vegyük. A fejedelmet illetőleg: mikor vétettünk a nyelvügyre nézve a fejedelmi jogok ellen? Nem mindig felírás után járultunk-e a trónhoz? nem mindig felírás, és adott válasz után eszközöltettek-e törvényeink? Íme most is felírni akarunk, most is alkudni készek vagyunk a jogért, mit különben a természet ad, miben minket hátráltatni annyi, mint természetes jogainkon gázolni.

Soha senki el nem fogja velem hitetni, hogy azon okok, melyeket a főrendek előhoznak, meggyőződéssből, szívből származtak volna. Nem kívánnak egyebet, mint a latin nyelvből oly szent nyelvet csinálni, mely őket a sokaságtól elkülönözze. Vagy talán a demokráciától félnek, ha az anyai nyelv felemeltetik? Erre csak azt felelem: török és orosz szomszédinknál soha sem divatozott a latin nyelv: hol van azért nagyobb despotizmusnak ostora, mint önálok?

Nem csodálnám Tek. Rendek, ha nemesség és adózó nép között forogna a kérdés; ha a főtáblánál

az egész nemesség ülne, itt pedig az adózó nép képviselői fognának helyet. Akkor ezen viseletet születéshez kötött előítéletekből, régi privilégiumokhoz ragaszkodásból, s több effélékből, menteni ugyan nem, de magyarázni lehetne. Most nemesség és nemesség közt, mégpedig egyrésztől 500, másrésztől 700,000 nemesség közt van kérdés. Aszerint, amint környülállásaink, s országgyűlésünk mostani rendeállanak; aszerint, amint magok a főrendek a napkönyv iránti válaszbán kinyilatkoztatták: e kétfelé ülő nemesség egyetlen országgyűlési test. Egyetlenegy testnél csak egy többség gondolható, a 700,000 kétszer jelentette ki magát; s kérdem: mi joga van az 500-nak oly kemény ellenmondást csinálni? Én a mi polgári alkotmányunkban csak egy vétőt ismerek, s ez a koronához van kötve.

S kik ezek a főrendek? Nem azok-e, kik az országban legtöbb javaival élnek? nem azok-e, kik a helyeken ülnek, hol Zrínyi a bajnok és koszorús író, hol Pázmány Péter és Liszti ragyogtanak? kik a sorokon gyülekeznek, miket egykor Kohári és Amade, Orczy és Ráday, s nem régen Széchényi és Festetics György ékesítettek? Nem méltán kívánhatnók-e, hogy ne szegezzék magokat az ellen, amiért az őket megelőzőt nagyok élni és halni dicsőségnek tartották.

S mit tegyünk? újra írjunk? okokat okokra halmozzunk? De mit használnak minden mi okaink azoknak, kik füleiket és szíveiket előttünk már kétszer bezárták? kik a természet és hazafiúság szent szózatát már kétszer visszavetették? Ha a szent korona iránti tisztelet nem tartóztatna, azt javaslanám, hagyjunk fel a küzdéssel, s terjesszük egyenesen a felség elébe folyamodásunkat. Mert rendes dolog az, ha valaki elválasztó fallá teszi magát trónus és

nemzet közt, hogy ez a maga fejedelméhez, szíve kívánsága szerint ne járúlhasson.

Ha pedig még egyszer csakugyan írunk; jelent-
sük ki azon tántoríthatatlan elhatározásunkat, hogy
előbbi üzenetünktől semmi esetre el nem állunk;
hogy ha helybenhagyást ezúttal sem találunk, mi a
fejedelemhez vivő utat magunkban is meg fogjuk
keresni. Az elkéséritett hazafiúság érzelmei nagy
jogokat adnak, csak erős kebelben lángoljanak.
Sokszor hallottam én itt erőről, morális erőről szót
tetetni; s ezen pillantatban szólítom fel a Tek. Ren-
deket ezen erőt kifejtteni, s úgy vélem, nem szólítom
fel híjában; mert íme én is, ki egyike vagyok a leg-
gyengébbeknek, nyilván s egyenesen kimondom:
előbb fog e kebel megrepedni, mintsem a nemzeti
nyelvre nézve tett kívánságtól egy pillantásig is
elálljak.

Pozsony, 1833. márc. 4.

TÁGEN JÁNOS KIKÜLDÉSEKOR

A pörbe idéztetés előlülőiképpen kimondva lévén, a fennforgó tárgyhoz ezen oldalról szóllanom többé nem szükség. De ki kell jelentenem, hogy minekutána a ns. Bihar vármegye követén esett sérelem valósága elismértetett; minekutána a nagyváradi nemes káptalan követének mai nap tett kinyilatkozásával a Tek. Karok és Rendek meg nem elégedtek; s minekutána mindezek következésében a törvénybe idézés meghatározva van: nekünk többé a nagyváradi ns. káptalan követével együttülni nem lehet. Erre nézve tehát nemes Bars vármegye követével egyetértőleg, az említett káptalani követ eltávoztatását kívánom; a pécsi nemes káptalan követének nyilatkozására egyszersmind megjegyezvén, miképpen itt nem az egyházi rend ügye van kérdés alatt, s következőleg a nagyváradi nemes káptalan követének személyes dolga az egyházi rendre árnyékot nem vethet.

Azonban kéntelen vagyok kijelenteni, hogy a fennemlített pörbe idézéssel a mi nyugalmunkat helyreállítotttnak lenni nem tekintem, s a Méltóságos Personális Úrnak, mint az országgyűlés törvényes előlülőjének érzékenyen panaszlom meg, miképpen Méltóságod önmaga a nagyváradi nemes káptalan követének sértő szavait nemcsak hogy nyugalmasan hallgatta végig; nemcsak hogy neheztelését ki nem

jelentette; nemcsak hogy az 1723. 7-ik törvény-cikkelyt gyakorlatba vétetni nem rendelte; hanem a már darab idő óta fennállott, s mentségének, maga megtisztításának előadása végett útasítását kezében tartott, s elégtételt kérni akart Bihar vármegyei követnek, az ülés bészárásával minden mentséget, megtisztítást, s elégtétel kérést lehetetlenné tett; s őtet az előlülőség kéméllésére inteni, s más napra útasítani jónak látta.

Mindamellet is, amit Méltóságod e cselekedetére nézve is már előadott, kérdenem kell: a megsértett képviselői becsület nem vala-e méltó, hogy az ülés miatt néhány perccel meghosszítottassék? Csekélység vala-e, hogy egy katonai és polgári pályán köztiszteletet és szeretetet nyert férfiú, mint kikiáltott hazug, megtisztítás és vigasztalás nélkül ment ki a gyűlésből, s jött ma vissza? Csekélység vala-e, hogy e tett által az országgyűlési közbátorság ingadozó lábra téteték? — Mi még tegnap bátran és szabad nemzet képviselőihez illő büszkeséggel léptünk e terembe, hivén, hogy törvény, igazság és haza mellett korlát és bántás nélkül szólhatunk. Mi kardainkat csak jelül hoztuk oldalainkon, hogy minden törvényes alkalommal hazáért és királyért halni készek vagyunk; s nem oltalomért. És ma ki tesz engem bizonyossá, ha e bátor szavak után nem áll-e fel valaki? nem mond-e reám gyalázó szavakat? s az előlülő a gyűlést eleresztvén, nem leszek-e kéntelen e gyalázat égető fájdalomával szállásomra térni?

E tekintetnél fogva, azon szóllási szabadsággal, mit mint magyar nemes őseimtől nyertem örökségül; azon szóllási szabadsággal, mit küldőim követté-választásomkor kötelelességemmé tettenek; azon önérzessel, minélfogva tudom, hogy ajkaimról harminc

ezer nemes szavazata szokott zengeni, kívánom vissza Méltóságodtól a képviselői becsületet, mely itt tegnap elgázoltatott; kívánom vissza a közbátorságot, mely itt tegnap ingadozó lábra tétetett; kívánom vissza a köznyúgalmat és rendet, melynek fenntartását a királyi felség Méltóságod kezeire bízá; s úgy hiszem, hogy e kívánatim teljesedését Méltóságod elébb tett nyilatkozásánál fogva várnom is lehet.

Pozsony, 1833. február 22.

ERDÉLY S A RÉSZEK ÜGYÉBEN

Erdélyt s a Részeket illető jogainkat, s az irántok formált kívánathoz tartozókat már oly világosan előadtuk, hogy nem látom által: mit lehetne még hozzátenni? A főrendi válaszban nem látok egyebet, ismételésénél oly locus communisoknak, oly anchora sacráknak, mik már hosszú idő óta használtak.

Azt mondják a Fő RR., ki kell Erdélyt a Részekre nézve is hallgatni; s hogy Erdélyben országgyűlést időhatározattal kérni szokatlan és céliránytalan.

De miért kell Erdély kihallgattatását újra meg újra szóba hozni? A Részek a Carolina resolútió által törvény ellen vétettek el; s ami hatalomszóval elvétethetett, törvényes válasszal miért ne lehessen visszaadatnia? Sem kiváltságok, sem polgári és egyházi viszonyok a mi kívánatunkban változást nem tesznek. A váradi szerződéstől a balázsfalviig másfél századig volt Bihar és Marmaros Erdélyhez kapcsolva: mégis mindegyik nehézség nélkül Magyarországhoz visszaállíttatott. A Carolina resolútió meg csak száz éves; s az ezáltal okozott szakadást miért lenne nehezebb orvosolni? S annyival inkább miért lenne, mivel abból, hogy a Részek Magyarországnak tagadhatatlan kiegészítő megyéi, önkényt foly, miképpen minden kérdésen kívül az egész ország viszonyaiba kell visszahelyheztetniük? Annálfogva mind az, ami

e visszahelyeztetés törvényes voltát ugyan nem ostromolja, de teljesedésbe hozatalát hátrálja, nem egyéb rejtegetett de mégis kitetsző törekedésnél, mely a nemzet közkívánatát hátrálván, az 1732-diki törvényesnek nem ismert elvételt támogatja.

Azután Tek. RR., mit jelent az, hogy az erdélyiek kihallgattatásának e részben szükséges volta az 1741-ik 18. törvénycikkely erejénél fogva sürgetetik? Hiszen éppen azt panaszoljuk, hogy az említett cikkely záradékából folynak sérelmeink? hogy azon záradék az, mi Erdélyt tőlünk visszatartja. Nem úgy bántak-e velünk mint gyámság alatti gyermekkel? kinek azt mondják: e ház, e földek, e kertek a tiéd! azonban azok más parancsaitól függenek. Így mondják nekünk is: tiétek Erdély; tiétek a Részek; de azért országunkhoz nem kapcsoltatnak. Miért? Azért mert még előbb az erdélyieknek kihallgattatni kell! S ez az a locus communis, az az anchora sacra, minek erejével még újra egy századig lehet hiábavalókká tenni minden kívánatainkat. S ez, ki kell nyilván mondanunk, mind az ország jogaival, mind a törvényhozó test méltóságával ellenkezik. Azért egyszer már illő, hogy ezen ürügy elvettessék, s mint feljebb mondtam, ami királyi válasz után, noha a nemzet akarata ellen vétetett el, ugyanaz úton, a nemzet kívánságára, visszaadassék.

Ami az erdélyi országgyűlés határidejét illeti; mi szükségesebb annál, hogy ha Erdéllyel az egyesület módja iránt tanácskozni akarunk, s ha tanácskozni haladék nélkül akarunk: addig míg a magyarországi törvényhozó test együtt van, az erdélyi is öszvegyűjtessék? Ezt kívánni a II. Ulászló és I. Mátyás törvényeiknél, s a kassai békekötés pontjainál fogva még akkor is jogunk van, ha semmi

egyesület nem forog kérdésben ; s nem csak jogunk, de kötelességünk.

Ki tagadhatja meg egyes megyéktől is, hogy országunkban a három évnél tovább haladott diétát felírással ne sürgethesse? Erdély nem testvérünk-e? nem tartozik-e a magyar korona örökös jogai közé? s annál fogva nem múlhatatlan tartozásunk-e szabadságaira felvigyázni? Elszenvedhetjük-e, hogy ott huszonhárom év óta országgyűlés nem tartatott? És éppen most a kölcsönös szerződésre van-e más mód az egy időben tartandó két országgyűlésnél? Hogyan fogjuk különben Erdély akaratját tisztán érthetni? 1752-ben adatott Erdély nevében felelet; de a Részek az 1790-diki magyar diétán annak ellene mondtak. Ekkor a fejedelemség mindhárom nemzetei folyamodó írást nyújtottak a KK.-hoz és RR.-hez, panaszolván, hogy el vagynak nyomva, szabadságaik eltapodtattak; s más utat a szabadulásra a Magyarországhoz való kapcsoltatáson kívül nem látnak. S ugyane három nemzet 1790-ben adott feleletében az öszvekapcsolást mégsem kívánja. Azt kérdem már, hogy az említett forró ohajtás után lehet-e természetesen következtetni, miképpen a későbbi felelet a megelőző ohajtással egy kútfőből eredhetett volna? Nincs más út, mint a két országgyűlést egyszerre tartani; akkor a valónak ki kell mutatkozni, akkor meg fog tetszeni: van-e igazok azoknak, kik Erdély részéről az egyesület ohajtását még most is tagadják? Mert vagynak kik tagadják; pedig senki sincs a Tek. KK. és RR. közül, ki alsó Fejér megyének ugyanezen ohajtást kimondó levelét ne olvasta volna; s e pillanatban, mikor ezeket beszélem, útban vagynak hozzánk több erdélyi megyék követei, hogy kérésöket megújítsák.

Maradjunk azért előbbi üzenetünknel Tek. KK. és RR.! Küldőim nevében kérem ezt, kik két év előtt ez ügy pártfogására az egész hazát felszólították. Ami engem magamat illet, nekem azon szerencse jutott osztályrészül, hogy magyarországi apának s erdélyi anyának gyermekeként születtem. Én születésemmél fogva bírom a testvérházak iránti szeretelmet, én szívem alatt egybeforrva hordom képeiket; s kínos látnom, hogy ellenséges körülmények miatt egymástól elszakasztva tartatnak. Hitem és vallásom Tek. KK. és RR. ez: mint csak egy istent ismerek az égben: úgy csak egy magyar hazát ohajtok a földön. Kettőben nincs üdvösség!

Pozsony, 1833. március 11.

A KIRÁLYI VÁLASZ FELVÉTELEKOR

Fájdalommal kell látnom Tek. Karok és Rendek, hogy a királyi rescriptumban szemrehányások vannak, miért az országgyűlést oda nem tartozó tárgyak felvétele által céltalanúl késleltetjük. De miket vetünk fel? Kétségkívül nem egyebeket, mint amik az ország legfőbb sérelmeit teszik; s miknek a királyi rescriptumból lett kimaradása ismét új sérelem reánk nézve.

Mert ígérnek ugyan a k. írás végszavai más válaszban jövődő feleletet; de éppen ez ígélet az, mely a mi kívánatainkkal ellenkezik. Miért említők sérelmeinket a kir. előadások előtt? Miért nem értünk egyet a főrendekkel abban, amit ők az 1790: 13-ik törv. cikkelyből következtetni akartak? Nem azért-e, mert azokat már régibb országgyűléseinken kellett volna orvosolni? Nem azért-é, mert nem megelőzik, de igen nagy távolságban követik azon királyi előadásokat, mikkel együtt hosszú évek előtt, s némely részben a múlt század elején felterjesztettek? És íme Tek. Karok és Rendek, azon királyi előadások, maga idejében mindegyik, tanácskozásba vétettek, törvénybe mentek, s teljesítetének; a sérelmek pedig hátra és mindig hátrább vettetvén, időről időre új meg új előadásokkal szorítottak ki; s most egy egészen más század közepe táján, több egymásután kihalt embernyomok elenyészttével is, nem tekintve, nem

orvosolva, súlyaiknak egész nyomásában fennmarad-
tanak.

A nemzet, Tek. Karok és Rendek, szentnek nevezé
a koronát, mert annak ideájával a nemzeti nagy
egyesület legszentebb, legsarkalatosb alapjait kötötte
együvé.

Azért a koronának a nemzet érdekeitől külön-
szakasztott jusai nem lehetnek. Egyedül a polgári
alkotvány feltételei alatt nyugszik a korona; e koro-
nának mi mindnyájan, kik itt tanácsot ülünk, együtt
azokkal, kiknek képét viselni büszkék vagyunk, tag-
jaivá születünk: honnan tehát e nagy különböztetés,
mely az előadások és a sérelmek közt tétetik? A tör-
vény egyformán kötelez kormányt és nemzetet; s
ami minket illet: mikor nem teljesítők azt, amire ma-
gunkat országgyűlési cikkelyeink által ajánlottuk?
Határozottat katonaság? megadtuk. Kivettetett az
adó? behajtottuk. Igértünk segedelmet? megfizettük.
De íme század óta kívánjuk Erdélyt egyesíteni; s
Erdély mind e napíglan egyesítve nincs. Kérjük
az országot kiegészíttetni; s az ország mind e napig-
lan kiegészítve nincs. Kérjük a sótárgyat országgyű-
lés elébe adatni; és a sótárgy mind e napíglan országos
kérdéssé nem tétetik. S mindezekhez mennyit kellene
még kapcsolnom, ha e kevés tökéletesen elég nem
vólna a Tekintetes Karok és Rendek emlékezetében
számtalan illyeket felébreszteni! Lehet-é igazságtalan-
sággal vádolni bennünket, ha illy helyzetben sérel-
meink felmutatásával ez országgyűlés célja ellen
cselekszünk?

Ezeknél fogva Tek. Karok és Rendek, úgy hiszem,
képviselői kötelességünk teljes érzetében kell ismét a
királyi felség előtt fellépnünk, s nyíltan elmonda-
nunk, hogy sérelmeink hátratétele által polgári alkot-

ványunkat, a fejedelem és nemzet közötti kölcsönös szövetséget látjuk megsértetni; s aggodalmunk e miatt annál nagyobb, mert a királyi írásban e jelen országgyűlés egyedüli céljának az országos munkálatok mondatnak, miken kívül minden más kérdéseket eltávoztatnunk kell. De tehetünk-e rólla, hogy az előleges sérelmek iránt nyugtató választ a közelebb múlt két országgyűlésen sem nyerhettünk? S mivel most e sérelmek közül egy, t. i. a rendszeres munkák vizsgálata, valahára, negyven év után, vítatásba vétetik: következik-e, hogy a többeknek feledségbe kell hullaniok? Polgári alkotványunk hasonlít a sok sebbel borított testhez. Hiában gyógyítasz meg egy sebet; a többi nem kevésbé égő fájdalommal fog kínnani. Ismételjük azért felterjesztésünket; mert minden esetre tudnunk kell már egyszer: mit remélhetünk? tudnunk kell: várhatjuk-e azt, amit kívánni jusunk van? tudnunk kell: nincsen-e ideje széjjel nézni az eszközök közt, miket az alkotvány természete, s világos törvényeink hasonló esetben nyújthatnak?

Ez értelmem Tek. Karok és Rendek! Nem könnyögek, hogy azt pártfogolni méltóztassanak, nem kételkedvén, hogy a haza boldogságát egyformán hordjuk szíveinkben; mely haza ha nem boldog, boldogokká mi sem lehetünk.

A kerületi rendekhez, Pozsony, 1833. ápr. 23.

BENYOVSZKY TÁVOZÁSAKOR

Tisztelni az érdemet, kötelesség; s e tisztelet nyilván kijelenteni jól esik a szívnek, mely e kötelességet érzi és szereti. Ezáltal indítva az alólírt megyei követek elvégezték, hogy távozó társok Benyovszky Péter Pozsony vármegyei volt követ iránt viseltető érzelmeiket kinyilatkoztassák; s nékie érté- sére adják: miképpen mind katonai, mind polgári pályán szerzett érdemeit, követi hivatalában megbizonyított egyenességét, állhatatosságát, nemes bátorságát s hazafiúságát teljes mértékben becsülik. S e tekintetből valamint vele együtt a közönséges hazát szolgálniok öröm vala: úgy fájdalmat gerjeszt kebleikben annak tudása, hogy soraikból kilépett, s többé kölcsönös tanácsával és segédével élniek nem lehet. De házi csendességébe híven kísérik őtet emlékezetökkel, barátságokkal és tisztelettel teljes szeretetökkel; s azon férfiúnak, ki küzdéseiben minden más tekintetet félre tevén, egyedül a hazát tartotta szemei előtt, ezen emlékezet, ezen barátság és tisztelettel teljes szeretet minden bizonnyal kedvesb leszén, mint akármi kincs és ragyogás.

Pozsony, 1833. május 24.

A VALLÁS ÜGYÉBEN

I

Jól érzem Tek. Karok és Rendek, hogy ennyi lelkes beszéllő után felállanom szükség nem vala; de azon tisztelet, mellyel küldőim útasítása iránt viseltetni tartozom, parancsolja kinyilatkoztatnom, mennyire nem légyek e főrendi jelen válasszal megelégedve.

Ha a tizenkilencedik század felvilágosodása, ha az országos népesség harmadrészének nyugalma a főrendek előtt eléggé fontosak nem valának: de az egész ország nyilván kijelentett akarata; a törvény szabad kéj szerint történt magyarázatja; a békepontok meg nem tartása, — oly tárgyak, mik minden hazafihoz szokatlan érdekléssel szólnak. S ugyanazért nem lehet fájdalom nélkül szemlélnünk, hogy a főrendek ily fontos tárgyat egyoldalúlag vettek, hogy azt úgy látszanak tekinteni, mint felekezeti ügyet; holott ennél a nemzetet közönségesben érdeklő kérdés nehezen foroghat fenn.

Igenis Tek. Rendek! A sérelmekkel, mikre a főrendek e részvét nélküli választ adák, a törvény szentsége, a békekötések ereje, a törvényhatóságok tekintete, s az országgyűlési tanácskozások jövődjé vétettek kérdésbe.

Nemzet hozta a törvényt, s kötelessége is azt általmazni; vér ömlött a békekötésekért, s azokat eldődeink iránti hálátlanság s merném mondani, vérárulás vétke nélkül semmivé tétetni nem hagyhatjuk; s midőn a törvényhatóságok hasonlatlan többsége az ügyet kivívatni kívánja, mi leszen, ha a nemzeti óhajtás kevesek ellenkezése által sikertelenné tétetik? De mi leszen ezúton országgyűlési tanácskozásainkból is? Mert íme, most izenetünk felvétele egy hosszú hónapokig halasztatott, s jól látják a Tek. Rendek, hogy hasonló halasztásokkal legforróbb, legigazságosabb, a törvényben legmélyebben gyökerezett kívánataink is, egész az országgyűlés végéig, vagy örökre is elmellőztethetnek. S ily hosszú halasztás után, végezetre is mit tettek a méltóságos főrendek? Nem egy száraz, okokat fel nem hozó válasszal adák-e tudtunkra, miképpen várnunk semmit nem lehet? Ezt kívánja-e a két tábla közti tanácskozás természete? ezt hozza-e magával a tekintet, mit a nemzet, melynek képét viseljük, bizonyosan érdemlett? Ez Tek. Rendek! lenézés; ez magyarul mondva, megvetés; s mi megvetést a képviselői táblán nem szenvedhetünk anélkül, hogy küldőink ellen bűnt ne követnénk el.

Azért mindezeket óhajtom a főrendeknek nyilván megíratni; hogy mi pusztá szavakra meggyőződésünktől és útasításainktól el nem állhatunk; s annyival inkább nem állhatunk el, mert akkor, mikor egy nagy nemzetnél már a zsidó nép emancipációjáról van kérdés, magunkat egész Európa szemei előtt sötétségi elvek gyanújába nem ejthetjük. Egyéb-ként is nekünk híven kell maradni azon nemes lelki nyilatkozásokhoz, miket ez ügyre nézve kerületi s országos üléseinkben e képviselő test katolikus tagjai

haza- és emberszeretetet, s magas műveltség által vezetve, egymással vetekedvén tettek. S valóban, ha a főrendek egyezéseket továbbra is megtagadják, nem fogja hinni a maradék, hogy e két tábla tagjai ugyanazon idő, ugyanazon világoSSágterjesztő század emberei valának.

De talán meggondolják magokat; s meggondolják, miképpen oly ügy forog vitatás alatt, mely bár most elnyomatik, előbb-utóbb maga magát fogja kivívni. Így leszen Tek. Rendek! mert ha előbb nem, a mi sírjainkon, s az előttünk elhúnyt küzdők sírjaikon támad fel a kérlelhetetlen Nemezis! és kíméletlen igazsággal fogja számonkérni háromszáz esztendőök könnyeit; fogja számonkérni milliomok feldúlt nyugalját, a sírig üldözött ősznek véghörgését, s a gyermekitől megfosztott anyának jajait; és számon fog kérni minden csepp vért, mely a bécsi és linci békességekért magyar kebelből kiömlött. Nem is történhet ez másképpen! Mert negyedfél milliom lélek kérelme nem pusztá kérelem; a törvény sérelméért felszóllamló nemzet kívánata nem pusztá kívánat, mely mint epedő leányka sóhajtása a legelső szellőben nyom nélkül enyészsen el. Azonban az óra nem folyt le: még nyugalomban fekszik előttünk a jelen és a jövő; még a választás szabad!

Pozsony, 1833. május 21-d.

Vallásügyet tárgyazó indítványunk, Tek. KK. és RR., negyed ízben vettetéek vissza; s e sokszorozott visszavetés akarátunk ellen is keserű gondolatokat

ébreszt szíveinkben. Úgy hiszem: lehetetlen a mélt. főrendeknek által nem látniok, hogy midőn a nemzet általunk kijelentett kívánatának ily tiltólag állanak ellene, akkor a korona *vétőjához* hasonló *vétőt* ruháznak magokra. Lehetetlen által nem látniok, hogy polgári alkotványunk a maga jelen környülményeiben két vétót el nem bír; s e két vétó alatt dolgaink mostani folyásánakj elkerülhetetlenül meg kell zavarodni. Mert útasításokkal kötelezett képviselők vagyunk, útasításokkal miknek készítésében a főtábla tagjai, mint küldőink egy része, befolyással voltak; s ha most ez útasítások következtében a nemzet kívánataival a kir. felség elébe járulni akarunk; s akaratunkban a mélt. főrendek bennünket feltétel nélkül akadályozhatnak: mondják meg nekem a Tek. Karok és Rendek, maradhat-e természetes állásban a követ, ki — mint én is — útasítására esküt tett; s ha nem tett volna is, minden bizonynyal az iránti hűségéért becsülletét veté zálogba? Nem ismeri a népet, ki tagadni merné, hogy a válásügy az ország minden ügyei között még most is legfontosabb; s minekutána ez ügy keményen lelkeinkre bízott; s mi az előnkbe szabott pontokat a mélt. főrendek elébe terjesztők: mit kívánnak, mit kívánhatnak tőlünk? Hogy visszalépjünk? hogy küldőink iránt hűségtelenek legyünk? hogy huszonöt, harminc nagyrangú férfiú ellenmondásának önkényt feláldozzuk azt, amit protestáns és nem protestáns egyformán kíván, amitől milliók életök egész nyugalalmát, s jelen és jövő boldogságokat kirekesztőleg függesztik fel.

Vagy talán engedtek már a mélt. főrendek annyit, amennyit törvény és igazság szerint engedhettek? E negyedik válasz ugyan azt mondja; s ez tulajdon-

képpen nem is egyéb hosszú előadásánál a pontoknak, mikben magokat megegyezetteknek lenni állítják. S mik ezen pontok, Tek. Rendek? A reverzálisokat illető? Való, azokat jövőre nézve eltöröltetni engednék; de egyszersmind az eddigi reverzálisokat törvényesíteni kívánnák; noha azok 1785-ben eltörülve, s 1792-ben törvényen kívül, királyi válasz után ismét behozva lévén: most, ha vagynak is, de nem törvényesek: s ellenök, mint országos sérelem ellen, szavat emelhetünk. Látni való: miképpen a mélt. főrendek ily egyezése az ügyet az eddiginél rosszabb lábra fogná állítani. Így a hat heti oktatást illetőleg is. Most ezt a keserű hat hetet, ezt a babiloni fogság hasonképét, legalább a törvény egyoldalú magyarázatából származott sérelemnek szabadon kiáltjuk: a főrendi egyezés szerint pedig némely tizennyolc évet meghaladottakra nézve megszűnne ugyan, de minden másokra törvényesíttetnék. S mit gondolnak a Tek. Rendek? Vajon ily környülmények közt, mint amikről panaszkodunk, nem fogna-e minden eszköz elővétni, hogy jövődőben egy kérdés alatti személy is életének 18-dik évét háborítatlan el ne érhesse? Ily nyereségek jutnának nekünk a főrendi egyezések által! Így orvosoltatnék meg a törvény sérelme! Így tartatnának meg a békekötések! Nem szóllok a több úgynevezett megegyezésekről! Elég legyen közönségesen kifejeznem: köszönöm én az egész protestáns népség nevében az ily megegyezést! köszönöm én Szatmár vármegye nevében törvényeinknek ily védelmét! köszönöm én a Bethlen és Bocskay mellett elhullott bajnokok unokáinak nevében a békekötések ily megtartását! De egyszer akkor eljön az idő, midőn a köszönet kísértő lélek hangjaként fog zengeni.

Most pedig kívánom a méltóságos főrendeknek megírtni: miképpen mi mélyen érezzük a kénytelen-ség kedvetlen vóltát, mely velünk már az ötödik üzenetet készített. Kívánom újra meg újra tudokra adatni; miképpen e jelen ügyhez három millió protestáns s számtalan katolikus érdekei vagynak fűzve. — Mert a törvény sérelme egyiránt közös; a szabadság megszorítása egyiránt fájdalmas; s a nép közti szakadás, s az ország belső nyugalmanak veszélyes állásban léte minden hazafit méltó gondban tart. Kívánom őket megkérdeztetni: fognak-e rólla felelni, ha egy ily közérdekű tárgyban a Trónus és nemzet közt tovább is korlátként állanak? fognak-e felelni, ha ez oly nagy várakozást gerjesztett ügy miattok eligazítás nélkül marad? és fognak-e felelni azon esetekről, miket a dolog zavarban maradása, az ország minden részeiben múlhatlanúl hozand magával? Kívánom megkérdeztetni: nem irtóznak-e magokra vállalni a közvélemény egész súlyát, a reményeiben megcsalatkozott nemzet szemrehányásait?

Ami minket illet Tek. RR., mi bátran nyúlunk saját kebleinkbe; mert tartozásunkat e részben híven teljesítők mindeddig; s ha a méltóságos Fő RR. ezután is útainkban állanak; ha a nemzet 40 eszten-dős panaszait a királyi felség elébe vinnünk ezután is tiltják: Isten és haza és az egész művelt Európa legyen bíró közöttünk és közöttök; s jaj annak, kit e bíróság kárhóztatni fog!

Pozsony, 1833. június 4.

Az a részvétel, mellyel a Tek. Rendek e vallásügyet már öt ízben pártolták, szükségtelessé teszi nekem, hogy mielőtt a főrendi válasz pontonként felvételnek, a Tek. Karokat a tárgy fontos voltára figyelmeztessem. S egyedül szívem indulatai vonzának e következő szavakat elmondanom.

Akármi oldalról nézzük e tárgyat, Tek. Rendek! ennél figyelemre méltóbb az országgyűlés elébe ritkán jöhet. Mert ha tekintjük az emberiséget, minő részvétet nem érdemel az evangélikus felekezet, mely háromszáz év alatt hosszú mondhatatlan szenvedéseken ment keresztül.

Mik történtek mindjárt a reformáció századában, arról törvénykönyveink borzasztó emléket tartottak fenn, mit el kell hallgatnom, azt érezvén, hogy a Tek. Karok kebleiket e néma emlékeztetés is irtózással tölti be.

Mik történtek a bécsi és linci békekötések után? arról a nápolyi tengerpart siralmas bizonyoságot teszen mindörökre. Mert ott a mi szenvedőink fölett napok nehezültek meg, miknek mindegyikéről kívánunk kell: *excidat illa dies aevo, nec postera credant saecula.*

S végre mik történtek az 1791: 26. törvénycikkely óta, arról mindazoknak, kik más módon nem meríthetik, bőv tanúságot adott egy köztiszteletű hazánkfia, ki a legszomorúbb eseteket, a németek egész mívelt Európában ismeretes nyelvén, hiteles oklevelekkel támogatva, közre eresztette; hogy minden, kinek szeme van, láthassa, és minden, kinek lelke van, gondolhassa el, miképpen itt a végső idő, midőn a felekezet embereinek segédkezet kell nyújtani.

Kell pedig nyújtani annál inkább, mert e tárgy a nemzet politikai állásával szorosán csatolva van.

Miben áll ugyan is alkotmányi szabadságunk? Bizonyosan abban, hogy a nemzet maga alkothat törvényt, melynél fogva kormányoztassék.

S mégis két nagyszámú néposztály van országunkban, melynek sorsa főképp, vagy talán egyedül csak dicasteriumi rendelkezések által igazgattatik: a tíz milliom adózó, s a három milliom protestáns.

Az adózóról elkezdettek a Tek. Karok törvényeket hozni; de ha ezt a protestánsokkal is nem teszik, vagy nem tehetik, azok továbbra is mostani bizonytalan helyzetökben maradnak: mit mondanunk a nemzet szabadságáról, melynek harmadrésze a törvény oltalmára hiában hivatkozik, s minden pillantásban veszélyben forog idegen akarat alá vettetni?

Aztán Tek. Karok és Rendek, e mostani kérdéstől függ a képviselői táblának jövőjében bizonyos, vagy bizonytalan állása is; mert a méltóságos főrendek útasításaink erejét, s a nemzet általunk előterjesztett többségét hozzák kétségbe; ha e kétség alól győzedelmesen ki nem emelkedünk, a szabadság legfőbb alapját, t. i. a többség elhatározó voltát veszdelmeztetjük, s oligarchiai elvek alá jutandunk.

Mindezeknél fogva, tudom a Tekintetes Karok szokott melegséggel fogják ez ügyet most is pártfogolni, s nincsen egyéb hátra, mint ohajtanom, hogy az emberiségnek és hazának nagy gondolata szenteljen meg minden szót, mely e tárgy vitézása alatt a Tekintetes Karok ajkairól le fog hangzani.

Pozsony, 1833. június 21.

A VALLÁSRÓL VALLÁSRA SZABAD ÁLTALMENETEL TÁRGYÁBAN

A keresztyénségnek kezdete óta elvei közzé tartozott, az országnak, hol valaki lakik, törvényeit tisztelni, minden polgári kötelességet híven betölteni, de az igaz istenbe vetett hittől, semmi parancsolat, semmi hatalom által el nem szakaszthatni. Maga a keresztyén vallás isteni alkotója, midőn egyfelől azt tanítja: add meg a császárnak, ami a császáré; másfelől elküldé tanítványait, hogy a népeket az igaz hitre oktassák. Ezen elvnek hívei maradának az első keresztyének; s a polgári törvények iránt mindenkor mutatott engedelmesség mellett is, a vallásra nézve semmi földi felsőséget meg nem ismertek; s tilalom és büntetés ellenére is, készek valának barlangokban és sírboltok alatt öszvejöveleteket tartani; készek valának üldözést és nyomorgatást szenvedni; készek a vérpadra fellépni inkább, mintsem a lélekisméret szabadságát önkényt feláldozzák, s lelki meggyőződések ellen hatalom által elejekbe szabott vallásra térjenek. Ezen elv a keresztyén vallásnak trónusrajutása után többé senki által kétségbe nem véteték; de későbbben, midőn a keresztyénség kebelében meghasonlás történt, s különböző felekezetek állának elő, kérdés lőn, melyik az a felekezetek közül, ki az eredeti elvet: *a lélek meggyőződése felett földi ítélőszéket nem ismerni, magára méltó jussal alkalmazhatja?*

E kérdés, mint sok más kérdés a világon, küzdés, háborúk és vérontások után fejtetett meg; de csakugyan megfejtetett végre; s nevezetesen hazánkban az 1608. I. törv. cikkely fejté meg azt, mind a római Egyháznak, mind a protestáns feleknek a sokszor említett elv birtokát megengedvén, hogy t. i. minden ember a nevezettek közzül azt, melyhez meggyőződése vonja, követhesse; azaz: hogy a lélekisméret, a hit felől mindenkinek saját szíve, ne pedig más emberi hatalom intézkedjék.

Azonban szomorú történetek következésében az ily tisztán megfejtett kérdés homályba szállt, s e pillanatban, midőn e fényes gyülekezetben szóllani szerencsés vagyok, ismét a megfejtés módjáról van szó. Két mód van előttünk Tek. Karok és Rendek! egyik, mit e jelen üzenetünk foglal magában; másik, mit Óméltósága a Personális hozott javallatba. Üzenetünk szerint a lelkiisméretnek halandó bírása nincs, s a vallásról vallásra általmenni akaró, megyei küldöttség előtt jelenti magát, és bizonyítványát kinyeri; a Méltóságos Úr javaslata szerint pedig a küldöttség addig bizonyítványt nem adhat, míg a történet engedelemadás végett királyi felségnél be nem jelentetik. Melyiket fogadjuk el? Óméltósága azt mondja, az üzenetben foglalt javaslatban elég bátorságosítást nem lát. S valóban azt, ha meg fog-e a célnak átaljában felelni? Matematikai bizonyossággal előre tudni nem lehet: de annyit mindenesetre tudunk, hogy a Méltóságos Úr javaslatának káros voltát a 26-dik cikkely 13-dik szakaszából eredett 40 esztendő tapasztalásaink annyira bebizonyították, hogy az ellenkezőről semmi okoskodás bennünket meg nem győzhet. Éppen az említett 13-dik szakaszon alapult bejelentések azok, amikből nagyobb részén, s mond-

hatnám egyedül, erednek mindazon sérelmek és panaszok, miknek orvoslása ez országgyűlés eleibe terjesztetett.

De mit is akar a bejelentés, ha t. i. az nem csupán tudósításképpen tétetik? A 26-dik cikkelyben azon záradék áll: hogy a vallásból vallásba általmenetel a római egyház elveivel ellenkezik. Már Tek. Karok és Rendek, e záradék vagy áll vagy nem. Ha áll: akkor a Felség általmenetelt nem engedhet; akkor a bejelentés nem egyéb, mint világosan eltiltó törvény; akkor a békekötéseket s a 26-dik cikkelyt a törvénykönyvből ki kell törlni, mint kormányi rendeletek által nagy részben már ki is töröltettek. Ha nem áll: akkor a bejelentés azt teszi, hogy a Felség majd adhatja, majd megtagadhatja az engedelmet, amint t. i. öntetszése hozza magával. De vallás dolga nem olyan, mint valami házassági dispensáció, mint valamely öt évre új találmányért adatni szokott privilégium, minek megadását vagy tagadását bizonyos környülményektől fel lehet függeszteni. Egyik vallásból másba menetelnek belső meggyőződésen kell alapulni; ezen belső meggyőződést érdeklik a 13-dik szakasz azon szavai: *ne transitus temere fiat*; s ezen meggyőződésről halandó ember — bárki légyen az — nem ítélni; halandó ember róla számot nem kérhet. Isten ítélőszéke eleibe tartozik az, ki szíveket vizsgál; s kinek hatalma, a vallás tanítása szerint, túl a síron is tart.

Aztán Tek. Karok és Rendek, ily esetben az engedelemért való bejelentés az uralkodás számára fenntartott jus lenne, oly jus, mélynél fogva bizonyos eset a törvény határozása alól kivéttetik, s egyedül a fejedelem önkényétől függesztetik fel; s ily fenntartott just én legalább alkotmányos országban nem képzelhetek.

Mi az alkotvány? Körülírása a fejedelem s nemzet jusainak; hogy mind a fejedelem tudja: mi szabad a nemzetnek; mind a nemzet lássa: mit szabad és kell a fejedelemnek tennie? hogy így mindenfelől az önkény számkivettessék, és minden tettnek zsinórmértéke egyedül a törvény legyen. Mi leszen már az ily alkotványból, ha fenntartott jusok által, most ez, majd amaz esetet a törvény rendelete alól kivesszük, s a kormány független akaratja alá bocsájtjuk? Én távol vagyok a gondolattól, hogy a Tek. Karok és Rendek valami ilyet megengedhetnének történni: mert bizony ha engednénk, azért e nemzet, melynek ősei az Aranybullát alkották, mely még most is a királyi szék örökösének homlokára hitlevél vétele mellett tűzi fel a koronát, e nemzet, mondom, ilyen záradékokért nem nagy köszönetet fogna nekünk mondani.

Egyébiránt Tek. Karok és Rendek, e jelen tárgyról annyi és annyiszor mondatott már, hogy többé valami újat, valami figyelemre méltót előhozni nem lehet. De nem is az már most a közvárákozás tárgya: mi ékes szavak, s mi fontos okok hordatnak fel itt? Hanem csak az: ha vajon a többség, mely e tárgyat mindeddig győzedelmes állhatatossággal pártolá, továbbra is meg fog-e maradni? Ily helyzetben pusztá szavazatot mondani elégséges.

Ami tehát az én szavazatomat illeti: hat kerületi, öt országos ülési, mindössze tizenegy tanácskozás alatt útasításomra s meggyőződéseimre egyiránt támaszkodván, mindég a Tek. Karok és Rendek üzenete mellett nyilatkoztam ki; s ha most tizenkettő ízben azon többségtől visszalépnék: mi következne természetesen? mint az, hogy küldőim bizodalját elveszítsem, hogy e képviselői szép koszo-

rúban állani méltatlan legyek, s hogy nevem, — jelenben és jövőben — eltörülhetetlen gyalázzal bélyegeztessék meg? Ez iszonyú ítélet után, melyet magam ellen visszalépés esetére kimondottam, látják a Tek. Karok és Rendek, hogy előbbi értelmemtől eltávoznom morális lehetetlenség. Ugyanazért, most és mindannyiszor, valahányszor e tárgy még előkerülend, e jelen üzenetben ismételt elvek mellett maradok ; erősen hívén, hogy kik eddig a többséget oly hívén őrizték, ezután is baráti kezeket fognak nyújtani. Mert állhatatos maradásunkat nemcsak e tárgy fontos és szent volta, de a képviselői kar biztos állása, s ennek biztos állásán nyugvó alkotmányi szabadság is kívánja. — Ugyanis nemzeti szabadság csak ott gondolható, hol erős akarat s abból folyó állandóság a nemzet többségében találkozik ; hol pedig e többség ingadoz, s az akarat ereje néhány, gazdagsággal és ranggal megkülönböztetett férfiak körében fejlik ki : ott nemzeti szabadság nincs ; ott a nemzetet elébb-utóbb oligarchiai intézetek temetik magok alá. Jól tudják pedig a Tek. Karok és Rendek, hogy aki egyszer eltemetve van, az (hacsak Isten csudát nem tesz) az utolsó ítélet nagy napjáig többé fel nem támad.

Pozsony, 1833. július 4.

A VALLÁS TÁRGYÁBAN

Betegségem miatt gyengébb vagyok, mintsem hosszasan beszélhessek; gyengébb, mintsem a keblemet égető fájdalom szavait teljes erőben elmondhassam. Mert lehetetlen fájdalom nélkül gondolkozni a pillantásról, midőn küldőimnek e nagy reménységgel kezdett vallásügyben, félévi feszített várakozások után azt kell megírnom: a törvényeken esett tetemes sérelmeket felfedeztük, az ország három millió protestáns lakosainak törvény kívüli, bizonytalan állását elpanaszoltuk: de az uralkodó Felség mindezeket maga útján meg nem tudhatta; mert a maga atyai fejedelméhez járúlni alkaró nemzet útját a Haza Fő Rendei elgátolták!

Ohajtottam volna T. KK és RR, hogy e dolog kifejlődése másképpen történjen. De, minekutána a Méltóságos Fő RR, a polgári alkotmány természeté és ez országgyűlés folytában tett saját nyilatkozások ellen, magokat külön kamarává alkották, minekutána általunk soha el nem ismert s el nem ismerhető *Veton*nak gyakorlásába, mondanom kellene, bitorlásába léptek; minekutána mindezek mellett sérelmeink nagy részét törvénybe igtatni, s kötelező erővel felruházni szándékoztak: nem látok magam előtt más módot annál, amit a T. KK és RR e hetedik izenetekben környülményeiktől kényszerítve elfogadtak — a felfüggesztést.

Jól látom én, miképpen a felfüggesztés kedvetlen következéseket vonhat maga után. Mert mi következik természetesen, mint az, hogy minden alkotványi kérdés alkalmával, ha a Mlgos Fő RR a magok bitorlott Vétőjával ismét élni fognak, hasonló öszveütközések, s azokból eredő felfüggesztések származzanak? Mi leszen pedig innen a következés? S mi leszen a következés éppen ez organizáló országgyűlés alatt? hosszasan magyarázni nem szükség.

Bátran kimondom: a Magyar Országgyűlés egy nagy krízis elején áll, mely a nemzet örömszavait, vagy átkait hozza-e majd magával? a jövő megmutatja. Én minden esetre szívemre nyugalommal teszem kezemet; jól érezvén, hogy társaimmal együtt mindent, amit a nemzet jusai s az országos alkotvány szentsége kívántak, lehetőségig elkövettem. S ez érzéssel szállok le a hat hónapig fáradatlanúl futott pályáról, mindaddig míg a nemzet Geniusza a szerencsés pillantatot felhozza, melyben felkelni, a pályát újra kezdeni, s mind a végig mind a végig folytatni ismét kész leszek!

Pozsony, 1833. július 13.

AZ ÚRISZÉK TÁRGYÁBAN

E jelen tárgy annyiszor s annyiféleképpen volt már megvitatva, hogy azon vitatások alatt kifejlett okoknak sem ismételésére, sem felvilágosítására többé szükség nincs. De azt sem látom által: magára a vitatásra mi szükség van már? (mert négy kerületi és három országos ülésben ment e kérdés keresztül, s a többség mindannyiszor az úriszék ellen nyilatkozott ki) s kérdem most, midőn nyolcadízben fogtunk a vitatáshoz, mi ok vezérelhetne bennünket, hogy az eddigi többséget elhagyjuk? Most fognók talán észre venni, miképpen eddig nem igaz ügyet pártoltunk? De miért nem vettük azt észre mindjárt az első vagy második vitatáskor, s miért nem vettük észre legalább a hetedik alatt? Hiszen heted ízben csak fenekére láthattunk a kérdésnek; s bizony a Climius Miklós Názár planétáján lakó tompa értelmű emberek is fenekére láthattak volna! Vagy talán megúntuk már a dolog hosszas folyását, s e megúnás miatt fognánk most a főrendek kívánságára hajlani? E nézet, Tek. Karok és Rendek, hozzánk méltatlan, s ugyanazért róla nem is szólok.

Egyébiránt, minemutána a két tábla összevegyezése által a 8-dik cikkely 2-dik szakasza elfogadtatott, s az adózók pörelhetősége saját földesuraik ellen is megállítatott; ezen megállításból az úriszék megszűntetése önkényt következik. Mert ha az úriszék to-

vábbra is meghagyatik, nem úgy állana-e a végzés : Te földesúri telken lakó, bírni fogsz ugyan pörelhetőséggel, de e tehetségedet saját földesurad ellen csak az ő tulajdon bírósága alatt gyakorolhatod? Úgy hiszem, Tek. Karok és Rendek, ezen egyetlenegy tekintet az úriszék megmaradásának képtelenségét teljes világításba helyezteti.

Aztán, akárhogy vesszük, az úriszék azon időkre esik, midőn ez országban még nem vala más néposztály, mint úr és rabszolga. Úr és rabszolga közt ily intézet, bár nem igazságos is, legalább természetesen következő vala ; de mihelyt Zsigmond királyunk törvénye által az örökös jobbágyság eltöröltetik, az úriszéknek azonnal semmivé kellett volna tétetni. Ez a mi alkotványunk szennye, melynek letörlését kívánni kell.

S jól fognak a Tek. Rendek emlékezni, miképpen ezelőtt is ugyan, de főképp ez országgyűlés kezdete óta a lipcsei, frankfurti, s más külföldi újságokban, s a németországi zsoldos firkálók írásaikban mennyiszor vették szemeinkre nekünk, a képviselői táblának, hogy az adózó sorsát enyhíteni nem akarjuk. Ezen írásokat, tapasztalás mutatja, írásaink által megcáfolni nem lehet ; legalább a cáfolás módjai igen elvannak nehezítve. Azon egyetlen módhoz kell tehát nyúlnunk, mely még hatalmunkban van : tettel kell megbizonyítanunk, hogy a vád reánk nézve nem igaz. Én részemről most, midőn az úriszék eltörlése van szóban, Szatmár megye részéről tettel igyekszem azt megmutatni, s most is, ezután is, valahányszor e tárgy országos vitatás alá jövend, a kerületi szerkezet mellett, annak eltörlésére szavazok.

Pozsony, 1833. nov. 9.

A LENGYELEK ÜGYÉBEN

I

Nékem Tekintetes Rendek, Bars megye által a lengyel nép iránt tett indítványt pártolni kötelességem, útasításomnál fogva is, de azért is, mert azon harminc s egynéhány megyék közül, kik a még akkor utolsó elszánással küzdő nemzetért felírásaikkal folyamodtak, egyik volt a megye, melynek képét a Tekintetes Rendek soraiban viselni szerencsém vagyon.

Amit külön, s oly hévvel kezdünk, illő most közösen melegséggel folytatnunk. Íme magunkra vonók Európa pillantatait; úgy tűntünk fel, mint a veszélyben forgott ország rokon részvevői; s tettük, amit megyei helyzetünkben s környülményeinkhez képest tennünk lehetett. Hazánk határain kívül ugyan nem meheténk; nem sietheténk, mint egy más szerencsésb ügyben más hazák gyermekei, kik fegyverben menének el, a régi Hellás omladékai közt s Missolungi sáncai alatt idegen nép szabadságáért meghalni. Nekünk nem vala egyebünk parányi adományoknál, miket készen gyűjténk egyűvé; s könyörgő szavainknál, mikkel királyunk székéhez felsikóltottunk.

Hasztalan! a mi sikóltásunk siker nélkül elhangzott; s hatalmas kezek verék le, s egész világ láttára verék le a nemzetet, mely velünk együtt a keresztyén-

ség védfalának századokig méltán nevezteték ; mely nélkül Bécsnek tornyai most romban feküdnének, s palotáit éppen úgy hiában keresné a vándor, mint Buda várában Mátyás termeit. Ez vala a nemzet, melynek széttagolásával a messzenéző Katharina Európa szívébe dőfé a gyilkot, és rajta sebet ejt vala, mi ha nem orvosoltatik, egyetemi halált okozandó lészen. Ez vala a nemzet, mely hosszú szenvedéseken keresztül, még egyszer, bár kis részben is szabad alkotványra jutván, attól (mivel azt elnyomás ellen óltalmazni merészkedett) végképp megfosztaték, s önmagából kivetkezteték.

És nem vólt-e igazunk felszóllalni a lengyel ügyben, melyet más nagybefolyású népektől oly megfoghatatlan hidegséggel elhagyatni szemléltünk? Ha messze vidékeken, a földkerekség egészen más részén lett vólna oda valamely ország ily környűlmények közt ; még akkor is egész mértékben kívánná részvétünket. Most itt, határainkon, s ily közel hatalom által követteték el az iszonyú tett, mely bennünket mint embert, mint nemzetet, mint alkotványi szabadság birtokosit akaratumk ellen riadásba hoz. Ember ember mellett és után szokott meghalni ; de a nemzetnek ezredekg tartó életet ohajtunk is, reméllünk is : s ez ohajtás és remény szívünk mélyében rázatik fel, ha látjuk : miképpen e szomszéd nemzetnek lehetett nem meghalni, de meggyilkoltatni ; nem elsúlylyedni, de vad erőszak által öszvezúzatni.

Mik vólnánk mi Tek. Rendek, ha érzéketlenül nézők elestököt azoknak, kik sírjok szélén remény s bizodalom tekintetével fordúltak felénk? Kik polgári életököt egy hozzánk intézett köszönetírással végezték be ; s kiknek idegen földön bújdokló maradványaik még most is részvétünk után esdeklenek? Mik

vólnánk, ha az eltaposott szabadság véghörgése fel nem rezzentene bennünket; s ez oly közélről, s oly sokképpen érdeklő ügyben férfias szózatot nem emelnénk?

Igenis Tekintetes Rendek, kérjük a fejedelmet, hogy amit egyes megyéknek megtagadott, azt a nemzet egyesült ohajtásainak tegye meg; s a lengyeleken történt igazságtalanság helyrehozására utat keressen. Szabad nép királyának illik és kell nemzeti szabadságért magát közbenvetni; szabad népnek illik és kell királyát nemzeti szabadság védelmére felkérni; s midőn ezt tesszük, Isten és emberek előtt oly kötelességet teljesítünk, mit maga a természet metsze kebleinkbe; s minek eleget tenni haszon és dicsőség.

Pozsony, 1833. nov. 20.

2

Oly tiszteletre méltó az ügy, mely iránt a Bars megyei lelkes követ indítványt tőn, s oly kevés, amit érette tétetni kíván: hogy meg nem foghatom, miképpen lehessen annak pártfogásában egy pillantatig is késedelmeznünk? Egyébiránt is már akkor, mikor még a lengyel nép a maga elnyomó ellenségével kétes harcot vívott, harminc s egynehány megye emelé szavát a királyi székhez; s vóltak, kik nemcsak szavat emeltek, de a szerencsétleneknek, amennyére hatalmokban állott, segédet is nyújtának. Amit egyenként tettünk, most egyesülve azzal ellenkezőt nem kezdhetünk anélkül, hogy ama régi vádat ne igazoljuk, mely tetteinket pillantatnyi tüzelgés következésének mondogatja, honnan lángunk hirtelen lobban és kialszik.

Illő azért folytatni a pályát, mire már egyszer felléptünk, s kijelenteni a királyi felség előtt ohajtásunkat, hogy a részvétünket oly mértékben bíró lengyelekért magas tekintetét vesse közbe.

Tartozunk ezzel a szerencsétlen nemzetnek, melynek tagjai, egyes felírásainktól és segedelemre kész vóltunktól figyelemre és hálára ragadtatva, polgári elsüllyedésök órájában hozzánk köszönetírást intéztek; s melynek száműzött maradványai idegen földi tartózkodásokból is bizodalommal s reménnyel töltve segédre hívtak fel bennünket. Lehetséges-é, hogy e bizodalmat, e reményt hideg vérrel semmivé tegyük?

De tartozunk saját magunknak is. Mert lehetetlen eltitkolnunk a veszélyt, mely bennünket fenyeget, midőn határainkon polgári szabad alkotvány önkéjesen tapostatott el; s midőn az éjszaki hatalom körűlettünk mindinkább terjedez.

De azt kérdik: miért a királyi felséget kérni, midőn előre tudjuk, hogy kérésünk sikeretlen leend?

Tekintetes Rendek! a szánakozó kebel a maga jótéteményének sikerét matematikai szorossággal kiszámolni nem szokta; hanem készen cselekszi, amire szíve mozdulatai által intetik. Vajon ha oly ember, kinek javait ellenség, tűz, vagy akármi más szerencsétlenség elrablák vala, segédért hozzánk fordulna, emberiség lenne-e néki így felelni: szerencsétlen! én keveset adhatnék néked; s e kevés téged nem segítne fel; azért adományt tőlem nem veszesz? Nem, Tekintetes Rendek! az emberiség kívánata az: adjuk neki amit adhatunk; mert ha sokan adnak keveset, utóljára elégségessé gyűl. Európa hatalmasb népei hallgattak a lengyelek felett, vagy ha nem egészen hallgattak is, de nem szólottak oly erőben, s oly sikerrel, mint kellett volna. De ha ők hallgattak, szöll-

junk mi! Talán ha látni fogják, miképpen egy erőteljes s nem legkedvezőbb állású nép tette azt, amit nekik illett volna, oly szikra pattan kebleikbe, mely jóltevő lángra gerjed fel.

Minden esetre nem lessz haszontalan, ha érzelmeinket s aggodalmainkat az Uralkodó Széke előtt felfedezzük. Tudva van, a kormánytanácsban ülők ritkán látják, vagy legalább ritkán láttatják a dolgokat saját fényökben. S bizony az austriai miniszterium, a lengyel ügyben elejétől fogva nem látszott világos tekintetek után munkálni.

Ki nem tudja a célt, mire az orosz fejedelmek régóta törekednek? Több mint száz év előtt, midőn 1714-ben a svéd hajókon győzedelmet vőn, I. Péter nyilván kimondá: A természet csak egy Oroszországot teremte; s ez maga mellett vetekedő társat nem szenvedhet!

E mondás szellemében lőn, hogy II. Katharina Lengyelországban a visszavonás fátylóját meggyújtá, s folyton táplálá; e mondás szellemében nyitott utat magának Európa kebelébe, midőn a letiport nemzet földét hadizsákmánnyá tevé; s szomszédait a köz osztályra felszóllítá. S e szomszédok nem tekintenek előre, s kezet tőnek a zsákmányra, minek következései veszélyt hozandók.

De ezen oldalról hallgatni akarok; hiszen a miniszteriumok emberei más logika szerint szoktak gondolkodni, s más regulák szerint cselekedni, mint mi közönséges emberkéek. Én ugyan, az én mindennapi értelmemmel nem tudom megegyeztetni azokat, amik Európában szemünk előtt történnek. A bécsi kongresszus végzett Lengyelországnak szabad alkotványt; s Belgiumnak Hollandiához kapcsoltatást. Amott fejedelmi önkéj tapodá meg a nép szabadságát; itt maga

a nép töré ősze a kapcsoló láncokat. Európa udvarai meg hagyták történni mindkettőt ; s most nem tudja az ember, mit csodáljon inkább? Azt-e, hogy a világ azon részében, hol a fejedelmi önkéj tekintetben áll, mint Lengyelországban, a belga nép szabad tette elnézeték? Vagy azt, hogy ott, hol a népszabadság úgy tiszteltetik, mint Belgiumban, az orosz fejedelmi önkéj ellenzöt nem talált?

Jól tudom azonban, Tekintetes Rendek, mi a minisztériumokat megtéríteni nem fogjuk. Nincs is nekünk most azokkal dolgunk ; mi csak nemzetünk atyai királyához ohajtanánk fiúi bizodalommal szólhatni. Bízván, hogy I. Leopold maradéka s koronáinak örököse a tizenhetedik század történeteire emlékezni fog ; s meleg részvétellel fogja venni, ha az ő kegyes uralkodása alatt nyugvó magyar nép a maga elzúzott szomszéda mellett könyörög ; azon szomszéda mellett, ki a maga szebb korában Bécset, s az ausztriai ház dicsőségét megöltalmazá.

S minő ellentétel Tekintetes Rendek ! Íme a nép, mely valaha szabadító gyanánt lépett fel, most szabadságától megfosztva tipratik ; s emberei széjjel-szórva bolyonganak a földön, haza és minden nélkül, ami az életet kívánatossá teszi, s a halál órájában enyhítést nyújt ! Látták a Tekintetes Rendek azoknak nagy részét országunkban is az útolsó szükség képét viselni ; de én láttam közülök azt is, ki futva búcsúzáván honától, az elválás pillanatában még egy maroknyi földet kapott fel, s keblében hordá, míg Európát keresztül-bolyongta után, Oportó alatt, Don Pedro soraiban barátjának karjain meghala. Barátja vevé a marok port, s szemeit hintette be vele ; s ő már nyugszik — a boldog ! Mert hazai föld nyomja szemeit, mert nem érez többé bajt ; míg társai vagy

Ázsia vad pusztáin nyomorganak ; vagy Európában ajtóról ajtóra zörgetnek ; s a szánakozónak alamizsnáját s az érzéketlennek kemény szavait egyenlően vérző szívvel fogadják.

A Borsod megyei követ emlékezteté Tekintetes Rendeket a kapcsolatokra, mik egykor országunkat a lengyelekkel öszvekötték ; én bátor vagyok emlékezetbe hozni az időket, midőn a mi őseink is, nem egyszer bujdosókká lettenek. Fussák végig a Tekintetes Rendek a múlt öt század történeteit ! Hányszor nyitott a lengyel vendégszeretet a száműzött magyarnak hű kebelt, és lakot ! Hányan valának a régiék között, kik ott állandóul maradván, az új hazának gyermekeket nemzének ! Ime a magyar vérből eredt lengyelek most a többiekkel együtt vértettek a szabadságért, együtt hurcoltattak az ázsiai puszták vadságába, együtt bújdoklanak idegen országokon, keresvén és nem találván vígasztalást !

Ez emlékeztetre Tekintetes Rendek ! a kétségbeesésig kínozott emberiség, az alkotványi meggyilkolt szabadság, az emberi eltaposott jusok nevében szólítom fel a Tekintetes Rendeket : nyissák fel kebleiket a szánakozásnak, s a szerencsétlenekért e kicsiny és fáradságtalan lépést megtenni ne késsenek !

Pozsony, 1833. november 23.

A SZÓLÁSSZABADSÁG ÜGYÉBEN

Nem céлом vizsgálni, Méltóságos Elölülő Úr, Tekintetes Rendek, ha a barsi követnek múlt évi december 5-ikén tett felszólamlása hibás-e, fenyítésre méltó-e vagy nem? Tekintetem egyedül csak arra van függesztve, hogy egyik követtársunk országosan tett nyilatkozása a királyi leírásban ki van jelelve, és kárhóztatva.

Mi leszen a képviselői szolás szabadságából, ha mondásainknak a kormány így utánok nézhet? A szólásszabadság, Tekintetes Rendek, egyike a tiszteletre legméltóbb jogoknak oly nemzetnél, mely századok óta meggyéknént s országosan gyülekezik, s a maga sérelmei és kívánságai felett élő szóval szokott értekezni. S nálunk annál tiszteletre méltóbb, mivel itt a sajtószabadság eltapodva van, s érzelmeinket és gondolatainkat egymással megszorítás és akadály nélkül közölni, csak gyűlési beszédek által lehetséges.

Midőn a szólásszabadságot védelmezem, nem állítom, hogy annak féketlennek kell lennie, hogy a szónak szabadsága legyen más gyalázatára és sérelmére azzal visszaélni. Igazságosnak hiszem a féketlenséget törvény és bírói hatalom által korlátolni. De nagy a különbség, ha a megsértett fél, vagy a hely szentségét sértettnek vélő tábla kíván törvényes úton elégtételt; és nagy a különbség, ha a fejedelem emeli szavát, s a kárhóztató ítéletet előre kimondván az elégtételt sür-

geti. Mert midőn a fél, vagy a tábla szólott, még nem bizonyos, ha a bíró meggyőződése kárhoztatást fog-e ítélni? De midőn a fejedelmi szó, mint ezen rescriptumban itt, a *severissime damnamus* kifejezést hangoztatja: akkor szeretném tudni, ha nálunk, vagy akárhol másutt, fog-e sok bíró találkozni, ki az előre kimondott magas ítéletnek saját meggyőződését ellene szegezni merészli? S ezért van Tek. Rendek, hogy minden alkotmányos monarchiában a végrehajtó hatalom mint a törvényhozó, úgy az ítélő hatalomtól megválasztatik. Mert hol az elsők az utolsók közül egyik vagy másik öszveköttetett, ott az abszolutizmusnak tág kapu nyitattott; azt pedig emlékeztetés nélkül tudják a Tekintetes Rendek, miképpen törvényeink az abszolutizmust világos szavakkal kárhoztatják.

S hogy e jelen leiratra egyébként is semmi szükség nem vala, azt a borsodi érdemes követ bőven kifejtette. És feltévé, hogy a barsi nyilatkozás vétkes; nem mondott-e annak e tábla előlülője ellent? Nem mondott-e ellent maga a Nádor főherceg, az egész képviselői test előttte megjelent gyülekezetében? S vajon az országgyűlési előlülő mondott-e kevesebbet, mint a rescriptum? S ha minden esetre, az amit mondott, elég nem vala: nem lett volna-e elég a törvény? Ki volt-e a sértett fél előtt az 1723-ik évi 7-dik cikkely a törvénykönyvből törülve? Vagy talán azt hitték, hogy elégtétel-kívánások sikeretlen lesz? De tettek-e próbát? Nem! Elmellőzték ők a törvény útát, s fejedelmi tekintethez folyamodának; s e tett után kérdem: lehetne-e valakinek bűnül venni, ha azt gyanítná, hogy ez által akartak bennünket öszverezzenteni; s akartak a képviselői szólástól rövid úton elszoktatni?

Gondolják meg a Tek. Rendek, miképpen most

ugyan követ és felsőtábla közti esetről jött a fenytő szó; de mi biztosít bennünket, ha más ízben magát a kormányt illető nyilatkozások is nem vétetnek-e hasonló figyelembe? S mi állásba jut akkor a képviselő, kinek az országos sérelmek, segedelem, adózás, katonaaajánlás kérdéseiben vagy útasítása vagy meggyőződése következtében magát a kormány kívánata ellen kell szegezni? Ily dologban csak egyetlenegy garancia van: ha t. i. semmi névvel nevezendő eset soha nem történ. Törtévé pedig, többé garantiáról szó nem lehet.

Mindezekért ohajtom e rescriptum miatti fájdalomunkat és aggodalmunkat a királyi felség elébe terjesztetni; s akarnám, bár e fájdalom, ez aggodalom bővebben s érzékenyebben jelenttetett volna ki. De minekutána a Tek. Karok és Rendek bölcsesége ez előttünk lévő igen szelíd, igen kíméletes felírást elfogadta: én a többségnek készen hódolok. S ezt tévé, annyit bizonyosan nyernem kell, hogy sem heveskedéssel, sem túlcsapongással senki nem vádolhat.

Pozsony, 1834. jan. 14.

A HEVESMEGYEI ÜGYBEN

Ki magát a hazának szentelte, annak köszönetet kívánni nem szabad. Mert ha életét s mindenét, ami előtte legkedvesebb, odaadta is, mégis sokkal kevesebbet tőn, mint amivel tartozik. De mi jutalmat is adhatna a haza, s mindenekfelett ez a mi hazánk, ha nem a pusztá kinyilatkoztatását azon szeretetnek, azon bizodalomnak, melyet az érette küzdő hazafi a maga hűsége által érdemlett? Azonban tagadhatatlan, hogy e pusztá kinyilatkoztatás a jutalmoknak legszebbike; s azt senki magától, hálátlanság vétke nélkül vissza nem taszíthatja. E jutalmat nyújtá az ország két lelkes megyéje Ragályi Tamásnak, midőn a két országgyűlési pályán köztiszteletre méltóvá lett férfiút egyenlően követté választá; s ennek tudása, valamint a T. KK. és RR. keblében meleg érzelmeket gerjesztett; úgy bennem is. És megvallom, az érdemnek e nyilvános megismerése engem felemel.

Azonban amennyire örvendek e szokatlanságában szép jelenésnek; annyira kell fájlalnom, hogy ebből és ezzel együtt kedvetlen vítatásra kérdések fejlének ki. Ugyanis az országos bizodalom e kettős mutatkozása, e követségi kettős választás kétség alá vétett. Miért? A legelső pont, miből a kerületi vítatások kiindulának, a hevesi követválasztás törvényes volta felől tett kérdés vala. Szó tétetek: ki ítélhesse el e kérdést? Szó tétetek a credentionálisról, annak elfogadásáról vagy el nem fogadásáról. Mire valók ezek?

Nálunk, mint minden alkotmányos országban, a választások egész haza tudtával, nyílt helyeken s ezrek jelenléte alatt tartatnak. Minden láthatja, minden tudhatja azok folyamatát s következményeit; s credentionálisok nélkül is saját természetöknél fogva állanak. S azon levelek a dolognak csak pusztá formájára tartoznak; s ugyanazért mélyebb vizsgálásokra alapos szükség nincs. Nem a hevesi credentionális, hanem a hevesi választás az, minek szóban kell forgani. Törvényes-e ezen választás? Felelem: ha Hevesnek nagyobb része szabadon vitte azt véghez, igenis, törvényes. De a véghez-vitel miképpen történt felől sem a kormány, sem az országgyűlési előlülnök, sem ezen tábla nem ítélnének. Egyedül Heves megye maga ítélni azt meg, mely ha újabbi közgyűlésében az előbbi alatt tett választását saját többsége tettének lenni kinyilatkoztatja: annak törvényessége többé kétség alá nem vétethetik. Kit választottak legyen Heves rendei? Bizonyosan azt, kiben legtöbb bizodalmodkat helyhez-tették. Ki adott nekik erre jogot? Bizonyosan a képviselési alkotmány természete; miszerint annak, kinek joga van képviselőt választani, jogának kell lenni, hogy választását arra, kit legmél-többnek ítélt, szabadon ruházhassa.

Sokan azt állítják: ugyanazon férfiú, ugyanazon időben, két különböző törvényhatóság választottja nem lehet. Ez ellenvetés Heves rendekre nem áll; mert ők választották azt, ki még elfoglalva nem vala. Ha tehát két megye közül egynek a Ragályihoz való jogát elveszteni kell: az nem lehetne más Tornán kívül, melynek többsége a már akkor elválasztott hevesi követnek adá szavazatát. Mi okon? Azon, mert szabadnak hitte, s méltán hitte, élni a természeti joggal, mellyel a hevesi RR. éppen úgy éltenek; s

melynél fogva a választás egyedüli alapja a hajlandóságon és bizodalmon épült akarat.

Megismerem, hogy a természeti jogok a társasági rendelkezések által sokképpen megszoríthatók: de vajon vagynak-e törvényeink, melyek nálunk a kérdéses megszorítást kívánnák? Nincsenek; ezt önmagok elismerték a T. RR. közül azok, kik a megszorítás szükséges voltát százados szokásainkon alapítják. Hazánkban, nem tagadom, törvényeink s jogaink nagyrészből szokásokon épültek; de ezt én igen örvendetes történetnek lenni nem látom. Mikor írott törvényeket hozunk, igyekezzük azokat a lehetséges meghatározottsággal körülírni; igyekezzünk minden homályt úgy elhárítani, hogy a törvényhozás célja idővel is tisztán kitűnjék. A szokás pedig igen gyakran észrevétlen kezdődik, időről időre más alakokra változik, míg végre valami olyan áll elő, amit előre senki nem álmodott. Mennyi kétség és homály nem jött ezáltal alkotmányunkba? azért én a szokásra oly általánosan hivatkozni nem szeretnék. S mondják meg a T. RR. ha ezen jelen országgyűlés folytában is nem elég gyakran kijelentették-e megelégtelenségeket e szokásokkal, midőn arról vala szó, hogy azok az országos többség sarkalatos elvét, a táblák eredeti viszonyaikat, s több ezekhez tartozókat homályba borítani kezdték? S olyankor a szokások helyett nem mindig az alkotvány eredeti elveire, a nemzet eredeti jogaira igyekeztek-e inkább visszamenni: mint a naponként gonoszabbra forduló szokás tirannizmusát szenvedni?

Ennélfogva, ha a kettős követség ellen valami fontost felhozni lehet, az nem e szokás fog lenni, hanem inkább az a másik ok, mely abból vétetett, hogy az ily követségek a képviselőseget nagyon kevés számra

vonván le, alkotmányunkban kárt okozhatnának. Valóban, ha a törvényhatóságok a magok bizodalmanak elajándékozásában vigyázatlanok lennének, ha a képviselők a haza iránti szent kötelességről megfélemlenednének: e kár elkerülhetetlen fogna lenni. S ha most arról lenne kérdés: miképpen kelljen a választási jogokat meghatározni: a kettős követség elvét pártolni nem fogom. De most erről szó nincs; s annyi-val kevésbé volt még akkor, midőn a kérdéses választások történtek; s így mindaddig, míg a fennemlített természeti jog korlát nélkül áll, a Heves és Torna rendei által egyformán tett választásnak is kell állani. Mert bátran kérdelem, hogy dolgaink mostani állásában, ki és mi joggal parancsolhatná nékiek: hogy azt, kit szivök választott, saját keblektől eltaszítsák, s valaki máshoz, ki iránt bizodalmat nem érezhetnek, kénytelen fordúljanak?

Nem is ez énelőttem a figyelemre méltóbb kérdés: hanem az, ami itt többízben kimondatott, hogy Heves megyében közgyűlések nem tartatnak, s következőleg annak rendei, most midőn saját választások törvényes voltáról, saját követek elfogadásáról vagy el nem fogadásáról vitatás eredt, akaratjokat ki nem mondhatják. Ez sérelem, minek orvoslásáról a Tekintetes RR.-nek gondoskodni kell. Ami, míg meg nem lesz, s következésében a hevesi RR. ki nem nyilatkozathatják, ha követjüket még most is, minekutána azt más megye is magáénak nevezé, elismerni akarják-e vagy nem? én a már egyszer megtörtént választást tiszteletben [tartatni kívánom] s Torna rendei választásáról kétség úgy sem lévén: Ragályi Tamást, mint két megye bizodalommal megtisztelt követét üdvezlem.

Pozsony, 1834. febr. 19.

A SOMOGYI INDÍTVÁNY ÜGYÉBEN

A somogyi indítványt sokan azzal akarják elméltetni, mert itt a törvényszékek szerkeztetéséről, nem pedig illetőségéről van szó; a hitszegő tanácsosok pedig országgyűlésen fognának megítéltetni, s az országgyűlés szerkeztetéséről itt rendelés nem tételhetik. Azt jegyzem meg: a jelen munkálatban nemcsak a törvényszékek szerkezetéről szólunk, hanem arról is, melyik törvényszékre melyik pör tartozik? Minden pörös esetnek, minden véteknek ki van a maga bírója mutatva, csak a királyi tanácsosok hitszegésének nincs. Midőn a rablás, midőn a felségsértés és notorietas a fenyítő törvénykönyvben előjövend, akkor csak azon büntetés fog meghatároztatni, mit a jelen munkálatban kijelelt bíró reá kimondani tartozik; de mi leszen a hitszegő tanácsosokkal? Meg fogjuk ott a büntetést határozhatni: hanem felelet nélkül maradand a kérdés: hol a bíró, ki e büntetést kimondani fogja? Azért, hogy e kérdésre felelet is legyen, szükség most, éppen e helyen az országgyűlést mint törvényszéket megnevezni. — Hogy azt most teljesen el nem rendelhetjük, az nem hátrálhat bennünket. Mi törvényszéknek nevezzük az országgyűlést úgy, amint ez időben áll. A kimondást a jövő országgyűlési rendelkezésre halasztani, annyi lenne, mint azt semmivé tenni akarni. Míg az országos munkálatok diaetai vítatás alá nem jöhettek,

addig minden sérelem azoknak bizonytalan felvételére utasított, s ezért nevezettek mindent elnyelő örvénynek. Most végre vitézés alá vettük azokat, s valahányszor előttünk kedvetlen dolgok jönnek elő, mit teszünk? Nem merjük mondani, hogy mi a régi törvényeket feledésbe akarjuk vetni, hogy mi a nemzet ellen elkövetett bűnt megbüntetni nem akarjuk : hanem ezt s^a hasonlókat egyik munkálatról a másikra utasítjuk. Várni akarunk, míg az országgyűlés rendbe nem szedetik? Ki fogja közülünk végét érni e munkának, mely alatt az ország különféle osztályozatinak érdekei szemközt fognak egymással állani? melynek bevégezésére e mostani generáció bizonyosan elég nem leszen? Ily bizonytalanra halasztani az indítványt annyi lenne, mint azt eltemetni. De ne temessük el Tek. RR., hanem fogadjuk el azt itt e helyen ; s nevezzük meg a hitszegés bírójának az országgyűlést ; mely mind e mellett is a maga idejében rendbe is fog egykor szedethetni. Nekem ugyan, annak megéréséhez reménységem nincs.

Pozsony, 1834. máj. 16.

AZ ELSŐSZÜLÖTTSEGI JÓSZÁGOK TÁRGYÁBAN

Midőn az országos küldöttség az elsőszülöttségi s másmilyen jószágokról szól, azon elvből mondja magát kiindultnak lenni, miszerint a szerző saját szerzeményéről teljes szabadsággal rendelkezhetik. Való T. KK., hogy e rendelkezési szabadságot törvényeink pártfogolják; de valónak kell lenni annak is, hogy a nemzetnek jusa van e pártfogást szűkebb határba szorítani, mihelyt az említett szabadság a társasági célok akadályára fordíttatik. Minden tulajdon kezdete a társaságos élet, minden tulajdon bátorságosítása hasonlóul csak a társaságos élet; az, ki a társaságos életen kívül él, s valamit, mint magáét, megragadott, kénytelen leszen azt, a legelső erősebbnek kivel találkozik, általengedni; az alatt míg a társaság a maga tagját törvény és igazság által erőszak és gonoszság ellen megoltalmazza. Következik, miképpen minden társaságnak jusa van a maga kebelében s védelme alatt szerzett tulajdon felől megkívánni, hogy az azzal élés a társasági főcél, azaz a társaság fenntartását s virágzását ne csak ne rongálja, de előmozdítsa. Ezért, minden nemzetnél lelünk törvényeket, melyek által a polgárnak határ szabatik: hol, és mint és meddig bánhat sajátjával szabadon? Rómában az ősiség neve ismeretlen vala; ott végrendeleteket szabadon lehetett tenni; mégis a lex falcidia kiszabta a mennyi-

séget, minél kevesebbet atya a maga gyermekének nem hagyhatott; s a kevesebbet nyert gyermeknek just adott atyjának végrendelete, mint inofficiosum testamentum ellen, keresetet indítani. Miért? Mert a társaság fenntartása az alkotó részek, az egyes háznépek fenntartásától függ, s ezért annak jusa s kötelessége van ezek fennmaradásáról gondoskodni, s a szülők és gyermekek közti kölcsönös viszonyok tiszteletben tartását minden polgártól megkívánni; megkívánni, hogy az atyák nemzés, nevelés, és lehető biztos lábra állítás által a hazát új és új polgárokkal gazdagítsák, ne pedig nyomorúságra hagyott emberekkel terheljék.

Ezen s ehez hasonló szempontokból vévén a dolgot, minekutána a társaságnak az egyesek tulajdonára felvigyázási jusát elismertük, kérdem: nézheti-e a magyarországi törvényhozó test hidegen azon rendelkezést, minélfogva bizonyos nagy terjedékű szerzemények birtokosai azokat nemzetségek egyetlenség tagjához időről-időre kirekesztőleg kötik; s örökösök közül egyet boldogítván, a többet szeretetlenül magokra hagyják; s a hazának számos birtokos polgár helyett csak egyet ajándékoznak?

Nem, ezt hidegen nézni nem lehet. Az ily rendelkezés legelőször is a háznépi legszentebb viszonyokat dúlja fel; eltépi a szeretet köteleit atya és gyermek, testvér és testvér közt; kik közül egyik hűség ölében puhálkodik, míg a többek, bár ugyanazon szív alatt származtak, nyomorúságban senyvednek el. Mert a nyomorúság, mint minden a világon, az ember viszonyaihoz képest méretik; s ha szinte a napszámos magzata bódog lehetne is a sorsban, miben valamely nagy ház másodszülötte él: de ez fog-e mindég elég erővel bírhatni, hogy elfeledje mindazon fényt, mely az elsőszülöttnek jutott, s mitől ő fosztva van?

Aztán T. RR. mi lenne az országból, mely csak néhány nagy birtokos sajátjává fogna válni? Nem holt birtokra, de a birtokot gyümölcsöztető kezekre van a hazának szüksége. Ugyanazon jószág több birtokos által művelve, hasonlatlanul több jövedelmet ad; következőleg több szorgalmat fejt ki, a nemzeti gazdálkodást, a népességet s a köz virágzást emeli: az alatt míg nagy tömegekre halmozott javak a hazának nagyobb részben elveszve vagynak; s ahelyett hogy számos birtokos munkája által a közéletbe több-több elevenséget öntenének, lassú sorvadás felé hajolnak. —

Gondoljuk meg azt is, miképpen a nemesi jószágok nem csupán azért vagynak, hogy birtokosaik azoknak haszonvételét évről-évre elvegyék. A társasági elvek szerint rajtok fekszik azokon a teher, mely a köz óltalom és bátorságosítás ideájából önkényt foly: minden nemes tartozik a javakért, miket a hazai törvény által védve bír, szükség esetében fegyverre kelni s a haza óltalmára kiállani. Mi már jobb, az-e, ha egy atya több gyermekei, egy nemzetség számos tagjai közül csak egyé a birtok, s következőleg a kötelesség? vagy ha a birtok és kötelesség számosokra megy által? Mert birtoktalantól várhat-e a köz társaság óltalmát? Van-e jusa várnia?

Mindezekből következik, hogy a törvényhozásnak lehet is, kell is a szerzeményről szabad rendelkezésnek korlátot szabnia; s ugyanazért az elsőszülöttségi javakat az örökösödési rendre visszaigazíthatja. Annyival inkább, mert az ily javakra nézve tett intézetek nem a szerzeményről szabadon rendelkezhető természeti jusból veszik eredetöket.

Tudják a T. RR., hogy ez intézetek legelőször az 1687: 9. törvénycikkely által engedtetek meg, s engedtetek pedig még akkor csak az úgynevezett fő-

rendeknek. Már ha az intézet természeti jusból ered : miért kellett azt törvény által engedni meg? Miért határozottatott reá a fejedelmi megerősítés? Miért nem tehette azt a főrend törvény és megerősítés nélkül? Miért tiltatott el tőle a főrendhez nem tartozó nemes, bár szerzeménye ennek is lehetett és vólt? Jele, miképpen itt valami egyébről, mint természeti jusról van szó ; s éppen itt tűnik előnkbe a tekintet, melyet az országos küldöttség elmellőzni látszott.

Törvény és fejedelmi megerősítés kívántatott, hogy általok, mint privilegium által, a természeti juson és társasági viszonyokon s kölcsönös igazságon épült törvények az ily javakra, s birtokosaikra nézve bizonyos esetben foganatlanokká tétessenek : tudnillik, hogy a magát adósságokba süllyesztő első szülött s több efféle, a maga jusait követelő hitelezőnek a birtokot kielégítés gyanánt általadni ne köteleztessék ; hogy a hitelező kár és nyomorúság közepette várni tartozzék mindaddig, míg a birtok haszonvételeből, az elsőszülött hizlalására szánt summák kihúzása után, lassanként és apródonként kielégíttetik. Ez T. RR. a kérdésben forgó intézetek alapja : s innen látni, miképp azok nemcsak természeti juson nem alapúlnak, sőt egyenesen a hitelezők természeti jusainak, a kölcsönös igazságnak, a társasági bátorságnak keresztül-gázolásán épülnek ; s már eredetökben bűnösek lévén : mit lehet méltóbban kívánnunk, mint azt, hogy gyökerestől kiirtassanak? Lehet-e elszenvednünk, hogy lehessen polgár, ki roppant javakat bírjon, adósságokat halmozhasson, s azoknak kifizetésére javait még se tartozzék engedni? Mert, hogy ez eddig lehetett, innen van országunk csaknem legmélyebb süllyedésének forrása. Az elsőszülöttek adósságokba süllyeszték magokat ; kül és belföldi kapitalistákat ezrenként

tettek szerencsétlenné; alkalmat adtak a sequestrumokra, melyek aztán más birtokosokra is alkalmaztattak; nevünket és hitelünket egész Európa előtt megbecstelenítették. Ismerik a T. RR. a könyvet, mely a magyarországi pénzbeli munkálatok fonáságáról iratott; s mely az egész nemzetre homályt hoz, igazán vagy igazságtalanul, a Tek. RR. ítéljék meg; de vegyék figyelembe egyszersemind, mi az, ami arra alkalmat adott? Az alkalom eredete a kérdés alatti Intézetekből forr; s lehet azokat védelmezni? nem kell-e inkább gyökeres kiirtásokat a haza és köz fennmaradás szeretetének egész lángolásával siettetni?

Maga az országos küldöttség is érzi, miképpen a dolog jelen helyzetben nem maradhat; de félt a fennálló Intézetekhez nyúlni; s azokat meghagyván, csak jövőre szabott korlátot az ezutáni elsőszülöttségeket 500 telek mennyiségre szorítván. De ha ötszáz teleknyi Intézet nem káros, miért léssen káros ötezernyi? S ha ötezernyi káros, s miért ne legyen káros ötszáznyi, vagy ennél is kevesebb? Hiszen a kár, a hiba, a bűn magában az elvben fekszik; azt kell tehát magát számkivetni, semmivé tenni, hogy természeti jusainkat, népességünket, szorgalmunkat és virágzásunkat többé emésztő féregként ne rágja. —

Nincs is ok, mit ez Intézetek mellett felhozhatnánk, mint a nemzetségi nevek fenntartása. Ha az ország bődöksága a legkisebb részben is nevekhez vólna kötve: akkor igenis T. RR. ezen ok érne valamit. De ki mondja meg, ha az 1687 előtt eltűnt nemzetségi nevek miatt szenvedett-e az ország bődöksága? Vagy talán azóta oly nevek ragyogtak fel, melyek ha kitörölnének, a nemzet végveszélyre fogna jutnia? Vagy azt fogjuk-e mondani, hogy a nagybirtokokat azért kell gondosan tartogatnunk, mert közhasznú

alapítványok, Intézetek azok által keletkezhetnek? Fussuk végig a tapasztalás adatait emlékezetünkkel; s nem kell-e látnunk, hogy jótékony Intézetek azoktól eredtek, kik javaikat fáradással magok keresték, az alatt míg az elsősülöttek hazáról nem gondolkozva rohantak keresztül az életen, s alapítványok helyett végtelen adósságokat s nyomorgó hitelezőket hagytak magok után.

Vessünk T. RR. egy pillantást a múlt időbe. Sok nagy nevet látunk ott tündöklenni, melyek már nincsenek. Ki nem emlékezik a Gara névre, mely valaha nádori székünkön fénylett vala? E név emberei most az országnak az ég tudja melyik szegletében ekét tartogatnak, s magot vetnek a földbe. Hol a hézag, mely ama tündöklők lealkonyodtával eredett? Azok valaha tehettek jót, tehettek s tettek rosszat is eleget; s leszállások után csak úgy érezte magát a nemzet mint azelőtt: ezek a mostani magvetők kitűntek ugyan a névkönyvekből, de népesítik a hazát, mívelik a földet, viselik a közterheket, s úgy lehet homályban több jót, s minden esetre pedig kevesebb rosszat tesznek, mint a régi nagy Garák. Ismét mondom: nem nevekhez van a haza boldogsága kötve. Ezt vagy amaz nemzetséget örökre fenntartani akarni chimae-rai, haszontalan veszedelmes előítélet. Jó hazafi, hasznos, közjóra dolgozó polgár parányi nevek között is találkozunk; s a közjó csak jó polgárokat kíván, de mennél többet, kik között a birtok eloszoljon. Ki kezében legyen a birtok? az mindegy; de nem mind egy: hány kézben legyen? Mert birtok tartja fenn a polgárt, és sok olyan polgár, ki birtokkal bír, tartja fenn a hazát.

Tehát T. RR. mivel a társaság céljai, a köz szorgalom, virágzat és védelmi rendszer úgy kívánják;

mivel a hitelezők természeti jusai, s a nemzeti köz-hitel szabadítást várnak ; mivel a haza egészéről, magáról a nemzetről, nem pedig egyes nevekről illik gondoskodnunk ; mivel törvényeinknek már egyszer a régi szennyből kitisztálniok kell : én mind a jelenben fennálló elsőszülöttségi s öregségi Intézeteket eltöröltetni kívánom, mind azt óhajtom, hogy jövődőre is megtilalmaztassanak, s törvényeink s alkotványunk egész kiterjedésében ezen szörny többé ne is említessék.

Pozsony, 1834. júl. 12.

A KIR. FISKUS ÖRÖKÖDÉSE TÁRGYÁBAN

A XVI-dik cikkely 1. §-sa a királyi fiskus öröködését illető egyes esetet foglal magában; de nékem azon általános elvről kell elébb szóllanom: ha a királyi fiskus öröködése, úgy amint országunkban most gyakoroltatik, ezután is megállhat-e, vagy nem? Előttünk a tárgy Tekintetes Rendek, mely a kézalatti polgári törvények kezdetétől fogva, mindegyik törvénycikkelyen keresztűlszövé magát; de melynek elhatározása e jelen cikkelyre halasztatott el. Elértünk e cikkelyig, s annálfogva itt az idő, a tárgyróli rendelkezést megtennünk; s annál nagyobb figyelemmel, mert az intézettől, mit e tárgyra nézve a Tekintetes Rendek tenni méltóztatnak, függ a nemesi birtok bátorságos léte, vagy tovább is bizonytalanságban maradása, a nemzeti közhitel és szorgalom lehető felvirágzása, vagy ezután is folyton leendő hervadása.

A királyi fiskus öröködésének ideája a feudalizmusból ered. Fejedelmek ajándékoztak jószágokat több hatalmasaknak; ezek ismét magoknál kisebbeknek, hogy a jószági haszonvételt birván, érette némely kikötött szolgálatokat tenni köteleztessenek. Az ajándékozás e neméhez kapcsolá magát a szokás, hogy az ajándékot nyert ember vagy nemzetség kihaltával, a jószág — mint fenntartott tulajdon — az ajándékozóra vagy örököseire térjen vissza, hogy hasonló

feltételek alatt, másnak adathassék. De a feudalizmus egész rendszere eleinknél idegen vala. A magyarok tribusokra, azaz nemzetségekre osztott vándornép voltak és egy közös vezért csak azért választottak magoknak, mert költözködő s hódításra indúlt sokaság a nélkül nem boldogúlhatott. E vezértől azonban adományt sem nem vettek, sem nem vehettek ; mert az maga sem hírt még tartományt ; de alku szerént köték ki magoknak, hogy a földön, melyet majd elfoglalnak, közösen lesznek osztozandók. Oly alku, miben a feudalizmus magvai távolról sincsenek elhintve ; s minek következése nem lehetett egyéb oly lex agrariánál, mint például ami szerént az Izrael tribusai, vagy a római tribusok, Mózes és Romulus törvényeikhez képest, az elfoglalt földeken osztoztak.

Meghódítottatott ez ország, s miután a státus szükségére megkívántató javak kiszakasztattak, a többi részeken a nép 130 nemzetségei megosztóznak, az Árpád, mint fejedelmi nemzetség is a magáét kinyervén. S így kapott javakból már mi úton fogott volna a fejedelmi örökösödésnek megszakadásnál fogva út nyúlhatni? De lehet-e itt megszakadást jóformán csak képzelni is? Hiszen minden nemzetség együtt nyeré ki földéit ; minden nemzetség ezrekből állt, s míg ezen ezrekből csak egy is élt, megszakadásnak helye nem lehetett. A dolog ez állásáról a székely nemzetség, Erdélyben, élő bizonyosságot tesz. Ez is együtt bírja földéit ; s habár közülök valamely egyes embernek sem gyermekei, sem szülői, sem mellékrokonai többé nincsenek is : azért a királyi fiskus még sem örökösül, hanem a javak a magvaszakadt szomszédaira jutnak. Amit azért vagyok itt bátor a Tek. Rendek emlékezetébe hozni, mert ezen mind ekkoráig tisztán meg-

maradt jelenés, a magyar nép hajdani állását tükör gyanánt tünteti előnkbe.

Egyébiránt azt, ami a mondottakból következik, hogy tudnillik őseink korában a kir. fiskus öröködése magszakadás után ismétlen vala, törvényeink ellenmondhatatlanul bizonyítják. Ki előtt nem isméretes Szent István 2-dik könyvének 5-dik cikkelye ; s még inkább ki előtt nem isméretes a Hármaskönyv I. részének 64-dik cime, hol nyilván mondatik, hogy a magyar birtokos magszakadás esetében is szabad rendelkezési jussal bírt?

Szent István a státus javait nagy masszákbán kezdé elajándékozni ; s példáját az utána következett királyok oly mértékben követték, hogy Kálmán a státus szükségait fedezni elegendő eszközöket már nem talált. Azért ő két módon keresett orvoslást. Először, hogy I. könyve 15- és 16-dik cikkelyeinél fogva a Szent István követői által tett adományokat visszavenni igyekezett. Másodszer, ugyanazon könyv 20-dik cikkelye által a vissza nem vehető javakra nézve a királyi fiskus öröködésének útát nyitni próbált. Első lépés, Tekintetes Rendek, mely e célra nézve tétetett ; de még nagyon bátortalan ! Mert az adománykivüli javakról nem is emlékezve, az adomány által szerzettekben is a szent Istvántól eredetteket nyilván kiveszi ; egyedül a szent király követőinek adományai-ban akar magszakadás után részesülni. Nem is vehetett e törvény a nemzet eredeti szokásán erőt ; mert őseink a szabad rendelkezési just továbbra is sértetlenül megtarták.

Az aranybulla sikeresebb lépést tőn, s messze terjeszté ki a fiskus reménységeit, a 4-dik cikkelyben azt rendelvén, hogy a magszakadottnak sem végrendelése, sem semmi rokonai nem lévén, javai a koronára vissza-

szálljanak. Már itt nincs kivétel, a fiskus öröködése mindenféle javakra megállítatik; — azonban (ezt felednünk nem kell) a szabad rendelkezési jus tiszteletben hagyatik. S így a veszedelem nem vala még a nemesi birtokban; javakat kézről kézre adni reser-váták nélkül lehetett; s a nemes birtoka megérdemlé, hogy tulajdonnak neveztessek.

Eljött végre I. Lajos; s az 1351-diki törvényt alkotván, a fiskus öröködésének tág kaput nyit vala. Mert egyenes célja ugyan ez volt; noha a nemzet régi szokásait nyilván megtámadni nem mervén, a familiák fenntartásának színe alá rejté szándékát. «I.ássátok, monda, ha mindenki ezután is szabadon teheti birtokáról végrendeletét: akkor a nemzetségi javak idegen kezekre fognak jutni. Szüntessétek meg tehát a szabad rendelkezési just, hogy a javakat a rokonság kezeiből kijátszani ne lehessen!» A szembe-kötödsi megtörtént; a nép hitt s íme a fiskus öröködése századokra meg lőn állítva! Mert egyszer csak beállott az eset, midőn a megholtnak rokonai nem valának; s ha sem rokon nem találkozott; sem végrendelet nem tétetheték: mi lőn természetesb, mint az Aranybulla 4-dik cikkelyében foglalt esetnek beállania, s a birtokos nélkül maradt jószágoknak a fiskus által elfoglaltatnia? *Hoc fonte derivata clades!* Ez volt a végső döfés, mely az eredeti alkotványnak halálos sérelmet okozott; azt eredeti bélyegétől megfosztván, feudális alakot öltetni kényszeríté. Egy ily alkotvány elleni törvény bizonyosan nem húzhatott maga után vészes következményeknél egyebet. S valóban, innen ered a nemesi jószágok azon bátorság nélküli, azon ingadozó állapotja, melyben hazánk e jelen napiglan sínlődik. Innen keletkeznek a jószágkutatások, a denunciációk; innen, hogy Magyarországon nincs

nemesi jószág, melyet birtokosa teljes bizodalommal magáénak vallhatna; mert ki tudja, az országnak melyik szegletéből támad valaki, ki a lappangó királyi just életbe hozza, s minden birtokot halomra dönt? I. Lajos óta magyar honunkban nemesi tulajdon nincs; megszűnvén az, csupa nyomorúlt haszonvétele lépett helyére; s következőleg az adás-vevés szabadsága s állandósága időről időre szorosb korlát közé jutott; nemzeti szorgalom, hitel és erkölcsiség mélyről mélyebbre süllyedett; s minden környülményeink elkezdettek: *In pejus ruere, et retro sublapsa referri!*

Mindeddig Tekintetes Rendek, azon javokról szólottam, melyek vagy eredetileg, vagy később nyert királyi megerősítésnél fogva régtől bírt, s osztály által ősvivé vált javak; fájdalommal vallván meg, miképpen az országos, eredeti osztálynál fogva jutott birtokok is ezeknek sorába kényszerítettének. Kétrendbéli javokról kell még szóllanom: előszer osztályon keresztül ment, de adomány kivüliekről; másodszer pedig azokról, melyek osztály után szereztettek, s szereztetésök óta még osztály alá nem jutának.

Az elsőkre nézve az utolsó magszakadottnak a fiskus kirekesztésével rendelet tenni jussa lévén: itt az Aranybulla 4-dik cikkelye sértetlen maradottnak látszatik. De annál szembetűnőbb, hogy a másodrendűekben, az első szerzőnek végrendelet nélkül történt halálával a fiskusi örökösödés a mellékrokonok életében bekövetkezik. Kérdem: mi a tetsző ok, minél fogva a fiskus a végrendelet alá nem eshető ősi javakban örökösül? Felelet: semmi más nem lehet, mint a királyi adomány, melyet Verbőczy a nemesi birtok eredeti forrásának (alkotvány-ellenileg) nevezvén, belőle azon elvet következteti: *dominus princeps noster est verus et legitimus successor omnium magnatum,*

nobilium, sat. (I : 10). Magában látszik, miképpen ez okot az osztály utáni szerzeményekre képtelenség nélkül alkalmaztatni nem lehet. Efféle javak nem erednek a koronától: mi jupon szállnak tehát reája? Azért talán, mert birtokos nélkül maradván, mint senkié tekintethetik? De íme az adományból következtetett birtokban, az 1351-diki törvényben kimondott, s az ősiségre vezető elv miatt a fiskus a legutolsó osztályos atyafi haláláig várni tartozik: itt pedig, ahol az adományból vett ok sem állhat, sokkal szerencsésebb sorssal, mindjárt az első szerzőnek örökösévé teheti magát? Lehet-e képzelni nagyobb fonák-ságot, mint a fiskusnak ezen betolakodását? Az 1351-diki törvény örökséget ad neki, de a familiák egész elenyészése után; s ez azon elvből, mert a törvény a javaknak a nemzetségnél lehető megmaradásáért hozatott, önkényt foly. A kérdéses esetben pedig egészen e kimondott elv ellenére a nemzetségbeli által, nem a koronától nyert birtok, magától a szerzőnek nemzetségétől ragadtatik el, s ragadtatik attól, ki a maga saját ajándékait mindaddig, míg a nemzetségnek egyetlen egy tagja él, vissza nem kívánhatja. S miért? Azon semmire kellő okért, mert a szerzőt valami véletlen eset a végrendelettelben megakadályozta. Lehet-e feltenni: miképpen valaki azért halt meg testamentom nélkül, mert javait nem rokonainak, hanem a fiskusnak hagyni óhajtja? Ismét lehet-e állítani, miképpen mindaddig, míg a meghaltnak rokonai vagynak, az ő szerzeményei törvényes örökös nélkül valóknak, senki javának, tekintethetnének? Lehet-e akár a természetes igazságból, akár fennálló törvényeinkből, akár az 1351-diki törvénycikkelynek alapúl szolgáló elvből kikövetkeztetni, hogy a fiskus a nemzetség tagjait kirekeszthesse? Hiszen az Aranybulla sok-

szor említett cikkelyében is csak úgy állhat elő, s természet szerént csak úgy áll elő a fiskus: mint szükségből való örökös. Nehogy tudnillik oly birtok, melynek örökösévé a rokonság természeti rendén többé senki nem következik, gazda és művelés nélkül maradjon, s a köztársaságra nézve elvessen.

Csudálatos dolog Tekintetes Rendek, hogy megértük az időt, midőn a nyomorútan koholt latin szóval aviticitásnak nevezett sorvasztó méreg befolyása alól különben kivett szerzeményjavakra nézve ohajtanunk szükség: bár a fiskus tekintetében azok is az aviticitás törvényei alá juthatnának! De íme így van; s én kénytelen vagyok legelőbb is azt kívánni, hogy a szabad rendelkezés alatti szerzemény is, végrendelet nemlétében, az ősi javak sorsára emeltetvén, a mellékrokonoknak biztosíttassék, azután pedig azon indítványt terjesztem elő, mely szerént minden nemesi birtok, ősi és szerzett egyiránt, az Aranybulla 4-dik cikkelyének oltalma alá tétessék vissza; s a fiskus öröksége mellékrokonok életében ugyan soha elő ne állhasson; végső magszakadás esetében pedig, midőn tudnillik a magszakadottnak semmi névvel nevezendő nemzetségbelije többé nincs, csak végrendelet hiányában tűnhessen fel.

S miért ne, Tekintetes Rendek? Hiszen azonkívül, mert az 1351-diki törvény (mint a felebbiekből önkényt foly), alkotványunk eredeti szellemével, a birtok bátorságos voltával gonosz ellentétben áll, én nem is tarthatom azt fennálló törvénynek.

Egyetemi elv: minden régibb törvény a vele ellenkező új által eltöröltetik. Márpedig az Aranybulla 4-dik cikkelye I. Lajos óta annyiszor hozatott újra, ahány király az ő idejétől kezdve a most dicsőségesen uralkodó fejedelemig a koronázati esküt letette.

I. Leopold alatt az ellenállásról szóló cikkely eltöröltetett, s annak nem kötelező volta minden fejedelemtől az esküben ki is mondatik; de a 4-dik cikkely eltörlése egy esküben sincs kimondva; és így az a többi el nem töröltettekkel együtt újra és újra megerősítettvén, méltán állíthatjuk: miképpen az 1351-diki törvény minden megújított koronázáskor a letett királyi esküben ismételve tétetik semmivé.

Így állván a dolog, a királyi fiskus öröködését, úgy amint jelenben gyakoroltatik, törvény elleni visszaélésnek méltán állíthatjuk. Azért hozzuk az Aranybulla cikkelyét ismét gyakorlatba, s segítsük ki a nemességet e nyomasztó helyzetből, melyben öt század óta emésztődik. Bátor is vagyok hinni: miképpen e tárgyra tett indítványom a kormány előtt sem találna nagy akadályokra. Mert hol egy egész nemzetnek a régi süllyedésből leendő kiemeléséről van szó: érdemel-e ott tekintetet a jövedelem, mi ez úton a fiskus ládáiba foly? Temérdek, s egyetemi haszon nem érdemel-e áldozatot a kormánytól? Azonban tegyük fel, hogy ez minden áldozattól idegen lenne: de nem kell-e nekünk magunknak minden pótlásra hajlandóknak lennünk, mi által javainkat, hitelünket, nemzetiségünket mostani alacsony állásából kiemelhetjük? Harminc s egynéhány évek öszve hasonlítása szerint a fiskusi örökösödés általános kiszámítással évenként ötvenezret teszen; s ennyi jövedelem elvesztésének pótlása a feltünendő valóságos haszonhoz képest sokkal csekélyebb, mintsem annak ilyen vagy olyan feltételek alatt leendő teljesítésétől idegenkednünk kellene.

Ideje, Tekintetes Rendek, azon örökösödésről is szóllanom, mi a fiskust a hívtelenség bűnében elmarasztottak után illeti. A hívtelen jószágát már Szent

István törvénye a fiskusnak adá; s e törvény az akkori idők szellemével könnyen megegyeztethető vala. Filozófi elveken épült, s a műveltség szelid érzelmei által alapított büntető törvényekről hogyan lehetett volna akkor szó? Hiszen századokkal Szent István után, a műveltebb Anjou ház uralkodása alatt is példát találunk oly szörnyű büntetésre, mely a keresztvétséget megelőzőtt századokból s kegyetlenséghez szokott népek kebeléből veszi eredetét. Ki nem tudja: miképpen a Zách nemzetség, egyetlenegy tagjának tette miatt egészen kiirtatott? De illő vala-e, igazságos vala-e, hogy a bűnösért ártatlanok is lakoljanak? Hogy a törvény személyes bosszú eszközévé alacsonyítottassék? Törvényeink az újabb korban sokat szelidültek; s a jószágvesztést egyedül a bűnös személyére szorítván, az ártatlan nő és gyermekek birtokrészeikre ki nem terjesztették. Azonban miért vétetik el a bűnös osztályára jutott jószág is? Nem olyan jószág-e ez, minek a bűnös más környülmények közt történt halálával csakugyan gyermekeire kellett volna jutni? És így csakugyan az ő gyermekei, mégpedig ártatlan gyermekei fosztatnak meg örökségektől. Különben is lehet-e természettel és igazsággal egyezőnek mondanunk, hogy valakinek bűne miatt maga a természeti örökösödés rende felbontassék? hogy a fiskus osztozzék özvegyel és gyermekekkel? hogy kegyelmezés esetére is, a bűn előtt született magzat atyjának örökségében többé természeti rendben ne következhessek? Ez utolsó esetben leginkább szembe-tűnő a fennálló törvény igazságtalan volta. Mert íme a bűnös megkegyelmeztetik, jószágbeli részét visszanyeri, nemesi jussokkal élhetvén, javakat szerzhet: de az ártatlan magzat a jószágbéli részhez s szerzeményhez többé just nem tarthat. Itt vagyunk tehát,

Tekintetes Rendek, hogy büntető törvényeink mostani tartalmához képest lehet, s van eset, hogy a bűnös kegyelmet nyer; az ártatlan pedig kárhozat alá jut! Mi azért természetesb, mint ohajtani, hogy a bűnös ugyan büntetessék; de az ártatlan szenvedésének eltávoztatására, a hívtelenség esetében a jószágvesztés, s ezáltal a fiskus természet elleni örökődése itt is szüntessék meg. S úgy vélem, hogy midőn ezen megszüntetés teljesedéséhez reménységemet kimondom; akkor a Tekintetes Rendek s a kormány bölcseségén s szelidségén alapított reményt mondtam ki.

Eddig van, amit e tárgyban egyfelől utasításom, másfelől szívbeli meggyőződésemmel a Tekintetes Rendek eleibe terjeszteni ellenállhatatlanul vonzottak. Érezni fogják a Tekintetes Rendek: miképpen ezeket nem újítás viszketegéből, hanem a nemzet jólétének forró ohajtásából hoztam elő; ugyanazért bizodalmasan rekesztem be szavaimat, azon könyörgéssel: méltóztassanak a tárgyat mély figyelembe venni; s ha indítványomat egész kiterjedésében sok okra nézve még most talán nem pártfogolhatnák is, de legalább egészen visszavetni tartózkodjanak.

Pozsony, 1834. júl. 26.

A PAPI DÉZMA TÁRGYÁBAN

Nem azért szállamlok meg Tekintetes Rendek, mintha azokon túl, miket az előttem szólott követek tegnapi napon a dézma tárgyában mondottak, valami fontost, valami figyelemre méltót mondhatnék: hanem csak azért, mert kötelességemnek tartom a velem rokonértelműek s érzelműek sorában közös cél után együtt küzdeni. Különben is az együtt küzdés s abból szőtt szent barátság emlékezte az egyedül való szerzemény, mit országgyűlési pályámról annak idejében hazaviendek, vizsgálatásúl később éveimnek, s örököseimnek nem ragyogó, de szép örökségül.

Negyrendbeli indítvány volt vitatás alatt; s azok közül kettőről, miket Pest és Somogy érdemes követei, amaz a pusztáknak, emez pedig a jövőben népesülendő helyeknek dézma alóli kivételek felől tettenek, bővebben kiereszkednem szükségtelen. A dolog mostani állásából s az eddig végzettekből oly természetesen következik mindkettő; s mindkettő az indítványtevők által oly nyomós okokkal támogatott, hogy már most elégnék hiszem röviden kijelenteni: miképpen én azokat egész kiterjedésökben elfogadom.

Bővebben kell a más két indítványról szóllanom, mivel azok többek által keményen ostromoltattak: a Sopron városiról tudnillik, mely a királyi városokat, s a Nógrád megyeiről, mely a protestánsokat a papi dézmafizetés alól felmenteni kívánja.

A királyi városokat illetőleg, meg kell jegyezni : minden arra mutat, legalább szent királyaink s Kálmán törvényeikből úgy látszik, miképpen kezdetben a dézma mindenki által fizettetett. Azonban a nemeség már jókor kezdé magát a teher alól kivonni, s már Albert 28-dik, s Szilágyi 10-dik cikkelyeik azon oknál fogva teszik a nemeseket a dézmától szabadokká, mert azt a régi szokás kívánja. Kérem, ha lehetett a nemeseknek a dézma alól felmentetnieket, miért nem mentettek, s miért ne mentethetnének fel, a városiak is? Hiszen törvényeink a városokat öszvesen mindég nemeseknek, következőleg birtokaikat együtt nemes birtokoknak tekintették.

Hijában! mond az egri káptalan tisztelt követe : törvényünk van, hogy a városi polgár tizedet fizessen ; tehát a fizetés alól fel nem oldozhatjuk. De a zalai lelkes követ elmésen és jól jegyezte meg : hogy az ilyen ok csak akkor állana helyen, ha ítélőszékből, bíró által mondatnék ; de teljességgel nem akkor, midőn az országgyűlésen, a törvényhozó test tagja által hozatik elő. És valóban különös dolog, Tekintetes Rende! hogy valahányszor valamely új indítványt teszünk, valahányszor régi szokásainkat javítva változtatni, vagy eltörlni, vagy mással felcserélni ohajtjuk, mindannyiszor veszik a törvénykönyvet, s abból mint valami mágus lélekidéző könyvéből egy avúlt cikkelyt reánkolvassanak ; s annak varázsával szándékoznak bennünket indítványainkkal együtt semmivé tenni. Szerencsére a varázs elleni orvosság ugyanazon könyvben találtatik, s ez az 1791 : 12-dik törvény-cikkely, melynek világos szavai szerint, törvényt hozni, törvényt eltörlni és magyarázni a törvényhozó test jogai közé tartozik. E törvény a polgári alkotmány természetéből önkénynt foly, s a törvényhozónak a

helyett hogy a régi törvények holt betűihez csatlakodják, ezt kell inkább szeméi előtt tartani. Őseink hoztak törvényeket, mik magok idejében jók, szükségese-
sek, s talán éppen kerülhetetlenek valának: de idő s környülmény ezerképpen változtak; s most már sok, ami valaha szükséges vala, szükségtelenné, vagy éppen károsná lőn. Azért ne csak azt tartsuk magunk előtt, mit iskoláinkban tanultunk; ne csak azt, amit otthon az országgyűlésen hozott törvények fenntartásával foglalatoskodva tenni szoktunk: hanem emelkedjünk fel oda, hová törvényhozói létünk megkívánja. Igyekezzünk gondolkozni nem csak arról mi van most? Hanem arról is, ha az ami van, jól van-é? S a nemzet és kor szükségei változtatást s eltörlést és újítást nem kívánnak-é?

De mindez mit használ? Ezt fogja az ellenkező fél kérdeni. Azon erősség, mert a város nemes, s így a nemesség hasonlatosságára kell felmentetnie, nem áll. Megmondá ugyanis az egeri káptalan követe, hogy a városok az adózás több terheit is viselik: tehát viselniök kell a dézmát is.

Való, Tek. Karok és Rendek, a közmondás szerint a szerencse oda száll, hol már halmazzal a kincs; s a nyomorúság mindig más nyomorúsággal jár. S ha talán e közmondás szerént akarnók törvényeinket hozni: úgy nekünk is oda kellene a terhet határozni, hol több is van, oda pedig soha sem, hol még semmi sincs. De így a szerencse tesz, melyet a mythus vaknak lenni mondott; a törvényhozónak pedig nyílvá kell szeméit tartani s a teher halmazát ahol lehetséges könnyíteni. Azután, ha az érdemes követ az adózás terhéből a dézma terhét is következtetni szereti; mit mond arra, hogy a városok az adózás mellett, a nemességre háramlani szokott terheket is együtt viselik?

Ha az adózásból következik a dézmateher : bizonyosan nem következik a nemesi terhek, a subsidiumok, felkelési költségek s több effélék viseléséből. Vagy a nemzet egy oly osztályát, mely öszvesen mint kétségtelen nemes minden nemesi terhekben osztozik, s amellett az adózó nép terheit is készen viseli : nem tart-é az érdemes követ méltónak a rajta fekvők közül egy, azaz a dézma, alól felszabadulásra?

Bátor vagyok a Tekintetes Karokat a városokra figyelmeztetni. Nyilván és őszintén vallom meg, miképpen én azoknak mostani helyzetökkel meglegedve nem vagyok ; s még is e nemzet boldogabb jövődjének reményét csak bennök lehet helyheztetnem. Mert a városokban lelem a magot, honnan a nemzeti szorgalom és műveltség egyszer-akkor kifejlendő lészen ; lelem az alapot, melyen egy népszerű s biztos garantiák óltalmában nyugvó polgári alkotmányt emelhetünk ; lelem a lépcsőt, minek segédével nemességünk a milliombokból álló néptömeggel kapcsolatba jöhet, kapcsolatba, mely nélkül előbb-utóbb az oligarchia vasjarmába szabadulás reménye nélkül fog kényszerítettetni. E tekinteteknél fogva iparkodnunk kell a városokat magunkhoz közelíteni ; s azokat a közelítést akadályoztató terhek alól, hol csak lehetséges, kiemelni ; hiszem is, hogy a Tek. KK és Rendek e kinézést elmellőzni nem fogják, s azokat, kik a státusra nézve nemes és adózó nép módjaként kétszeresen fizetnek, az egyháznak teljesítendő teher alól kivévén, háromszoros teher viselésétől igazságosan megmentik.

Általmegyek a nógrádi indítványra, mely a római egyháznak fizetett dézmától a protestánsokat feloldozni kívánja. Az egri káptalan érdemes követe ezen indítványt ostromolván, mindég protestáns urakról beszélt. Nem vélném, hogy a tisztelt követ szá-

jában e kiejtés diplomatikai kiejtés gyanánt szándékosan használtatott; azonban nehogy az *úr*-nevezet az ügyre gyűlöletes színt vonjon, lehetetlen meg nem jegyezni: miképpen itt protestáns urakról szó nincs. A protestáns uraknak a dézmával semmi bajok; ők azt sem fizetni nem kötelesek, sem haszonbérbe venni nem szokták. Protestáns adózó népről foly itt vitatás, s az adózó népen ott, hol csak lehet, könnyíteni, szent kötelesség.

De Esztergom érdemes követe azt állítja: nem lehet rajtok e részben könnyíteni; mert a tized általában el nem törültetvén, ezáltal az egyház tulajdonának lenni ismertetett; s így azt csonkítani nem szabad; s minden vallásbeli által, mint eddig, fizettetnie kell.

Nem akarok a tulajdon feszegetésébe ereszkedni; s annyival inkább nem, mert e vitatások folytában már sokan és sokat szóllának a felől. Azonban úgy tetszik nékem, aligha mi e helyen egészen kimerítőleg értjük e szót: *tulajdon*. Ezt a tizedet ugyanis, mely az egyház tulajdonának neveztetik, honnan veszi a papság? Felelet: oly földekből, miket nem maga az egyház bír; s miket az egyház tulajdonának senki nem fog mondani. Kinek tulajdonai tehát azon földek? Kétségkívül vagy azéi, ki birtokban tartja, mint a városi polgár; vagy a földesúréi, kinek dézmafizető emberei vagynak, minthogy a Tekintetes Rendek az úrbérben minden telek utáni tartozmányokat földesúri tulajdonnak nyilatkoztattak ki. Szeretném már tudni, ha a velünk ellenkező követek nem tesznek-e különbséget azon tulajdon közt, amilyen tulajdona a föld a birtokosnak, s a közt, amilyen tulajdona a más tulajdonának terméséből vett dézma a papságnak? Részemről én nagy különbséget teszek a kettő közt; s éppen oly különbséget, milyen van a polgár kezében

lévő földbirtok, s az attól a státus számára fizetni szokott adó közt. S ezen meghatározásból nyilván következik, hogy a dézma nem egyéb a földbeli birtokra vetett adó egyik neménél. Innen már megmagyarázható: miért vólt a dézma, azon idő óta, midőn azt a szent István alatti törvény az egyháznak adta, mindég és szakadatlanúl a törvényhozó test rendelkezése alá vettetve? Alkotványos nemzet ugyanis elengedhetetlenül bír just: saját tetszése szerént határozni meg az adót, mit közterhek viselésére fizetni akar: mivel amely pillanatban e just elveszti, abban alkotványos nemzetnek lenni megszűnik. Törvénykönyvünk minden lapjai telvék dézmatörvényekkel s azokban nemcsak az mondatik meg, hogy dézma fizetesség: hanem a beszédés módja, a haszonbérlet, s az iránta tett egyezések meg nem újíthatása, s több effélék is meghatározatnak. A nemzet, mely adta a tizedet, természetesen tartá fenn azon just is, hogy azt környűlmények úgy kívánván, egészben vagy részben vissza is vegye; s részben kezdé is visszavenni, s folytatta a visszavevést mindannyiszor, valahányszor valakit annak fizetése alól felmentett. Említém Albert és Szilágyi cikkelyeiket, melyek a nemességet felmenték. Mátyás törvénye felmenté az úgy nevezett schismaticusokat, való csak ideiglen; de Ulászló II. decretumának 45. cikkelye a felmentést már örökössé tevé. Ez utóbbi cikkelyt ugyan Ulászló IV. decretumának 29-ik, az 1569-diki országgyűlésnek 28-ik cikkelyei megerősítették: 1574: 4. cikkely pedig a felmentésnek okát is elmondja. Azért kell ugyanis, mond a törvény, a schismaticusoknak a dézma alól megszabadíttatniok, mert ők a dézmát saját vallások papjainak fizetik, azaz mert ők saját papjaikat magok tartják.

A nemzeti jus, miből ezen rendelkezés a schismaticusokra nézve folyt; s a természetes ok, mi ezen rendelkezésnek alapúl szolgált, fontos indítóul szolgált, hogy azt a protestánsokra is kiterjeszteni lehet is, szükséges is, igazságos is. Annál inkább, mert azon egyszerű, de igen nyilvánosságos okon kívül, hogy tudnillik az a felekezet, mely a maga egyházi embereit sajátjából tartja, más különböző egyház embereinek tartásától kíméltessék meg; a protestánsok mellett azon állás is harcol, melyben ők az egyházra tett régi alapítványokra nézve a katolikusokkal öszve hasonlítva állanak.

Midőn Szent István II. könyvének 52-dik cikkelye a dézmát az egyház szükségeire rendelé, akkor az egész nemzet egy valláshoz tartozott, s azon egy vallás fenntartásáról, szolgálóinak fizetéséről stb. közösen gondoskodott. De százak múlva eljöttek a napok, s a nép szerencsétlenül különféle felekezetekre szakadván részint a fennálló egyházban megmaradt, részint a reformáció zászlóihoz kapcsolá magát. Úgy képzelhetni a népet, mint a közös atyai házban együtt lakott testvéreket, kik most a véleményi szakadás miatt egymás mellett többé meg nem férnek, s egyiknek el kell költözni. Természeti s polgári törvény szerént, midőn testvér válik el testvértől, az ősi javak számba vétetnek, s kinek-kinek a maga része kiadatik. A katolikus és protestáns fél elváltakor ez nem történt. A protestáns elhagyá az egyházat, melyet a nemzet, s annak tömegében az ő ősei is, a többekkel együtt gazdagon kikészítének; de az ősek közös alapítványaikból nem vihették el semmit magával: s száműzve, örökség-résztől megfosztva bolyongott el, újonnan saját keresményéből alkotni egyházat s az alkotottnak fenntartását ismét saját keresményéből eszközölni. Ha már

ez magában a szenvedések nagy mértéke vala ; még inkább nagyobbodott az által, hogy saját egyházának fáradságos fenntartásán kívül, még az elhagyott fenntartására is terheket viselni kénytelenítettet. Ily terhek valának a stola, a lecticale s mindenek felett a dézma ; miket éppen úgy teljesítenie kell vala mintha az elhagyott egyház közösületében folyvást élt volna.

Nem hozom emlékezetbe, mi sokféle viszontagságok valának azok, mik a felekezetek elválta óta a protestantizmust kísérek. Csak azt említem, hogy végre a küzdés századai látszának lenyugodni ; s végre az 1791 : 26. cikkely által a száműzés állapotában élt protestánsok a haza közéletébe visszafogadtattak. Ekkor a közös ősek által tett alapítványok, az ősi hagyományokból ki nem kapott osztályrész, szóba sem hozattak általok ; csak azt kívánták, hogy templomokat s iskolákat saját költséggel háborítatlanul alapíthassanak, hogy papjaik s iskolatanítóik egyedül általok, magányos jövedelmeikből fizetve, hivatalaikat békeességben gyakorolhassák ; e kívánság mellé, amaz igen szerény ohajtást kapcsolván, hogy a római egyházra fizettetni szokott terhektől oldoztassanak fel. Ohajtások egy részben meghallgattatott ; de csak egy részben. Mert a stóláktól, s némely más ilyenektől mentekké tétettek ugyan : de a dézma nagyobb terhe alatt tovább is meghagyattak.

Ohajtanám tudni, Tekintetes Rendek, ha a 26-dik cikkely a stólát, lecticálét, s több ilyeneket igazságosan törülte-e el, vagy nem? Én ugyan azt hiszem : igazságosan. Mert mihelyt a protestánsok vallása országosan bevett vallásnak elismertetett : nekik azonnal polgári kötelességek származott, hogy vallások tiszta gyakorlását, mivel vallásgyakorlás nélkül

erkölcsiség nincs, fenntartsák ; s egyszersmind, hogy gyermekeiket a státus célaival megegyezőleg nevel- tessék. Ha tehát ők egyházok embereit tartották, ha nagy költséggel iskolákat alapítottak, s tanítók fizetéséről gondoskodtak : oly kötelességnek tettek eleget, melyet tőlök szorosán megkívánni a státusnak jussa volt. De egyszersmind nekik is jusok támadt azt kívánni : «mi a státus iránti kötelességünknek a státus segedelme, az ősi alapítványok használhatása nélkül tevén eleget, ha egyebet nem nyerhetünk, legalább a római egyház miatt bennünket nyomó teher rólunk vétessék le.»

Igazságtalan a kívánság? Akkor természetesen a 26-dik cikkelyben levett terhek nem igazságosan vétettek le. De bizonyosan nem igazságtalan az ; a 26-dik cikkelyben adott könnyítéssel az ország már akkor igazságosnak ismérte azt ; s miért tehát, hogy csak félig tétetett a könnyítés? Mindjárt akkor kellett volna a papi dézmának is reájok nézve eltörültetnie : s most midőn azt eltörültetni kívánjuk, a 26-dik cikkely 6. §-nak természetes kiegészítésénél egyebet nem kérünk.

Nem teljesíthető a kérés, mond Pozsony vármegye, mert még az is bizonytalan : mi célra fogjuk a dézmát fordítani? Mert vagy a papság számára hagyatik az fenn ; vagy a felállítandó bandérium alapjává rendeltetik ; s az első esetben ugyan a protestánsok igazságosan mentethetnének fel ; a másodikban pedig nem. Mert közös lévén a cél, közösön kell terhét hordozni.

Engem ami illet, e bizonytalanság rám nézve változást nem teszen. Mert ha a papság kezeiben maradand a dézma, azon esetre azokból, miket tegnap Nógrád és Zala mondottanak, s mai napon én előadni szerencsés valék, megtetszik, s abban a pozsonyi tisz-

telt követ sem tett kétséget, hogy akkor a protestánsok felmentését az igazság hozza magával. Ha pedig bandérium alapjává akar az rendeltetni, akkor előre kénytelen vagyok kijelenteni: én abban semmi esetre meg nem egyezhetem, hogy adózó nép fizessen oly költségeket, melyek a nemességre, kiváltságaival szorosán egybekötött kötelesség gyanánt, háramlanak.

Emlékeznünk kell: midőn az 1715:8. cikkely a nemtelenek által fizetendő állandó adót, s a nemtelenek kebeléből szedendő állandó katonaságot megrendelte, az akkor történt, mikor az uralkodás az oligarchiával századokig tartott veszedelmes harcot éppen bevégezte. S azt hivén, hibásan hivén, hogy a legyőzött oligarchia, s a kisebb arisztokrácia érdekei ugyanazok; ahelyett, hogy a nemesség katonáskodási kötelességet használván, azt az európai változott körülményekhez alkalmaztatni igyekezett volna: mindent elkövetett, azt a katonai szellemtől megfosztani, a fegyverforgatástól elszoktatni. Így történt, hogy a nemesség, nem saját hibája miatt, törvényes kötelessége ellen, a haza védelmét elmulatta; s ellenben az adózó nép vállaira kettős súly tétetett: katonát fizetni, s katonának vitetni.

Törvénykönyvünk sok lapjai, s magoknak a Tekintetes Rendeknek az országgyűlés folytában számtalanszor tett nyilatkozásaik bizonyítják: miképpen a nemesség a dolog ily helyzetének igazságtalan voltát elejétől fogva érezte; s kötelessége szerint törvényes állásába visszalépni igyekezett. Ha már ezen igyekezett a bandériumokról szóló munkálatban valósággá vál: lehet-e arról csak gondolkozni is, hogy a nemesség a maga kötelességét adózó nép által fizetendő pénz-alapon fogja megújítani? Kié a kötelesség, azénak kell lenni a vele járó tehernek is. És nem kétlem,

így fogja ezt hinni Pozsony vármegye is ; küldőim ugyanúgy hiszik, s e hit értelmében szóllok most a Tekintetes Rendek előtt, kiknek bölcseségére s igazságszeretetére támaszkodva reménylem, hogy már itt ily előre az adózó népre nemességet illető teherviselést határozni nem szándékoznak ; s következőleg a protestánsok további dízma alatt maradását semmi szükség által parancsoltatni nem gondolják.

Előadám Tekintetes Karok és Rendek, amiket csekély tehetségem engedett, s bár okaim a tegnapi többek által előadattakkal párosítatván, haszon nélkül el ne hangozzanak ! Ez ohajtás mellett nyújtom be a városi polgárság s protestáns adózó nép feloldoztatása iránt könyörgésemet, s e beszédet azon bizodalommal végzem be, hogy a Tekintetes Rendek ott, ahol lehet könnyebbséget adni, valamint egyfelől emberi s hazafiúi kötelességöknek ismerik, úgy másfelől törvényhozói dicsőségeknek fogják tartani.

Pozsony, 1834. aug. 26.

AZ IRTÁSOK TÁRGYÁBAN

Hallom a Tekintetes Karok ajkairól a kerületi szervezet mellett a hatalmas *maradjon*-t zengeni; s így sajnálva látom, hogy véleményemmel kisebbségben fogok maradni. Azonban lelkem isméréteinek megnyugtatóására mégis szólanom kell, hogy kötelességem teljesítetlen ne maradjon.

Nincs nagyobb baja az országnak, mint a homályos értelmű törvények; s merném állítani: e baj alkotmányos országban még nagyobb, mint olyanban, mely önkéjü uralkodó által igazgattatik. Mert ez utolsóban a törvény homálya miatt elakadt bíró minden időben kérhet az autokratortól világosítást; s ez, saját mindenhatósága szerint, azonnal adhat azt. De alkotmányos országban, hol a törvényhozás a republikai formák lassúsága miatt, hosszú időt kíván magának, ha a homályos törvény egyszer hozva van, annak igazítása s világosítása, bár szükségesnek ismertetik is, ezer akadályok által késleltetik, s évről évre, embernyomról embernyomra, halasztatik. A pörek azonban egymás után támadnak; a pörlő felek bírói ítéletet kívánnak; s a bíró hogy ítéletet mondhasson, kénytelen lesz a homályos törvény magyarázatába ereszkedni.

Ennek bizonyosságára idegen népek példáját felhonom nem szükség; hazánk egyedül maga számos példát mutat fel előttünk. Könyveink telvék homá-

lyos törvényekkel ; a nemzet látta a hibát, s már II. Ferdinánd alatt igazításról gondoskodott. Formáinak lassúsága miatt a dolog nem ment ; Mária Terézia alatt újra elkezdék a munkát ; a formák akkor is akadályt vetének. Hétszázkilencvenben új munkák parancsoltattak ; ugyanazok nyolcszázhuszonötben ismét elővételtek ; s íme több mint két századi hasztalan készület után csak most vagyunk az oly ohajtva várt igazítás kezdetén.

annyi idő alatt bírói ítélletre, a homályos törvény nyomán is számtalan szükség volt. S minek kellett történni? Kétségkívül annak, hogy a bíró, nem lévén kihez fordulnia, maga fogott a magyarázathoz. Ily magyarázat következései a nagy halmazra gyűlt curiális decisiók, s éppen az urbéri tárgyban, a helytartótanács temérdek intimátumai. S mindezek nemcsak azért veszedelmesek, mert a pörlő feleket bírói önkéj alá vetik ; hanem azért is, mert magán az ország polgári alkotványán nagy következésű sebet ejtenek. Ugyanis törvényhozó nemzetnek mondjuk magunkat ; a 790-diki híres neves cikkelyben kikötöttük magunknak, nemcsak a törvényhozás és törlés, de a törvénymagyarázás jogát is : s íme e jogot, mit a fejedelemnek nem engedünk, törvényeink homályos volta által a kúriának, s a végrehajtó hatalom eszközének, a helytartótanácsnak kezeikbe tesszük.

Mármost Tekintetes Rendek, ha e mondottak után az irtásról szóló kézalatti törvényjavallatra fordítjuk figyelmünket, kénytelenek leszünk megvallani : miképpen az, úgy, amint a kerületből ide behoztuk, egyike lesz azon cikkelyeknek, melyek a bírót önkéjes magyarázgatásokra szokták vezetni.

Kérdés : micsoda irtásokat szabad a földesúrnak a földművestől kiváltani? Ha felelnők : minden irtás

kiváltható! a törvény — veszedelmes ugyan — de világos lenne. Ha mondanók: egy irtás sem kiváltható! ezt is jól megérthetné minden. Sőt ha végeznék a Tek. Rendek: hogy csak a telektartozmányba már beszámított irtások kiváltása tiltatik: még ennek értelme is, véleményem szerint ugyan nem helyben hagyható, de elég tiszta lenne.

Hanem a Tekintetes Rendek azt mondják: a telektartozmányba nem számlált irtások közt is vagynak, miket kiváltani nem szabad. Melyek tehát azok? Ez az, amire a kérdésben forgó szerkezet csak homályosan felel meg.

Azt mondja ugyanis a törvényjavallat: nem szabad kiváltani azon irtásokat, melyek eredetileg s egyedül a jobbágy élelmére vagynak szánva. Eredetileg tehát, és egyedül? Ezt Tek. Rendek, én nem értem; a földesúr s a jobbágy sem fogják érteni; s ugyanazért kétes lévén az értelem, pörre fognak kelni; de a bíró sem érti azt jobban; s azért (mivel ítéletet mondani mégis kénytelen lesz) kénye szerint ad neki magyarázatot. A bíró pedig a helytartótanács, azaz, a végrehajtó hatalom; s hova marad majd a 90-diki híres törvéncikkely? Meg leszen az sértve; s ki nyújtja reá az okot? Felelet: mi, kik a homályos törvényt hoztuk, kik annak homályát fölvilágosítani nem akarjuk.

Vegyük a szerkezet felhozott kiejtéseit akár egyenként, akár összesen. Egyenként: mit tesz az: eredetileg? Száz év előtt tíz háznép megtelepedett egy erdőben; s tett irtásokat. A század lefolyt, s most azon a helyen tíz háznép helyett százat lelünk. Hányra illik ezek közül az *eredetileg* szó? Tíz háznépre-e csak, vagy mind a százra? Ha csak tízre, akkor mi leszen a kilencvenből, ha azt a földesúr lakhelyeiből kikergeti?

Ha mind a szásra : min fogja a bíró ezen állítást alapítani; holott az *eredetileg* szó a tíz elsőre és tíz utolsóra egyforma jelentésben ki nem terjesztethetik?

Egyedül? Teszem : a jobbágnak van tíz hold irtása, s egy hold telektartozmánya? El lehet-e tőle az irtást venni, mivel az nem egyedüli birtoka, lévén azon felül egy hold tartozmánya? Vagy azt mondják talán? oly betű szerinti értelemben nem kell venni a szót. Jól van! Kérdem tehát : mennyiének kell a jobbágnak az irtáson felül lennie, hogy a törvény értelme beteljék? Elég leszen-e az egy holdon felül egy vékás föld, vagy kettő? S mindenesetre : ki határozza meg, mennyi legyen elég? A törvény ugyan meg nem határozta; tehát a bírónak kell azt tennie; tehát csakugyan törvénymagyarázat a bíró által; s így a 90-diki cikkely megrontatik. S az oka ki? Felelet mint előbb : mi, kik a határozatlan törvényt hoztuk. És hasonló eset leszen, ha a két szavat együvé foglaljuk is. Mert akkor az «eredetileg» és «egyedül» vagy minden irtásra magyaráztathatik, vagy egyre sem. Egyre sem, ha a kettőt egybekötve betű szerint vesszük; mindenre, ha a betű szerinti értelmén túl vesszük magunkat.

Ezeket látván, már múlt évben, midőn e tárgy vitatásban forgott, azt mondtam : határozzunk meg bizonyos időt, s mondjuk, hogy az azt megelőző irtások kiváltás alá nem eshetők; az utóbbiak pedig kiválthatók. Így a bírói önkény el lenne zárva; a felek tudnák, mi illeti őket; s a kérdés pör esetére is igen egyszerűen állana. Ilyen határidő három jöhetne választás alá : az úrbér behozatala, 1790. és 1807. A két elsőbb régisége miatt e tárgyban, hol több élő bizonyosság, mint irományok fognának előjönni, nem elég alkalmas; s ugyanazért máskor is 1807-dik

évet ohajtám határnak rendeltetni. Ez ohajtásomat mondja ki a királyi válasz ; s természetes, ha szavammat inkább adom annak, mint a kerületi szerkezetnek.

Előre tudom, hogy az ellenkező véleményűek mint máskor, úgy most is a tulajdon sértetlenségéből húzott, s már százszor decantált erősségét fordítandják ellenem. Nem akarok a tulajdon természetének filozófi fejtegetésébe ereszkedni ; csak azt kell megjegyez-nem, hogy midőn e teremben nemesi tulajdon miatt tétetik ellenvetés, az különösnek látszik előttem. Ha az adózó nép küldöttsége jönne előnkbe, s így szólam-lana meg : Uraim, mi jogon hoztok Ti a mi tulajdo-nunk felől végzéseket? Urbéri 4 cikkelytekben a háza-
kat, hol lakunk, a földeket, miket mívelünk, magatok tulajdonának mondjátok ; minket csak haszonbér-lőknek tartatok, s még azonfelül a haszonbérlés fel-tételeit is, noha a tartozás kölcsönös, egyedül magatok határozzátok meg. Többet tesztek : mert arra, amit tulajdonunknak lenni nem tagadtok is, tetszéstek sze-rint terheket róvtok ; ökreinket, miken szántunk, lovainkat, miket magunk szerzünk vagy nevelünk, sőt fiainkat, leányainkat, és saját fejeinket is adó alá vetitek. Mi annyira tulajdonunk mint az élet? s íme azt is határozásaitok tárgyává teszitek, vérünket saját ellenségeitek által ontatjátok sat. Ha, mondom, az adózó nép küldöttsége így szólana : kétlem, ha tudnánk-e egyebet felelni azon locus communisnál : jámbor atyámfiai, tetszett isten ő szent felségének nekünk adni az országot, a hatalmat és a dicsőséget ; nyugodjatok meg szent akaratján !

Másképpen van a dolog a nemesi tulajdonnal. Kik a Tekintetes Rendek? Kétségkívül az egész nemesség képviselői ; s annál szorosabban, mert attól nem csak választattak, hanem utasításokat is vettének. Midőn

tehát itt a nemesség tulajdonáról tétetik szó, nem lehet mást mondani, mint azt: nemesség végez saját magáéről; s magáéről végezni, nemcsak nem tulajdon-sértés, sőt inkább a tulajdonnal szabadon élhetés. Hogy ily végzéseken nem minden egyez meg, az semmit sem jelent. Szabadság alapja a többség. Ami az egész érdekével többség által egyezőnek találtatik, azt egyesek különvéleményének feláldozni nem lehet. Egyeseknek adandó vétó az alkotmány sírja lenne, mint letaposott lengyel szomszédaink siralmas példával bizonyították.

A nemzet többsége határozta: minden irtást a jobbágytól elvenni nem lehet. Most hát már csak arról van a szó, hogy az, amit elvenni nem lehet, törvény által kijeleltessék. Hogyan fogjuk kijelelni? Úgy-e, hogy a kijelelés homályos legyen, mint a szerkezet szavairól megmutattam, s bírói magyarázatokra adjon alkalmat? vagy pedig, hogy világos, hogy tiszta legyen, s a bíró kénytelenítessék azt betű szerinti értelemben venni? Én ez utolsót ohajtom; s ez ohajtás következtében újrolag a királyi választ pártolom.

Pozsony, 1834. okt. 23.

AZ ÖRÖKÖS MEGVÁLTÁS TÁRGYÁBAN

Valahányszor az örökös megváltásra nézve tagadólag felelő királyi válaszról gondolkodom ; mindannyiszor kéntelennek érzem magamat emlékezetemmel a közelebb lefolyt három század történeteinek végigfutni ; s azok folytában a pályát, melyet a magyarországi kormány az adózó nép tekintetében állandóul követett, vagy követni látszott, vizsgálatba venni. —

Senki sincs Tekintetes Rendek, ki ne tudná, miképen II. Ulászló (kit isten, haragjából adott a népnek) uralkodván, a jobbágyság közönségesen felzendült, s iszonyú dúlongásokat követett el. Elnyomattak ugyan, elvették büntetésöket, s a csend helyreállott ; de nehéz lenne meghatározni : mi vala nagyobb bűn? Az-é, amit a jobbágy nép undok tettei által elkövetett? vagy az-é, amit a nemesség az ezen tettekre szabott büntetéssel véghezvitt? — Nem értem itt az embertelen kínzásokat, miket Zápolyának találékony esze kigondolt ; hanem értem azon országgyűlési határozást, mely nemcsak az akkor élt jobbágyokat, de azoknak még meg nem született, következőleg a bűnben részt nem vehetett, maradékát is örökös szolgálatra kárhoztatá.

E kárhoztatás, mily siralmas következéseket húzott légyen a népre nézve maga után : könnyű elgondolni. Bizonyságot tesznek errül a nemzet történeteinek, s magának a törvénykönyvnek száz meg száz lapjai ;

s e siralmas következéseknél fogva előállott helyzetben találá népünket I. Ferdinánd. Mint igyekezett ő, s mint igyekeztek követői a szerencsétlen sokaságon könnyíteni: azt ismét törvénykönyvünk lapjai hirdetik; fájdalom, hogy igyekezeteik hosszú időközön keresztül sikeretlenek valának, azonban nem maradtak azok magára a kormányra nézve minden haszon nélkül. Mert lassanként néppártfogás színét nyerte meg; s a sokaság megszokta azt úgy nézni, mint oltalmazóját, s ki ellen? felelet: a nemesség ellen.

Eljött egymás után az idő, és Mária Terézia 1764-diki országgyűlésén elődeinek szándékát életbe hozni kívánván, a jobbágyi tartozásokat s haszonvételeket úrbéri törvények által elrendelni, s ez által a népet biztosabb helyzetbe tenni törekedett. Tudjuk, miképpen e törekvés a nemesség részéről akadályokat talált; és az országgyűlés kívánt teljesedés nélkül oszlott el. Az akkori kormány egyfelül az ügy igazságát érezvén; másrésztül néppártfogó címére bátran támaszkodván; merész volt az úrbért törvény elleni úton is az országba hozni, s a nemesség engedelmeskedett; jól látván, hogy ellenállásról ez úttal sem isten sem ember előtt számot nem adhatna.

Meg volt téve az első lépés; s József császár tette meg a másikat; midőn az oly sok törvény által eltörölt s mégis fennállott örökös jobbágyságot önkényes parancsolat által végre megszünteté. A nemesség ismét engedett; ismét érezvén, hogy engedetlenségét e részben isten és emberek bűnül fognák tulajdonítani, s ez érzés foganata lőn az is, hogy a kilencvenedik országgyűlésen mind az úrbért, mind az örökös jobbágyság eltörlését törvénybe iktatták.

Ezúton szerzett népbizodalmat a helytartótanács bíraskodása folyvást segített a kormánynak fenntar-

tani, s e bizodalom a nemesség eránti idegenséggel párosúlva, oly erőbe jött, hogy bár az 1825-diki országgyűlést megelőzőtt szomorú időkbén a kormány törvény elleni lépéseket, s éppen az adózó nép kárára, követett el, s a nemesség a nép ügyében bátor elhatározással lépett elő, mégsem lehetett a néppel elhitetni, miképpen őt a kormány nyomja, a nemesség az, mely a kormány ellen oltalmára kel. — E köz, e mindeddig meg nem rendült hiedelmet látszott az uralkodás fenntartani akarni, midőn e jelen országgyűlés kezdetén előadásait megküldé azokban az úrbér legelső helyen leendő felvételét elhatározottan kívánva. — Ekkor nem kételkedett többé senki, hogy a kormány, a maga három százados pártfogói címét, homály alá rejtezni nem engedi s a haladás után a nemesség előtt vezérként fog feltűnni. — Ezt reménylettem én, ezt reménylettük mindnyájan; ugyanazért, midőn az úrbéri cikkelyek megkészültek; midőn ezen cikkelyek közt az örökös megváltásról szóló s éppen most kérdésben forgó szakasz is életre jött, köz volt a remény, mely ennek a kormány által elfogadását bizonyosnak hívé, mert kit illetett inkább, mint a nép pártfogóját, azon módot, mi által annak tulajdonszerzésre alkalom nyújtatik, két kézzel foghatni?

S mi történt Tekintetes Karok és Rendek? Íme felterjesztők az úrbéri törvényeket; s az örökös megváltásról szóló szakaszra tagadó választ nyertünk! S mi okból? Azon okból, mert, úgymond a válasz, e tárgy nem az úrbérre tartozik. —

Járatlan volna dolgainkban, ki nem tudná, hogy 1790 oltá, miolta t. i. a rendes munkálatok megrendeltek, elkészültek, valahányszor országgyűléseinken a kormány előtt nem tetsző tárgy hozatott fel, a legmindennapibb mód annak félrevetésére, a rendszeres

munkákra igazítás vala. Itt van végre az országgyűlés, melyben e munkálatok vizsgálatba vétetni elkezdettek; s most a félrevetési mód úgy változott meg, hogy a kedvetlen tárgy, a már kéz alatti munkálatból, a még kéz alá nem jöttre utasíttatik. — Az ily elutasítás kétségkívül nem egyéb, szavakba burkolt, de okokkal nem támogatott megtagadásnál; s már annyira el van használva, hogy általa elámíttatni együgyűség lenne. Én valóban nehezteléseim kijelentését el nem fojthatom, hogy minekutána e jelen tárgy a képviselő tábla részéről a főrendek ellen oly szívvel, s oly sok és fontos okokkal készítetett ki: a kormány emberei csak annyira sem tartottak bennünket méltónak, hogy fejeiket valami más ok kitalálásán törték volna, én tehát ez okot oknak lenni nem ismervén, reá felelni sem tartom szükségesnek. —

Ami pedig a Méltóságos Előülő által a monarchia s arisztokrácia tekintetéből vett ellenvetéseket illeti: azokra a Csongrád megyei tisztelt követ egyenesen megfelelt, azért azoknak közvetlen ostromával felhagyván, általánosan akarom megvizsgálni: az örökös megválthatási jog a monarchia, arisztokrácia és a népboldogság elveivel minő viszonyokban áll? Mikor osztán magában ki fog világosodni: mi igazság? Az-é, amit a királyi válasz magában foglal? Vagy az-é, ami a kerületi szerkezetben áll?

Nézzük a választ egész kiterjedésében; ha látjuk, miképpen az materiális engedményeket elég bőven ad, morálisokat pedig általlyán fogva megtagad: tisztán ki fog tűnni egész szelleme. S e szellem csak ez: *az adófundust lehetőségig tisztába tenni, s egyszerűsmind nevelni*. E szellem ellen magában gondolva, nem mondok semmit, de miután a királyi válasz csak ezt, és ennyit akar, szeretném kérdeni: mit tett ezáltal

tisztán az adózó népért? Én úgy hiszem: tisztán az adózóért semmit, hanem mindent a kincstárért, azaz önmagáért. —

Túl azon tehát, miket Mária Terézia s József császár tettek, semmi sem vala-é többé, amit a kormánynak az adózó népért lehetett volna, amit a kormánynak az adózó népért tenni kellett volna? Fájdalom, még igen sok is van! Érzé ezt a képviselő test; s ezért igyekezett a népnek a társaságban meghatározott állást adni; s előtte a tulajdonszerzést lehetségessé tévén egyszersmind a szolgaság alóli felszabadulás útát megnyitni. A kormány ezt nem akarja; s így a három század oltá követni látszott haladási pályát egyszerre bezárván, a nemességnek, ki ellen a népet eddig védni látszott, tíz év lefolyta alatt másodsor készít alkalmat, azt előbbeni pártfogója ellen oltalomba venni. —

Szabad költözést nyert a jobbágy, való; de azért már lehet-e őtet szabadnak mondani? Ne engedjük magunkat e szó által: *szabad*, megcsaltni. Ezen epitheton itt a költözést, nem pedig a jobbágyot illeti. Szabadon költözhet; de költözése által szabad nem léssen. Bátran állítom: a királyi válasz tartalma szerint, a jobbágy éppen azon állapotban marad, miben József császár előtt kínlódott. — Eltörültetett az örökös jobbágyság? Miként? Az adózó elhagyhatja urát, való; de hová mehet? Más úrhoz és mi feltétel alatt? Szolgálat feltétele alatt! A különbség csak ez: eddig szolgált folyvást egy urat; most már szolgálhat egymásután többeket. De szolgálnia folyvást kell, azaz örökösen kell. Ő tehát, (a királyi válasz elvein,) örökös jobbágy lenni mindedig meg nem szűnt; s bizonyosan nem is szűn meg, csak akkor, midőn a tulajdon-szerezhetés örökös megváltásnál fogva néki meg-

adatván, szolgaságból szabadságba saját erejével fel-
emelkedhetik. —

A szabadulásnak ez ideig három nyitva álló útai
valának: úgynevezett *manumissió*, polgári birtok-
szerzés, és nemesi jószágra juthatás.

A *manumissió*kat ami illeti, azok hazánkban elejé-
tül fogva szokásban voltak, s általok nemcsak egyesek,
de egész községek szabadultak fel. Elmondanám, hogy
a szabad városok ez úton állottak elő; de reménylem
lesznek követek, kik a tárgy ezen oldalát bővebben
fogják felvilágosítani. — Céломra csak azt jegyzem
meg, hogy a királyi válasz e *manumissió*kat most
eltörülni szándékozván, a szabadulásnak csak hátra
lévő két útai maradhatnak fenn.

Szerezzen hát a jobbágy polgári birtokot? de hánya-
dikát fogja a szerencse annyira kedvébe venni, hogy
faluját (hol parányi adózó birtokot nem szerezhett)
elhagyván, városokba mehessen sok ezereket érő javat
vásárolni? s ha így, polgári birtokra jutható jobbágy
ezrek közül válik egy: bizonyosan százezer közül nem
fog egy találkozni, ki nemesi birtokba léphessen. Mert
ha polgári birtoknál szegénység tesz akadályt; nemesi
birtokra nézve két hatalmas ellenséggel fog majd
küzködni: egyik neveztetik *incapacitásnak*; másik
aviticitás nevet hord. Incapacitás megtiltja őtet, mint
nemtelen, nemesi birtokot vásárolni. Aviticitás meg-
tiltja a nemest saját maga javait másnak eladni. —
E kettős tilalom közt nincs egyéb lehetőség, mint
jószágot a kormánytól venni; melynek jusa van egy-
felül maga javait másnak eladni, másfelül nemtelen-
nek is jószágbíráhatásra tehetséget kölcsönözni. Nem
világos-é, hogy az *incapacitás* és *aviticitás* elvei közt,
a *manumissió* elveinek megrontása nem célozhat
egyébre, mint a jószágeladási just kormány mono-

poliumává tenni, hogy így a nemesség saját ősisége mellett sorvadjon ; minden vásárló pedig az egyedüli eladó kezeiből lehetőség felrúgtatott áron venni kényyszerítették? Egyszóval Tek. Rendek, látnivaló, miképpen e bánásmód mellett a néptömeg legnagyobb számának úri szolgálattól szabad birtokra szert tenni lehetetlen leend ; s azon szerencse kedvencein kívül, kik vagy polgári vagyont, vagy királyi adományt vehetnek, a többi milliúnak szabadságra más mód nincs, mint ha jobbagytelkét elhagyja s *az isten szabad ege alá kiáll koldálni*. Mert a királyi válasz mellett ott vagyunk, hogy Magyarországon, a szabad városi polgáron kívül, csak két emberosztály lesz szabad : a földesúr, ki a helységet bírja, s a koldus, ki a helység utcáin, hajadon fővel és mezítláb, irgalom és kenyér után kiabál! —

Mondja meg nekem valaki : miért, mi elvnek következtében teszi ezt a kormány? Monarchiai elvbül talán? Bármennyit gondolkozzam, én a tettet a monarchia elvével egészen ellenkezőnek találom. — Monarchát nép nélkül gondolni nem lehet ; és hatalmas monarchát vagyonos nép nélkül hasonlólag nem. —

Akár a belső csend fenntartása, akár kül-ellenség elleni védelem forogjon szóban, akár a státus szükségai jőjjenek kérdésbe, mindenik esetben csak vagyonos nép segíthet. Következőleg vagyonos néptől a monarchának félni nem kell. Kettő van amitől ő retteghet : *vagyontalan nép*, és *oligarchia*. Amaz csendrontásra hajlandó, mert állapotja kínosan nyugtalanító, veszteni valója pedig nincs. Emez hatalmas és büszke ; s igazgatni akarván, a monarcha jogait örömet magára ruházná által. XVI. Lajos királyi székét Páris vagyontalan népe dönté fel. Napoleon császári hatalmát a saint-germaini paloták birtokosai ásták

alá. — S ezeken kívül több példákat felhozni szükség-é? —

Ne menjünk ily messze. Ugy amint a királyi válasz áll, el van-e érve a cél, mit oly világosan tűzött ki magának? Tisztában lesz tehát már az adófundus? Bizonyosan nem! Hiszen ott áll még a l-mae 40-mus; ott állanak a kényszerített cserék, a kibecsül-tetések, s több efélék: mind meg annyi bűvözugok, miknek homályában a földesúri önkéj elrejtezhethet; s belőle az adófundus mind zavarba hozására, mind fogyasztására célja szerint dolgozhat. Ha a kormány az adófundust teljes tisztaságába tenni kívánja; nincs más eszköz: csak az örökös megváltatás. Az adózónak megváltott tulajdona csak az, mit illethetetlen adófundusnak mondhatunk; s ha ez illethetetlenség a kormány előtt kívánatos, miért annak megtörtén-hetését akadályozni? —

Kérdem tovább: azáltal mit a királyi válasz el-fogad s kíván, adatik-é az adózónak több, mint eddig kezeiben vala? Bízvást mondhatni: nem! S nem vagyunk-e látni kéntelenek, miképpen abból ami most keziben van, azon kilenc millió népszámhoz képest csekély három-négy millió forintnyi adót fizetni nem tudja! Minden törvényhatóság tele restanciákkal: s minden törvényhatóság kéntelen az adó mennyisé-gét, nem ritkán executiók által megvenni. Vajon meg nem történik-e, hogy a kiküldött adóhajtó eljön az adózónak ágyát elvenni, vagy hideg ősszel ajtaját le-szaggatni? S midőn így a nyomorútnak beteg gyer-mekei a földön fetrengnek; midőn az északi szél kunyhóján keresztül-süvöltöz: akkor igenis a két-ségbeesés elkeseredésével ragadja el háznépétől az utolsó darab kenyeret, hogy árával tartozását szállít-hassa. — S ezen állapotban akarja-é a kormány a

népet hagyatni? Nem akar-e neki szabadságot engedni, hogy minekutána országot és egyházat, megyét és urat, falút és előljárót, s az ég tudja még mit mindent fizetni tartozik, legalább az úri (terhei közt minden bizonnyal legnagyobb) tartozások alól kimenekedhesék; s ez által a hazában lassanként egy boldogabb, s fennmaradó terheit könnyen teljesíthető néposztály támadjon? S ezen ideában van-e legkevesebb is, ami a monarchia virágzását elő ne mozdítsa? —

Vagy talán az arisztokráciának elve az, mely a nép tulajdoni jusait ellenzi? Elhinném Tek. Rendek, ha a magyar arisztokrácia csak néhány igen kevés számú, s átaljában gazdag s hatalmas nemzetségekből állana: de a mi arisztokráciánk sokezer háznépet foglal magában; s e háznépeknek hasonlatlanul nagyobb része szegénysége, míveletlensége miatt a néphez igen közel áll; s igen nagy szám jobbágytelkekre szorúlván, s az újan alkotott törvény által adózásra köteleztetvén, a néppel éppen öszevegyült. Ily arisztokráciának elvei a nép tulajdoni jusával, mely az ő tagjainak egyik igen nagy részére is jótékonyan hat, nem ellenkezhetnek. Nép boldogságának csak az istentől s emberektől elétkozott oligarcha lehet irigye; s szerencse, hogy polgári alkotványunk oligarchiát nem ismér. Ott igen is, hol oligarchia virágzik, hatalmasan szokott az a néposztály vagyonossága ellen dolgozni. Mert jóbirtokú nép, mint fellebb érintém, hatalmassá teszi a monarchát; s e kettő közt az oligarchák törvény alá szorítva, féketlen hatalmokat elvesztik. — Olyan országban nincs módjok a trónus körül fellegcsoporként tolongani, hogy a trónus sugárai a néphez, és ennek tekintetei viszont a trónushoz el ne juthassanak. Ott nincs erejük veszélyes nepotizmust üzni, s az igazgatás minden ágait rokonokkal s kreatúrákkal

megtölteni, hogy kény szerint uralkodjanak. Ott nem formálhatják magokat egyiptusi szent kaszttá, melynek tagjai törvényen és igazságon gázolhassanak, s a hozzájuk nem tartozókat letapodják. Ily oligarchiának elveivel a nép virágzásának előmozdítása hogy ellenkezik, azt igenis úgy hiszem; de ismét mondom: a magyar polgári alkotmányban az oligarchia idegen.

Gondoljuk meg: nálunk az arisztokrácia tagjai legnagyobb részben falukon, az adózók közt elszórva laknak. — Már Tekintetes Rendek, egy pár százezernek kilenc millió közt csendességben élni: ez bizonyosan a milliók jóakaratótól függ. Hogy e jóakaratot a kölcsönös bizodalom teremtheti: a csongrádi tisztelt követ igen jól jegyzé meg. De bizodalom, állandó nyíltszívű bizodalom, lehet-e oly emberek közt, kik úr és szolga viszonyában állanak egymáshoz? kik közül, míg a kisebb rész kiváltságokkal s tulajdon javakkal bír, a nagyobb rész azon javakból magát kizártnak szemléli? Példákkal mutassam-e meg, hogy a szolga, valahányszor alkalom adatik, urával miként bánik? Nem szükség a világ történeteiben széjjeltekintennem, nem szükség a régi Rómában a Spartacus rabsoportait, vagy a németországi paraszthadat, vagy a szent-domingói gyilkos jeleneteket felhozni. Hazánk történeteiben a példák borzasztóbbak, mint akárhol. Említem a Dózsa vérengző tetteit; tudják a Tek. Rendek a József császár alatti dolgokat Erdélyben; s ki az, ki még most is borzadva ne tekintene vissza a kolera évére, midőn némely megyékből a legrettenetesebb tettek híre az egész országot keresztül-rázá? Felszólítom a kormányt: ily esetekben mi a mód, mely által bennünket megoltalmazand? Talán hóhérpallos és kötél?! mik a bűnösök ellen fordíthatnak. Nyomorúlt eszközök! Mert ezek semmivé tehetnek

ugyan egyes életet ; de itt nem egyes emberekről van szó : itt a szó azon halhatatlan, hódíthatatlan szellemről van, mely századok óta, most lánggal lobogva, majd hamu alatt emésztődve ég ; s ezt nem zabolázza meg félelem, nem győzi le hatalom ; ezt csak megszelídíteni lehet. Nem egyébbel pedig, csak oly közös érdekekkel, mely a társaság tagjait egyformán kösse a hazához ; s ez érdek csupán két szó : *szabadság és tulajdon !* —

Aztán csodálkozom én, hogy a kormány nem lát-szik érteni, mire már két század tapasztalása megtaníthatá vala, miképpen a nép oly fontos a státusban, mire rendkívüli figyelmet kell fordítani. Elmúltak az idők, mikor az arisztokrácia állott fegyverben, hol a trón mellett, hol a trón ellen, most kincstár és katona a népből jön ki. S nem tudjuk-e? hogy az adózó erővel ragadtatik szülői, hitvese és gyermekei karjaiból, hogy midőn hosszú évi katonaságban a polgári élet minden viszonyaiból kilépve élt, végre, legtöbb esetben táplálék nélkül, hazaeresztetik, s a tépett viszonyokat többé összekötni nem tudja : vagy tilalmas utakra kényszeríttetik, vagy házról-házra bujdos koldulni s a gazdag asztaláról lehullt morzsalék után kapdos ! Ily helyzetben álló népre támaszkodni vajon bátorságos-e? S midőn ezt mondom : ellentállhatlanul tolakodik emlékezetembe a szemrehányás, mellyel a bérben fogadott író, Gustomer a magyar nemességet illeti : „Mert mi, úgymond, minden terhet a néppel viseltetünk, azzal ótalmazzatjuk a hazát ; pedig annak hazája nincs, azt az országhoz s földéhez semmi érdek nem köti, mert tulajdont néki nem engedünk.” Ohajtanám bár ez az ember most is itt lehetne, s szemével nézné, füleivel hallgatná, mily kínos fájdalommal küzdünk mi a kormánnyal, mely azon tulajdont a nép-

nek megadatni nem hagyja. Bizony kénytelen lenne elpirulni; bizony kénytelen lenne a kormány tanácsosihoz fordulva szemeikbe mondani, amit Napoleon egykori minisztere más alkalommal mondott volt: „Uraim! amit tesztek, több mint véték és hiba!”

Azonban, T. Rendek, fájdalmas érzéseim közepette is bizonyos léleknyugalmat találok abban, hogy a nemességen fekvő százados szemrehányás terheit a kormány most saját magára fordítá; s e tett által felhatalmazva érzem magamat, kikiáltani: s ezen kiáltás elébb-utóbb az egész hazán keresztül fog zengeni, ez a kiáltás elébb-utóbb 9 millió ember keblét fogja dobbanásba hozni; — mert íme 1834-ben a magyar nemzet törvényjavító országgyűlésén a magyar nemesség az adózó népnek tulajdonszerezhetésre valahára utat nyitni szándékozott, s az, ki ezen jótékony szándéknak ellene vetette magát, a *kormány* volt!

Igenis, T. Rendek! a kormány volt! Ami minket illet: mi a nép iránti kötelességhez e részben mind-
eddig hűvek valánk, s nincs egyéb hátra, hanem hogy annak teljesítésében továbbra is szent állhatatossággal maradjunk!

Pozsony, 1834. nov. 10.

BÚCSÚ AZ ORSZÁGOS RENDEKTŐL

Szatmár megyének két követei, kik honunkból együtt jövének az ország törvényhozásában részt venni, most utólszor állunk itt a T. KK. és RR. szép koszorújában, egymás mellett. Elérkezett a búcsú pillantata, s e pillantatban kötelességünknek hittük a Tekintetes Karok és Rendek előtt még egyszer megszólamlani; s elmondani fájalmunkat, hogy a haza választott fiainak köréből távoznunk kell; elmondani az okot, mely e távozást szükségessé tette. Mert oly helyről lépünk le, hol lehetőségig megállani küzdés és szenvedés közt is kötelesség; oly karokból szakadunk ki, melyek a fáradságos pályán baráti részvétellel valának felénk kinyújtva; s ezeket tekintve, sem oly nemes barátság iránt hálátlanoknak, sem oly nagy kötelesség iránt hívteleneknek látszani nem akarunk.

Idejöttünkkor, T. RR., többek között két erős kívánság uralkodott lelkeinkben: emelkedést adni az adózó népnek, s a földbirtokot állandóbb és biztos alapra helyezni. Azt hívők, hogy e kettőt megtenni itt az utolsó idő, itt a legszebb alkalom, midőn törvényhozás útján, a fejedelem és nemzet közti békés tanácskozásban eszközölni lehet azt, amiért máshol vérpatakok folytak s ínség borított el egész országokat. E hit által vezérelve indultunk el országgyűlési pályánkon; s e, részént útasításunk eredeti és pótló

pontjaira, részint küldőink irásban kijelentett megelégedésükre támaszkodván, boldogságot leltünk abban, hogy saját meggyőződésünket küldőink ohajtaikkal párosíthattuk.

Eljött az idő, s a kir. válasz az úrbérben megérkezett. Megyénk jónak látta az V. és VIII. cikke-lyekre nézve a válasz mellé állani; s ezt oly egyetemi kitétellel adá tudtunkra, mely által a tőlünk két évig követett elv egyszerre eltöröltetik; s melynél fogva a szatmári követeknek ezentúl az elsőbitől egészen ellenkező utat kell kezdeni. Mit valánk teendők? Engedni? Az szívünk győződésével meg nem fért. Nem engedni? Azt követi kötelességünk nem hagyta. Tehát folyamodánk küldőinkhez: szabadítanak fel régi elveinket: szabadítanak fel megkezdett pályánkat, melyen mi a haza szerencsésjének eszközeit feltalálhatni reméltük. Nem tevék; s szabadságokban volt nem tenni. Mi eddigi pályánkon elhagyatva láttuk magunkat; mi nem ismertük ama másikat, mely most előnkbe szabatott; s inkább leszállottunk helyünkről, mintsem botlás és tévedés veszélyének tegyük ki magunkat előttünk ismétlen úton; s oly tudomány mellé álljunk, minek következésében az ország sebeit csak sokasodhatni hittük.

Szívünk mondja: nem tettünk rosszul. Szívünk mondja: e tett által, megóván elveinket, küldőink ellen sem vétkeztünk. Most ők másokat választottak helyünkre; mi pedig megnyertük személyes szabadságunkat. Mi most otthon, vagy ahová sorsunk vezérlend, ismét vívhatunk elveinkért, törekedhetünk azoknak, törvény s társasági rend és önérzés által nem tilalmazott úton, győzedelmet szerezni; igyekezhetünk azokat rokonérmű kebelekre általplántálni: — mert ha jók azok, s a haza virágzására

megkívántatók, bizony rokon keblek nélkül szűkölködni nem fognak.

Távol vagyunk a büszkeségtől, magunkat csalahatatlanoknak gondolni. A velünk ellenkező véleményűektől sohasem kívántuk, hogy elveinknek hódoljanak: tőlük azt kérjük, bennünk csak a meggyőződés tisztaságát tekintsék. S ha szív és ajak egybe hangzik, egyenességünket bűnnek ne tartsák; s engedjék nekünk a vigasztalást: lelkünk üdvességét saját hitünk szerint kereshetni.

Jelszavaink valának: *haza és haladás*. Azok, kik a haladás helyett maradást akarnak, gondolják meg: miképpen a maradás szónak több jelentése van. Korszerinti haladás *épen maradást* hoz magával; *veszteg maradás* következése pedig senyvedés. Isten őrizze meg e nemzetet minden gonosztól; isten virassza fel e nemzetre a teljes felvirágzat szép napját! Oly kívánság, melyet a T. KK. és RR. mindegyike együtt érez velünk. Elválunk, T. RR.; de vétségeinkért bocsánatot nem kérünk. Mint ember, nem bántottunk senkit, mint követ elveink mellett harcoltunk, s e harc a haza színe előtt folytatva célaiban szentebb vala, mint vétségévé válhasson.

De köszönetet mondunk részint türelemért, részint forró, hív barátságért. Ennek emlékezete fogja éltünk legvégső napjait is felderíteni.

Utolsó kérelmünk ez: tartsanak fenn a T. RR. számunkra egy kis helyet szíveikben, de csak addig, míg a hazának, a nemzetnek s az emberiségnek hívei lenni meg nem szűnünk.

Pozsony, 1835. febr. 9.

**ORSZÁGGYŰLÉSI
FELSZÓLALÁSOK**

A Napló s az országgyűlési Ujság tárgyában

Szatmár vármegye I-ső követje előterjesztette : hogy az előadott javallatokban nem találja fel küldői egész kívánságát, nem csak azt óhajtják küldői, hogy a Napló Könyvek kivonatai jöjjenek ki az újságokban, hanem minden ami itt történik Ország Gyűlésén kívül való tanácskozásokban is. A Napló Könyvben csak az jegyeztetik fel, amiről országos ülésben tanácskozunk : ami kerületi ülésekben történik, pedig ott fejtődnek ki az okok, a Napló Könyvben fel nem találhatók ; egyedül a szabad Ujság közölheti ezt hazafi társainkkal, sokat mondunk kerületi üléseinkben, amit országos ülésben elhallgatunk. Azt hallottam az előülőtől, hogy ha nyolc századok alatt Ujság nélkül fent állott ősi alkotmányunk, nincsen szükség ezen is az ujságra : ezt el nem esmerhetem. Vajon azért, hogy 1400 esztendeig nem volt könyvnyomtatás, és a világ nem omlott össze, mondhatná-e most valaki, hogy ellehetünk könyv és nyomtatás nélkül? azon kérdésre, hogy haladtunk-e két esztendőök lefolyta alatt annyit előre, hogy ilyen lépést tegyünk? csak azt felelem, hogy nem a pallérozódás szüli az Ujságot, hanem az Ujság levelek előmozdító eszközei a pallérozódásnak. Éppen mintha nékem azt mondaná

valaki: te asztronómiát fogsz tanulni, de instrumentumokat nem adok; vajon ezeknek megtagadása mellett megtanulhatnám-é tökéletesen az asztronómiát? úgy veszem észre, hogy itt csaknem egynek veszik az ujságírást, cenzurát. Az országos megbírálás nem cenzura, hanem egy megbíráló kiküldöttség. Midőn tehát ezt kívánom, a rendszeres munkába nem avatom magamat előre, sem a kormány jussaiba: csak arra való ez, hogy igaz legyen az előadás, és ne panaszkodhassanak sok követek, mint eddig az ujságírók hamis előadásain.

(Pozsony, 1833. Boldogasszony hava [január] 10. A KK. és RR. 4. ülésének hivatalos jegyzőkönyvéből.)

2

A kereskedési tárgyban

Szatmár vármegyének 1-ső követje: Midőn arról van szó, hogy a kereskedési vagy törvényes munka nyerjen-é a felvételre nézve elsőbbséget, hogy az ország kívánsága vagy a kormány akaratja teljesítődjön-e? akkor arra kellek figyelemmel lennünk, hogy a nemzet már e részben nemcsak utóbbi felírásában, de a jelenvalót meg előzőtt, több országgyűlésekben is kijelentette abbéli bővséges okokkal támogatott fájdalmát, hogy a kereskedést öszve szorító rendelkezések által a nemzeti bódogságnak ebbeli kifejlődése akadályoztatik; mint meggyőződésénél, úgy utasításánál fogva tehát, ugyan azok lévén most is mint előbb a környülállások, továbbra is az utolsó felírásban ki-szabott rend mellett állott, éspedig annál inkább,

mivel ha a kormány a kereskedési tárgyat, amin a szálló nem kételkedik, felvételni akarja, akkor kár a közkivánságnak teljesítését kevés időre is felfüggeszteni, egy lévén különben is a kormányra nézve, ez vagy amaz tárgy vétettessen fel elébb; ha pedig talán felvételni nem kívánná, nem lehet az országnak rossz neven venni, ha annak felvételét előlegesen szorgalmaztatja, mire legnagyobb szüksége van; felszóllítá tehát ezeknél fogva a KK. és RR-et, hogy küldőinek ezen igazságos kivánságát hathatósan pártolják. — Többnyire mindent, ami a kormánytól jön tiszteletben tartván, a kegyelmes szó ellen nincs észrevétele, megvan mindennek a szokott címe, és a királyi válaszokat kegyelmesnek szoktuk nevezni, de mind e mellett az előlülővel abban meg nem egyezhet, hogy ez K. válasznak tartalmából a kölcsönös diaetális tractatust következtetni lehessen, mert midőn valami parancsolólag mondódik, tractátusnak természetével ellenkezik, és éppen azért: mivel az országgyűlési tractátusokban a parancsolatnak helye nem lehet, ezen kifejezésben való meg nem egyezését, küldői részéről a jegyzőkönyvbe beiktattatni kívánta.

(Pozsony, 1833. május 6.
A KK. és RR. 43. ülésének hivatalos jegyzőkönyvéből.)

3

A vallásügyi 4. izenet 7. §-ával kapcsolatban

Szatmár vármegyének 1-ső követje az előtte szólott árvai követnek azt felelé, hogy éppen most vagyion arról szó, ha a mult országos ülésben tett indítványa

el fog-e a többség által fogadtatni vagy nem ; többnyire a dologra nézve azt állította, hogy országos tanácskozásainknak folyamatja többnyire szokásokon alapúl, s a dolog ezen helyeztetésénél fogva szoros kötelességünk felvigyázni, hogy csak a jó szokások fogadtassanak el, a káros új szokások pedig mindjárt csírájokban megfojtassanak ; neki a kérdéses elhalasztás és közbevetés mind új, mind káros szokásnak látszik ; — különös figyelmet érdemel itten az indítványi igaz, mely az utasításokon alapúl, ezen utasításokban pedig, nemcsak azon küldők, kik otthon vagynak, de azok is, kik a más Táblánál a főrendek között foglalnak helyt, résztvesznek, nem lehet tehát semmi tekintetben ezen indítványi igazat korlátolni. Az országos gyűlési előlülőnek nagy nevét tiszteli, de azon esetben, ha a végrehajtó hatalom a törvényt átalhágja, sérelmünket azelőtt is kijelentjük, ezuttal tehát, hol igazságos aggodalmunk, az előlülőség tekintetéből hallgatnunk nem lehet. Melynél fogva a §-t úgy mint feltéve van meghagyatni kívánta.

(Pozsony, 1833. május 25.
A KK. és RR. 50. ülésének hivatalos jegyzőkönyvéből.)

4

A vallásügyi 5. izenet vitájából

Szatmár vármegyének 1-ső követje : el akarja ugyan hitetni az ungvári követ, hogy a protestáns felekezetnek semmi baja sincs, és hogy az nem szenved semmi nyomattatást a magyar hazában, de állítását

megcáfolják azon egyes esetek, melyeket a kerületi
 ülésbe Neográd vármegyének követje felhozott, ame-
 lyek csak azért tétettek félre, mivel ezen általános
 uton azon számtalan sérelmek orvoslását remélni
 célirányosabban lehetett; mindezen eseteket a szólló
 itt előszámlálni nem akarja, mert itt csak arról vagyon
 szó, hogy a főrendek e táblával mostanság mi állásba
 vannak? Azt kérdi tehát egyedül a szólló követ:
 ki az, aki a törvényt meg nem tartja, az-e aki szenved,
 vagy aki a reversalisokat, hathéti oktatást, s a többit
 a törvény ellenére behozta? a Karok és Rendek feleltek
 a Főrendek 2-dik üzenetére, mégpedig okokkal feleltek,
 de vajon ők miképp feleltek vissza? nemde általá-
 nyosan minden ok felhozása nélkül, megtagadóan,
 mindaddig tehát még a harmadik üzenet a Főrendek
 által meg nem cáfoltatik, az igazság ezen Tábláé. —
 A Főrendek 2-dik üzenetének újabbi felvételéről szó
 sem lehet, mert tulajdon okainkat önmagunknak
 reassummálnunk, s azokat megcáfolnunk, valamint
 nem lehet, úgy e tábla méltóságával meg nem egyezik.
 Hallotta mondani a szólló, hogy a második üzenetbe
 foglalt kivánságoktól el kellett állni, mert azok nagy
 részbe megütköznek 1-ször az 1790:26-dik cikkely-
 lyel, mely változhatatlan. 2-szor a catholica hit
 dogmaival. 3-szor a Horvátország municipális törvé-
 nyével; az elsőt Bihar és Veszprém vármegyék
 követei kimerítvén, az eránt csak azon észrevételt
 teszi, hogy itt az 1790:26-dik cikkely változása
 nemcsak nem vétetik célba, sőt mivel ez megsértve
 lenni tapasztaltatik, és ezen cikkelynek megsértése
 által az 1790:12 cikkely is veszedelmeztetik, az a
 közkivánság, hogy azon törvényen ejtett sérelem
 orvosoltasson. Többnyire visszás okoskodásnak állítja
 a szólló, hogy mivel a protestánsok a mondott tör-

vénycikkelyre nézve világosítást kívánnak, azon törvény ellen mennek, azt elrontani kívánják, valamint az is visszás dolog, hogy azon 26-dik cikkelyt a főrendek csak ott tartják sarkalatosnak, ahol nekik tetszik, és így vélekedések szerént lehet is, nem is változtatni. Mondatik 2-szor, hogy mivel kívánságaink a catholica hit dogmáival ellenkeznek, el nem fogadhatók; de hiszen az egész reformáció ellenkezik a catholica hit dogmáival, következék-e mégis, hogy a protestáns vallás ellen procedáljunk; minekutána tehát az 1790: 26-dik cikkely a békekötéseken, melyeknek sérthetetleneknek kellett lenni sarkallik, ezen pedig az első üzenetbe foglalt kívánságok alapúlnak, azoktól elállani annál kevésbé lehet, minthogy azt a képviselői helyzet sem engedi meg. Végre 3-szor ami a Horvátország municipális törvényeit illeti: vélekedését a Veszprém vármegyei követ kifejtván csak azt mondja: Boldog követ az, kinek utasítása, és meggyőződése egy úton jár! egyébaránt beszédjét azzal zárja bé, hogy az üzenet mellett áll mindaddig, míg ereiben egy csepp vér foly, míg el nem fut ajakiról a végső sohajtás.

(Pozsony, 1833. június 11.
A KK. és RR. 53. ülésének hivatalos jegyzőkönyvéből.)

5

A vallásügyi 6. izenet vitájából

Szatmár vármegyének az 1-ső követje: a KK. és RR.-et arra, ami a magyar nyelvre nézve, ezen ország gyűlésének elején történt, visszaemlékeztet-

vén, hogy t. i. akkor is a fő RR. azt mondák : hogy a nyelv kiterjedésére nézve az 1830-ik országgyűlési törvényen túl menni nem lehet, amennyiben a főrendek ezuttal is a vallás tárgyában, hasonló okoskodással élnek, és a KK. és RR. kívánságaik teljesítését a fennálló törvény felhozásával hátráltatják, szükségesnek tartotta : hogy a Vas vármegyei követ által kihagyattatni kívánt argumentatio megmaradjon. Hogy az 1741 : 8. t. cikkelyt országos tanácskozás alá venni nem lehet, megösméri, mert ez a nemzet és fejedelem közt való alapos kötés, de nem lehet ugyanezt többi törvényeinkre alkalmaztatni, melyeket az idők és környülmények kifejléséhez képest megváltoztatni a nemzetnek igaza van ; másképp ellenkező esetre a fő RR. mindég schlendriánokkal fognak bennünket fére vetni ; mind ezeknél fogva a neográdi követ módosítása mellett az üzenetet úgy mint van, meghagyatni kívánta.

(Pozsony, 1833. július 4.

A KK. és RR. 56. ülésének hivatalos jegyzőkönyvéből.)

6

Urbárium : Az üres jobbágytelek és betelepítése ügyében

Szatmár vármegye 1. követje megjegyezte, hogy nagy tekintetű s fontos kérdés az elhagyott telkek kérdése, s bármiképp vélekedjék is valaki az adó rendszeréről, annyi csakugyan tagadhatatlan, hogy minden urbarialis jobbágytelek mivelésével a közterhek egy bizonyos részének viselése van egybekötvetve. A közteherbeni ezen részesülés annál súlyo-

sabb, minél kevesebben osztoznak a teherviselésben, és ahány deserta van valamely vármegyében, annyi grádussal szaporodik a telkeken lakók terhe, mert azon adó, mely az elhagyott telek haszonvételéből fizettetik, a többiekre háromlik: szükség tehát, sőt kötelesség minden módon gátolni, hogy az elhagyott telkek száma ne szaporodjék; de hogyan gátolhatja ezt az illető törvényhatóság, ha tudomásához nem jut, s hogyan tudja meg, ha bé nem jelentetik? a földesúr bé nem jelenti, mert szereti kényne szerint használni az elhagyott telket — a község, mely földesurával, s annak gazdatisztjeivel közvetlen viszonyokban áll, sok tekintetbe subordinálva érzi magát, kell tehát egy független harmadiknak lenni, ki a bójelentést hivatalos kötelességének érezze, és valóban bizonyítja a tapasztalás, hogy amely desertát a szolgabíró fel nem jelent, az örökre feljelentetlen marad. A szolgabíró hivatalához tartozik a dicalis öszvéírásokat megtenni, mely a vármegyében az adónak kerületenkénti felosztására kúlsúl szolgál, hivatalához tartozik az adó igazságos kivetését kormányozni, és így hivatalához is tartozik, kivált az ingatlan vagyont, melytől adó fizettetik szakadatlanul evidenciába tartani. Nagy és terhes azon büntetés, melyet itt a feljelentést elmulató szolgabíróra szabadni javall a kerületi szerkeztetés, de nagy és terhes az elmulasztás következése is; s aki hivatalának főbbik pontját nem teljesíti, az hivatalára nem alkalmas, aki pedig nem alkalmas, az váljon meg hivatalától, ezt kívánja a közjónak minden mellékesnél főbb tekintete: a szálló követ tehát a kerületi szerkeztetésre adja szavazatját, az előlülő úrnak a kegyetlenkedő földesúr eránt javallott módosítását is el nem fogadhatván. Nem úgy áll a dolog, hogy a földesúr kegyetlenkedése

miatt elhagyott teleknek minden urbáriális adózások nélküli használata az urnak tulajdoni jussát sértené, mert amint már a soproni követ megjegyezte, ez csak úgy, s azon esetben áll, ha senki sem találkozik, ki azon telket a szokott járandóságok mellett megszállaná ; — fog pedig találkozni, mert hogy találkozzék, igyekezni fog egyrészt a földesúr, mivel járandóságainak egy része forog kérdésbe, más részről, ha olyan eset is adná elő magát, hogy a közönség, mint ezt némely követek mondták, valamely egyes embert önhaszonlesésből a telek megszállásától elrettenteni bátorzkodnék, erről is illő provisiot tesz a kerületi javallat, midőn azt rendeli, hogy a megüresült telek a Helytartótanács által országszerte közhírré tétessék. Ha akad ember, aki a telket szokott praestatiók mellett megszállja, a törvény szigorú rendelése magában megszűnik, mert az egyedül azon időközről rendelkezik, mely alatt máskülönben sem az úr, sem a publikum nem venné hasznát a pusztá teleknek. Hogy az úr ön vétke miatt nem veszi hasznát telkének, azt a publikum nem bánhatja, de bánnia kell, hogy miatta az illető közteher méltatlanul másokra háromlik ; midőn tehát rendeltetést tesz, hogy azon időközben a község viselje az ilyes telekkel járó közterheket, módot is kell nyújtania, hogy a község köteles legyen a telket művelni, arra pedig, hogy az urbáriális praestatiók viselése mellett kelletlen is köteles legyen a telket művelni, kötelezni nem lehet ; meg kell tehát engedni, hogy ingyen művelhesse a földesúr vesztesége nélkül : mert ő ezen időközben az elpusztult teleknek hasznát úgy sem venné, hacsak nem allodialisálja ; márpedig a rendeknek ezen egész munkálatban vezérelvek vólt : hogy az adózó birtok a nemesi birtokkal öszve ne zavartassék : ezeknél fogva a szálló követ

az előlülő által javallott mindkét módosításnak ellene, s általjában a kerületi szerkeztetésre adja szavazatját.

(Pozsony, 1833. Szent Jakab hava [július] 24. A KK. és RR. 68. ülésének hivatalos jegyzőkönyvéből.)

7

Urbárium : Az irtások visszavétele tárgyában

Szatmár vármegyének 1-ső követje : számtalanszor említettett a tulajdon, sajátság és annak igazai. Igenis ezt sérteni nem lehet ; azonban a tulajdonnak két oldala van, egy a dologra nézve való igaz, a más pedig a dologról való rendelkezhetés. Az elsőre nézve rendíthetetlenül áll Magyarországba a tulajdon igaza, de a más oldala számtalan korlátok közé van szorítva : a királyi fiscus örökösödése, az ősiség, a majoratusok és több effélék szintannyi megszorítása a valódi tulajdonnak, és méltán kérhető a szólló a fennforgó tárgyra tekintve, nem szorított-e meg a tulajdon, midőn a jobbágytelki birtokok, melyeket eleintén a földesúr önkényesen áltengedett, örök időkre a paraszt kezébe hagyattak? Midőn tehát a Zala vármegyei követnek ellene vettetett, hogy a tulajdont sérteni nem lehet, még áll az ugyan a teoriában, de nem fér össze a tapasztalással. Továbbá azt sem lehet egyáltaljában állítani, hogy az ország gyűlése a tulajdonról nem rendelkezhet, mert csak akkor állana, ha a törvényhozó test a nemzettől mintegy elkülönözve annak uralkodójának tekintetne : azonban nem úgy van ; az ország gyűlése nem uralkodója, de képét viselője a nemzetnek, annak tagjai nem önn akaratjokat, de

a nemzet akaratját jelentik ki, midőn tehát ők határoznak, szorosán véve, magok a küldők, magok a tulajdonosok határoznak, kik bizonyosan önn tulajdonokról rendelkezhetnek, csak akarat légyen a rendelkezésre. Ami az annyiszor említett egyoldalú áldozatot illeti, erre mind az előlülő, mind a Sopron vármegyei követ bőven megfeleltek. Az szálló részéről azt tartja, hogy bő módja lesz az egyarányatlanságot kipótolni, különösen Szatmár vármegye akarja a pusztákat népekkel megszállíttatni. Ha a remanentialis földek továbbá örökre a jobbágyságnak által adódnak, az Alföld is hozzá adandja az áldozathoz maga nem csekély részét. Nem vesztéségről, nem áldozatokról van itt a szó, de az önhaszon, a nép jobbléte és a közbátorság megerősítése forog kérdésbe; meg kell előre fontolni, mi lesz a következés ha annyi népség, ha a Pozsony vármegyei követ által említett 15,000 ember, atyáik által mívelt földjeikből kiüttetve a vándor pálcához nyúl; nemde nem ötlenek-e akarat ellen is emlékeztetben a francia hugenották és azon scenák, melyeket Pozsony vármegye követje oly elevenen festett? De a török futás következései is, midőn t. i. a Sopron vármegyei követ előadása szerint az alföldi nép a Felföldet erő hatalommal meglepte. Az igazság ugyan mindenkor és minden tekintetben egy, és nem teként arra, hányat tesz boldogtalanná, de az egésze nézve annak szigorú nyomdokát mindenkor követni nem lehet; különösen a Vas vármegye követje által felhozott esetben méltán tevődik a kérdés, lehet-e irtvány helyekre szállított coloniát helyéből kimozdítani, sőt tovább menve, lehet-e a Felföldön legalább 200,000 embert háborgatni? mit csinál az ország vélek? ki veszi eszközlésbe az ellenek hozandó rendszabásokat? A szálló legalább magára

nem vállalná. Más, ahol az irtványok kirekesztőleg a népség élelmét nem teszik. Ily esetekben lehet és kell az igazság szavára is hallgatni, de nem minden korlát nélkül. A régibb időkre zavar és bizonytalanság meg-tétele nélkül visszamenni nem lehet, határidőül tehát közelebbi szakaszt kell felállítani, és egyszersmind meghatározni, mi az irtás, hogy tétetett az. Az 1764 és 1790-dik esztendőök, minthogy az emberi emlékezete sokkal túlhaladják, igen régiek. Ki határozhatja meg, hogy a kérdés alá vett föld irtás-e vagy nem? vagy ha az engedelemmel, vagy engedelem nélkül történt-e az irtás? Ennélfogva tehát a Somogy vármegyei követtel kezet fogva szavazik az 1807 esztendőre, azon hozzáadással, hogy a visszaváltás módjáról úgy is a következő § szöll.

(Pozsony, 1833. Kisasszony hava [augusztus] 1. A KK. és RR. 75. ülésének hivatalos jegyzőkönyvéből.)

8

Urbárium : a jobbágy bormérésével kapcsolatban

Szatmár vármegye 1-ső követje : annyiszor említettett és annyi okokkal támogatott a tulajdon igaza. Ha ez áll a föld birtokára, a korcsmáltatás jussára és egyebekre nézve, aminthogy állani is kell, ki tagadhatja, hogy a parasztnak is véres verejtékkal szerzett pénze teljes tulajdona. Márpedig, kérdi a szöllő, ha a szegény adózónak idegen bort béhozni nem szabad, de kénytelen pénzt földesura boráért adni, és így az uraság erszényébe visszafizetni, vajon pénzt is lehet-e tulajdonának tartani? A föld tulajdoná-

ból a paraszt egészen ki van zárva, mert az az úré, nem marad tehát egyéb, amit mint tulajdont megszereshet, mint a pénz, következésképpen az azzal való tökéletes szabad éleést egész kiterjedésében meg kell adni a parasztnak. Melynél fogva, hogy annak sorsa az egyiptomi rabszolgaságnál rosszabbá ne váljon, a barsi, soproni és több követekkel kezét fogva a teljes szabad bévitelre szavazik.

(Pozsony, 1833. Kisasszony hava [augusztus] 6. A KK. és RR. 79. ülésének hivatalos jegyzőkönyvéből.)

9

Urbárium : a jobbágy pálinkafőzése körül

Szatmár vármegye 1. követje : sem az országos küldöttség szerkeztetéséhez, sem pedig a kerületi javallathoz nem állhat, mert mind a kettőből mind a krumpli, mind a gabona kimaradt. A krumplira nézve Sopron vármegye követjével tökéletesen egy értelmet tartván ; ami a gabonát illeti, azokon felyül, melyeket Bars vármegye követje emlegetett, még több meggyőző okok is vannak. Ugyanis az urbárium béhozatala óta sem tilalmaztatott a gabona kiégetés. Példája ennek, amint éppen most hallotta, Bars vármegye, de Szatmár is, hol a zsidóság nagyobbára abból él, és nagyszámú marhát és sertvést hizlal eképpen. Ezer-szer mondatott, hogy a jobbágy állapotját rosszabb helyre helyheztenni nem lehet, de vajon nem eszközölné-e ez, ha ezen élete módjától megfosztatna? Figyelmet érdemel tovább Bars vármegye követje előadása, hogy bő időben sok helyett keletje sincs a

gabonának, és ez valóban tagadhatatlan is; mert számtalanszor másként túl sem lehet adni a gabonán, ha csak ki nem égettetik. Igaz ugyan, hogy a kiégetést maga a földesúr is gyakoroltathatja; azonban ott, ahol fa nincs, reá szorúl a parasztságra, ha tehát ez a kiégetéstől eltiltatik, a birtokos is kárát vallja. De kérdi a szólló azt is, mi igazzal tiltathatik el a paraszt, hogy gabonájával kényje szerént ne élhessen? minő királyi adomány, minő igaz vagy törvény adott a birtokosnak monopoliumot a manufacturákra nézve? nemde nem lehetne-e oly igazzal eltiltani a parasztot, hogy szóllójából bort ne szűrjön, mint attól, hogy gabonáját pálinkának ki ne égesse? a legfontosabb ellenok bizonyosan az, hogy védni kell az országot az éhség súlyai ellen, erre azonban a törvény tilalma nem szükséges; mert az éhség eseteiben mind a törvényhatóságoknak, mind a kormánynak hatalmába van az ideigi eltiltás, és azt akkor nemcsak a parasztra szorítani, de a földesurakra is kiterjeszteni kell, amit már Szatmár vármegye is cselekedett. A mondottakon kívül még a kazánokra és a pálinka bévitelére nézve is hozzájárúl a szólló Sopron vármegye követje javallatához.

(Pozsony, 1833. Kisasszony hava [augusztus] 6. A KK. és RR. 79. ülésének hivatalos jegyzőkönyvéből.)

10

Urbárium : a legelő elosztása tárgyában

Szatmár vármegye 1-ső követje : a KK. és RR. már sok esetekről hoztak törvényt, és pedig, oly

törvényt, melynek ösvényén a bíró biztosan eligazodhat. De a jelen §-ban annyi a feltett lehetőség, kivétel, és rekeszték, hogy a törvény célja csak ott nem akadályoztatik, ahol a felek nem akarják. A sok és elegendő legelő sorsa elhatározott és a kiszabott ösvényen tehet a bíró igazságot; a kevés vagy éppen nem lévő legelő esetéről semmi valódi rendszabás nem tétetik. A javallott egyesség magában minden esetre elégtelen mód. Ha a földesúr akar, egyez, ha nem akar, nem egyez. Kérdés tehát, mi történjen akkor? Hol a regula, melyet a bíró kövessen? Nem is marad egyéb hátra, mint az, hogy vagy a paraszt továbbá is a visszaélések súlya alatt nyögjön, vagy pedig földesura akaratjához hozzájáruljon. Kell tehát a bírónak rendszabást és utasítást minden esetre adni. A szólló értelme szerint a kevés és csekély legelőt is vagy lehet elkülönözni, vagy éppen nem. Ha csakugyan lehet, minden esetre eszközlésbe kell venni. Ha pedig éppen nem lehet: akkor ismét az a kérdés, van-e, lehet-e a commassatiónak helye? Ha van, akkor történjen meg a commassatió és annak következésébe a jobbágyi telkek elkülönözése, oly hozzátétellel, hogy a földesúr is, a jobbágy is a magáén legeltessen. Ha végre a commassatio sem történne meg, vagy nem is történhet, azon esetre határoztasson meg a trencsényi követ értelmében a marhák száma; arra mindazonáltal figyelmezve, hogy jobbágyság sorsára különös figyelem fordítottasson.

(Pozsony, 1833. augusztus 10-én.)

A KK. és RR. 83. ülésének hiteles jegyzőkönyvéből.)

Urbárium : a jobbágy fahasználata tárgyában

Szatmár vármegye I-ső követje így szólott : Abból, hogy nem mindenütt van erdő, az következik-e, hogy ahol van, ott sem kell adni fát? így bizonyára, aminthogy vannak helyek, ahol *exiguum* vagy *nullum pascuum*, az következett volna, hogy Békés, Csongrád se adjon semmit, nem pedig, hogy többet. Eddig ott, hol ki van téve a faizás jusa, nevezetesen Szatmárban is ususába volt a jobbágy, hogy kereskedésre is vágott fát, de mivel így minden rend nélkül vágta a fát, és ezáltal romlott az erdő, az ország szorítólag lépett közbe törvény által, de azáltal annyira, mint ezen redactió által, megszorítva nem volt, és azért nem is fog soha arra reá állani, hogy mivel a jobbágy századoktól olta élt, most azt tőle elvegyük — és most midőn sokat, midőn mindent vár, azt is elveszítse, amije van ; ezt tehát tagadhatatlan igazságnak tartván, nem akart a földesúri proprietás ideájának fejtegetésébe menni, ámbátor annak oly széles értelmét, mint amilyenben azt itt gyakran hallja vétetni, diplomacice megmutatni felette nehéz lenne — csak az itt a kérdés, hogy a megszállások micsoda feltételek alatt eszközöltettek ; ezen feltételek természetéből következik, hogy az Alföldön oly bizodalommal telepedett meg a nép, hogy búza termő földje lesz elegendő — a posványos helyeken, hogy legalább néhány kéve nádja lesz — az erdős helyeken meg csupán a fában bizakodott, melyből szenet égethet, gerendát faraghat s több efféléket ; — ettől tehát a népet megfosztani annyit tesz, mint egyszersmind a megszállás feltételeit lerontani — ennél fogva magát elhatározottan a

redactió ellen nyilatkoztatván ki — a módra nézve legjobbnak vélte Somogy vármegye 2-dik követje javallatját, hogy t. i. vágódjon ki az erdőből a jobbágyok része; nem áll az, amit sokaktól hallott, hogy így elpusztulnak az erdők, mert a törvényhatóságok vigyázhatnak arra, hogy a jobbágyok az erdőbeli rend szerint használják az erdőt, ha pedig ez a többség által el nem fogadódna, akkor elfogadja azon javallatot is, hogy bizonyos ölfa adódjon minden telekre, de ebben az esetben a megyék határozassák el, melyik helységben hány öl fa adódjon egy telekre, mert hogy itt a szekér számot elhatározni nem lehet, azt már csak az is mutatja, hogy Vas négy öl, Bihar 24 szekér fát ajánl.

(Pozsony, 1833. augusztus 12.
A KK. és RR. 84. ülésének hivatalos jegyzőkönyvéből.)

12

Urbárium : válasz Szabolcs megye követének a boltnyitás joga körül (s az arisztokrácia jogairól)

Szatmár vármegye 1. követje kijelentette: hogy Zemplén vármegye követjének már az előbb megfelelt, s azon isméretes maxima szerint: „optimus interpres verborum quisque suorum” soha el nem fogja ismérni, hogy a nevezett követnek jussa legyen, azt amit a szólló mondott, jobban tudni, mint ő maga. Egyéberánt a Szabolcs vármegyei követ azt kérvén a szólló követtől, ha nem arisztokraták küldötték-e a szóllót képviselőjöknek? igenis megvallja, hogy őtet egy privilegiált néposztály, s ha úgy tetszik nevezni, arisztokraták küldötték, de dicsekedve mondja

ki, oly arisztokraták, kik mélyen érzik, hogy midőn törvényhozói jussaiknál fogva a nép viszonyairól és terheiről való rendelkezést is magoknak tulajdonították: ugyanakkor azon szent kötelességet vették magokra, hogy a népnek ne mint urai, legalább ne csak mint urai, de mint pártfogói és védelmezői lépjenek fel. Oly arisztokraták, kik, mint előbb is mondá, minden monopóliumokat, s kirekesztő jusokat, amennyire idő és hely engedni fogják, a polgári társaságból száműzni kívánnak. Oly arisztokraták, kik utasításaik számos helyein az adózó néposztály felemelésének eszközlését a szóllónak s követtársának meghagyták. Ily küldők követe lévén, nem fog a Szabolcs vármegye követe csudálkozni sem azokon, amiket ma kinyilatkoztatott, sem azokon, amiket, ha isten engedi, még azután is számtalanszor kinyilatkoztatni fog. Amit midőn a szólló követ kijelentene, emlékezteti a Szabolcs vármegyei követet, miképpen minden arisztokrácia a világon teheti magát vagy tiszteletre, vagy átokra méltóvá: tiszteletre, ha a nép boldogságát saját hasznainak s kinézéseinek alá nem rendeli; átokra, ha saját hasznainak s kinézéseinek a nép boldogságát feláldozza. Ezen tiszteletet megnyerni, ezen átkot magunktól messze távoztatni, úgy hiszi és reményli a szólló, hogy a szabolcsi követnek, a szóllónak, s mindnyájoknak, valamint elengedhetetlen tartozások, úgy legforróbb óhajtások és igyekezetek lenni meg nem szűn.

(Pozsony, 1833. augusztus 17.
A KK. és RR. 88. ülésének hivatalos jegyzőkönyvéből.)

Urbárium : az úrbéri perek fellebbezéséről

Szatmár vármegye 1-ső követje : annyi sok vitatások után, melyek e tárgyban már előfordultak, úgy szólni, hogy a figyelmet megérdemelje, felette nehéz ; nem is azért szóll tehát, hogy figyelmet gerjessen ; hanem inkább azért, mert kötelessége ; de midőn ezt teljesíteni törekszik, bátorkodik egyszersmind nézeteinek okait is előterjeszteni : — Midőn arról van szó : a Curia-é vagy a Helytartótanács legyen az úrbéri perekben fő vizsgáló bíró ; igen természetes azt kérdezni : vajon az úrbéri perek polgári tárgyak-é? ennek biztos és helyes megfejtésére vegyük fel, miképpen volt eddig az úrbéri perek folyamatja? az úrbéri perek az Uriszéken kezdődtek, mely egy neme a legelső törvényszékeknek, ott polgári dolgok sohasem folyhattak, az uriszékről mentek a törvényszékre, mely szinte nem polgári szék ; ezen két tekintet eléggé mutatja, hogy az úrbéri perek nem polgári tárgyak, mert ha az úrbéri perek kirekesztőleg polgári tárgyak volnának, vagy azokat az uri széken nem kellett volna kezdeni, vagy pedig a vármegyére vitetvén politice kellett volna a köz gyűlésen pertractálni ; márpedig gondolatban sem volt, hogy politikus útra eresztesse, és legfeljebb is a szolgabíró által intétt meg a földesur, hogy uri széket tartson ; de maga a per mindenkor a törvény útján intéztetett el ; politikus tekintetbe tehát az úrbéri perek sohasem vétettek, hanem a törvény útján valók voltak ; már kérdés, vajon megegyezik-é a constitutióval, hogy a törvényes útból kivétetvén, a politikus útra vitesse által ; a végrehajtó hatalom főbb megvizsgá-

lása alá menjenek ; ezt a szólló nem látja a constitúcióval megegyezőnek ; de vizsgáljuk már meg, mi az oka, hogy eddig az urbéri perek bővebb megvizsgálás végett a Helytartótanács-hoz vitettek? 1764 esztendő-től ország gyűlése nem lévén, a kormány commissio útján hozta be az urbariumot, eszerint, miután az urbarium nem a constitúció útján hozatott be, természetes, hogy a kormány az abból eredhető perek megvizsgálását, és elítélését tulajdon maga hatalma alá vette, de miután most az urbér kiemeltetik a provisorius statusból, szükséges, hogy a rendkívüli tettekből következő útról a rendes útra hozasson, nem is látja, hogy a két perlekedő fél közé a végrehajtó hatalom miért ereszkedjen? a királyi szék e világon ugyan mindenütt birói szék, de mivel a birói szék a végrehajtó hatalommal meg nem fér, általtétettek a perek a törvényszékekre ; minekutána 1790 : 12-dik cikkelyben kimondotta a kormány, hogy a törvényes biróság ítéleteit sem önnön, sem más akármely politicum dicasterium megvizsgálása alá venni nem fogja ; miután kimondotta azt is, hogy a végrehajtó hatalmat csak a törvény értelmében fogja gyakorolni, kérdi a szólló, lehet-é az ily fontos tárgyat a végrehajtó hatalom körében hagyni? Nincs, nem is lehet biztosság, csak a törvény által szentelt biróban ; mert az alsó biróság alatta van a felsőbbnek, ez ismét alatt van a törvényeknek ; de vajon a végrehajtó hatalom kinek lesz alája vetve? — senkinek ; azt tartja a szólló, hogy nincs, nem is lehet bátorságos út a perlekedő felekre nézve, csak a törvényes út, mert amit a biró kimond, vagy terhes, vagy nem ; ha terhes, ha a biró valamely féllal igazságtalanul bán, mód van benne, hogy a sérelmet orvosolhassa ; de mit tehet, ha vele a végrehajtó hatalom igazság-

talánul bán? — lehet ugyan repraesentálni, vagy gravament formálni, de kérdi: miképp lehet biza-
kodni ezen két útban is, midőn látjuk, hogy három-
száz esztendő s sérelmink is orvosolatlan vagynak? a
szólló tehát a törvény alatt álló biróban nagyobb
biztosságot helyheztetvén a kerületi javallatra szavaz.

(Pozsony, 1833. október 31.
A KK. és RR. 133. ülésének hivatalos jegyzőkönyvéből.)

**UTASÍTÁSOK A KÖVETEKNEK
ÉS ORSZÁGGYŰLÉSI
KÖVETJELENTÉSEK**

*Az 1832. nov. 6-iki közgyűlésen meghatározott
Utasítások az országgyűlési követek részére*

1832-ik Esztendőbe November 6-ik Napján N. Károly M. Városában az Ország Gyűlésre közakarattal elválasztott Követ Urak részére kidolgoztatni rendelt Utasítás elkészítésére ki nevezett küldöttség mind az előbbeni Ország gyűlési Utasítások, mind pedig az 1790—91 eszt. 67 és 1827 : 8. Cikkelyek értelmében kidolgozott Rendszeres Munkáknak nyomán a következőkbe terjeszti elő általa készült Utasítását.

Ő Felsége Koronás jó Királyunknak folyó Esztendő október Hólnap 24-ik Napjáról a 12 393/1493d. szám alatt Birodalmi Bécs Fő Városából költ azon legkegyelmesebb Kir. meghívó Levele, melly által a jövő December 16-d. napjára szabad Kir. Posony Városába rendelt Ország Gyűlés határnapját kegyelmesen hírül adni méltóztatott; noha az Ország Rendje forró óhajtásaik szerint azt Budára által-tétetni reménlették, alázatos Jobbágyi tisztelettel felolvastatott; — Melly Kir. meghívó Levél újabbi atyáskodó kegyelme nyilvánosságos kinyilatkoztatása mellett, az 1790—91 és 1827 : 8. Cikkelyek értelmébe kidolgoztatni sürgetett Rendszeres Munkáknak óhajtott megvizsgálása lévén hírül adott tárgya ezeknek

folytába az elválasztott Követeknek a következő utasítások adatnak ki.

Előre bocsátván, hogy felérkezésekkel Ő Cs. Kir. Főhercegségének, Országunk kedvelt Nádorának és Hazánk több Nádorjainak a köteles szokott tisztelkedést megtegyék és hathatós pártfogásokba hazánk közügyét, különösen pedig megyénk dolgait ajánlani el ne mulasszák.

1-ör is minden a Rendszeres Munkákra készült ezen megye közgyűlései által helyben hagyott észrevételek a megye pecsétje alatt megerősítve kiadatnak, azon óvással, hogy ha azokon, mint a közelgető Ország-Gyűlés egyedül kinyilatkoztatott tárgyain kívül a Királyi Propositiókból más tanácskozást szükségképpen megkívánó dolgok adódnának elő, azon esetben tüstént a Megyét, pótoló utasítás végett tudósítsák.

2-or. Ő Cs. Kir. Főhercegsége az ország Nádorának közbevetése által egy az Ország Gyűlési dolgokat, fontosabb beszédeket, vitatásokat híven előadó újság intézetet az Ország Gyűlés felvigyázása alatt, úgy hogy abból az országra semmi rossz következés ne háromoljék, az oknál fogva is törekedjenek fel állítatni, minthogy a mult Ország Gyűlésein előfordult tárgyak az illető Ujságok által igen későn, és nagyon soványon adattak elő.

3-or. A Rendszeres Munkák megvizsgálatása lévén a hirül adott Ország Gyűlésnek kiváltképpen való tárgya ezen Megye óhajtásához képest legelsőbbben is a Törvény Osztálybéli munkálatot Juridicum operatum egész kiterjedésébe; azután mindjárt az Urbáriumot ezek elvégeztetvén a Biztossági, Zászlóalji, Nevelési, Kereskedésbeli, Bányászi és Egyházi Tárgyakat illető és legutóljára a Publico Politicumot igyekezzenek felvételni.

4-szer. Minthogy az 1715, 8-ik törvénycikkely értelmébe az adómennyiség meghatároztatása egyik Ország Gyűlésétől a másíkg áll s következőleg az Adó Tárgya e következő Dietára is szükségesképpen előfordult, Követ Urak oda törekedjenek hogy az ujjonnan ajánlandó közadó mennyisége az ország Rendjeivel egyetértve az adózó népnek állapotjához és a kitudandó szükségnek mennyiségéhez képest mérsékelve ígértessék meg. Ezen célból a közadónak igazságos aránnyal leendő kivetése tekintetéből a Nádor Ispányi portáknak megigazittatások sürgettessék.

5-ször. A só árának az Igazgató Kormány Szék által az 1791 : 20, 1792 : 14 és 1802 : 3 törvénycikkelyek ellenére lett felemeltetése mind az Emberi nem egészségére mind pedig a marháknak leginkább annak ára felemeltetésétől fogva tapasztalt veszélyére nézve mely káros légyen, az már a fentebb évi Ország Gyűlésekben gravámenbe tétetett, s most Követ Urak ujjolag oda utasíttatnak, hogy e tárgyba közbejött rendkívül való sérelmeket az Ország rendeivel együtt férfiasan orvosoltatni meg ne szünjenek. Elesmeri ugyan a megye ezennel is, hogy a só jövedelme a Korona tulajdonai közzé tartozik, de tudja azt is, hogy annak ára egyedül az Ország gyűlésen a Haza Rendjei meg egyezésekkel emelkedhetik feljebb, s ugyan azért az Ország a béli jussainak a többször hozott Törvények értelme szerint vissza állíttatása sürgettessék. Egyszermind az 1791:20 törvénycikkelybe találtató azon záradék : *ne alias nisi extrema urgentes circumstantia etcet.* mint sok vissza élésekre okot adhatott eltörölni eszközöltessék.

6-szor, Kraszna Közép Szolnok vármegyék és Zarán vármegye egy részének úgy Kővár vidékének, mint Magyar Ország valóságos részének már több Ország

Gyűléseken sürgetett vissza csatoltatások ez úttal is újabban sürgettessék. Minthogy különben is már az adóra nézve az anyaországához köttetve lévén, szükséges hogy az igazgatás minden ágaira nézve azzal egyenlővé tétessenek. —

Mivel pedig Magyar Országának Erdély Országgal leendő egybe kapcsoltatása már az 1790-iki Ország Gyűlésen mind a Magyar mind az Erdély Országi Rendek által kívántatott; Erdélynek pedig a Magyar Koronához hozzátartozását nem csak a Mohácsi szerencsétlen Napot megelőző idők történetei; de a Bátori Istvánnal 1571, és Bátori Zsigmonddal 1595. Esztendőbe kötött egyességek, s az 1741:18 és 1792:11. törvénycikkelyek kétségen kívül valóvá tennék, annál fogva az ország Rendeivel kezefogva törekedjenek a Követek egész Erdély Országának Magyar Hazánkhoz leendő kapcsoltatását eszközteni.

7-szer. A Névetlen vádlók eránt hozott 1805 Eszteni 5-dik törvénycikkely bővebben megmagyaráztatni és a maga erejébe tétetni már a múlt Ország Gyűlési utasításokban is említve vala, most ez úttal az környűllállásosabban kiterjeszteni, és a maga hathatós erejébe helyezettetni eszközöltessen.

8-szor. Némely vármegyék közhatározásainak ki nyomtatások mivel az illető Könyv Vizsgálói hivatal által a kinyomtatás megengedése nem eszközöltetett a sajtó alól eltiltatván, ezen megye által is kinyomtatni határozott legközelebbi Diétai Követek jelentések a megye kihallgatásán kívül a sajtó alól elfoglaltatván. E két rendbéli eset, itt mint sérelem feljegyeztetik és a Törvényhatóságokra nézve jövődöre e béli nyilvános jussunknak a Királyi H. Tanács által is lett elismeretése után az eféle esetekbe a nyomtatás szabadsága felállítani eszközöltessen.

9-szer. A Görög szertartásos Innepeknek minthogy az évbéli különbség a megyei gazdagságnak káros hátramaradást okoz a római Katolikus innepekkel egy napra leendő általtétetéseket újabban is eszközölgék. Ohajtani lehetne ha a nyári legszorosabb munkák ideje alatt esni szokott római katolikus innepek az ország által eszközölgendő közönséges Egyházi Gyülekezet határozásával a téli hónapokra által tétetődnének.

10-szer. Az 1791: 26 törvénycikkely a hazafiak egyenlő jussait és a lélek szabadságát a vallás dolgaiba meghatározván azomban minthogy ezen törvénycikkely némely egyes esetekben sokféle értelemre huzatztatik, a többé fére nem magyarázható szavakkal módosíttatni eszközöltessen. Ennek folytába azon törvény, mely az Evangelicumokat Horvátországból ki tiltatni rendeli, mint már az idő lelkéhez nem alkalmaztatható végképpen eltöröltetni sürgettesen. — Megjegyeztetvén az is, hogy a vegyes házasságokból származandó gyerekekre nézve a vallás dolgába mindenkor a nemet kövesse. — A törvényeken egyáltaljába alapulván a romano Katolikusok részére parancsolt 6 hetes hitbéli oktatása kölcsönös igasság azt kívánja, hogy hasonlóul ezen hitbéli oktatás mindazok részére is, akik valamely keresztény vallásból a rno katolika vallásra által menni szándékoznak, egy ily törvény által állapittasson meg, és kiállván a meghatározott oktatást, az általmenni szándékozők a megyei törvényhatóságnak legyen hatalmába az által menetelt azonnal megengedni. — Ezúttal minden keresztény vallásnak az országba leendő bévétetése sikeresen eszközöltessen.

11-szer. Szathmár város birtokába levő hegyi lakosoknak úgy Kitz Bánya helységének a megyei törvényhatóság alá leendő vitettetések a 3-ik és 21-ik: 1537

és 1742 : 35 törv. cikkelyek rendelkezésénél fogva valahára határoztasson meg. Az 1-őre erős okul szolgálván, hogy fekvő birtokának nagyobb része, amint az a határjáró perből világos, ezen megyebeli Oroszfa helység határán, Kitz Bányáé pedig egészen a megye kebelébe helyeztetődik és egyedül csak mint földes-úri különös birtokok tartoznak hozzájuk. Kitz Bányára nézve megjegyeztetvén, hogy ámbár az ez eránt való keresetétől a Megye 1764-ik esztendei országgyűlésén s Szepesi Kamara szabadságot engedő levelénél fogva elmozdított és későbbre is e béli sérelme az országgyűlési Gravámenekből kihuzattatott, mivel azomba kívánatja néhai Betlen Gábor Fejedelem adományán, melyet annakutánna 6-ik Károly és Mária Therezia magyar királyok is megerősítettek, épül, és ezen megerősítő levelekbe Kitz Bánya Helysége, mely későbbben elpusztulván, a Szepesi Kamara levele által Felső Bányának által adatott, Szatmár vármegye kebelébe fekvő helységnek említettik, mint ezen megye által meg is rovatott, és csak a mult század elein annak birtokából kiesett helység a megye törvényhatósága alá rekeszteni sürgettessen.

12-szer. Tarpa Városának az országos küldöttség által ezen megye kihallgattatásán kívül lett elítéltetése és elfoglalása útján nemes Bereg vármegyéhez kapcsolatása orvoslás végett már a mult ország gyűlése eleibe fontos okoknál fogva terjesztetvén és azon alkalommal ezen sérelem az országos sérelmek közé tartozónak lenni elismertetvén, annak valóságos orvosoltatását az azon tárgyat illető irományokból merítendő okokkal támogatva hathatósan egy oly országos küldöttség kinevezésével eszközölgék. Jövendőre pedig törvény által más megyék követekkel egyet értve állapíttassák meg, hogy az illyes országos küldöttségek határozásai

mindenkor a szokott végrehajtás előtt helybe hagyás végett az ország rendjei eleibe terjesztessenek.

13-or. Galicia és Lodomériának mint a Magyar Koronához tartozó részeknek az anyaországhoz leendő csatoltatások már a mult Dietán mint postulatum említettvén, az most is újjíttasson meg. — A Lengyel Nemzetnek mint törvényes polgári alkotmánnyal most már nem bírónak helyre állíttása már a mult évi Országos Sérelmek közzé bé levén írva, eránta a királyi válasz sürgettesen.

14-szer. Kebelbéli N. Bánya Várossából a pénzverő intézet elvitetése, mint Országos Sérelem orvosoltatni eszközöltessen.

15-ször. Az 1830-ik esztendei Ország Gyűlésén a Katonai Ujjoncok megajánlása alkalmával a Napló Könyv 158 lapján olvasható kitétel ellenére mintha ezen megye a hadpótlásnak principiumját egyik követje előadása szerint elesmerte volna, a mult esztendei jannuárus 24-ik napján tartott közgyűlésben a megye Rendjei által tett óvások e jelen időre rendelt Ország Gyűlésének Napló Könyvébe Követ Urak által bététetni sürgettesenek.

16-or. Az 1741—31 törvénycikkely a Sebes Posták útján küldendő hivatalos levelekre nézve is világosan terjesztessen ki.

17-szer. Pest vármegye által felállíttatni célzásba vett Nemzeti Leánynevelő Intézet, amidőn a nevelés tárgyát illető munkálat előfordul, vagy a nevezett megye által az Ország Gyűlésen megemlíttetik, elősegíttetni eszközöltessen.

18-or. A Jankovich Gyűjteményének megszerzésére a Magyar Tudós Társaság és a Ludovicia Fundussainak szaporítására más vármegyebéli követek ajánlásai után, Követ Urak is mérséklett ajánlásokat tégyenek.

19-szer. Mihelyest valamely törvénycikkelyi javalatra a királyi válasz megérkezik és a dolog már tökéletesen ki van mérítve, az ilyes törvénycikkely vitatása ne halasztassék, mint eddig volt szokásba, az Ország Gyűlése végnapjaira, hanem azonnal intéztessék el a Főméltóságú Magyar Cancellária és az evégre kinevezett Országos küldöttség és így az Országos Rendek által.

Felolvasatott és helybe hagyatott Tekintetes Ns Szatmár vármegyének folyó 1832-ik esztendő November 6-ik Napján N. Károly M. városába tartott közgyűlésbe.

Jegyzette
Szögyény Sándor MV Notarius

2

*Kölcsey Ferenc követi jelentése
az 1832. dec. 19-iki Országos gyűlésről*

Tekéntetes Rendek

Folyó hónap 16-án az Országgyűlésen való megjelenés napja lévén, mivel követtársam azon napig meg nem érkezhett, egyedül jelentettem magamat a Méltóságos Personalis úrnál s tevém tisztelkedéseimet is az Ország Nagyjainál.

19-ikre, délelőtti 10 órára Országos Ülés hirdettetett, külön parolákban. Előbb egy órával a Kerületek a Nemes Pozsony vármegye gyűlései teremében öszve jöttek; de az idő rövidsége miatt, tanácskozásokba nem ereszkedhetvén, egyedül azt határozták meg, hogy ha a Personalis a Naplókönyvről említést teend, jelenteni fogják: miképen annak szerkeztetése felől előbb kerületi ülésben akarnak tanácskozni.

A Kerületek eloszolván a 10 órára hirdetett Országos Ülés el kezdődött, és akkor a Fő Rendek Táblájánál ugyan a Cs. K. Fensége a Főherceg Nádor az ide 1. sz. a. Csatolt beszéddel a Főrendeket megköszöntötte, melyre feleletül a Kalocsai Érsek Exc által a 2. szám alatti beszéd mondatott: a Karok, és Rendek Táblájánál pedig az előlülő 3. sz. a. ide rekesztett megnyitó beszédet tartotta. Miután előbb a Karok, azután a Főrendek részéről a viszontagos köszöntések Küldöttség után meg történtek. Melly alkalommal, a Karok Küldöttségének szónoka a Főrendeket deák nyelven köszöntvén meg: ezen tett ellen a Nemes Pest, és Nógrád vármegyei második Követek, az egész Tábla helybenhagyásával, ki keltenek; s jövő esetekben minden ily tisztelkedéseket is magyar nyelven tétetni kívántak. Az Előlülő azt felelvén, hogy az illy tisztelkedések diplomatikai következt magok után nem, vonnak az Ő. K. Felsége által az Országgyűlés kezdetét. és a királyi Feladások általadását elintéző, és itt 4 sz. a. találtató directoriumot olvastatta fel. S ennek következtében az Ő Felségéhez járulandó küldöttséghez a Karok Táblájánál tagok nevezettek. Ezek folytában Nemes Beregh vármegye részéről javallat tétetett, hogy az ifjú Királyi Felség élete megszabadulásáért a köz öröm országosan kijelentessék, Ő Királyi Felsége lakni az Országba kéressék s szabadítójának honnosítás (indigenatus) ajánltassék. E javallat időelőttinek találtatván: az Előlülő a Naplókönyv minél gyorsabban lehető ki jövetele végett tett rendeléseiről kezdé szállani; de a Kerületi Előlülő a kerületben ezen tárgyra tett végzést el mondá; s a Naplókönyvet illető intézetek kerületi tanácskozásra hagyattak.

Ezután a Méltóságos Personalis úr három rendbéli plánumot adott elő afelől: miképen lehetne a Karok

Táblájánál az üléseket alkalmasabban el intézni. E plánumok a mult Országgyűlésen kijelentett óhajtas következésében a Főherceg Nádor parancsolatjából készülvén, most Kerületi Tanácskozások alá adattak. Ez napi ülések a Sz. Lélek segédre hívásával végződtek. De nemsokára azután, délutáni 1 órára tájban, Ó Cs. K. A. Felséges Asszonyunkkal együtt szerencsésen megérkezett.

Másnap azaz f. h. 20-án délelőtti 9¹/₂ órakor a Főrendek teremében vegyes ülés tartaték. Hol a Kir. Felség tiszteletére rendelt Küldöttség jelentését megtévén, az egész Országgyűlési test a Prímási Palotába ment által, hol 10 órakor a Sz. Lélek malasztáért egyházi szolgálat tartaték; 11 órakor pedig Ó K. Felsege a trónuson megjelenvén illető szertartással a Királyi Feladásokat általadta. Ezen egész szertartás alatt mondott beszédek az 5. 6. 7. és 8. számok alatt olvastathatnak. Később az Országgyűlési Test a Főrendek teremébe visszajövéen a 9. sz. alatti Királyi Feladások felolvastattak; s a Főherceg Nádor 11-ik számú ékes beszéde s azon kijelentése után, hogy a következő napon Koronaőr fog választatni, az ülés eloszlott.

21-ikben Országgyűlés előtt a Kerületek ismét öszvejöttek, s elvégezték, hogy a Királyi Feladásoknak a K. K. és R. R. Táblájánál leendő felolvastatását, s a Koronaőr választása felől ugyanott tartandó tanácskozást kívánják. E kíváuat a kerületi Elölülők által, a Méltóságos Personalis úrnak béjelentvén, a KK. és RR. a magok Táblájához meghivattak, s a Királyi Feladások elolvastatván, a Koronaőr választása felől való tanácskozás pedig igen hamar félbeszakasztatván, a Fő Táblánál vegyes ülés kezdődött és Buzini gróf Keglevich Gábor nógrádi főispány, és M. Kararai másod Elölülő, báró Révai János turóci főispány,

és kamaragróf, és Pilisi és Szilasi Szilasy József tornai főispány mint candidatusok közül az első közegyezéssel kikiáltatott.

A Királyi Feladások felebb csatolt példányokból méltóztatnak a Tekéntetes Rendek által látni, hogy az Urbariomi tárgy van elsőnek téve. Több törvényhatóságok vagynak ugyan, melyek — mint a Tekéntetes Rendek is — Útasításaikban követeiknek más rendet szabtak: azonban, minthogy a határozás a többségen függ: könnyen meg lehet, hogy a Királyi Feladásokban meg állított rend fog maradni. Ezen esetre bátor vagyok a Tekéntetes Rendeket alázatosan, de rokon bizodalommal emlékeztetni, hogy meggyénk részéről a rendszeres munkák egész sorában egy sincs oly kevés észrevételekkel kísérve: mint éppen ez, mellyet mind a kormány, mind a törvényhatóságok oly nagy fontosságúnak tartanak. Kérdést teszek ezért, ha nem méltóztatnak é a Tekéntetes Rendek pótolékul némely útasításokat, még kegyesen küldeni?

A Koronaőr választást ami illeti: erre nézve az én Útasításom pontjai hallgattak. Azonban minthogy a választás hamarább történt, mintsem a Tekéntetes Rendektől pótló Útasítást nyernem lehetett volna, nem volt egyéb hátra, mint az, hogy magamat a többséghez tartsam; s minek utána a többség egy ilyen a közbizodalmat minden tekintetben érdemlő férjfiú mellett vólt: reméllem a Tekéntetes Rendek teljesen megnyugodni méltóztatnak.

Egy más fontos kérdés foglalatoskodtatja itt némely búzgó hazafiak figyelmét, melyet, mivel később az Ország Gyűlés elébe fog vitetni, köteles vagyok a Tekéntetes Rendeknek felterjeszteni.

Hazánknak egy fővárosra van szüksége, hol egyszer akkor az Országgyűlésnek állandó helye, s nemzeti

művelődésünknek középpontja lehessen. S ezen főváros kétségkívül nem lehet más, mint az egymással egyesülendő Pest és Buda. A Tekéntetes Rendeknek is, valamint az ország legnagyobb részének, régi óhajtása, hogy Országgyűléseink Pesten tartassanak; s ezen óhajtás teljeseését hátráló okok közül egy az; mert téli hónapokban Budáról Pestre és viszont az általjárás sok nehézséggel van egybekötve. E nehézségeket nem háríthatja el más, egy, a két várost egybekötő hidnál: és egy ilyen híd más tekéntetekben is mind a nevezett két város virágzóbbá tételére, mint a kereskedés hónapokig tartó megakadásának el hárítására meg becsülhetetlen szolgálatot fogna tenni. A pesti Híd-egyesület már e célra nagy lépéseket tett; minden előre szükséges intézeteket megtétetett; s nincs egyéb hátra a megkívántató pénznél.

De hol venni ezt? Országosan ajánlani, nem látszik jónak; mind azért, mert a Tekéntetes Rendek is már más célokra tettek ajánlásokat, s az országot sokkal terhelni nem lehet; mind azért, mert az ily országos ajánlások nehezen is gyűjtetnek be, manipulatiojokra nézve is sok az ellenvetés. Semmi sem látszik célerányosabbnak, mint az, hogy az épülendő híd költségét bizonyos a végre öszveálló társaság vegye magára. De Tekéntetes Rendek, képzelni sem lehet, hogy valamely társaság azt a milliomokra felhágó summát magára vállalhassa, hanem ha bizonyossá tétetik, hogy a kiadott tőkét kamatolva vissza nyerheti. Vissza pedig csak úgy nyerheti, ha az elkészülendő hídon a járhatás vámfizetés alá vettetik. Természetes is, hogy a nemtelenek fognának vámot fizetni; de itt a nemesekről van szó, kiket az 1 : 9. minden vámfizetés alól felólldoz. S e szerint ezen oldalról lenne szükséges bizonyos rendelést országosan tenni.

A mi engemet illet, előttem a 9-ik cím szent, s annak örökös meg csonkíttatását e kérdésben forgó esetre nézve sem tartom jónak: de ideig tartó kivételt e nagy következésű tárgy talán érdemlene. Ha a tariffát mindjárt e mostani országgyűlés megállítaná, hihetőleg fel számíttatnék: Vámfizetés által hány esztendeig térülne meg az építési költség? akkor törvényt lehetne hozni, hogy a kiszámolt esztendőig minden ember, kinek a hídon járni kedve lesz, különbség nélkül fizessen; az esztendők végével pedig a járás ismét minden különbség nélkül szabaddá tétetnék. Így bizonyosan lennének, kik társaságába állván, a mi hazánk környülményeihez képest óriási költséget magokra vennék; s attól sem lehetne tartani, hogy a két város a maga jusaihoz ragaszkodván akadályt csinál. Mert ez oldalról az akadályok már is nagyrészt el vagynak háritva.

Könyörüljenek a Tekéntetes Rendek, itt az Ország leg-szélső szegletén, idegen nyelvű és szokású lakosok közt összevegyült atyjok fiain; s méltóztassanak oly utasítást küldeni, mely által e fenn forgó intézet lehetőségessé tétetvén, egy akadállyal kevesebb legyen azon országos kívánság teljesedésében, hogy Diaetáink Pesten a haza középpontján magyar atyánkfiai közt tartathassanak.

Engedjék meg a Tekéntetes Rendek, hogy magamat megbecsülhetetlen kegyességökbe ajánlván forró, mély tisztelettel maradjak,

Pozsonyban December 21-d. 1832

a Tekéntetes Rendeknek

alázatos szolgálja
Kölcsey Ferenc
Országgyűlési Követ

*Kölcsey Ferenc és Eötvös Mihály követek jelentése az
1832. dec. 21 — 1833. jan 25-iki vegyes és kerületi
ülésekről*

Tekéntetes Rendek!

Azon hivatalos jelentés következtében, mely mult 1832-ik esztendő Decemberének 20-káról a Tekéntetes Rendekhez alázatos tisztelettel küldetett, szerencsések vagyunk e következőket előterjeszteni.

December 21-én megye ülésben Koronaőrnek gróf Keglevich Gábor, ki a hivatalt ideiglen is viselte, országosan elválasztatott.

Másnap, úgymint 22-dikben kerületi ülést tartatván, kerületi Jegyzők választattak, és pedig Dunán innen pozsonyi Fekete Ferenc, Dunántúl Siskovics József baranyai, Tiszán innen, Bernát Zsigmond ungvári, Tiszán túl pedig Kölcsey Ferenc szatmári követek.

23-dik kerületi ülés az Országos napkönyv hitelesítőjít választotta meg, mely választás, a választottnak szálló utasítással együtt A bötű alatt alázatosan ide csatoltatik.

24-ikben a K. K. és R. R. teremében az ülések jobb helyheztetése felől esett szó, s ugyanekkor, valamint 26-dikban is a kerületi napkönyv, s a diaetai újság forgottak szóban, anélkül, hogy reájok nézve bizonyos határozás történhetett volna.

A következő két napon küldöttség rendeltetett ki, mely készítsen

1. Egy izenetet a Főrendekhez, hogy a Karok és Rendekhez intézendő válaszaikat magyarul írják a B alatt.

2. Izenet, hogy a Kir. Felsőhöz a Felírások magyarul készüljenek, s hogy a törvénycikkelyek is magyar nyelven alkottassanak C.
3. Felírást ugyanazon tárgyban. D.
4. Izenet a diaéta Pestre vitele eránt E.
5. Felírást ugyanazon tárgyban F.
6. Izenet az Előleges Sérelmek és a Kir. Előadások tárgyában. G.
7. Felírást ugyanazon tárgyban. H.
8. És az Előleges Sérelmeket. I.

A Küldöttség folyó esztendei januarius 5-dikéig munkálkodván, addig semmi ülések nem tartattak; s az említett napon volt ezen esztendőben első kerületi ülés, s egész januarius 8-káig az említett irományok vizsgáltattak meg.

Januari: 9-kén az 1790: 26 törvénycikkely több rendü megsértései panaszoltatván, arra nézve ismét küldöttség rendeltetett ki, mely a vallási tárgyat illető sérelmek öszveszedésével folyvást foglalatoskodik.

Január 10-dikén a K. K. és R. R. Országos ülést tartottak, melyben a diaetai ujság jövén elő, abban állapodtak meg, hogy az Országos Napkönyvből kivonat készíttessék, s az havi irás formában nyomtattassék ki. Egyéberánt e napon kezdve a hónap 11., 12. napjain a Kerületben elkészült izenetek és felírások, s az előlegesek vétették fel. S egyebek ugyan helyben hagyattak; de a Kir. előadásokat tárgyzó izenet és felhívás nagy változás alá esett. A Kerületek ugyanis az Országos munkálások közzül első helyen a kereskedési, másodikban az Urbariumi, és harmadikon a biztossági tárgyat akarák felvenni. De a 12-diki Országos ülésben az Urbariumi tárgy tétetvén elsőnek, e történet mind az izenet, mind a felírás változtatását

szükségessé tette. S e változtatás a 14. 15. és 16-diki kerületi ülésekben meg is történt, s a G. és H. alatti irományok e változtatás szerént vagynak másolva.

17-dikben a Kerületi ülés már régen célba vett kerületi napkönyv eránt tett rendelést. — Három értelmes férjfiú, kiknek egyike gyorsíró, vették által a szerkeztetést. Ezek a Követek által öszvetett részvényekből fizettetnek, s munkájokat minthogy a nyomtatásra semmi kinézés, diktáltatni fogják. Mihelyt a diktálás elkezdődik, szerencsénk lészen a Tekintetes Rendeknek egy másolatot alázatosan küldeni, melyből a kerületi tanácskozások egész folyamatjait általlátni méltóztassanak. Egyéberánt e napi ülés, és a következő a G. és H. alatti irományokra nézve tett kérdésekkel foglalatoskodott.

19-dikben mind a két táblánál ülés tartaték. A K. K. és R. R. terme már új rendbe vólt szedve. A Kir. Tábla verőcéi kijjebb hozatván ; s azon belől a Kir. Tábla asztala középre tétetvén, kétfelől az egyházi férfiaknak tétetett két asztal. S eszerént a verőcén kívül lévő harmadik asztal üresen maradván, ahoz a magok helyével megelégedve nem lévő követek ültenek. A Tekintetes Rendek követei helyeikről nem mozdulván : e változás a Tekintetes Rendeket közelebbről nem érdekli. Ez nap a megigazított irományok vétettek fel : a B. C. D. E. F. alattiak pedig a Fő Táblához általküldettek.

25-dikben a G. és H. alatti irományok olvasása elvégeztetvén, az I. alatti előlegesekkel s a Főrendeket a külön napkönyv tartásra felszóllító, ide K. alatt kapcsolt izenettel együtt a Főtáblához küldettek, mely azokkal egész 26-kig foglalatoskodván, akkor erántok a maga magyar nyelven készült izeneteit a Karoknak, és Rendeknek általküldötte.

Az alatt a kerületi ülések 22. 23. 24. és 25-dikben az Urbariomi munkálatot kezdték el, s az első cikkely hat első §-ain végigmentek, de munkájok folytában a Fő R. R.-től érkezett izenetek megvizsgálása által hátráltatni fognak.

A Fő R. R. a B. E. J. alatti irományokat elfogadták, az I. alatti előlegésekben is kevés változást óhajtanak : de a C. és D. s K. alattiakat el nem fogadták ; a G. és H. alattiakban pedig tetemes változást kívánnak ; a munkálatok sorát úgy óhajtván :

Urbarium
Büntető törvénykönyv
Biztossági tárgy
Kereskedés

A Fő RR. izenetei diktálás alatt lévén, mihelyt leírva lesznek, szoros kötelességünk szerént elküldendjük. Most az Országgyűlési napkönyv eddig kinyomtatott 64, és az irományok 8 lapjait alázatosan ide rekesztjük: azon jelentéssel, hogy mivel a napkönyv magyar példánya eredetinek, s a deák pedig csak fordításnak Országosan nyilatkoztatott ki : a Tekintetes Rendek számára egyedül magyar példányra előfizetni jónak láttuk.

Engedjék meg a Tekintetes Rendek, hogy kegyességökbe ajánlottak mély tisztelettel maradjunk
A Tekintetes Rendeknek
Pozsony januáris 27-ikén 1833

alázatos szolgálói
Kölcsey Ferenc
Eötvös Mihály
Országgyűlési Követek

Kölcsey Ferenc és Eötvös Mihály követek jelentése az 1833. jan. 26.— febr. 9. közötti ülésekről

Tekintetes Rendek!

Folyó esztendei Januárus 27-dikén költ alázatos jelentésünk azon hónap 25-dikéig terjedett; szerencsénk vagyon azt a következőkben folytatni.

Januárus 26-dikán a megyei képviselők az Urbariumi tárgy 7-dik §-a felett, mely a jobbágytelkek hasznóvételének szabad eladhatásáról szöll, conferentiát tartottak, melly conferentián ki-ki a maga utasítása szerént szavazván kitetszett, hogy a nevezetes többség a szabad adásvevés mellett van.

Ugyanaz nap félegyre dél után, Országos ülés tartott, melyben a Főrendek a magok magyar nyelven írt válaszaikat a KK. és RR-nek által küldötték. Ezen válaszokat alázatosan idecsatolva küldjük, következő renddel.

A; Főrendi válasz a Királyi előadások tárgyában.

B; dto — dto — az előleges sérelmekre nézve.

C; dto — dto — az Országgyűlés Pestre tétele tárgyában.

D; dto — dto — a nyelv ügyében.

E; dto — dto — a Főtáblai napkönyv iránt.

Ezen válaszok vétettek a következő kerületi ülésekben vitatás alá. A vitatás melyben a KK. és RR. a magok principiumi mellett állhatatosan maradtak, folyt a hónap 28. 29. és 30. napjain.

31-dikben a Kerületi Viszonüzenetek felolvastatván, dictaturára adattak, s velök együtt a vallásbeli törvénycikkely sérelmeire nézve kiküldött Deputatio által készült, s ugyanaz nap olvasott izenet is. Az

olvasás végével az Urbariumi első cikkely 7-dik §-sa a szabad adásvevéstről vétetett föl, de csak másnap, úgy-mint a februárius 1. napján tartott kerületi ülésben történt végzés. A conferentián kinyilatkozott többség itt is győzött. De még a §-nak csak principiuma lőn magállapítva, a szerkeztetésről további vitézés határoztatván.

Február 2-diki Kerületi ülésben a dictatura alól kijött kerületi munkák vétettek vizsgálatba, s ezen vizsgálatok tartottak 3-dikban. és negyedikben is. Az eképpen megállapított kerületi üzenetek ide csatol-tatva következnek illy renddel.

AA ; Viszonüzenet a Kir. Előadások tárgyában.

BB ; dto az Előleges Sérelmekre nézve.

CC ; dto az Országgyűlés Pestre tételéről

DD ; dto a nyelv ügyében

EE ; Viszonüzenet a Főtáblai napkönyv iránt.

Február 4-dikén vizsgálat alá vétették a vallásbeli sérelmek iránt készült üzenet is, s a vizsgálat folyt másnap is, 6-dikban pedig az ugyanazon tárgybéli felírás vizsgálatott meg. Az üzenetet FF., a Felírást pedig GG. böttük alatt alázatosan ide zárjuk.

Február 6-dikán a Kerületi ülés végével Országos ülés tartaték, melyben Ó Cs. K. Felsőöknök, a Királynak és Királynénak születésnapjü üdvözetökre, s egyszersmind az ifjú Királynak a nyári veszedelemből s mostani terhes betegségéből lett kiszabadulásának örvendésére nagy Küldöttség neveztetett.

8-dikban újolag Országos ülés vólt, melyben a CC, AA, BB, és DD alatti viszonüzenetek felolvastatván, s nagy egyetértéssel helyben hagyatván a Főrendekhez általküldettek.

Két tárgy vólt még, amit a KK. és RR. elejétől fogva sürgettek : a Diaetai Ujság, és a királyi lakásnak a hazába általtétele.

Az Újságok sok vitatások után is bizonyos resultatumra nem jöhetvén, azt végezték a KK. és RR. hogy az Országos Napkönyvből készíttessék ezúttal summás kivonat, s ahoz az üzenetek, Felírások, Királyi válaszok a magok helyén csatoltatván, az újságlevelek mellett közöltessék. Az e tárgyban készült küldöttségi munkát KK. jegy alatt méltóztatnak a Tekintetes Rendek olvasni.

A királyi lakás tárgyában írt Kerületi üzenet, és Felírás a HH. és II. jegyek alatt találtatik.

Februárius 9-dikén a Főrendek a KK. és RR. viszonzüzeneteiket kezdék vitatásba venni. A KK. és RR. pedig az Urbariumi tárgyat vették ismét vizsgálatban.

Múlt Január 27 és 30-dik napjain az Országgyűlési napkönyvet a 88. lapig elküldeni szerencsések valánk ; most a 89 — 128 lapokat, és az irományok 9—24 lapjait alázatosan ide csatoljuk.

Méltóztassanak a Tekintetes Rendek bennünket kegyességökben állandóul megtartani, kik forró, mély tisztelettel vagyunk a Tekintetes Rendeknek
Pozsony februárius 9.1833.

alázatos szolgája
Kölcsey Ferenc Eötvös Mihály

5

*Kölcsey Ferenc és Eötvös Mihály követek jelentése az
1833. febr. 15 — márc. 8. közötti ülésekről*

Tekintetes Rendek !

Múlt hónap 15-dik napján írt hivatalos jelentésünk folytatását szerencsések vagyunk a következőkben előterjeszteni.

Februárius 15-dikén a KK. és RR. Kerületi ülése tartván az Urbariumi munkálat második cikkelyét a 4-ik §-on kezdve végigvizsgálták ; s kevés változással helybenhagyták. Másnap u. m. 16-dikban az említett második cikkely 8-dik §-án történt változás olvasgatott fel : s egyszersmind a Kerületi ülésekben megállapítandó cikkelyek magyarra fordítása meghatároztatott.

17-dikben az Urbarium első articulusanak a Kerületi Jegyző által készült új szerkeztetése kezdett olvasgatni : s így folyván 18-dikban, és 19-dikben az Urbariumi munkálatban eddig történt kerületi változtatások vétettek végső vizsgálat alá. Mely vizsgálat szerint készült kerületi jegyzőkönyvet J. betű alatt alázatosan iderekesztjük.

20-dikban mind a két Táblánál Országos ülés tartott : s a Fő RR. ugyan kik már tegnapi napon is összejöttek a KK. és RR. izenetjeivel foglalatoskodtak : a KK. és RR. pedig a vallás tárgyában készült kerületi izenetet vették fel : és azon nap az izenet első pontját, mely a Reversálisokról szól, megállapították.

21-dikben ugyanazon izenet második pontja a hatheti oktatásról jött vitatásba : mely vitatás folytában a Bihar vármegyei követ bizonyos, életének 70 esztendejéig szüntelen oktatás alatt tartott, s amiatt sokat szenvedett ember történetét utasítása nyomán előadván, a N. Váradai Káptalanbéli követ az előadást kereken tagadta. Ez illetlen szó mind a Bihari követ, mind a KK. és Rendek által nehezen vétetett : de az Elölülő az ülést berekesztvén az elégtétel kérését lehetlenné tette. Ez nap küldötték által a Főrendek a Királyi előadások és Előleges Sérelmek tárgyában készült második válaszokat.

22-dikben az Országos ülés a N. Váradai Káptalan-

beli követ tegnap mondott sértő szavainak vitatásba vételével kezdődött: minek következése az lőn, hogy az említett Káptalanbeli követ az 1723. 7. t. cikkely értelmében pörbeidéztetni rendeltetett; s egyszerűsmind a KK. és RR. egyező kívánságára a gyűlési termet azonnal elhagyá. Mi után a Vallásbeli izenet harmadik pontja vétetett vitatás alá, mely az 1790: 26 törvény cikkelyben említett allectióról szól. A KK. és RR. az erről szóló törvényt eltörölni kívánván a 3-dik pontnak kerületi ülésben leendő változtatása meghatározatott: a Fő RR. által a nyelv ügyében készült második válasz felolvastatván a gyűlés eloszlott.

23-dikban a tegnapi Országos ülés által meghatározott változás Kerületi ülésben elkészítetett:

24-dikben pedig a Kerületi ülések jobb rendbe-szedése, s az ifjúság viselete eránt tett panaszok elhárítása végett Kerületi conferentia tartatott: amelyben mindazáltal semmi meghatározott végzés nem történt.

25-dikben Országos ülés tartatott, melyben a Temesi és Csongrádi követek felállván a N. Váradi Káptalanbeli követnek a 22-diki Országos ülésből történt kimenetelét helyben nem hagyhatónak nyilatkoztaták ki; mely nyilatkozás mellé mindössze 26 Megyének követei kapcsolták magokat, kiknek nagy része azt állította: mintha a 22-diki ülésben a szavazati szabadság megszorítva lett volna, s ezen megszorítást ők az ifjúságnak tulajdonították. Az egész gyűlés emiatt történt vitatással tölt el; de következése csak az lőn, hogy a többször említett Káptalani követ pör alatt hagyatván, az nyilatkoztatott ki, hogy az ülésből lett kimenetele nem végzés által történt.

26-dikban a Vallásbeli izenet ismét vitatás alá

vétetvén: annak néhány pontjai a negyedikről kezdve t. i. a 13.-dikig megállapítottak.

27-dikben Ő Cs. Kir. főhercegsége a Nádor a megyei képviselőket magához Conferentiára rendelvén ajánlotta, hogy az ifjúság iránt rendelkezések tétessenek, s anélkül hogy a tárgyban legkisebb vitatás is történt volna, a dolognak kerületi Conferentián leendő felvétele meghatározatott. Miután ő Cs. Kir. Főhercegsége a Követeket eleresztvén Országos Ülés tartatott s a Vallásbeli izenet utolsó pontja, mely Horvátországot érdekli, helyben hagyatott: s az izenet a Főrendekhez általküldetett. Ez izenetet aszerént amint a Kerületekben keresztül ment már szerencsések voltunk a Tekintetes Rendeknek alázatosan megküldeni: most aszerint amint a Főrendekhez általküldetett, szerencsénk vagyon D. betű alatt idekapcsolni.

A Nádor főhercegnél tartott Conferentia következőjében 28-dikban a képviselői test magában, martius első napján pedig a Méltóságos Personalis szállásán ugyanannak előlülése alatt conferentiákat tartott. De mivel a megyei követek nagy része az ifjúságot éppen oly vétkesnek, mint sokan állíták, nem tartá, s azt, hogy reája nézve szoros rendelkezések tétessenek, szükségtelennek nyilatkoztatá; mind ezen conferentiák csak azzal végződtek, hogy a Méltóságos Personalis a Királyi Tábla Jegyzőit, a követek pedig a magok ifjúságát tartsák illő fenyítékben.

Martius 2-dikán Kerületi ülés lévén a Királyi előadások tárgyában készült főrendi válasz vétetett vizsgálatba és másnap is folytatván úgy végeztetett el, hogy a KK. és RR. a magok előbbi izeneteik mellett továbbra is megmaradtak. 4-dikben pedig az Előleges Sérelmekre, és a nyelv ügyében adott főrendi válaszokat olvasván fel hasonlólag előbbi nyilatkozásaik mellett

állottak meg, s a Kerületi Jegyzőknek a viszonzüzenetek elkészítését meghagyták. Azalatt míg ezen izenetek készültek, az Urbariumi tárgy vetetett ismét folytatásba; s nevezetesen a 3-dik cikkely első §-a, mely az irtásokról szöll. Ezen §-sok vitatásokra adván alkalmat 6-dikban, és 7-dikben is folyvást vitatás alatt volt, és csak 8-dikban végeztetett el, még pedig úgy, hogy az Országos küldöttség munkáján igen kicsiny változás történt.

A 8-diki kerületi ülésben az említett §-u 8. bévégzése után a Kerületi Jegyzők által a Kir. előadások és Előleges Sérelmek tárgyában készült viszonzüzenetek vizsgáltattak meg olly véggel, hogy következő nap az Országos ülésen benyujtatván, a Vallásbeli felirással s a még Országos ülésben fel nem olvasott több irományokkal együtt felvétessenek.

A Méltóságos Personális Bécsbe utazván az Országos ülés az Alnádor előlülése alatt fog tartatni.

Az említett főrendi válaszokat *A. B. C.* a Kerületi napkönyv hatodik hetének első felét *G*, betű alatt, az Országgyűlési irományok 49 — 72., és a napkönyv 129 ó 144. lapjaival együtt alázatosan iderekesztetvén, magunkat a Tekintetes Rendek kegyességébe ajánljuk, s mély tisztelettel maradunk.

a Tekintetes Rendeknek

Pozsonba martius 8-dikán 1833.

alázatos szolgálói
Kölcsey Ferenc
Eötvös Mihály
Országgyűlési Követek

*Kölcsey Ferenc és Eötvös Mihály követek jelentése az
1833. márc. 9—25. közötti ülésekről*

Tekintetes Rendek!

Folyó hónap 8-án költ hivatalos jelentésünkben szerencsénk vala a Tekintetes Rendeknek az Országgyűlés eddigi történetét rövid rajzolatban alázatos tisztelettel az illető irományok hozá csatlásaival megküldeni. Azóta történt dolgok így következnek.

9-dikben Országos ülés tartatván a királyi lakot illető üzenet, és Felírás olvastatott fel, miután a kir. előadások tárgyában készült harmadik üzenet olvasása kezdődött, de el nem végeztetett. Azonban valamint a kir. lakot tárgyazó egész izenet; úgy az előadásokat illető izenet felolvasott része is, a kerületi javaslat szerént meghagyatott. A királyi lakot illető irományokat a Tettes RReknek már más ízben megküldeni szerencsések levén; a kir. előadásokat illető 3-dik izenetet A betű alatt ide rekesztjük. Ugyanez nap a Fő RR. ülésében a mult hivatalos jelentésünkben közlött vallásbeli izenet vétetik fel, — Vitatás lön: ha belé menjenek-é e tárgyba vagy pedig visszavessék? Utoljára is az izenetet elolvastatni sem engedvén, a Vallási egész tárgy a sérelmekre nézve kineveztetni fogó küldöttségre utasított. Mint ez a D alatt ide csatolt Fő Rendi Válaszból látható.

10-ben Kerületi Ülés tartatván, a Magyar nyelv ügyében készült 3-dik üzenet vizsgáltatott meg; mit is aszerént amint meg állíttatott, B alatt alázatosan ide csatolunk.

11-dikben mind a két Táblánál Országos ülés volt; és a KK.-nál és Rendeknél a királyi előadásokra adott

3-dik izenet elvégeztetvén, és a Fő RRhez általküldetvén, az előleges sérelmeket illető, és a Magyar Nyelv ügyében készült izenetek olvastattak fel; melyek közül a Nyelv ügyét illető már ide csatolva lévén: az előlegeseket illetőt, C. alatt alázatosan bemutatjuk.

12-dikben Kerületi Ülés lévén a D alatti főrendi válasz olvastatott fel. A KK. és RR. utasításaiknál fogva a vallásbeli tárgyat nagyon szíveiken hordozván, különben is a Fő RR-nek azon tette által, hogy a vallásbeli izenetet vizsgálat alá nem vették, a KK. és RR. kezdeményi jusa megsértve lévén: elvégeztetett, a Fő RR-nek rövidesen megírni, hogy e lépésekben meg nem egyezhetünk, s az izenet vizsgálatba vételét kívánjuk. Mely végzés után az Urbariumi munkálat 3-dik cikkelyének második fejezete vétetett vizsgálatba; s annak két első pontjai az Országos küldöttség szerkeztetése szerint megmaradtak. Ugyanezen §-t folytatták a KK. és RR. a 13. és 14-ben tartott Kerületi ülésekben is, midőn az Országos küldöttség szerkeztetéseiben némi változások is történtek; mely változásokat mihelyt az egész cikkely ujjolag szerkeztetni fog, a Tettes Rendekkel közölni el nem mulatunk.

15-ben a nevezett 3-dik cikkelynek a Legelő elválasztásáról szóló, szám szerént 35. §-a jött sorba. Ezen tárgy egyike az Országgyűlés legnehezebb feladásainak, mivel a fekvésre és föld minémiségére egymástól annyira különböző vármegyék különböző utasításokat adtak követeiknek. Ez az oka, hogy sem ezen 15. sem a következő 16. napon resultatumokra nem juthattunk. Egyébiránt 15-ben a Fő RR. teremében ülés tartatván a kir. előadások, előleges sérelmek, nyelv, és királyi lakás tárgyában által küldött izenetek vétettek fel. A királyi előadásokra nézve ugyan még

némely az E alatt alázatosan ide csatolt Fő Rendi válaszhban olvasható nehézségek tétettek ugyan, de az előlegesekre nézve mint az F alatti válasz mutatja, teljes megegyezés történt. A Királyi lakot illető Felírásnak a G alatti válasz szerint csak szerkeztetésében kívántattak némely változások; a nyelv ügyebeli felírás valahára lett elfogadása csak szóval jelentetni határozottatott, e jelentés az EFG. alatti válaszok által-küldésével meg is történt másnap, azaz 16-dikban; midőn mind a két Tábla (minek utána a t. i. a KK. és RR. kerületi Üléseket elvégezték) külön teremekbe öszveült. Ez nap a KK. táblájánál a vallás tárgyában készült viszonzienet kerületi javaslata olvastatott fel, és küldetett a Fő RRhez által, a szerént, amint H betű alatt alázatosan idecsatoltatott.

17-ben és 18-ban Kerületi Ülés tartatván az említett főrendi Válaszok olvastattak fel; s a királyi lak tárgyában kívánt szerkesztésbeli változtatások elfogadtatván; a kir. előadásokat illető válasz következtetésében, az epe-mirigy miatt elmaradt Országgyűlésről szólló fejezetre nézve, a Fő RRtől ajánlatba hozott óvás a többség által helyben hagyatott; egyebekre nézve a KK. és RR. előbbi izeneteik mellett most is állhatatosan maradván. Egyébiránt 18-ban a Fő RR. nél Országos Ülés volt; s a Vallás tárgyában fellebb H betű alatt közlött viszonzienet vétetvén fel, a vallási tárgy vizsgálatban vétele csakugyan meghatározottatott. Minek következtetésében Ó Exelljának az Országbírónak előlülése alatt küldöttség rendeltetett ki, melly a vallási izenetet pontról pontra felvevén, észrevételeit minél hamarább a Fő Tábla elébe terjessze.

19-ben Kerületi Ülés vala; melyben a kir. előadások tárgyában adott s fellebb E betű alatt közlött főrendi

válaszra, az e tárgyban már szám szerint 4-dik izenet vétetett tanácskozásba, melyet J betű alatt bemutatni szerencsések vagyunk. Ugyanezen ülésben olvastatott fel a kir. lak tárgyában készült vizonizenet is ; mely K betű alatt látható. E két rendbeli izeneteket, más nap u. m. 20-kban Országos Ülés tartatván, a KK. és RR. ujjal megvizsgálták, s a főrendi Táblának által is küldötték.

21-ben Országos Ülés csak a Fő RR-nél vala, melyben utolsó izeneteinket elfogadván, a két Tábla közti egyesség végre megkészült. Ettőlfogva a kölcsönös egyezések által megállapított Felírások, mind magyar mind latin nyelven rendbeszedése foglalatoskodtatá a KKat, és RR-eket. 21-től fogva ugyan 24-éig, míg az illető jegyzők a renbeszedés munkáját elvégezték, a 15-dkben vitatás alá venni kezdett legelő-választási cikkely felett tartottak kerületi tanácskozások, a nélkül, hogy e tárgyban mindedig végső megállapodás történhetett volna.

25-ben és 26-dkban a Kerületi Jegyzők munkáikkal készen lévén, s azokat a kerületi ülések elébe terjesztvén, végre csakugyan 26-kban mind a két Táblánál tartott Országos Ülésben a Felírások végső felolvasása mindkét nyelven megtörtént. S így szerencsések vagyunk a Tettes RRnek bejelenteni, hogy 3 hónapi munkálkodásunk következésében holnap vagy holnapután napon pecsételő ülés fog tartatni, kir. előadások, nyelv, országgyűlés Pestre tétele, és királyi lak iránt készült felírások, s az először említett felíráshoz tartozó Előleges Sérelmek a királyi Felsőnek fel fognak küldetni.

Három hónapi küzdésink nyeresége e következőkben áll,

1. Hogy a fő RR. a magok válaszanak magyarul

írásában megegyezvén, a hazai nyelv mind a két táblánál szembetűnő előmenetelt tett.

2. Hogy a Nyelv ügyében készült Felírás a királyi Felsőg elébe terjesztvén, az utolsó lépés e tárgyban az Ország részéről megtétetett.

3. Hogy a KK. és RR. táblájának kezdeményi (initiativ) jusa teljes tisztaságába tétetett.

4. Hogy a Nemzeti többség akaratjának fontos volta tetteleg (de facto) megbizonyított.

Reméljük a Tek. Rendek e szerencsés lépéseket szíves örömmel fogják szemlélni, s ezekre nézve is erősítő pártfogásokat velünk kegyesen éreztetni méltóztatni fognak. Akik a kerületi napkönyv 6-k hetének 2-dik felét, s az Országos Napkönyv 145—196, s az irományok 73—88 lapjait alázatosan ide rekesztvén, magunkat kegyességökbe ajánlottak, mély tisztelettel maradunk

a Tekintetes Rendeknek
Pozsony 26. Mart. 1833.

alázatos szolgálók :

Kölcsey Ferenc

Eötvös Mihály

Ország Gyűlési Követek.

7

*Kölcsey Ferenc és Eötvös Mihály követek jelentése az
1833. márc. 27—ápr. 8. közötti ülésekről*

Tekintetes Rendek !

Múlt Március hónap 26-dikán költ alázatos jelentésünkben szerencsések valánk a Tekintetes Rendeknek

a Március 9-dikétől fogva addig történt Országgyűlési dolgokat napról napra rövid rajzolásban előterjeszteni. Hivatalos kötelességünk szerint azoknak folyamatját alázatosan bémutatjuk.

A Vallásügyben kirendelt főrendi Küldöttség munkálkodását, melyet *A* bötű alatt idecsatolni szerencsénk vagyon, elvégezvén azt említett Március hónap 27-dikén a Főrendi Táblánál előmutatta. Mindjárt is köztanácskozás alá véteték, s minekutána következő 28. és 29-d, napokon folytatott volna: a Fő RR. táblája a vallásügyben határozást tett, s határozását válasz által a KK. és RR-nek tudtára adatni rendelte. Azon említett napokon a KK. és RR. Kerületi üléseket tartottak: s az Urbarium 3-d. cikkelyének s legelő különválasztásáról szöllő fejezetet vették folytatólag vizsgálatba. Ezen tárgy egyike lévén a legnehezebb, s legnagyobbban különböző utasításokat szült tárgyaknak: nagy vitatásokra adott alkalmat; s így 30-dikben sem lehetett azt elvégezni. 29-ben ugyanis szavazásra kerülvén a dolog, s szavazás alatt újabb nehézségek adták elő magukat, mivel előbb az Országos küldöttségi munkálat szerkesztetése ellen látszott a többség; későbbben pedig, némely követek világosabban kimagyarásván magokat, a szerkezet mellett és ellen egyformán voltak a szavak. S így 30-dikben némely még szavazatot nem adott megyék részéről tétetvén nyilatkozás: a többség a szerkezet részére ment által. De ezt az ellenkezők oly nehezen vették, hogy aznap a kerületi végzést megállapítólag kimondani nem lehetett. A dolog azonban a szerkezeti többség mellett állapodván meg 31-dikben és folyó április hónap 1. napján a kérdéses fejezet egész végig vitetett.

Míg ezek a kerületekben is folytanak, azalatt az

illető Itélőmester a megállapított Felírások tisztáz-
tatását elvégezvén, március 30-dikán délután vegyes
ülés hirdettetik : s a Felírások Nádor ő főhercegségtől
aláíratnak, s aztán elpecsételtettek.

Továbbá ápril : 1. napján a Vallásügybéli főrendi
Válasz elkészült, s a Fő RR. teremében felolvasatott.
Mire a KK. és RR. is Kerületi üléseket elhagyván
Országos ülésbe mennek, s az említett választ által-
vévén, diktaturára bocsátották : következő napokon,
úgy mint április 2. és 3-d. napjain pedig kerületi tanács-
kozás alá vették : s mindenben előbbi üzenetök mellett
állhatatosan maradván : a visszaüzenet készítését meg-
rendelték.

Az említett Főrendi választ B. alatt iderekesztve,
a végképen megállapított felírások nyomtatványival,
s az országos napkönyv 197—320 és irományok 89—
120 lapjaival együtt alázatos tisztelettel bémutatjuk.

Egyébiránt a Tekintetes Rendek március 11-dikéről
költ pótló utasításokat szerencsések voltunk venni.
Látván abból, hogy a Tekintetes Rendek az Ország-
gyűlés folyamatával lassúsága miatt aggodalomban
vagyunk : bátrak vagyunk alázatosan megjegyezni.

1.) Hogy az eddigi késedelem nagyrésztben az Előleges
Sérelmek s a Vallás tárgyában a két Tábla közt történt
vitatások által okoztatott. De erre nézve méltóztatnak
a Tekintetes Rendek kegyesen figyelembe venni, hogy
az Előlegesek iránt a törvényhatóságok nagy részének
kemény utasításaik lévén : a képviselői *testnek* nem
állott hatalmában a Fő RR. ellenkező kívánságaikat
küldőik kedvetlenségére elfogadni. Így például mi,
kiket a Tek. Rendek megbecsülhetetlen bizodalma
e szép pályára állított, minekutána az Előlegesek
közül Erdélyre, a Partiumra, s a nyelvre nézve meg-
határozó utasításokat hoztunk magunkkal, azt hittük :

kötelesek vagyunk mindent tenni, mindent feláldozni, csak hogy a Tekintetes Rendek parancsolatainak eleget tehesünk; annyival inkább mert Erdélyre s a Partiumbéli Megyékre nézve az indítvány a Tekintetes Rendeké, kik e célból az egész Országot két év előtt hazafiui lelkesedéssel felszóllították. Így hoztunk a Tek. Rendektől a Vallásügyre nézve meghatározó utasítást: s ugyanazért ily tárgyban, melyről 3 millió ember nyugalma s a nemzeti egyesület sorsa függ szoros kötelességnek ismertük a több képviselőkkel kezefogni. S hasonló helyzetben vagynak több más képviselők is.

2.) A képviselői test elhítette magával, hogy a Főrendi Tábla huzamos ellenkezése által a Képviselőség, azaz a Tekintetes Törvényhatóságok indítványi jusa, s a nemzeti többség meghatározó befolyása veszedelmeztetik. S e tekintetből úgy vélte, hogy állhatatosan voltával a hazának tesz szolgálatot.

3.) Az Országgyűlés most oly helyzetben van, milyenben talán még sohasem vólt. Mert nem kevesebb forog fenn, mint az egész törvény-könyv és számtalan polgári viszonyok nagy reformatiója. S minekutána kezeink, a Törvényhatóságok tagadhatatlan jusaiknál fogva, utasítások által kötve vagynak: lehetetlen, hogy utasításainkkal ellenkező javaslatokra könnyen térjünk által. A dolgok állásánál fogva nem lévén hatalmunkban a legszembetűnőbb okoknak is engedni, hanem ha nyilvános többség által meggyőzetünk.

Azonban Tekintetes Rendek, mi mindent Kötelességünknel fogva készen teszünk, ami a Tekintetes Rendek által parancsoltatik: megjegyezvén egyszerűsmind, hogy ha ez Országgyűlés extensive nem nagyon halad is, de intensive bizonyosan. Erdély, a nyelv, és a vallás már magában három felszámolhatatlan

következésű tárgy, mely mindegyik legalább egy operatummal ér fel. Ilyen nagy következtetésű lesz a Dunahíd iránti indítvány is, mire nézve a Tekintetes Rendekek Januárius 28-ki közgyűlésekből oly bölcs előrelátással adtak utasítást. Szerencsénk van a Hídegyesület nyomtatott jelentését idecsatolni; bátran kijelentvén, hogyha a Tekintetes Rendekeknek e tárgyban adott kegyes utasításokat kivívhatjuk, oly pálya fog hazánkban nyílni, melyen kevés évek alatt eddig alig sejdített következtetések fognak kifejlenni.

Engedjék meg a Tekintetes Rendekek, hogy magunkat kegyes pártfogásokba ajánlottak mély tisztelettel maradjunk

a Tekintetes Rendekeknek

Pozsony április 8d. 1833.

alázatos szolgálk
Kölcsey Ferenc
Eötvös Mihály
Országgyűlési Követek

8

*Kölcsey Ferenc és Eötvös Mihály követek jelentése az
1833. ápr. 8 — ápr. 17 közötti ülésekről*

Tekintetes Rendekek!

Folyó hónap 8-kán költ alázatos jelentésünkben szerencsénk vala a Tekintetes Rendekeknek az Országgyűlés folyamatát egészen a hónap 3-dikáig előterjeszteni. Azon naptól kezdve Ó Cs. K. Fensége a Nádor rendeléséből Husvét utánig szünnapok valának. 9-dikben a Kerületi ülések ismét elkezdődvén, az nap

az urbariumi 3-dik cikkely folytatólag, 10-dikben pedig a vallásügybeli üzenet véteték tanácskozásba : mire 11-dikben Országos ülés tartatván az említett üzenet ott újólag megvizsgáltatott, s helyben hagyatott.

12-dikben Kerületi ülés tartatván az urbariumi 3-dik cikkely elvégeztetett ; mi után a Kerület ugyan eloszlott ; de mind a két teremben Országos ülés kezdődött ; s a Vallásügyi üzenet a Fő Rendeknek általküldetvén, egyszersmind az Országos sérelmek egybeszedésére a Kir. Főpohárnokmester előlülése alatt vegyes küldöttség neveztetett ki.

13-dikban Kerület vala, s ez és a következő két nap az urbariumi 3-dik cikkely vég §-ainak a kerületi Jegyző által készült szerkeztetése vizsgáltatott meg ; mely mihelyt a vizsgálat következtében megigazítva diktáltatni fog, azt a Tekintetes Rendekkel alázatosan közlendjük.

16 és 17-dikben az Urbariumi negyedik cikkely, s nevezetesen a kilenced felett történtek tanácskozások ; de e fontos tárgyban még teljes véget nem értünk. Ohajtottuk volna ennek bévégzését elvárni, s úgy a Tekintetes Rendeknek hivatalos jelentést tenni ; de tegnapi napon a királyi válasz megérkezvén, a Nádor főherceg ma délután vegyes ülést hirdettetett ; s a királyi válasz előszer ezen vegyes ülésben, s mindjárt azután ismételve a KK. és RR. teremben felolvasatott. Mivel az előlülő Alnádor ígérete szerint a tisztelt királyi válasz holnap reggel 8 órára nyomtatva lesz : siettünk ezen alázatos jelentést minél előbb elkészíteni ; hogy az elkészülendő nyomtatványt azonnal hozzá kapcsolva sebes postán a Tekintetes Rendeknek megküldhessük. Kik is a vallásügybeli üzenetnek ide rekesztése mellett, a Tekintetes

Rendek megbecsülhetetlen pártfogásába ajánlottak
forró tisztelettel maradunk
a Tekintetes Rendeknek
Pozsony, április 17-én 1833.

alázatos szolgálói :
Kölcsey Ferenc
Eötvös Mihály
O. Gyűlési Követek

9

*Kölcsey Ferenc és Eötvös Mihály követek jelentése az
1833. ápr. 17 — máj. 6. közötti ülésekről*

Tekintetes Rendek !

Legközelebbi alázatos jelentésünk ápril. 17-dik napjáig terjedett: az azóta történt Országgyűlési dolgok folyamatát itten előterjeszteni kötelességünknek ismértük.

Ápril: 18. 19. 29. és 21-dik napjain az Urbariumi 6-dik cikkely 6-dik §-sáig jutottak a Kerületi Rendek ; 22-dikben pedig, és az azt követő napon a közelebbi jelentésünk mellett a Tekintetes Rendeknek megküldött Kir. Rescriptum vétetett vizsgálat alá ; s azalatt míg e vizsgálat következésében a Kerületi Jegyző az illető üzenettel és felírással foglaltoskodott, a kerületekben az Urbarium folyvást vitattatván a Rendek a 6-dik cikkely 6-dik §-sáig jutottak. Amennyiben azonban az Urbariumi cikkelyekre nézve a kerületi Jegyzők által feltétetett választások a Kerületi vizsgálaton még mind által nem mentek, ezúttal csak

a 3-dik cikkely szerkeztetését van tehetségünkben a Tekintetes Rendekkel közölni.

Folyó hónap 4-kén a Kir. Rescriptum tárgyában készült üzenetjavallat felolvastatott, s aszerint mint helybenhagyatott alázatosan idemellékeljük. Méltóztatnak abból a Tek. Rendek általlátni, hogy a Kerületek az elébbeni sorozás mellett megmaradván, a három munkálat együtt leendő felterjesztéséről lemondottak; s egyszersmind a Kir. Rescriptum következtében az országgyűlési költségeknek a nemeség által egészen leendő vitelét meghatározták. Minekutána az ezen üzenet nyomán készített deák Felírás is e mai napon kerületi ülésben megvizsgáltatott volna, azonnal Országos ülés tartatott: melyben az üzenet felolvastatott, s egyebekben ugyan meghagyatván a sorozásra nézve a Kir. Rescriptumban kívánt módosítás, hogy t. i. az Urbariumi tárgy után a törvény osztálybéli munkálat vétessék fel, szavazati többséggel elfogadtatott. De mivel emiatt az üzenetben változás fog történni, s az csak következő napokban lesz készen, az üzenetnek országosan megállapított formáját ezúttal bémutatni szerencsénk nem lehet.

Engedjék meg a Tekintetes Rendek, hogy a Kerületi Napkönyv 7-dik hetének első felét iderekesztve, magukat megbecsülhetetlen kegyességökbe ajánlottak forró, mély tisztelettel maradjunk

a Tekintetes Rendeknek
Pozsonyban Május 6-án 1833.

alázatos szolgálók
Kölcsey Ferenc
Eötvös Mihály
Ország Gyűlési Követek

*Kölcsey Ferenc és Eötvös Mihály követek jelentése az
1833. máj. 18 — 25. közötti ülésekről*

Tekintetes Rendek!

Folyó hónap 17-dikén költ hivatalos jelentésünk óta, a következőket vagyunk szerencsések a T. RR. elébe alázatosan terjeszteni.

18-dikban mind a két Táblánál Országos ülés tartván a 17-diki Kerületben helyben hagyott üzenet, (melyet legközelebb múlt Jelentésünk mellé T betű alatt rekesztve a TT. RR-hez alázatosan megküldöt-tünk) mind a két tábla által elfogadtván, a Kir. Rescriptum tárgyában küldendő Feliratra nézve az egyesülés megtörtént; s ugyanakkor a Mlts. Fő RR. a Vallásügybeli harmadik, s A. bötű alatt ide mellékelt válaszokat a Képviselő Táblának általküldék. Ez nap véteték fel a KK. és RRnél azon már hónapok előtt beadott két rendbeli iromány is miknek egyike az Országos Napkönyv Censorainak adott Utasítást, másik pedig az Országos Napkönyvből e Január 10-dikén tett Országos végzés következésében készülendő, s hetenként újságlevelek mellett kiadandó kivonat szerkesztése módját foglalja magában. Az első elfogadtván, a másik reménységünk ellen a többség által elvettetett. Küzdéseink e tárgyra nézve foganatlanok lettenek; s így a Tkts. Rendeknek sem fog lenni azon öröme, hogy az Országgyűlési Újságra nézve adott utasításaikban kifejezett ohajtásokat, ha csak az említett kivonattal is valamennyire kielégítve láthassák.

19. és 20-diki Kerületekben a 18-ki egyesület fel-olvastatván, még 20-kban délelőtt mind a két Tábla

ülést tartott, s a felírást ujjolag felolvastatván, azt végképpen helyben hagyta. Annálfogva még az nap délután vegyes ülés tartatott, s a Felírás (az ide nyomtatásban zárt 22-dik számú példány szerént) Ő Cs. Kir. Főhrsgétől a Nádortól aláíratott, s lepecsételtetett.

21-dikben. A Vallás ügyi Fő Rendi válasz felett tartatott Kerületi ülés ; mikor a KK és RR azon való fájdalmodkat, hogy a Mltó Fő RR. a hozzájuk küldött üzenetet öt egész hétig fel nem vették, s akkor is más tárgynak közbevetése után pontonként fel nem véve feleltek reá, bőven kijelentették, s viszon üzenetekben aggodalmokat kifejeztetni rendelték, egyszersmind e tárgyban tett előbbi végzéseik mellett állhatatosan maradván.

22-dikben. A tegnap rendelt Viszon üzenet dictálás alá bocsátattatott, s a Kerületek az Urbariumi munkának utolsó cikkelyét vevék tanácskozásokba, s annak első soraihoz képest az Urizék megállását, vagy meg nem állását vévén kérdésbe, úgy határozák el, hogy a jobbágyok által magok közt, s idegenek által ellenek indított pörekben az Urizék tovább is megmaradjon, a földesúr, és jobbágy között fennforgó kérdésekre nézve pedig töröltessék el.

23-dikban A tegnap diactálás alá bocsájtott Üzenet (melyet B bötű alatt alázatosan ide mellékelünk) vizsgáltatott meg. 24-kben pedig az Urbéri 7-dik Cikkely 1-ső §-a vétetett vitatás alá.

Ma u.m. 25-dikben mind a két Táblánál Országos Ülés tartatott ; a KK. és RR. Táblájánál ugyan a B bötű alatti Izenetjavallat olvastatott fel ; annak utolsó szakasza ezen szavaktól fogva „Végre az e tárgyban” egész végig a többség által kihagyatni rendeltetvén ; a Vallási Izenet öt heti halasztatásból szár-

mazott aggodalom a 3-dik §-ban „a puszta állításnak” szavak után teendő „huzamosabb idő után” szavakkal rendeltetett kifejezni. Mely változással az Izenet a Fő Rendekhez azonnal által is küldetett.

Egyébiránt az Urbéri 4. 5. 6. cikkelyeknek és a 7-dik T. cikkely elejének kerületi szerkezetét C. bötű alatt az Országgyűlési Irományok 197—212 lapjaival együtt alázatosan iderekesztve magunkat a Ttes. Karok, és Rendek Kegyességébe ajánlván mély tisztelettel maradunk.

Költ Pozsonyban, május 25-kén 1833. Eszt.

A Tekintetes Rendeknek

alázatos szolgálói :

Kölcsey Ferenc

Eötvös Mihály

Ország Gyűlési Követek

11

*Kölcsey Ferenc követi jelentése az 1833.
máj. 25 — jún. 25. közötti ülésekről*

Tekintetes Rendek!

Mult hónap 25-dikén költ hivatalos jelentésből méltóztattak a Tekintetes Rendek az Országgyűlés addig volt folyamatját általlátni. Azon napi mind a két táblánál Országos ülés tartatván a Tekintetes Rendekkel az említett legközelebbi jelentésben B. bötű alatt alázatosan közlött Vallásügyi negyedik üzenet a KK. és RR. által a végső szakasz kihagyásával elfogadtatván, a Főrendi táblához általküldetett. 26. és 27-dikben az ünnepek miatt szünet lévén május

28-kán a Kerületi Rendek az Urbéri 7. cikkelynek 24-dikben félbenmaradt vizsgálatát ismét elkezdék, s a munkájokat f. h. 3-dik napjáig szakadatlanul folytatván a 7-dik §-sig jutottak. Azalatt május 29-dikén a méltóságos főrendek a Vallásbéli 4-dik üzenetet vették tanácskozásba s 31-dikben délutáni 1. órakor az ide *A.* bötü alatt mellékelt tagadó választ a KK. táblájához által is küldötték. E válasz f. h. 4-dikén vétetett kerületi tanácskozásba, mikor a KK. és RR. eredeti üzenetekhez hiven maradván, e megmaradásokat üzenetben foglalni rendelték: s ezen üzenet (e tárgyban már szám szerint 5-dik) 8-dikban meg is vizsgálatott, s úgy amint azt itt *B* bötü alatt közölni szerencsés vagyok, helyben is hagyták; s időközben úgymint 5-dik, 7-dik, és 10-dikben az Urbéri 7-dik cikkelyt folytatták.

11-dikben Országos ülés tartatván, Ő Méltósága a Perszonális hivatalra emelt Somsics Pongrác eddig volt Alnádor, minekutána aznap reggel a Tekintetes Királyi Táblánál új hivatalába szokott módon beigtatott volna, a KKkat és RRket megköszöntötte, viszonköszönés után a *B.* alatti Ötödik üzenetet felvitette, mi is helybenhagyatván a Mlgos Főrendekhez általküldetett. Azalatt, míg a Méltóságos Fő RR. erre adott 5-dik válaszokat készítették, úgy mint 12-től fogva 14-dikig a Kerületi Rendek az Urbéri 7-dik cikkelyt elvégezték; s egyszersmind egy az adózók személyes bátorságáról szólló 8-dik cikkely készítéséhez kezdettek, amit 21-dikben végre is hajtván, az Urbéri tárgynak kerületi vizsgálatását bérekesztették, s az Országos ülésbe vitetendő szerkezet általnézésére a cikkelyek magyar fordításának készítésére küldöttséget neveztek, mely a maga munkálkodását mai napon elkezdvén azt kevés napok alatt bé fogja

végezni. Addig is azonban, míg ez megtörténne, kötelességemnek tartottam a Küldöttség elébe adott 8 rendbéli Urbéri cikkelyeket a Tekintetes Rendeknek *D.* bötű alatt megküldeni, hogy a Tekintetes Rendek mind a nevezetes tárgyú 7-dik cikkelyt, mind a még nevezetesebb 8-dikat minél hamarabb láthassák.

Ami a Vallásügyet illeti, erre nézve a Főrendi 5-dik válasz 15-dikben elkészülvén a KK. és RR. táblájához az ide *C.* alatt alázatosan mellékelt másolat szerint általküldetett, de Kerületi tanácskozás alá csak 21-dikben vétetvén még el nem végeztetett ugyan, de mindazokból amik eddig a tárgy felett mondattak, világos, miképpen a KK. és RR. nagy többsége e fontos ügyben ez úttal is azon elvek mellett állhatatosan marad, mik a megyei Utasítások nyomán mindjárt az első üzenetben felállítottak.

Egyébiránt szerencsés vagyok a Tekintetes Rendeknek jelenteni, hogy múlt hónapban tartott közgyűlésből költ kegyes utasításaikat alázatos tisztelettel vettem, s azokat magok idejében teljesítésbe hozni buzgón igyekezem. Engedjék meg a Tekintetes Rendek, hogy a napkönyv 369. — 448 és az Orsz. Naggyűlési irományok 213—228 lapjainak ide rekesztése mellett magamat kegyességökbe alázatosan ajánlva mély tisztelettel maradjak

a Tekintetes Rendeknek

Pozsony 25-dik Június 1833

alázatos szolgája
Kölcsey Ferenc
Országgyűlési Követ

*Kölcsey Ferenc követi jelentése az 1833.
jún. 26 — júl. 15-i közötti ülésekről.*

Tekintetes Rendek!

Mult június hónap 25-dikén költ hivatalos Jelentésben szerencsés valék a Tktes Rendeknek említeni, hogy az Urbéri Törvénycikkelyek magyar nyelvre fordításában egy Kerületi Küldöttség munkálkodik. Ezen küldöttség azóta a maga munkálódását bevégezte, s a magyar fordítást a Kerületi Rendeknek darabonként elébe is terjesztette, úgy hogy mai napon a munka kerületileg is berekesztetett, s minden további akadály nélkül Országos Ülésbe vitethetik.

Mult hónap 26-dikán nemes Pest vármegye részéről a budapesti híd iránt is téteték indítvány; oly módal, hogy a Mlgos Fő RR. a Budapesti Hídegyesület kihallgatása, s a hídépítést illető körülállások megvizsgálása, s azon épület véleményadás végett egy vegyes Küldöttségnek Országosan leendő kirendelésére szólíttassanak fel. Minek következésében az ide A alatt mellékelt üzenet készült, s folyó hónap 9-dikén mind a két tábla által elfogadtatott.

Azalatt, míg ezek történtek, a Vallás tárgyában közfigyelemre méltó esetek jövének közbe.

Az ötödik főrendi válaszból, mellyet közelebbi hivatalos jelentésem mellett a Tkts Rendeknek köteleseggemnél fogva bemutattam, méltóztattak a Tkts Rendek általlátni, miképpen a Főrendi Tábla az Ország kívánataihoz semmiképen nem közeledett; s a maga e tárgyban másodízben adott válasza mellett hajthatatlanul maradt. Hogy azon másodízbeli válasz, a KK. és RR. elébe elfogadható ajánlásokat

nem tett, arról a Tkts Rendek rövid olvasás után bizonyosokká tehetik magokat. Mindaz ugyan is, amit a Mlgs. Fő RR. egyezésképpen elfogadtak, vagy oly csekély, hogy tekintetet nem érdemel, vagy úgy módosítottatott, hogy a Vallásügyet a mostaninál sokkal rosszabb lábra állítaná.

Engedjék meg a Tkts. Rendek, efelett magamat bővebben kimagyaráznom.

Az evangélikusok vallási szabadsága az 1606 kor. előtti 1-ő törvénycikkelybe nyilván ki van mondva, s ez szolgált alapul az 1790 — 26kt cikkelynek is; melly az evangélikusok dolgaiban közbejött minden felsőségi rendelkezéseket eltöröl. Ezen idő óta tehát a Vallás ügyet egyedül a törvény világos értelmében kellett kormányozni. Azonban ez nem így történt. Mert mindjárt az említett 26. törvény cikkelyre követő esztendőben oly kir. parancsolatok adattak ki, melyek a cikkely értelmét magyarázták, s abból oly dolgokat következtettek, melyekről a törvényben szó sem tétetik. Így jöttek erőbe a Reversalisok, miket az 1791-ki Országgyűlés a 47-ik ülésben világosan ellenzett, s törvénybe tétetni nem hagyott. Így a hat héti oktatás, miről Törvényeink mélyen hallgatnak, s aminek egyedül a 26-k t. c. 13-dik szakaszának egyoldalú magyarázata adott lételt; holott (az 1790. 12. t. cikkely világos szavainál fogva) törvényt hozni, eltörölni, és magyarázni az országgyűlésnek szabad.

A Reversalisok és a hat héti oktatás az a két kútfő, melyből az evangélikusok 40 éves sérelmei főképpen erednek. De mivel mindegyiknek a törvények, az 1790—12. cikkely megrontásával történt magyarázata adott származást, látnivaló, hogy itt kettős sérelem forog fenn, egyik az evangélikusok üldöztetése, másik a törvénymagyarázás jusának a nemzettől elvétele.

Ily szempontból tekintette ez ügyet a KK. és RR. Táblája, s benne nem csak az Evangelikusok panaszait, hanem kiváltképpen az Ország polgári alkotmányának tetemes sérelmét követelte. S annál nehezebben kellett vennie, midőn a Mlgos. Fő RR. az egész ügyben éppen ez oldalról semmi egyezésre hajolni nem akartanak.

Minden egyezéseiket ugyanis vagy oly pontokra szorították, melyek (mint az evangelikus ifjak külföldi iskolákba mehetése) a 26-k cikkelybe világosan foglaltatnak, vagy magokba véve (mint az ezeredbeli evangelikus káplánok és közös temetők) fontosság nélkül vagynak. De a Reversalisokra nézve azt kívánták, hogy azokat a multa nézve ismerjük törvényeknek ; így a hat héti oktatásra s a recopulatiokra nézve is bizonyos eseteket kötöttek ki, melyekben azok törvénné tételnek, s több efélék. Képzeltetik a Tks RR. az Ország sérelmeinek nyilvánosságosabb kijátszását, mint midőn az javasoltatik, hogy azokat elenyésztetés helyett törvénybe igtassuk? Ily javaslatokat a Tktes. Rendek bizonyosan fájdalmas érzés nélkül nem fogadhatnak ; éppen úgy, mint a KK. és RR. Táblája nem fogadhatta. Ugyan azért a főrendi ötödik válasz sem tántoríthatta meg a képviselői test többségét, mely utasításainak szentségére, s a nemzeti köz akaratra hivatkozván, folyó hónap 1—3 napjain a maga hatodik üzenetét elkészítette, s annak (itt B alatt közlött) tartalmában az eredeti üzenet elveihez híven maradott.

E hatodik üzenet tevé e hónap 4 és 5 napjain tartott Országos Ülés tárgyát. Ó Méltósága a Personalis az egy vallásról másra által menetelről szóló pont alkalmával azt a javaslatot veté közbe : ha már a KK. és RR. a hat héti oktatást eltöröltetni kívánják, egyezzenek

meg abban, hogy az általmenni akarónak szándéka, minekutána a megyei küldöttség előtt magát kijelentette, a Kir. Felségnek engedelemadás végett terjesztessék fel.

De a lelkiismeret szabadságát a törvény határozásai alól kivenni, s a fejedelem független akaratától függeszteni fel: oly dolog, ami az 1790—26 t. cikkely 13-dik szakaszában sem mondatik ki világosan; s ami a polgári alkotványnak legsarkalatosb elveibe ütközik. Mert alkotványos országban a fejedelemnek független, azaz törvény által nem korlátolt akaratot engedni, annyi, mint az absolutismust (minek szabad országban helye nem lehet) egyenesen behozni. Ezen principiumnál fogva noha a Mlgos Personalis javaslatát huszonegy megyék pártolták, mégis huszonhatan voltak azok, kik ez alkalommal is az eredeti üzenet mellett szavaztak.

A hatodik üzenet a Fő RR-hez által küldetvén azt 5-dik és 6-dik-ban vették vizsgálat alá. Keserves volt megtudnunk, miképpen a Mlgos Fő RR a hatodiki ülésben utasításaink kötelező erejét s a mi képviselői helyzetünk valóságát tagadván, minden további egyezéstől idegenek maradtak; s minket C. alatt ide mellékelt hatodik válaszokban arra szállítottak fel, hogy azokat, a mikben az egyezés már megtörtént, a fejedelem eleibe terjesztenők fel.

Feljebb előadám, mik azok a pontok, melyekben már megegyezés történt, előadám, hogy így sérelmeink nem megorvosoltatnának, de törvénybe igttattván, bennünket ez után törvényesen nyomnának. Ily orvoslást bizonyosan nem várt a nemzet, mikor az ügyet utasításba adá; ugyanazért mi mind küldőinknek, mind a hazai törvények szentségének tartoztunk azzal, hogy ily veszélyt hozó javaslatokra ne hajol-

junk. De mit kellett, mit lehetett tehát tenni? Ismét üzeneteket váltani? Ez minekutána a Mltós. Fő RR-től semmit többé várni nem lehet, csak a drága idő vesztésége, s az ügy veszedelmeztetése volna. Külön felterjesztést csinálni vagy vegyes ülést tartani: ez lett volna még a két lehetséges mód. Azonban a külön felterjesztés által az Uralkodó Felség ahelyett, hogy most a törvényhozó test egy része, választott bíróvá tétetnék; a mi ismét a polgári alkotványon új seb lenne. Vegyes ülésbe menni pedig: ez a szavazatok iránt támasztana kérdést, még pedig eligazíthatatlant. Mert sem a képviselők nem engedhetnék, hogy nehány ezer nemesnek követe csak annyi szavazattal bírjon, mint akármely egyes dignitarius: sem a dignitariusok a képviselők principiumát elismerni nem fognák. Ily kétséges helyzetben nem vala mit tenni, mint a tárgyat a képviselői Tábla s az egész nemzet többségének nagy fájdmára felfüggeszteni. Amit 10-dikben tartott Kerületi ülésünkben el is végeztünk, s az ide D alatt alázatosan mellékelte hetedik üzenetünkkel 13-dik Országos ülésből a Mltó Fő RRnek tudtára is adtunk.

Ime tehát Tek. RR. hat hónapi fáradságos küzdés után, mindazon feszített munkálódás mellett is, mellyel a nemzet nagy többségének kívánatainál fogva három millió evangélikusnak sorsát a törvények oltalma alá visszatenni, s a polgári alkotvány tetemes sérelmeit orvosolni igyekeztünk, küzdésünk jutalma az lön, hogy a ki nem vivhatott ügyet szerencsésebb időre kellett halasztanunk! Lehetetlen, hogy a Tek. RR. eleven fájdmal ne érezzenek szíveikben, megértvén: miképpen a Mlgs. Fő RR. a nemzet ily közönségesen kijelentett kívánatainak gátolására egy polgári alkotványunk természetével nyilvánosan ellenkező, s

általunk soha, sem el nem ismert, sem el nem ismerhető Vétót akarnak gyakorlani. Lehetetlen, hogy aggódva ne tekintsenek e jelen országgyűlés jövődjére; előre láthatván, hogy ily főrendi cselekvésmód mellett, a célba vett törvényjavítások alkalmával, számtalanszor előfordulandó alkotmányi kérdések megfejtése éppen úgy, mint az ügy győzhetetlen akadályokra fog találni. Hova fog ez vezetni? Lehet-e ily környül-állások közt remélni, hogy hasznos törvényekkel térhetünk Küldőinkhez? Én ezennel saját aggodalmainban a képviselő test többségének aggodalmát mutatom be a Tkts. Rendeknek, kiknek bölcsességétől rendületlen hazai szeretetétől, a polgári alkotmány, s vallásügy szentsége iránt viseltető hűségétől várok és kérek e kétséges helyzetben tanácsot, erőt, reménységet, és vigasztalást.

Kegyességökbe ajánlott mély tisztelettel maradván a Tekintetes Rendeknek
Pozsony július 15-d. 1833.

alázatos szolgájok
Kölcsey Ferenc
Országgyűlési Követ.

13

*Kölcsey Ferenc követi jelentése az 1833.
júl. 15 — aug. 1— közötti ülésekről*

Tekintetes Rendek!

Mult hónap 15-dikén költ hivatalos jelentésemben kötelességem szerint előterjesztettem a Tekintetes Rendeknek az Országgyűlés addigi történeteit, neve-

zetesen a Vallás tárgy felfüggesztésének környü-
állításait. Azóta dolgaink folyamata a következő vala.

Július 15-dikén mind a két teremben Országos ülés tartaték, melyben a budapesti hid tárgyában munkálkodni fogó küldöttség a két Tábla előlülői által kineveztetett, s egyszersmind a kerületi üléseken teljesen bevégeztetett Urbéri munkálat magyar és latni nyelven kerületi előlülők által beadatott. Miután az előleges sérelmek, magyar nyelv, az Országgyűlés Pestre vitele, s a királyi lakásnak hazánkba általtétele tárgyában mindeddig ki nem adott Királyi Válasz sürgetésére újabb felirat készítése határoztatott, s ennek meghatározása után az Urbéri munkálat országos vizsgálata elkezdődvén, ez ülésben az I.-ső cikkely 4 első szakaszai elvégeztetnek. Azalatt a Méltóságos Főrendek a Vallás tárgyában költ hetedik üzenetünkre készítettek választ, s azt az *A.* alatt idézárt másolat szerint által is küldötték. Ezen hetedik válasz másnap, azaz 17-dikén kerületi tanácskozás alá vitetett, s 19-dikben a reá készült nyolcadik ide *B.* alatt rekesztett üzenet Országos ülésben meg is vizsgáltatott: de mivel a Mlgs Fő Rendek a Főherceg Nádor betegeskedése miatt egész 26-dikig ülést nem tartának, a most említett üzenet is csak akkor, a 20-dik kerületi ülésben helybenhagyatott, s az előleges sérelmek sürgetését tárgyzó üzenettel együtt (*G.*) küldethetett által. Mikor is a Méltóságos Fő Rendek szóbeli válasszal adták tudtunkra :

a., hogy a Vallás tárgyában a hetedik válasz értelméhez továbbra is ragaszkodnak.

b., Az Előleges Sérelmek sürgetésére nézve pedig kéri a Karokat és Rendeket, hogy attól álljanak el; egyszersmind kijelentvén, hogy el nem állás esetében a dolgot nem akadályozhatják.

Mire a Karok és Rendek hasonlóan szóbeli üzenettel vissza üzenték, hogy a Vallás tárgyában ők is a már kimondott határozásaik mellett maradnak, az Előlegek sürgetésétől pedig elállani nem akarnak. Minnek következtetésében július 27-dikén a *D.* alatt alázatosan idekapcsolt felírás magyar és deák nyelven, vegyes ülés alatt, el is pecsételtetett.

Egyébiránt a közelébb említett tárgyak által el nem foglalt napokon az Urbéri munkáknak naponkénti vizsgálata a *KK.* és *RR.* Tábláján mind a mai napig folyton foly, és tegnapi napon úgy mint július utolsó napján a második cikkely is bevégeztetett. E szerint a két első cikkelyt magyar és latin nyelven a Tekintetes Rendekkel ott *E.* bötű alatt közölni szerencsés lehetek.

A Főrendi Tábla a Karoknak és Rendeknek Julius 26-dikán tett azon végzésére, hogy az Urbáriumi munkálatot készek ugyan a Főrendi Táblával cikkelyenként közölni: mindazáltal az adandó válaszokra csak az egész munkálatai bevégzésével fognak viszony-üzenetet küldeni: — a maga üléseit néhány hetekre felfüggesztette. Annálfogva 27-dike óta a Főr.-i Táblának ülései nincsenek, az országos sérelmek rendbeszedésében dolgozó vegyes küldöttség mindazonáltal üléseit ezalatt is folytatja.

Kegyességökbe ajánlott mély tisztelettel maradok a Tekintetes Rendeknek

Pozsony augusztus 1-ső napján 1833-d. eszt.

alázatos szolgálja
Kölcsey Ferenc
Országgyűlési Követ

*Kölcsey Ferenc köszönő levele
Szatmár megye Rendeihez*

Tekintetes Rendek.

Az iromány, melyben a Tekintetes Rendek folyó évi szeptember 9-dikén tartott Közgyűlésekből, Követ társammal, s velem való megelégedésöket oly ragyogó kifejezésekkel értésemre adni méltóztattak, keblemet a legtisztább örömmel, és legforróbb hálával töltötte be.

Midőn magyarnak születtem, együtt velem született az elengedhetetlen kötelesség is : híve lenni hazámnak, híve polgári alkotmányunknak ; s e kettő fennmaradásáért, s nagyobb virágzásra emeléséért híven tenni mindent, a mit tehetségeim csekély volta véghez vihet. Midőn pedig a Tekintetes Rendek megbecsülhetetlen bizodalma által Szatmár vármegye követévé elválasztattam, lettem volna bár idegen föld gyermeke, mégis e tett el nem téphető láncokkal fűzött volna engem e szép megyéhez, e szép megye nemeslelkű Rendeihez. Ily bizodalom viszonzásáért semmi áldozat drága nem lehet.

Most mint magyar, és követ, ha tettem valamit, ami a Tekintetes Rendek helybenhagyását érdemli, mindenesetre csak legszorosabb kötelességemet teljesítém : s bár e legszorosabb kötelesség egész mértékben lehető teljesítésére elég erőm lett volna ! De én jól érzem gyengességemet ; jól érzem, hogy a Tekintetes Rendek csak akaratom tisztaságát tekinték, mikor számomra az érdeklött irományban a legszebb, legszívemelőbb jutalmat készíték, a mit szabad nemzet tagjai a magok hazafitársának nyujthatnak.

Elfogadom azt, nem mint megérdemlett jutalmat, de mint emlékét a magas lelkesedésnek, mellyel a Tekintetes Rendek a hazát szeretik, s a legcsekélyebb buzgóságot is, mit követek e hazáért mutatni törekedett, meleg kebellem fogadják. Ez emlék fog nekem örökre biztos őrizőm maradni, hogy a hűség utáról el ne tántorodjam; ez emlék fog reám egykor a végnyugalom órájában vigasztalást, és lelki csendességet önteni; és ez emlék fogja az én nevemnek örökösait késő időkig emlékeztetni, mi sokkal tartoznak ők is a közös hazának, s benne e fényes megyének.

Éljenek szerencsésen a Tekintetes Rendek, s higgyék el, miképpen szívem mélyében olthatatlan hála, szeretet és hűség él érettök; miknek tetteikkel bebizonyíthatására Istentől erőt kérni soha nem szűnök. Forró mély tisztelettel maradván a Tekintetes Rendeknek
Csekén, október 22.-d. 1833.

alázatos szolgája :
Kölcsey Ferenc

15

Kölcsey Ferenc és Eötvös Mihály követek jelentése az 1833. nov. 6—nov. 22 közötti ülésekről

Tekéntetes Rendek!

A folyó hónap hatodikán küldött országgyűlési jelentés folytatásában szerencsések vagyunk jelenteni, hogy a Méltóságos Főrendeknek az Urbéri tárgyban adott harmadik válaszokra a KK. és RR. negyedik üzenete a hónap nyolcadikáig folyvást tartott kerületi

ülésekben megkészlülvén, kilencedikén országos ülésbe vitetett, és egészen úgy mint *A.* bötü alatt iderekeszteni szerencsénk van, megállott. — A Méltóságos Főrendek 11-dik és 12-dikben tartott üléseik alatt ezen üzenetet tanácskozás alá vévén a KK. és RR. által kijelentett elvekben meg nem egyeztek ugyan, de az Urbéri cikkelyek felterjesztését, úgy amint azt a KK. és RR. kívánják, többé nem ellenezték. Minthogy azonban az ide *B.* alatt mellékelt negyedik válaszbán a KK. és RR. ellen magokat kinyilatkoztatni jónak látták: a KK. és RR. is 13-dikán tartott Kerületi ülésökbül még egy ötödik üzenetnek írását meghatározták: s ezen üzenet az urbéri cikkelyeket kísérendő felírással együtt elkészülvén s az Urbéri nyolc cikkelyek is a kis Tábla közt történt egyezkedés szerint küldöttség után rendbeszedetvén 16-dikán tartott kerületi ülésen mind az üzenet és felírás mind az urbéri cikkelyek felolvastattak, s helyben hagyattak; 18-dikán pedig két teremben tartott Országos ülésben megvizsgáltatván másnap az az 19-dikben vegyes ülésben a pecsételés is megtörtént. Az ötödik üzenetet *C.* a felírást *D.* az Urbéri cikkelyeket pedig *E.* alatt alázatosan idezárjuk.

Ezek közben a hónap 7-dikén Turóc vármegye részéről indítvány tétetett, hogy időnyerés végett az Urbér után következő törvényosztálybéli munkálatok anélkül, hogy először Kerületi ülésben tanácskozás alá vétetnének, egyenesen Országos ülésre vitessenek. Az indítvány másnap az az 8-dikban jött vitatás alá: mikor is a KK. és RR. meggondolván, hogy az Ország indítványi jusa a Kerületi tanácskozásokkal szoros kapcsolatban áll, sőt Kerületi tanácskozások nélkül nem is gyakoroltathatik; meggondolván továbbá, hogy a Kerületek elmellőzésével a legfontosabb tárgy

is a KK. és RR. táblájánál csak egy ízben vitatnék meg, holott minden nemzet Országgyűlésén egy kérdés kétszer, háromszor is szokott vitatás alá jönni; s végre meggondolván, hogy a KK. és RR. Táblájának mind Elölülője, mind Jegyzői a Kormány által szoktak kineveztetni, s az ez által okozható bajokat csak oly ülések tartásával lehet megelőzni, hol a KK. és RR. magok köréből választott előlülők és jegyzők segédelmével dolgoznak: 43. szavazatból álló igen nevezetes többséggel a turóci indítványt mint veszedelmest férevetették.

A Napkönyv 4-dik kötetének 487.—492. és az ötödiknek. 1. — 192. — s az országgyűlési Irományok első kötetének 447—477. Lapjait alázatosan iderekesztvén magunkat a Tekintetes Rendek megbecsülhetetlen kegyességökbe ajánlván örökös tisztelettel maradunk a Tekintetes Rendeknek

Pozsony 22. november 1833.

alázatos szolgálói
Kölcsey Ferenc
Eötvös Mihály
Gyűlési Követek

16

*Kölcsey Ferenc és Eötvös Mihály követek jelentése az
1833. a nov. 22—dec. 30. közötti ülésekről*

Tekintetes Rendek!

Engedjék meg a Tekintetes Rendek, hogy az Országgyűlés múlt hónap 20-dikától fogva történt dolgait következő három pontokban előadhassuk.

1. Nemes Szabolcs Vármegye részéről az Előleges Sérelmekre mindaddig el nem érkezett Királyi válasz iránt már elébb indítvány tétetvén; annak következtetésében egy sürgető felírás készült, mely az azt kísérő üzenettel együtt november 20-dikán felolvaszták, s dictáltatni rendeltetett. — Másnap azaz 21-dikben pedig kerületileg helyben is hagyatott; s 23-dikban Országos ülésen keresztül menvén a Mlgos Főrendekhez általküldetett. — A Főrendi válasz 25-dikben küldetett által a Rendek táblájához: kik azt 26d. tartott Kerületi ülés alatt vették vizsgálatba. Az említett Főrendi válasz nem tartja ugyan a felírást szükségesnek; mindazáltal nem ellenzi, hanem a szerkezet szelídítését és némely kivételek változtatását kívánja. A 26-diki kerület e változásokat nem fogadá el, s a felírásnak, úgy amint az szerkeztetve vala, felküldését tovább is kívánni jónak látta. Ennek következtetésében a második üzenet megkészlülvén s 27-dikben dictáltatni rendeltetvén 28-dikán kerületileg meg is állapítottatott; s még aznap Országos ülésbe is vitetett; s a Mlgos Fő RR.-nek általküldetvén, azokból a második válasz mindjárt akkor meg is érkezett. Ezen második válaszban a Mlgos Fő RR. előszöri érzelmök mellett megmaradtanak; a felírásban oly módosításokat kívántak tétetni, *melyek által (mint magokat kifejezik) némely éles kifejezések enyhítettvén, a tárgy illendőbb alakban érkezhessék szeretett fejedelmünkhez.* A KK. és RR. e kifejezést oda magyarázták, mintha az Ó Felírások a Főrendek által illetlennek mondatnék, amit egyáltaljában elismérni nem akarnak, s 29-diki Kerületi ülésekben a felírást egész kiterjedésében harmadszor is megállították, s e felől az illető harmadik üzenetet December 2-dikán kerületileg elkészítvén: ugyanaz nap Országos ülésbe

vitték ; s a Mltgs Fő RR-hez általküldetvén onnan a harmadik válasz mely, a Fő RR-nek is elsőbb válaszaikhoz való ragaszkodását kijelenti, még azon ülés alatt megjöve. E kölcsönös állhatatosság e tárgy bévégzését hátráltatja és kétségessé is teszi. De mivel a felírás a Mltgs Fő RR-től illetlennek mondatott : a KK. és RR. ha már most engednének, ezen illetlenséget mintegy elismernék : ugyanazért a főrendi választ most sem fogadták el ; s folyó hónap harmadikán a szerkezetet negyedszer is helybenhagyták, s az illető negyedik üzenetet 4-dikben és ötödikben kerületileg elvégezvén még ötödikben országos ülésből a Mltgs Főrendekkel közölték ; s ugyanazon ülés alatt az előbbiekkal értelmében egyező negyedik választ meg is kapták. Amint ez utóbbi válasz a két Tábla közti szerződést egy nyommal sem vitte elébb úgy a KK. és RR. is midőn azt 6-dikban kerületi vizsgálat alá vették, előbbi állásokban mozdulatlanul megmaradtak : s ennek következésében az Ötödik választ 7-dikben el is készítették ugyan, de azt mivel ötödik óta Országgyűlés nem tartatott mindeddig maga utára nem igazíthatták ; s e szerint a sürgető Felírás tárgya mind e napiglan bizonytalan. Az említett felírás a hozzátartozó öt Üzenettel s négy válasszal együtt A—K jegyek alatt alázatosan idemellékeltetett.

2. Az Urbéri cikkelyek elvégezve Ő Felsőséghez felküldve lévén, nemes Bars vármegye részéről ez idő november 20-dikán a Lengyel Nemzet visszaállítása eránt teendő indítványra használtatott. Az említett napi kerületi ülésben számos és meleg pártfogást talált ugyan az indítvány ; de mind a mellett is, hogy részint utasításaiknál, részint meggyőződéseiknél fogva 22 megyék követői pártolták : a többséget sem akkor, sem a 23-diki Országos ülésben, hol megújítottat,

meg nem nyerheté. Nyilvános vala mindazáltal, hogy ámbár a lengyel ügy most Felírásba nem mehetett: de az ország nagy többsége arra hajlik, miképpen az az ország sérelmei sorában, melyek már arra rendelt vegyes küldöttség által öszveszedettek, annak idejében Ő Felsége elébe terjesztessék.

3. November 22-diki Kerületi ülés alatt a KK. és RR. a törvény osztálybéli munkálathoz nevezetesen a Törvényszékek elrendeléséhez kezdettek. S e munkát a felírási kérdés kivételével azóta minden kerületeikben kirekesztőleg folytatják. E tárgyban eddig következők tétettek.

a. Az Uriszékről szóló első és a Városi törvényszéket tárgyazó második cikkelyek az ide *L.* alatt rekesztett szerkezet szerint elvégeztettek.

b. Mivel sok megyék bizonyos békebirák intézetének felállítását kívánták, ezen intézet tervének kidolgozására kerületi küldöttség rendeltetett. Mely küldöttség munkálkodását meg bé nem adta.

c. A Praedialis Nemesek székéről a turopoljai gróf ítélő székéről az országos küldöttség semmi javallatot elő nem terjesztvén: e hézak pótolására is Kerületi küldöttség neveztetett: s annak munkálkodása is váratik.

d. Folyó hónap 20-dikán a harmadik az az a megyei törvényszékekről szóló cikkely vétetett elő: s ennek folytában az alispányi és szolgabírói Székek eltöröltetvén, állandó törvényszék felállítása végeztetett. S e törvényszékre mindazon pörek, melyek eddig a Kerületi és Királyi Táblákon folytak, általvitetni rendeltetvén, egyszersmind a Kerületi táblák ugyan megszüntettek, a Királyi Tábla pedig egyedül feljebbviteli törvényszéknek nyilatkoztatott ki. Egyébiránt e harmadik cikkely még mindég folyvást tartó vitás

alatt lévén annak szerkezetét a Tekintetes Rendekkel még most egészen közölni szerencsések nem lehetünk.

Egyébiránt a Napkönyv Ötödik kötetének 193—460 lapjait, a címlappal együtt, s a hatodik kötet 1—16 lapjait nem különben az Országos irományok első kötetének 475—546 s másodiknak 1—12 lapjait ide-rekesztvén mély tisztelettel maradunk a Tekintetes Rendeknek
Pozsony 30-dik december 1833.

alázatos szolgálói
Kölcsey Ferenc
Eötvös Mihály
Gyűlési Követek

17

*Kölcsey Ferenc és Eötvös Mihály követek jelentése az
1833. dec. 31—jan. 27 — közötti ülésekről*

Tekintetes Rendek!

Mult évi December 30-dikától fogva, midőn közlelbbi jelentésünket a Tekintetes Rendek elébe terjeszteni szerencsénk vala, a törvényszéki rendelkezés vólt Kerületeinknek fő tárgya. A megyei törvényszékről szólló cikkely, sor szerint 3-dik, adott a KK. és RR.-nek legtöbb dolgot, és nevezetesen az a feladás: miképpen kellessék a fizetéses táblabírákat választani? Egy rész azt állítván, hogy törvényeinknél fogva a főispányoknak a törvényszéken ülő táblabírák nevezésébe, vagy választásába befolyások soha sem volt; más pedig a főispányi jusok közt a candidatiot meg

akarván tartani: többszeri szavazások történtek. S minekutána a többség a candidatiot megállította, azon módokról lettek ismét tüzes vitatások: mikkel a főispányi befolyást korlátozni kellene? Így történt, hogy míg a cikkelyben foglalt conferentia végtére elfogadtatott, s az egész cikkely elvégeztethetett, december 20-dik napjától fogva januárius 15-dikéig jutottunk. Ekkor a cikkelyek készen lévén, 17-dikben a KK. és RR. tovább mentek; s Gömör megyének azon indítványát, hogy a szóbeli pörök elintézésére Kerületi Küldöttség neveztessek, elfogadván; Bács megyének ezen javallata pedig, hogy a már elvégzett három cikkely egyenesen Országos ülésbe vitessék, többséget nem nyervén: az V-dik cikkelyhez kezdének. A IV-dik cikkely, mely a kerületi táblákról szól, szükségtelemné lőn az által, mert a megyei törvényszékek organisálása a Kerületi táblák teljes eltörlését hozza magával; s így a Királyi Táblát elrendelő V-dik cikkely már most IV-dikké lőn. Egyébiránt a III-dik cikkely által már sok nehézség előre meg lévén óldva, a IV-dik cikkely ólta a haladás szembe-tűnőleg gyorsabb; amint a Tekintetes Rendek az ide A alatt mellékelt, és már a VII-dik cikkelyt is (mely a rendszeres munkák közt VIII-dik.) magában foglaló kerületi szerkezetből általlátni méltóztatnak. Folyó h. 25-dikén a VIII. (rendszeres munkába IX-dik) cikkely felett kezdett folyni a vitatás; de még a következményről hivatalos jelentést tennünk nem lehet.

Fájdalom, e dolgok gyorsabban is folyhattak volna, ha a Mlgos. Fő RR. és a KK. és RR. közt fennálló egyenetlenkedés sok időt el nem rabolna. Közelebbi jelentésünkéből méltóztatnak a Tekintetes Rendek megérteni, hogy az Előleges Sérelmeket sürgető felírást a Mlgos. Fő RR. már akkor negyedik válasszal

küldék vissza ; a KK. és RR. pedig a főrendi második válasz által még mindég sértve érezvén magokat, ötödik üzenetet is készítettek, előbbi nyilatkozások mellett megmaradót. Ez ötödik üzenet még akkor mint kerületi javallat a Tekintetes Rendeknek általunk alázatosan bemutatott. Ezzel való bajlódásaink közepette, új kedvetlen történet kényszeríté a képviselői táblát e kérdéses Felíráshoz még egy másikat is adni, a méltóságos Főrendnek hasonlóan nem tetszőt.

Közelébbi jelentésünk mellett elküldött Országgyűlési Napkönyv VI-dik kötetének 13. s köv : lapjain olvasható a bars megyei második követ azon beszéde, mely által a Mlgos Fő RR. nagyon megbántva hitték magokat. Mit tettek, vagy mit nem tettek, e hit következtében? előttünk hitelesen tudva nincs. Ami kétségesen kívül van, ez : hogy f. h. 7-dik napján vegyes ülés tartatott, és abban a B jegy alatt közölt Kir. k. leírás az ország előtt felolvastatott. E Kir. leírás a KK. és RR. Tábláját aggodalomba hozta. Abba ugyan nem ereszkedtek, ha a barsi követ beszéde helyben hagyható-é vagy nem ; hanem gondolóra vették, hogy ha a Kormány egyes Követek nyilatkozásait így kárhoztatja, abból káros következtések folyhatnak. A kormánynak két módja van az országgyűléshez szólni : királyi előadások és királyi válaszok által. Ha e két módon kívül harmadikhoz, például a kérdéses kir. leírásban levőhez nyúl : akkor.

1. A törvényhozó test egyik fele (a kormány), a másik félhez (az országgyűléshez) úgy szóll, mint alattvalókhöz. Pedig a pölgári alkotvány alapjai azt hozzák magokkal, hogy egyik fél is a másiknak felette ne légyen ; különben a törvényhozás teljesen szabad akarat, teljesen szabad kölcsönös egyezés munkája nem léssen.

2. A törvényhozó test egyik fele (a kormány) a másik fél előtt úgy tűnik fel, mint végrehajtó hatalom, s még pedig oly végrehajtó hatalom, mely az ítélő hatalmat is magára ruházta s bírói hatást enged magának. S a hatalmaknak ez öszvevegyítése az alkotmányos országlás elveivel ismét ellenkezik.

3. A képviselői szóállásszabadság, mi nélkül az országgyűlési munkálkodások a nemzet kívánságának többé meg nem felelhetnek, veszedelembe tétetik.

4. A mi annál szembetűnőbb, mert az ily tettet annak szükséges voltával sem lehet menteni; lévén nekünk történhető esetekre nézve mind törvényeink, mind törvény által rendelt bíráink.

Ezek valának az okok, a mik a KK-kat és RR-ket arra határozzák, hogy a történet iránt aggodalmokat Ó Felsége elébe a C. jegy alatti javallat szerint terjeszszék, amibe a Mlgos. Fő RR megegyezni nem akarván, az idővesztegető üzenet és válasz-váltások kerülhetetlenekké lettek. Ekkoráig két üzenet ment által a Mlgos Fő RR-hez s ugyanannyi válasz jött vissza; s most a harmadik üzenet is kerületileg már elkészülvén országos ülést vár. Mint ezek a D—H. jegyek alatt külön-külön alázatosan bémutattnak.

Ami az Előleges Sérelmekre várt királyi választ sürgető Felírást illeti; ez iránt a már megküldött Ötödik üzenet a Kir. leírást tárgyazó Felírással és első üzenettel együtt e hónap 14-dikén a Fő RR-hez küldetett. De az erre szóló ötödik válasz csak arra használt, hogy reá az előbbieket nyomán járó hatodik üzenet készüljön, mely a Kir. leírás iránti második üzenettel együtt 21-diki Országos ülésből küldetett által. E hatodik üzenet elég nyilván kimondá, hogy a sürgető Felírás módosítását csak azért nem akarhatják a KK. és RR., mert az által a szemökre vetett illetlen-

séget ismernék el. A Mlgos. Fő RR. használták az intést, s hatodik válaszokban, mely 22-dikben küldték meg, második válaszok szavainak kedvező értelmet adtak. Melyen a KK. és RR. megnyugodván, hetedik üzenetekben a Felírást módosítani kívánják. Ez üzenet, mely a megelőzőkkel együtt I. K. L. M. jegyek alatt látható, a kir. leírás iránti harmadik üzenettel egyformán Országos ülést vár.

A Tekintetes RR. múlt évi december 9-dikén költ kegyes utasításokat tartozó tisztelettel vettük, s teljesítésekre minden erőnket fordítani készek vagyunk. Egy van azok közt, mely a múlt évben felfüggesztett vallási tárgyat ujlag indítványba tételni parancsolja. Érezzük kötelességünket, melynél fogva a Tekintetes RR parancsolatait minden tekintetek félretételével követnünk kell; s nem késtünk minden készüléteket megtenni, melyeket a tárgy fontossága tőlünk megkívánt. Midőn annak letétele a környűlmények veszélyes volta miatt meghatározott; a határozáson jelen volt követek azt is elvégezték, hogy annak leendő fellevenítése az ő előre tudósítások nélkül ne történjék; nehogy oly időben eleveníttessék fel, midőn a letételkor fennállott veszélyek vagy még is állanak, vagy talán sokasodnak is. Ugyanazért f. h. 26-dikán öszvehívtuk azon követtársainkat, kik a letételben részt vettek, s egyébiránt is az ügynek barátai. Rajtunk kívül Bihar, Zabolcs, Borsod, Szala, Tólna, Zemplin, Zólyom, Győr, Mármaros, Bereg, Csongrád, Somogy, Komárom, Bars, Neográd, Csanád, Békés, Temes, Pest, Torna, Abauj és Trencsén (Borsiczky) öszvesen huszonkét megyék és a Jászkun, s Hajdu kerületek valának jelen. Bihar, Békés, és mi valánk, kiknek utasításunk vala ujlag indítványt tenni; s ezt annál inkább óhajtottuk volna; mert a törvényszéki rendel-

kezésben, a Szent Székről szólló cikkely 3-dik §-ában az 1790—269 cikkelyre lévén hivatkozás; s e cikkely a legközelebbi kerületben tanácskozás alá következő: azt hittük, ez a legkellőbb alkalom.

De az öszvegyült követek igen nagy többsége azt nyilatkoztatá ki, hogy a vallási tárgy e pillanatban bizonytalanabbul áll, mint a letételkor. Akkor letettük, mert többségünk szemlátomást fogyott; azolta pedig több megyék oly utasítást adtak követeiknek, hogy a rendszeres munkákon kívül egyébbe ne ereszkedjenek. Ezek közt van Bars megye is, melynek mostani első követe az ügy legbiztosabb s erősebb pártfogói közé tartozott. Jól tudják ezt az ügy ellenségei; ugyanazért még óhajtják a felelevenítést, hogy azt ily jó alkalommal elbuktathassák. Ugyanis kettő történhetnék meg. Mert vagy ki nem tudnók vinni az ügy felvételét; s akkor talán elhatározatnák, azt csak a rendszeres munkák teljesb végződése után venni fel; s ezt a teljes bévégződés idejét ki meri előre meghatározni? Vagy talán még általok is segítettnék a felvétel meghatározása; hogy az eredeti üzenet pontjait ohajtások szerint módosíthatassák; midőn aztán a második letétel bizonyosan nehezebb lenne az elsőnél. Így szóllt a többség, és ez okokból az indítvány ez időbeli pártolására nem ajánlották magokat; és csupán öten valának, kik minden feltétel nélküli pártolásra készen nyilatkoztak.

Ily helyzetben nem mérészeljük a Tekintetes Rendeket oly forrón érdeklő ügyet a dolgok mostani állásában veszélyeztetni; s a tanácskozó követek megegyezésével a történet egész folyamatát a Tekintetes Rendek bölcsesége elébe terjesztjük. Parancsolják-é a Tekintetes Rendek még most is, hogy utasítsunknak haladék nélkül eleget tegyünk? Vagy méltóz-

tatnak⁷oly rendelést tenni, hogy a jövődő jobb környülményeket várjuk be? Mi a Tekintetes Rendek kegyes parancsolatát mély tisztelettel várjuk ; minden esetre a veendő utasítás szerint járandók.

Végezetre béjelentvén, hogy a Nagyváradi főtiszt. Káptalan vólt követe Tagen kanonok úr ellen indított isméretes pör, e hónap 23-dikán a Királyi tábla által megítéltetett, s az alperes feloldoztatott ; könyörgünk a Tekintetes Rendeknek, fogadják el legforróbb tiszteletünket, mellyel változatlan maradunk a Tekintetes Rendeknek

Pozsony, januárius 27-d. 1834.

alázatos szolgálji
Kölcsey Ferenc
Eötvös Mihály
O. Gyűlési Követek

*Kölcsey Ferenc és Eötvös Mihály követek jelentése az
1834. jan. 27—febr. 20. közötti ülésekről*

Tekintetes Rendek !

Mult Januárius 27-dik napján költ alázatos jelentésünkben reménységet nyújtottunk afelől, hogy minekutána a M. Fő RR. a sürgető Felírás tárgyában adott 6-dik Válaszok által a KKar és RRket némiképpen megnyugtatni igyekeztek, s ha az általok javallott módosítást el nem fogadnák, valamely másnak kitalálására felszólították, a megóhajtott egyezés a kis

Tábla között meg fog történni. S valóban a KK és RR a magok 7-dik Űzenetében bizonyos módosítást adtak is elő, s azt a barsi követ jelentésére adott királyi Leírás tárgyában készült 3-dik Űzenettel együtt, mult hónap 28-dikán tartott Országos Űlésből a Méltóságos Fő RR-nek által is küldötték, úgy amint az az országgyűlési Irományok 22/27-dik lapjain ide mellékelve látható. De a Méltóságos Fő RR-nek tetszett ezúttal is egyik, mint másik tárgyban a magok egyezését megtagadni, s azon hónap 29-dikén tartott Országos gyűlés alatt a meg nem egyezést kijelentő 7-dik és 3-dik Választ, (mint azok az Irományok 27-dik s. k. lapjain láthatók) általküldeni. — E huzamosan megtagadott egyetértés a KKat és RRket a hovatovább leendő engedéstől mindinkább visszatartóztatta, kik a folyó hónap 6 és 7. napjain készült, ide A. és B. jegy alatt rekesztett 8-dik és 4-dik űzenetekben magokat legközelebb végzéseik mellett maradandólag nyilatkoztatták ki: s említett űzeneteiket mai napon úgy mint februárius 20-dikán tartott Országos Űlésből által is küldötték.

Ez űzenettel és Válaszokkal együtt vagyon szerencsénk az Irományok 31. és 32. lapjain az Ő Felségök születési ünnepére januárius 31. és februárius 3-diki Kerületekben készült, s februárius 4-dikén Országos Űlésben mint a Kis Tábla által elfogadott, és elpecsételt örvendező Felírást is bemutatni.

Figyelmet fog a tkts. KKnál és RRknél gerjeszteni az Országos Irományok 29/31 lapjain kinyomtatott, s e hónap 5-dikén tartott Vegyes űlésben felolvasott királyi Leírás; melyben Ő Felsege mult esztendei május 20-dikán felterjesztett Felírásunkra felelni méltóztatott. A KK és RR fájdalommal vették, hogy a fenn tisztelt Leírás egy felől az Előleges Sérelmeket

még csak nem is említi, másfelől pedig az országgyűlés folyamata ellen már most harmadízben ismételt feddő szavakat foglal magában. — Ez iránti érzelmeket a C alatt ide mellékelt Üzenet keresésében a D. alatti másolat szerint a mai napon tartott Országos Ülésből küldék által a Mltgs Fő RRhez.

Egyébiránt a Kerületi Ülések a Törvényszéki Rendezet folytatásával sikeresen foglalatoskodnak; s e hónapi 19-dikéig a taxákról szóló s az Országos Munkálatban 14. szám alatt álló cikkelyig haladtak. — Az elvégezett cikkelyek közül azokat, melyeknek szerkezete már helyben is hagyatott; ugymint a 8. 9. 10. 11. 12. cikkelyeket E. alatt ide mellékelni szerencsések vagyunk. Egyszersmind alázatosan jelentvén, hogy a Békebíróságokra praedialis nemességi, és turopoljai törvényszékek elrendelésére nézve ki-rendelt küldöttségek valamint a hólnap 8-dikán a protestans Consistoriumok tárgyában kinevezett küldöttség is a magok munkálódásaikat már nagy részént elvégezték, és azokat a Kerületi ülések eleibe rövid időn felterjesztik.

Bevégeznők ezen jelentést, hanem ha e hónap 19-dikén tartott Kerületi Ülésünkben egy szokatlan történet nem fordult volna elő. Ugyan is nemes Torna megyének ujjonnan választott követe Ragályi Tamás társunk körünkben először jelenvén meg; előadta, hogy ő néhány hónapok előtt nemes Heves megye Rendeitől Követnek választatott s credentialisát kezeihez is vette; de mivel az említett megye kebelében választatása felől kérdés támadott: ő mindaddig, míg Torna vármegyének választását is meg nyervén, annak kétségbe nem vehető credentialisát meg nem kapta, az országgyűlésen megjelenni nem akart. Most pedig már mint Tornai kétség alá nem eshető-

követ elő áll, s panaszt tévén, hogy Heves megye a maga Kormányára részéről sérelmeket szenvedett, s hogy kebelében már négy hónap óta közgyűlések nem tartatnak : kettős kérdést fejtett ki. Egyet, ha a KK. és RR. e Sérelmek miatt a K. Felsőházhoz felírni nem fognak-e? Másat, ha az ő Heves megye által októberben történt Követté választását törvényesnek ismerik-e?

A kérdések sok vitatásokra adtak alkalmat: a hevesi Követ a megyéjében történt esetek elítélésére nézve halasztást kívánt, mindaddig, míg azok felől maga a megye meg nem hallgattathatik. Többen valának vele egy értelemben; és sokan találkoztak olyanok is, kik a hevesi választatás törvényes voltáról szólván, azon kérdést állították elő: ha egy ember ugyan azon időben két Törvény hatóság Képét viselheti-e? S a kérdést Ragályi társunkra alkalmaztatván, kinyilatkoztatták: miképpen ötöt csak egy megye Követének ismerik el. S ezek ugyan állításokat részént a fennálló szokással, részént azon veszedelemmel támogatták, mely abból következhetne, ha egy ember több törvényhatóság képét viselhetvén, a képviselő is nagyon kevés Személyre olvadna le. Ez értelemben vala a többség, s ugyanezen többség a Heves megye sérelmére nézve sem volt a tornai Követtel egyező; szavazat által azt végezvén: hogy azon sérelmek iránt a K. Felsőházhoz meg most felírni tanácsosnak nem tartja. Így a tornai követ indítványától elesvén mai Országos Ülésben azt csak röviden ismételte, s hevesi credentialisát az országgyűlési Elölülő kezeibe adta. S ezzel az egész dolog további kifejlésig ez úttal félretétett.

Engedjék meg a Tkts Rendek, hogy kegyességökben ajánlottak mély tisztelettel maradassunk. —

Pozsonyban február 20-dikán 1834-dik esztendőben
a Tekintetes Karoknak és Rendeknek

alázatos szolgálói.
Kölcsey Ferenc
Eötvös Mihály
Gyűlési Követek

19

*Kölcsey Ferenc és Eötvös Mihály követek jelentése az
1834. máj. 15—jún. 10 közötti ülésekről*

Tekintetes Rendek !

Május 15-dikén tett országgyűlési jelentés folytatásában szerencsések vagyunk előterjeszteni, miképpen a barsi Rescriptumra teendő Felírás eleste után, az Előleges Sérelmek tárgyában javalt sürgető felírással nézve múlt hónap 23-dikán 13 ízben váltott izenetek után a két Tábla közti egyezés végre megkésült ; mint ez az 1-ső, 2-dik, 3-dik számok alatt is mellékelt izenet és válasz-párokból megtetszik. Minek következtében a Felírás a két Tábla közt egyezésbe ment változások szerint, úgy amint a 4-dik szám alatt találhatók, múlt hónap 28-dikán vegyes ülésben alá íratva meg is pecsételtetett, s a Királyi Felséghez elküldetett.

A januárius 3-dikán költ K. Válaszra készült Felírás iránt az egyesség mind e mai napig nem kész : mint ezt a Tek. KK, az 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, számok alatt Izenetekből és Válaszokból általlátni méltóztatnak. A megegyezés nehézségét a Felírás 7-dik §-a teszi ; melyet a Fő RR, mint a barsi Rescriptumra készült Felírással egy alaput meg akarnának csonkítani : a KK. és RR. pedig az országgyűlési szavazat

függetlenségének fenntartására, s az országgyűlés tekintetének védelmezésére elrendelni szükségesnek tartanak. —

Múlt hónap 20-dikán vegyes ülés tartatván a budapesti hírdő iránt ki rendelt Küldöttség jegyzőkönyve felolvasatott. Ezen jegyzőkönyv kinyomtatván a Követek által küldőknek mindenfelé elküldetett, hogy iránta szükséges utasítások érkezhessenek. Mivel a Tek. RR nekünk e tárgyban mindjárt az országgyűlés kezdete körül, kimerítő utasítást adván, az egész Nemzetnek követésre méltó példát mutattak: az említett jegyzőkönyvet a 13-dik szám alatt csupán tudomány végett bátorkodunk bemutatni.

A rendszeres munkálatokat a mi illeti: a törvény-széki rendelkezés 25 cikkelyeit, úgy amint azok az országgyűlési irományok közt állanak, a KK. és RR. bévégezvén múlt hónap 22-dikén a Főrendekhez által-küldötték, kik is azóta üléseikben azok felett tanács-kozáván, eddig a Városi Törvényszék elrendeléséig jutottanak, de a KK-al még semmit sem közlöttek.

Az említett 25 cikkelyhez még kettő járul: egyik a Vég helyi Törvényszékről, melyet az illető Küldöttség még bé nem adott; mások a hitszegő tanácsosok büntetéséről, melyet a RR Somogy Vármegye indítványára, múlt hónap 16-kán Országos ülésben elvégezvén, Küldöttség útján szerkezetbe vették, s azon hónap 26-dikán a 12-dik szám alatt alázatosan ide zárt pár szerint helybe is hagytak, s ugyan az nap országos ülésben is megerősítvén a Főtáblához küldöttek.

A Törvényszéket illető munkálat végével a KK. és RR. többsége a polgári törvények javításának elő-vételében állapotott meg. E végre indítványba tété-tett, hogy minekelötte ahhoz kezdenének, bizonyos

rendszer állapíttatnék meg, mely szerint a tanácskozások célirányosan intéztethessenek. A többség ez indítványt félrevetvén közhatározatnál fogva az Országos Küldöttség munkálata során indult meg a tanácskozás; múlt hónap 30-dikán a Királyi Adományról szóló 1-ső törvénycikkely elő is vétetett. Ezen cikkely 1-ső §-a a Királyi fiscus örökösödésével szoros kapcsolatban állván, a Tek. RR. utasításánál fogva az örökösödés eltörlését kértük. A többség a... Munkálat 16 cikkelyére utasított bennünket, s a... §-kon... menvén folyó hónap 7-dikén azt el is végezte. A változások... az Országos Küldöttség munkálatán történtek, az ide 15-dik szám alatt mellékelt párból láthatók. —*

Bátrak vagyunk a Tek. RRet figyelmeztetni a 4. §-ra melynek alkalmával a nemtelenek jószág-bírhatasáról szó történt. Több megyék előadták miképpen törvényeink világos szavai csak a külföldinek tagadják meg a bírhatási just; és annál fogva az említett §-ban is csak a külföldit kívánták értetni; annyival inkább, mivel törvényeinkben számtalanszor előfordúlnak e következő szavak: „Magnates, Nobiles, caeterique possessionati,” melyekből nyilván látható, hogy törvényeink nem csak nemes, de nemtelen birtokosokat is ismernek; s különben is, a jószág-bírhatas kiterjesztésével a vevők száma szaporodván, s ezáltal a nemesi javak becsára nevedvén, csak a nemesség köz haszna eszközölnétek. De a többség erre nem állván minden nemteleneket jószág bírásra lehetetleneknek nyilatkoztatott. Utasításunknál fogva mi is kötelezteténk ugyan a többséggel tartani; mindazonáltal a minoritásban maradt 17 megye indító okait méltónak láttuk felebbi rövidséggel a

* A kipontozott részek a kéziratban olvashatatlanok.

Tek. RR. elébe terjeszteni : ha talán a tárgyat e szempontból tekintvén, a jövődő pertractatiokra nézve utasításunk e pontját módosítani bölcs belátások szerint szükségesnek ítélnék.—

Folyó hónap 7-dikén minekután az 1-ső cikkellyel készen valánk, a K. helyben hagyásról szóló 2-dik cikkelyhez kezdettünk, s mai kerületünkben ezt, és az újjított adományról szóló 3-dik cikkelyt csak nem kevés változással elvégezvén, a nádori adományról szóló 4-dik cikkelyhez kezdettünk. Mely cikkelyeket a Tek. RR-el idejében közölni el nem mulatjuk.

Az Országgyűlési Napló 385—480 s az Országgyűlési Irományok 321—368. lapjait ide rekesztve, magunkat a Tek. RR.nek mély tisztelettel ajánljuk a Tékintetes Rendeknek
Pozsony, június 10-kén 1834.

alázatos szolgálói
Kölcsey Ferenc
Eötvös Mihály
Országgyűlési Követek

20

*Kölcsey Ferenc követi jelentése
1834. jún. 10—júl 9. közötti ülésekről*

Tékintetes Rendek !

A Január 3-dikán költ K. Válaszra készült Felírás tárgyában, minekutána a két Tábla közt Izenet és válasz tíz tíz ízben váltatott volna, végre a KK. és RR. 11-dik izenetének következésében az egyezés megtörtént s a Felírás mai napon mind a két Táblának a kölcsönös egyezkedések szerint megigazítva felolvastatván helybenhagyatott s legközelebbi alkalom-

262

mal elpecsételendő lészen. Itt vagyon szerencsém az e tárgyban váltott Válaszokat és Izeneteket az 1—6-ig számok alatt, magát a Felírást pedig 9-dik szám alatt közleni.

Ezeken kívül kerületi üléseinknek következménye lőn egyfelől a Törvényszéki rendezéshez tartozó, s a Vég helyi Íté lő székeket tárgyazó munkálat, mely 7-dik szám alatt alá zatosan ide mellékel tetett, másfelől a polgári törvények 10 első Cikkelyei, melyeket 8-dik szám alatt ide rekeszteni kötelességemnek tartottam. — E napokban Kerületeink a polgári törvények 11-dik cikkelyével, mely a végrendelkezésekről szől, foglalatoskodnak; a Mltgs. RR. pedig az általunk készített Törvényszék rendezését folyvást vizsgálják, s mai napig a Királyi Kamara bírás kó dásáról, s a hazai Intézetekről szőlő cikkelyekig jutottak. —

Engedjék meg a Tekintetes Rendek, hogy magamat nagy becsű kegyességekbe mély tisztelettel ajánlhassam

a Tekintetes Rendeknek
Költ Pozsonyban július 9-kén
1834-dik évben.

alázatos szolgálja :
Kölcsey Ferenc
Országgyűlési Követ.

21

*Kölcsey Ferenc követi jelentése
az 1834. júl. 9—júl. 17. közötti ülésekről*

Tekintetes Rendek!

Legközelebbi Jelentésemben alázatosan közlöttem a Tekintetes Rendekkel a Felírást, mely a két Tábla

közt történt egyezés szerint elkészülve e hónap 10-dikén vegyes ülésben elpecsételtetett, s Ő Felségéhez küldetett. Azóta a Mltgs Fő RR. a törvényszékek rendbeszedésével foglalatoskodtak, de munkájokat mind ez ideig sem végezték be, s e közelebbi napokban a Nádor Főherceg távolléte miatt üléseket sem tartanak. A KK. és RR. táblájánál a polgári törvényekről lévén folyvást szó a végrendeletekről szőlő törvény-cikkely (szám szerint XII) jött sorba : s az nap és 14-dikben tartott vitatások következtében a Fideicomissumok el is törültettek : s azóta e mai napig az örökösödést tárgyazó cikkelyek vagynak vitatás alatt, melyeket a Fideicomissumokról szőlőval együtt mihelyt szerkeztetve s helyben hagyva léznek, kötelességem szerint a T. RR. elébe fogok terjeszteni.

A naplókönyv VI kötete 481—493

VII 1—467

VIII 1—208

s az Irományok III 1—12 lapjait

alázatosan ide zárva mély tisztelettel maradok

a Tekintetes RRnek

Költ Pozsonyban, július 17-dikén 1834.

alázatos szolgálja

Kölcsey Ferenc

Országgyűlési Követ

22

*Kölcsey Ferenc követi jelentése
az 1834. júl. 17—aug. 4 közötti ülésekről*

Tekintetes Rendek!

Múlt hónap 17-dikén költ alázatos jelentésem óta, a Nádor Főherceg még vissza nem térvén, a Főrendi

264

Táblának ülései nem tartattak. A KK. és RR. pedig az elsőszülöttségi jószágokról szóló 12-dik törvény szerkeztetésén kívül, a nyilvános örökösödésről szóló 13-dik, a testamentom nélküli örökösödésről rendelkező 14-dik, a házastársak kölcsönös örökösödését illető 15-dik, és a Királyi fiscus örökségét magában foglaló 16-dik cikkelyeket kerületi üléseikben elvégezték és szerkeztették. Mind ezen cikkelyeket ide mellékelve a Tekintetes Rendek elébe terjeszteni szerencsém vagyon. —

Örömmel fogják a Tekintetes Rendek szemlélni miképpen az elsőszülöttségi javakra, s a Királyi Fiscus örökségére nézve adott kegyes utasításaik nagy részben sikerrel koronáztattak meg. Az említett cikkelyek szerkeztetése után a talált kincseket tárgyazó 17-dik cikkely végeztetett el; tegnap és ma tartott Kerületekben pedig az általiratokról s a levelek közléséről szóló két következő cikkelyek voltak tanácskozás alatt. — Ezeket mihelyt szerkeztetve lesznek a Tekintetes Rendeknek bemutatni kötelességem szerint el nem mulatom.

Az Országgyűlési Irományok II. Kötetének 13—28, a Napkönyv VIII. Kötetének pedig 209—272 lapjait alázatosan ide zárva, bátor vagyok magamat a Tekintetes Rendek kegyességébe ajánlani mély tisztelettel maradván

a Tekintetes Rendeknek
Költ Pozsonyban augusztus
hónap 4-dikén 1834 eszt.

alázatos szolgálja
Kölcsey Ferenc
Országgyűlési Követ

*Kölcsey Ferenc követi jelentése
az 1834. aug. 4—aug. 18 közötti ülésekről*

Tekintetes Rendek!

Folyó hónap 4-kén költ alázatos jelentésemben szerencsés valék a Tekintetes Rendeknek a polgári törvények kerületi javallataikat a XVI-k cikkelyig bezárólag előterjeszteni. Azon idő óta folyvást csupán kerületi ülések tartattak s azokban a polgári törvényeknek következő cikkelyei végeztettek be, úgy mint: XVII-k Cikkely a talált kincsekről, XVIII-k a levelek közléséről és visszakívánásáról, XIX-k az Általiratokról, XX-k az Osztályról, XXI-k az új osztályról, XXII-k a közös haszonvételekre hozandó egy irányról; melyeket úgy amint kerületileg végképen meg állítottak ide zárva a Tekintetes Rendeknek alázatosan bémutatok. Mai napon a Curialis haszonvételek eltörléséről szölvő XXIII-k és a határokról rendelkező XXIV-k cikkelyek végeztettek el; de még szerkeztve nincsenek. —

Engedjék meg a Tekintetes Rendek, hogy magamat meg becsülhetetlen kegyességökbe zárt, mély tisztelettel maradjak. —

a Tekintetes Rendeknek

Költ Pozsonyban Auguszt.

18-kán 1834-ik eszt.

alázatos szolgálja
Kölcsey Ferenc
Országgyűlési Követ

*Kölcsey Ferenc követi jelentése
az 1834. aug. 18.—szept. 1. közötti ülésekről*

Tekintetes RendeK!

Múlt hónap 18-dika óta egész 30-dikig még mindég csak Kerületi ülések tartattak, azokban a Curialis haszonvételekről szóló XXIII, és a határokat tárgyazó XXIV cikkelyek elvégeztetvén, 19-dikétől fogva szüntelen a papi tizedet illető XXV Cikkely volt tanácskozás alatt. Ezen cikkely alkalmával a Tek. RR-től vett utasításom következtében a tized örökös eltörlését indítványba tettem, de mivel az indítványt csak 16 Megye pártolta, keresztül vinni lehetetlen vala. Azonban a tizedváltság a lehetséges csekély mennyiségben az adózó nép könnyítésére meg állapítatott; s ezenkívül a pusztabeli birtok, és a protestans egyházhoz tartozó adózó nép a teher alól kivétettek. —

A nevezett XXIII, XXIV és XXV cikkelyek szerkezetét 1 szám alatt ide csatolni szerencsés vagyok. —

Ó. Cs. K. Fensége a Nádor múlt hónap 29-dikén meg, és másnap, az az 30-dikban vegyes ülést tartván, az urbéri munkálatra jött Kir. Választ felolvastatta. E válasz ma jöven ki nyomtatás alól, hólnap fog a KK. által Kerületi ülésben felvételni, következő napokon folyvást tanácskozás alatt tartani. Addig is míg majd e tanácskozás kimenetelét előterjeszhetném az elérkezett Kir. Választ 2 szám alatt ide zárva lehetőséggel bemutatni kötelezettségem szerint el nem mulathattam. —

Engedjék meg a Tek. RendeK, hogy magamat to-

vábbra megbecsülhetetlen kegyeikbe ajánlva mély
tisztelettel maradjak
a Tekintetes Rendeknek
Költ Pozsonyban
szept 1-ő napján 1834.

alázatos szolgálja
Kölcsey Ferenc
Országgyűlési Követ.

25

*Kölcsey Ferenc követi jelentése
az 1834. szept. 10—okt. 26. közötti ülésekről*

Tekintetes Rendek !

Múlt hónap 10. napján költ alázatos jelentésemben köteleességem szerint bémutattam a Tekintetes Rendeknek az Úrbéri tárgyban érkezett királyi Választ, mely ugyanazon hónap 2-dik napján Kerületi ülésben vizsgálat alá vetetvén, a felette folytatott tanácskozás következtetésében be is végeztetett. Ezen tanácskozás következtetésében a Fő Rendi Táblához készült Üzenet, s az a szerint újjólag módosított úrbéri törvény cikkelyek folyó hónap 16-dikán Országos ülésbe is vitettek. —

Ezen Üzenet és Törvénycikkelyek s az Üzenet nyomán készült Felírás több ívekre kiterjedő munkálatot tévén, Kerületi Végzés által ki nyomtatni rendeltettek. A nyomtatványokat szerencsés vagyok egy-egy példányban ide mellékelni. Úgy mint az Üzenetet l., az újjólag szerkesztett Törvénycikkelyeket 2. szám alatt. A Felírás még nyomtatva nincs, de addig is míg lenne, a Tekintetes Rendek annak egész foglalatját

az Űzenetbl általláthatják : mivel az Országgyűlési Felírásokat az Űzenetekbl csaknem szó szerint általírhatni.

E hónap 16-dikán az Űzenet feletti tanácskozások az Országos Űlésekben elkezdődvén, azóta folyvást tartatnak.

Szeptember 2-dikától folyó hónap 16-dikáig midőn tudniillik az Űrbéri tárgy Országos Űlésbe vétetett, a kerületekben az Űrbér feletti tanácskozások csak igen ritkán s igen kevés időre szakaszthattak félbe. —

A Főrendi Tábla szeptember 6-dikán összelvén a Törvényszéki szerkezetet bevégzé, minek következésében ugyanazon hónap 12-dikén mind a két teremben Országos Űlés tartatott, s a Frend. Válasz a Karoknak maga rendén általküldetett. Ezen Válasz kinyomtatni rendeltetett, s belőle egy nyomtatványt 3-dik szám alatt kötelességem szerint ide rekesztek.

Szeptember 9-dikén Kerületben az Ungmegyei követ a megye első alispánja ellen azon indítványt, mellyet Ungmegye a Tek. RR-el is jó előre közlött, megtette. De a többség indítványát nem pártolta.

Szeptember 29-kén a tolnai Követ sérelem gyanánt terjesztette fel, hogy megyéjében Muraszentgyörgy helységben több nemes háznépek eddig ideiglen bírt lakhelyekrl egyszerre ki Űzettetvén bujdosókká lettenek. A többséget ezen indítvány sem nyerte meg.

Azon hónap 30-dikán a királyi Felség következő névnapjaira a Kerületek üdvzl Felírást végeztek : mely Felírás elkészülvén folyó hónap 2-dikán Országos Űlésben helyben hagyatott, s vegyes Űlésből megpecsételve elküldetett. Példánya 4-dik szám alatt látható.

Ugyan folyó hónap 3-dikán. Az Arad megyei Követ sérelem gyanánt terjesztette elő, hogy Ó Arad Mező

Városa Kormány által Sz. K. várossá tetetvén a megye megkérdetése nélkül, annak törvényhatósága alól kivétetett. A többség az általa e tárgyban tétetni kívánt felírást nem javasolta.

Ugyanazon Kerületi ülésben a borsodi Követ utasításai következtében figyelmesekké tette a Karokat és Rendeket a Duna Regulatiojára nézve folyamatban levő munkálkodásra. Minek következtében a Kerületek elvégezték Ő Kir. Felségét azon munkálkodás mibenlétéről s az ahoz tartozó minden körülményekről Felírás útján megkérdezni. Mely Felírás iránti üzenet, úgy amint 9. szám alatt aláztatosan ide zárva találtatik. Kerületileg el is készült, s folyó hónap 16-kán az Úrbéri tárggyal együtt Országos ülésbe is vétetett, maga rendén vizsgálat alá vétetendő.

Engedjék meg a Tek. RR, hogy magamat magas kegyeikbe ajánlott mély tisztelettel maradjak a Tekintetes Rendeknek
Költ Pozsonyban okt. 26. 1834.

alázatos szolgálja
Kölcsey Ferenc
Országgyűlési Követ.

26

Kölcsey Ferenc és Eötvös Mihály követek jelentése az 1835. jan. 18—febr. 6 közötti ülésekről.

Tekintetes Rendek!

Előbbi hivatalos jelentéseinkből méltóztattak a T. RR általlátni, hogy az Úrbéri cikkelynek legsarkalatosabb pontjai a Mélt. Fő RR kívánsága szerint egytől egyig vagy kihagyattak, vagy meg változtattattak. Azt lehetett volna reménleni, hogy ennyi

engedés után a KK és RR részéről a Mélt. Fő RR az említett cikkelyeket által fogják eresztetni: azonban mégis a II. cikkelyben előforduló *inferior schlavonia* nevezetre a III. cikkelyben foglalt boltnyitási jusra s a VII. cikkely tartalmára nézve a kérdések most sincsenek eligazítva, mint a T. RR az alázatosan ide mellékelt ötrendbeli Üzenetekből és Viszon Üzenetekből általlátni méltóztatnak.

Az említett öt rendbeli irományok mutatják, hogy a kérdések minden többszöri Üzenet váltások mellett is, nem haladó állapotban vagynak, s az ebből származott idővesztés arra határozta a KK Tábláját, hogy az úrbéri vitatásokra csak rövid időt fordítván a Törvény osztálybeli munkálat félbe szakadt fonalát ismét elővegyék; aminthogy januárius 23-dikán a koordináció első cikkelyébe bele is ereszkedtek. Nem nagy szerencsével ugyan, mivel a Kerületi és Országos ülési vitatásokban annak idejében győzedelmesen keresztül ment cikkely most a Méltóságos Fő RR jóvá nem hagyások következtében mindjárt a Kerületi Tanácskozás alatt elesett. —

Több szerencse követte a Duna Reguláció és budapesti híd iránt tett indítványokat. —

A Duna Reguláció iránt készült s a Tek. RRel múlt hónapban közölt Felírás ugyanis január 29-kén vegyes ülésbe elpecsételtetvén a Kir. Felsőséghez elküldetett.

A budapesti híd tárgyában kiküldött Deputatio munkálatja pedig, melyet annak idejében a T. RRnek bemutatni szerencsések valánk: múlt hónap 13—19 napjain Kerületi tanácskozás alá vétetvén igen nagy többséggel elfogadtatott. S ez a Mélt. Fő RRnek az F alatt ide zárt üzenetben tudtokra adatott. A Mélt. Fő RR mindjárt első vitatás alatt az említett munkálat fő pontját is a kivétel nélküli vám-

fizetést szükségesnek lenni elismervén, csak némely mellékészrevételeket küldöttek vissza G alatti Válaszokban, s minekutána a KK és RR erre a H alatti második üzenetekben feleltek volna : a Mélt. Fő RR mai napon teljes meg egyezésüket jelentették s a szükséges elődolgozások véghezvitelére a már előbb is kirendelt vegyes Küldöttség mind a két Tábla részéről újlag kiküldetett. —

El nem hallgathatjuk, hogy múlt hónap 21-kén Soprony Megye részéről Indítvány tétetett, hogy Nádor Ő Fensége a Főtáblának teljes számmal leendő összehívásokra kéressék meg. Közönséges tapasztalás levén, hogy a Főtábla sok idő óta nagyon kevés számmal tartja üléseit, az indítvány többektől pártoltatott, s Üzenetbe tétetvén említett hónap 26-dikán Országos ülésbe vitetett. De mivel a Nádor Ő Fensége már 22-dikben a budapesti híd indítvány alkalmával nagyobb számmal összegyűlt Fő RR-et a teljes szám egybegyűlésére hathatósan megintette; s egyszer-smind kinyilatkoztatta, hogy többé nagyon fontos ok nélkül senkit közülök el nem ereszt, a KK és RR. többsége az indítványtól elállani jónak látta. E szerint az Üzenet ugyan a Fő RRhez által nem küldetett : azt mindazáltal mint Kerületi Javallatot I. betű alatt felmutatni szerencsések vagyunk.

Végezetre a Királyi Felség közelgető Születési Napjára készült s mai napon elpecsételt öröm Felírást K. alatt alázatosan ide zárván magukat a Tek. RR. kegyességökbe ajánlottak mély tisztelettel maradunk a Tekintetes Rendeknek

Költ Pozsonyban februáriuſ 6d. napján 1835-d.

alázatos szolgálai

Kölcsey Ferenc, Eötvös Mihály
Országgyűlési Követek.

MEGYEI ÉS ORSZÁGGYŰLÉSI
ÍRÁSOK

AZ 1831. MÁRCIUS 7-i KÖZGYŰLÉS JEGYZŐKÖNYVE

1. A jegyzői hivatal megkérdeztetett: ha a f. é. január 24. d. tartott közgyűlés végzésének következtetésében az országgyűlési követek relatiója ki van-e nyomtatva?

E kérdésre a jegyzői hivatal helyett Mtgs Vécsey Miklós főispáni helytartó felelt meg, azt nyilatkoztatván ki: hogy minekutána a Január 24-dikén tartott közgyűlés után a kérdéses relatio párját hivatalos kötelessége szerint felsőbb helyekre felküldötte volna, onnan k. parancsolatot vett, s azon parancsolatnak engedelmeskedvén, a relatio* nyomtatását félben szakasztotta, s a még nem egészen kész nyomtatványokat a tisztelt felsőbb helyekre felküldötte.

2. Az országgyűlési relatio nyomtatásának félbenszakasztását s a készületlen nyomtatványok felküldetését a Megye Rendei érzékenyül vévén, elvégezték:

Hogy ő cs. k. Fenségének az ország Nádorának alázatosan terjesztessék elő: miképpen a Megye Rendei egyfelől a magok közzéadásának reménytelen s intés és kikérdeztetés nélkül, s a N. Mlgú H. Tanács és a Nádorispányi hatalom 1485: 6. és 1741: 11. s

* Károlyi György gróf országgyűlési jelentéséről van itt szó.

több törvényeinken alapított befolyásának elmellőzésével történt megsemmisítése, másfelől azon gondolat által, hogy tiszta szándékból eredett cselekedetek a felsőség előtt talán vétkesnek és veszedelmesnek látszik, mélyen meg vannak illetve. S jól érezvén azt, hogy a nyomtatás által, ami a megyei irományokra nézve közszokásban vagyon, a fennálló felsőbb rendelkezéseket meg nem sértették: attól kell rettegniük, hogy talán a nyomtatás alá adott irományban találatnak oly principiumok és kifejezések, melyek a Felsőség által törvényeink szentségével ellenkezésben állani ítéltettek. De mivel meg vagynak győződve, hogy a dicsőségesen uralkodó kir. felség, s a hazai törvények iránt soha nem csökkenő hűséggel és engedelmességgel viseltetni mind eddig meg nem szűntek: bátran merik következtetni, hogy végzésök a legtisztább célból, sérteni akarás nélkül, s csupán azon okból tétetett, hogy az országgyűlés történeteit magában foglaló iromány ne csak a közönségnek, hanem a közönség tudni kívánó tagjainak is birtokába mehessen. S ezen előterjesztés következtetésében a kérdéses iromány ő cs. kir. Főhercegségének küldessék fel, s a Náadori közbenjárói hatalom alázatosan kérettessék ki; melynek erejével azon esetben ha, várakozásunk ellenére, tettünk hibásnak nézethetnék, szándékunk tisztaságára s jobbagyi tántoríthatatlan hűségünkre tekintve a Fejedelmi Felség hozzánk megengeszteltessék; ha pedig hibásnak, mint reméljük, nem tartathatik, kívánt orvoslás eszközöltessék.

Nagykároly.

AZ 1831. JÚNIUS 13.-I KÖZGYŰLÉS JEGYZŐKÖNYVE

1. Ó Cs. K. Fő Hercegsége, a Nádor f. e. ápril. 9-dikéről válaszol a Megyének f. e. március 7-dikén az országgyűlés tárgyában tett hivatalos jelentés nyomtatásának megakadályoztatása miatt felnyújtott előterjesztésére; s megismeri a Megye hűségét a Fejedelem, polgári alkotmány és törvények eránt, s ígéri, hogy a dolog úgy hozván magával, erről való meggyőződését koronás Királyunk lábai előtt is leteszi. De egyszersmind kinyilatkoztatja, hogy az említett jelentés nem olyan, mint amilyennek a. t. a magok hivatalára méltó országgyűlési Követektől várta volna; hogy abban sok, a történt dolgokkal meg nem egyező, félremagyarázó, s a Cs. K. Felső kimutatott kegyelmei eránt tartozó köszönetet nem gerjesztő helyek találkoznak; s végre, hogy azon jelentés által, mivel benne a közönségnek valóságos útasítások adatnak, a Megye tekintete is megsértetve van.

Ó Cs. K. Fennségének, a Nádornak terjesztessék elébe: minekutána ezen Megye Rendei f. e. január 24-dikén tartott Közgyűlésekben az Országgyűlési Követek, s a követek által tett jelentés eránt (azon egyetlenegy kivétellel, ami ugyanazon gyűlés jegyzőkönyvében nyilván megjegyeztetett) teljes megelégedést bizonyítottak, s megelégedéseket a jelentés nyom-

tatás alá adatása által is kinyilatkoztatni kívánták, nem nézhetik a kérdéses jelentést másképpen, mint magokét. Ugyanazért azzal, hogy hűségek a fejedelem és haza eránt megismértetett, nem érzik magokat megvígasztalva lenni; s mély tisztelettel ugyan, mellyel a Nádor magas születésének és hivatalának tartoznak, de polgári alkotványunkban fundált szabadlelkűséggel vallják: miképpen mind a kérdésben forgó jelentést helyesnek, valónak, jó célra törekedőnek hiszik; mind követeiknek (az említett kivétellel) cselekvések módját, tudományokat, erkölcsiségeket dicséretre méltóknak, s a nádori kemény feddés alá nem eshetőknak állítják; mely feddésben a jelentésnek tulajdonított hibák, úgyis csak általános kifejezésekben vagynak említve. Továbbá az Ő Cs. Fennségéhez március 7-dikéről felnyújtott előterjesztés értelmében is a Megye sérelme nem más, mint az, hogy midőn a sokszor említett hivatalos jelentés a Megyének kétséget nem szenvedő s a N. Mlgú H. Tanács által is elismert törvényhatóságánál fogva közbérgzés következésében nyomtattatni kezdett, ezen nyomtatás a Nádori befolyás és a N. Mlgu H. Tanács elmellőzésével ismeretlen úton megtiltatott, a nyomtatványok elszedettek, s így a megyei határozás önkéj szerint megsemmisítettett. Ezen polgári alkotványunkat érdeklő sérelem orvoslását várták a rendek a nádori közbenjárás által; s várják most is, ámbár a kemény de általok el nem ismertethető ítélet rajtok kimondatott; erősen hívén, hogy ha szinte tettök és gondolkozások bűnös lett volna is, de az alkotvány sérelmével bűnhődniek nem kellene.

2. Emlékezet tétetett a Lengyel nép mostani történeteiről, s a Rendek buzgó részvételt nyilatkoztattak ki a jusaiért s törvényeiért veszedelmes harcot

vívó, vitéz s velök rokon nemzet eránt, s egyesült akarattal végezték.

1. Hirdetessék ki az egész megyében, hogy a velünk szomszéd és rokon Lengyel nemzet az Orosz nagyhatalom ellen egyenetlen harcot vív, s bajnok fiainak szánakozó részvételre, s hathatós segédre van szükségök ; s illő, hogy a Megye nemesi rólok, amennyire tehetségekben áll, gondoskodjanak. Mely végre járásbeli szolgabíráknak meghagyatik, hogy az ezen kihirdetés következtésében nyújtani fogó segedelmet, pénzben, vászonban, tépésben és termékben jövő július végéig szedjék be, s N. V. Berenczei Kovács Sándor főjegyzőnek, (ki magát ezen esetre nemes részvétellel önkénynt ajánlotta) kezeinél, a maga helyére leendő általküldethetés végett, tegyék le.

2. A Cs. K. Apostoli Felső jobbágyi alázatossággal kérettessék meg, hogy a lengyel nemzetet, melyhez a magyar népet szomszédtság, rokonság és a múlt időkből annyi szép emlékezet csatolják, mely nyolc század lefolytában oly sok számkivetett magyarnak menedéket nyitott, mely tőlünk vett s nekünk adott királyokat, mely Béccset s Béccsel az egész kereszténységet és minket halhatatlan vitézséggel mentett meg, mely az orosz hatalmasság szertelen terjedése ellen természetes védfal gyanánt szolgálhat, kegyelmes pártfogása alá venni méltóztassék. Ne engedje, hogy midőn az az 1814. évben az Ófelsége garanciája alá tétetett polgári alkotványért vont fegyvert, erőhatalommal elnyomattassék ; s ellene egész Európa láttára, az emberiség érzéseivel dicsekedő században, végső eltörléssel fenyegető háború folytattassék. Ófelségének közbenvetése megmentheti a veszedelmek közt álló nemzetet ; mely közbenvetésért midőn a könyörgés benyújtatik, egyszersmind az Ófelsége birtokaiban az

orosz erő előtt keresett s ott letartóztatott lengyel vitézek szabadon eresztése, s az Ófelsége zászlóji alatt szolgáló, de Orosz—Lengyelországból eredett tisztek hazabocsáttatása is kérelem tárgyává tétessék.

3. Nemes Bars Vgye f. e. május 3-dikáról közli a lengyel nemzet ügyében a Cs. K. Aposti Felséghez nyújtott előterjesztését; s a lengyelek eránt részvételre serkent.

Válaszoltassék: Az önérzés örömeivel jelentik a Rendek, hogy minek előtte Ns. Bars Vgyének lelkesítő levelét olvasták volna, már a lengyel nemzet ügyére nézve magokat teljes határozottságú részvétellel nyilatkoztatták ki; egyfelől Ó Cs. K. Felségének, a mi Fejedelmünknek közbenvetését a velünk rokon lelkes népre nézve megkérvén; másfelől tehetségökhöz képest segedelmet tévén össze számára. Amit annál nagyobb készséggel jelentenek meg Ns. Bars Vgyének, mivel érzik, hogy azon megye, mely ily szép lélekből eredett részvételt az egész korona alatt legelső nyilatkoztattott ki, teljes megelégedést fog találni, ha látja, miképpen mások is, az emberiség és rokonság ösztöneit hasonlóul kebleikben hordozzák.

4. Említésbe jött, hogy Magyarországnak Erdéllyel oly régtől fogva ohajtott egybekapcsoltatása, mind e mai napig sikertelen ohajtás maradt; s ezen tárgyra nézve végzés tétetett:

Magyarországnak Erdéllyel leendő egybekapcsoltatása már 1790-ben mind a magyar, mind az erdélyi Karoknak és Rendeknek kinyilatkoztattott kívánságok lévén; Erdélynek pedig a magyar koronához tartozását nemcsak a mohácsi napot megelőző idők történetei, hanem (mint az Országos Küldöttség munkálódásában láthatni) azolta is, és nevezetesen 1571-ben a Báthori Istvánnal és 1595-ben Báthori Zsigmonddal

kötött egyességek, s az 1741 : 18 év 1792 : 11 bizonyítván ; s egyéberánt is ez a két testvér hazának egyé létele a nemzetnek nagyobb kiterjedést, erőt, s erőből származandó lelkesülést csalhatatlanul ígervén : szállíttassanak fel a hazának minden vármegyéi, hogy a közelgető országgyűlésre küldendő követeiknek ezen egybekapcsoltság ; ezen egygététel eszközését tegyék kötelességekké. Azon megjegyzéssel pedig, hogy mivel ezen tárgy az Orsz. Küldöttség munkálódásainak a polgári köztárgyakat illető részében említetik ; s ezen rész az Országgyűlésen, előre való rendelésnél fogva, az utolsók közt vétetik fel : azon legyenek, hogy az említett részből kivétetvén, az első tárgyak közt vizsgáltassék meg. Mert kimondhatatlan a nyereség, mely az Erdély lelkes, eredeti bélyegű, tiszta nyelvű s a haza és törvény eránt hív gyermekeinek minél előbb hozzánk leendő csatlódásával reánk háramlának.

5. Ns. Nógrád Vgye f. e. april 18. jelenti, hogy Ó Cs. K. Felségét az országgyűlésnek Budára vagy Pestre leendő rendelése végett megkérte, s mivel Pozsonynak távolsága mind a házi tár költségeit neveli, mind a követekkel levelezést nehézzé teszi : ezen megyét is felszólítja, hogy a koronás fejedelemezhez hasonló kérelmet nyújtsen fel.

A Ns. Nógrád Vgye által előadott, s kétségbevehetetlen okoknál fogva, Ó Cs. K. Felsege az országgyűlésnek Pesten leendő Tartása végett kérettessék meg.

6. Ns. Arad Vármegye f. e. april 11. a magyar nyelvnek kebelében leendő közönségessé tetele végett hozott rendszabásait megküldi.

Válaszoltassék : hogy a Rendek hazafiúi örömmel fogadják a Ns. Arad Vgye lángoló hazaszeretetét, és

bölcs előrelátásból eredt intézeteit; s hogy hasonló érzésektől ösztönöztetvén a magyar nyelv közön- ségesítésére saját kebelökben is, még a mult 1830. évben november 22-dikén tartott közgyűlésből egy küldöttséget neveztek ki.

Egyszersmind ezen Arad Vgyei levél és rendszabá- sok a Magyar nyelv ügyében kinevezett Küldöttség- nek adassanak ki; a Küldöttség a maga munkáló- dásainak végbevitelére emlékeztessék.

IZENET A FŐRENDEKHEZ A HAZAI NYELV TÁRGYÁBAN

Azzal a bizodalommal, mellyel ugyanazon egy haza gyermekeinek, ugyanazon egy szent korona tagjainak egymáshoz viseltetni kell, szállítják fel a KK. és RR. a mélt. főrendeket, hogy a Karokhoz és Rendekhez küldendő Izeneteiket ezentúl a hazai nyelv közönségesen kedvelt szavaival készíttetni méltóztassanak.

Koronás királyai, s mindenekfelett a mostan uralkodó Felség atyai pártfogása alatt, negyven esztendő folytában, csendesén haladó, s minden kényszerítést távoztató menetellel oda jutott a nemzet, hogy a közelebb múlt országgyűlésben a magyar nyelv a helytartói kormányzásokra, s a fő törvényszékekre fel-emeltetvén, s tudása minden hivatalbélinek kötele-ségivé tétetvén: az egész hazában főnek és közön-ségesnek törvényesen megállítatott, s természeti jusaiba e részben visszahelyeztetett.

Nem lehet kétségbe venni, hogy az ősi közös nyelv virágzásba jötte, hazafiúi örömmel töltötte bé a mélt. főrendeket is, kik a haza, és nyelv eránt vonzó hajlandóságokat ragyogó nagy áldozatokkal bizonyít-tották be; s kiknek az egész nemzet előtt tiszteletben és szeretetben élő előlülők, országunk nádora, mind áldozattal, mind századokra kiterjedő követ-kezésű pártfogásával, nevét a nemzet évkönyveiben halhatatlanítá.

Ily hazafiak előtt az 1830-diki 8-dik törvénycikely hozatala, s a m. tud. társaságnak saját áldozataikkal is történt felállítása után bizonyosan sem idegennek, sem kedvetlennek nem fog tetszeni ez emlékeztetés, melyet a KK. és RR. magyar nemzeti egyenességgel, hazájok eránt forró szeretetből, a kölcsönös bizodalom örökös megalapítására tesznek. A mélt. főrendek a KK. és RR. szokott üdvözteiket küldötteik által ember emlékezetétől fogva magyar nyelven viszonozták; s e tiszteletre méltó szokástól csak egy lépés van ama másikig, hogy irománnyaikat is annak szívig ható szavaival készítettessék. Kiknek ősei vért ontottak a hazáért, azok az előttök isméretes nemzeti nyelvet kebelökbe bizonyosan visszafogadják a hazáért.

1833. Jan. 8.

(A IV. ülés 4. szám alatti Javallata.)

IZENET A FŐRENDEKHEZ A MAGYAR NYELV ÜGYÉBEN

Amiért az egész nemzet negyvenkét esztendő folytában buzgó igyekezettel fáradozott, és Ócsászári Királyi Felségének atyai pártfogása által sok részben ugyan, még sem egészen van elérve: a hazai nyelvvel minden megszorítás és kivétel nélkül való szabadon élést ohajtják a KK. és Rendek Ó Cs. Kir. Felsége igazságszeretetétől megnyerni.

Nyelvöket a hazában főhelyre emelve, s minden törvényhatóságokban tiszteletbe tétetve örömmel szemlélik; ohajtásaik tökéletes teljesedésének mindazáltal híja van; mert felírásaikat a nemzet atyai királyához és a törvénycikkelyeket eredetileg a római nép holt nyelvén, nem pedig ősi örökségül nyert élő magyar nyelven készíthetik.

Valamint csak élő testben, úgy csak élő nyelvben van lélek; az anyai ajakról tanult hangokkal lehet egyfelől a Cs. Kir. Felség előtt a szív való érzelmeit, másfelől a törvény kitételeiben a legtisztább, legegyszerűbb értelmet kifejezni.

A Karok és Rendek azon ponton állanak, melyen Ócsászári Királyi Felségének atyai gondoskodásánál fogva, közkiterjedésű javításokat kezdhetvén, a jövő kor számára fognak munkálni. Most, ha valaha, itt az idő, hogy a nemzeti nyelv a természet által adott jusaiba egészen visszatéssék, s e követ-

kezéssel teljes idő elmúlván, féltő, hogy a nagy számban megállapított s holt nyelven készült törvények a nemzetit egész századra ki fogják zárhatni.

Ezeknél fogva fiúi bizodalommal vagynak a KK. és RR. hogy Ő Cs. Kir. Felsége az országoson egybe gyűlt nemzet, s az ország törvényhatóságai által egyedül magyar nyelven teendő alázatos felírásokat atyailag elfogadni, s ezen hív nemzetet hazai nyelven küldendő kegyelmes királyi válaszaival megörvendeztetni, s egyszersmind abban kegyelmesen megegyezni méltóztatik, hogy a törvénycikkelyek egyedül magyar nyelven alkottassanak.

Amint midőn Ő Cs. Kir. Felségétől alázatos felírással kérni szándékoznak, egyszersmind Ő Cs. Kir. Főhercegségét, s a Mélt. Főrendeket a közügy segedelmére kérik.

(A IV. Ülés VI. szám alatti Javallata.)

VISZON-IZENET A NEMZETI NYELV ÜGYÉBEN A FŐRENDI VÁLASZRA

Midőn a KK. és RR. Ó cs. kir. Főhercegségét és a Mélt. fő RR.-et izeneteiknek hazai nyelven küldésére felszóllították; azon bizonyos hiedelemben tévők azt, hogy magyar főrendeknél magyar hazáért és nyelvért buzgó szíveket fognak találni, s most, midőn e hiedelem megvalósodott, — midőn az Ó cs. kir. Főhercegsége, s a Mélt. Főrendek hazafiúi lelkesedésekbe vetett remény e részben a legszebb teljességgel koronáztatott meg: nem titkolhatják el örömeiket, melyet a 40 év oltá magyar nyelven legelőször olvasott főrendi válasz vételével érzetennek. — De nem is vártak, nem is várhattak egyebet, jól tudván: hogy a hazáért áldozatokra is készen lenni szent kötelesség, s jól tudván; hogy e kötelesség szentségét Ó cs. kir. Főhercegsége és a Mélt. Főrendek kebleikben hordozzák.

Azonban amely öröm volt a legelső magyar főrendi választ olvasniok: oly szomorúsággal borítottak el, midőn értették, miképpen a felírások, királyi válaszok és törvénycikkelyek magyarul szerkesztésére nézve a kívánt egyetértést meg nem nyerhették.

Hazai nyelvvel szabad, meg nem korlátolt élhetés, és így a természeti jogok egyik legfótosabbika forog fenn; s erre törekedni, ezt szüntelen el nem fordított tekintettel kísérni, a hazafiúságnak, s nemzetiségnek

elengedhetetlen kívánata; mert régi lakjaiból s földéről ki lehet űzni a nemzetet, s egy más földön megtelepedve még is nemzet maradhat: de a nyelvé-
től megfosztott nép többé nem él. — A mi őseink
előbbi hazájokat elhagyván, itt alkottak újat magok-
nak, mert nyelveket ide hozván, ide hozták a hazát
is, és a nemzetet.

A kincs, mely már egyszer végveszély örvényéből
szabadították meg, kétszeresen kedves, mert miatta
rettegtünk: jól emlékeznek a Mélt. Főrendek, midőn
az idegen nyelv kényszerített béhozatala a nemzetit
elsüllyedéssel fenyegette, s nem természetes-é, ha a
nemzet azóta forró szerelemmel függ e kincsén?
atyáinak ez örökségén, mely annyi századok szél-
vészeiből isteni csudálatos gondviselés által tartaték
meg számára!

E természetes indulatból erednek mindazon töre-
kedések, melyek az 1790. 1805. 1825 és 1830-ki ország-
gyűléseken a KK. és RR. részéről, a nyelv felemelésére
tétettek. A szerencse némelyekben megkoronázá
törekedéseiket; de a tető még nincs elérve; még a
jog, amit a természet ad, s aminek az alkotmányi
szabadsággal együtt járni kellene, egész kiterjedésé-
ben nem gyakoroltatik; s azért tovább lépni kötele-
ség és természet egyaránt parancsol.

És mint kezdik a KK. és RR. e tovább lépést?
Alázatos felírással. Minél fogva azt, amire különben
minden nemzetet a természet hatalmaz fel, a királyi
felség atyai pártfogásától s igazságszeretetétől kíván-
ják megnyerni. Törvényhozó nemzet képviselőitől
várnak-é a Mélt. Főrendek több szerénységet? vár-
nak-é szebb hódolást a koronás fő előtt, s e szerény-
ség és hódolás vajon a Mélt. Főrendek részvételét, e
velek köz ügyre nézve, nem fogja-é megnyerni?

De azt mondják Ő cs. kir. Főhercegsége s a Mélt. Főrendek, hogy e célt elérhetőnek nem vélik: mert az 1805-diki 4-dik tc. a felírások szerkesztetését nyilván kiköti, mert a királyi válaszokról, a törvény-cikkelyekről határozás nincs, mert e tárgy a törvénykönyvek és iratok fordítását vonván maga után, különvéve el nem döntethetik, sem a rendszeres munkáktól el nem választathatik: mivel azoktól elválasztatván, a jövő tanácskozásokban sérelmes csorba okoztatnék, s az 1826. június 10-én, október 6-án és november 30-án tett ígéretekkel és óvásokkal öszveütközés lenne: s mindezeknél fogva az e tárgybéli felírást, csak majd az illető egész munkálat tanácskozás alá vételekor kívánják felterjesztetni.

De vajon az 1805-diki 4. t.-cikkely hasonló-é azon sarkalatos törvényekhez, miket megváltoztatni nem lehet? Vagy azért hozta-é a nemzet azon cikkelyt, hogy saját ohajtásainak s nyelve felemelkedésének örök korlátot vonjon? a megelőző kedvetlen időkre nézve nyereség volt a kérdéses törvény; de ha túllépni soha sem lehetne: akkor az valóságos veszteség, és egy polgári szabad alkotványban, egy törvényhozó nemzetben oly rend ellen való történet, mely a törvényhozási joggal ellenkeznék. Mert törvényt hozhatni, magyarázhatni, s módosíthatni, el is törölhetni, — még is a szorító, s előmenetelt akadályoztató törvényt más jobbal fel nem válthatni: az egymás mellett meg nem fér.

Hogy a királyi válaszokról, s a törvénycikkelyekről, törvényes határozás nincs, — az mire mutat egyébre, mint arra, hogy mindenekelőtt törvényes határozás tétessék; s azért mindenekelőtt, mert kir. válaszok és törvénycikkelyek kiadatni, és szerkesztetni fognak jóval előbb, mintsem a polgári köz-

tárgyak, hová a Mélt. Főrendek a nyelv ügyét utasítani látszanak, elővételnek.

A törvényes könyvek s iratok fordítását ami illeti, azon munkára bizonyosan lesz idő is, munkáló kéz is, s e tekintetre nézve vagy örökre meg kell a magyar nyelvvel egész kiterjedésben élést tagadni, vagy most mindjárt rendelést tenni, hogy a rendszeres munkákból alkottatni fogó számos törvények magyarul szerkesztessenek; mert deákul lévén, a fordítani valók számát csak szaporítaná, s ha a mostani kívánat, a rendszeres munkák sorában ismételtetnék is, Ő cs. kir. Főhercegsége s a Mélt. Főrendek azt a fordítás megnagyobbult terhe miatt, ismét foghatnák akadályoztatni.

Azt pedig: hogy a rendszeres munkáktól elválasztás az 1826. június 10. október 6. és november 30. tett ígéretekkel és óvásokkal összeütköznék, a KK. és RR. meg nem foghatják. A nov. 30. költ irományt ugyan nem is esmerik, de a júniusiban nem látnak egyebet azon Ófelsége eleibe terjesztett forró ohajtásnál: hogy törvényeik a törvénykönyvbe ne csak deák, de magyar nyelven is felvétessenek, s midőn ezt azon évi aug. 23. költ királyi válasz megtagadta, az október 6-i felírás az országgyűlési test panaszát jelenti ki; s mi következik ebből? az talán, hogy a KK. és RR. 1826. évben nem egyedül, hanem deákkal párosítva kérvén a magyar törvénycikkelyeket, tovább ne is mehessenek? De ha a nemzet akkor csak annyit kívánt, és annyit sem nyerhetett meg, — kell-e még most is ott állapodnia meg, midőn az 1830: 8. törvénycikkely már hozva van? Senki sem viselhet az országban hivatalt, senki nem lehet még ügyész is, ha nem tud magyarul, — és miért a magyar nyelv hivatalbélinek, és ügyésznek, ha nekünk

magyarúl írt törvényt még csak kérni sem lehet? Vagy ezen feljebb említett öszveütközés a felhozott irományokkal csak arra az esetre állítatik, ha a nyelv ügye a rendszeres munkáktól el lesz választva? A főrendi válasz szavai ugyan azt mondják, — de ha az öszveütközés az elválasztás esetére áll, állani fog az el nem választás esetére is, mert mind az említett felírások az 1826-ik irományok közt, mind a nyelv ügyében tett kívánat, akkor is ugyanazok maradnak.

Emlékeztetik a KK. és RR. Ó cs. kir. Hercegségét s a Mélt. Főrendeket, hogy a nemzet 1790. oltá mindég előlegesnek nézte a hazai nyelv tárgyát s nem várván semmi rendszeres munkákat, több országgyűléseken mindég tovább törekedő szándékkal hozott törvényt felőle. — Ideje már egyszer oda jutni, hol állani elejétől fogva kellett volna. Ideje, hogy a rendszeres munkák a reájok útalással mindent elnyelő örvény lenni megszűnjenek. Annálfogva a KK. és RR. e tárgybeli felírások mellett állhatatosan maradván, kívánják Ófelségét fiúi bizodalommal megkérni, kívánnak Ófelségének alkalmat nyújtani, hogy ezen, a királyi jogoknak semmi sérelmet nem okozó, de a nemzet által közbuzgósággal szeretett ügyben kedvező választ adván, az egész magyar nép szívét a bizodalom legszorosabb kötelékeivel magához láncolja.

1833. Márc.

HARMADIK IZENET A FŐRENDEKHEZ A MAGYAR NYELV ÜGYÉBEN

A nyelv ügyében készült főrendi második válasz mindjárt kezdetben azon részvételt említi, mivel a Fenséges Főherceg s a Mélt. Fő RR. a KK. és RR. által a hazai nyelv mellett felhozott okokat fogadták; említi azon nevezetes áldozatokat, miket a Fenséges főherceg s a Mélt. Fő RR. ez ügyben tettek, s azon készséget, miszerint ez országgyűlés alatt is, mindent, ami szabad akaratoktól függött, véghezvinni nem késtek. Ez említések után, mit lehet, mit kelle vala a KK. és RR.-nek természetesebben várnok, mint azt: hogy felírásoknak a királyi Felső elébe terjesztését is helyben hagyással veendik? Mert ez, mind az említett részvétből és áldozatokból egyenesen következnek; mind a Mélt. fő RR. szabad akaratjától függene. De minekutána ez nem történt: az ebből eredett fájdalmat eltitkolniok nem lehet.

Nem szól ugyan a főrendi válasz a kérelem el-mellőzéséről, csak annak alkalmasb időpontra halasztását kívánja. De miért a késedelem? Azért, úgymond a válasz, mert mikor nyolc százados törvényekkel megerősített, s több érdekléssel öszvekapcsolt intézet eltöröltetni kívántatik: akkor a kívánat eredetét, kiterjedését, lehetőségét, s az érdekléssel meg-egyeztetését kell megvizsgálni; s e vizsgálat csak a rendszeres munkákban eszközöltethetik.

Azonban a KK. és RR. ez oldalról nem ismernek más érdeket: mint a nemzeti önállásnak s nemzeti önállás fennmaradásának érdekét; s erősen, visszavonhatatlanul elhitették magokkal, hogy nemzeti önállások a nemzeti nyelv sorsával válhatatlan kapcsolatban áll. Ez az érdek, mi előtt minden másnak el kell tűnnie; s minden, ami ennek ellene van, álerdek. Ezen érdekből jön a kívánat eredete; eszerént kell annak kiterjedését is meghatározni, mely a nemzeti élet és kormány minden ágainak kiterjedésénél kisebb nem lehet. Ami pedig a lehetőséget illeti: melyik magyar kételkedik abban? A nyelvvel élni, mit a törvényhozó test, mit a hivatalbeliek tudni nem csak hazafiség, de törvény által kötelezetnek, hogyan állíttatnék nem lehetőnek? Mind oly kérdések, mikre a legkönnyebb, legegyszerűbb feletet minden magyar saját keblében feltalálja; mikre a nemzeti közkívánság negyvenhárom év óta szám-talanszor megfelelt; s minek vizsgálata, bár egyedül a rendszeres munkákban eszközölhetőnek mondatik, sem nem nehéz, sem nem szükséges. Mert nincs más kérdés, mint az: igazságos-e a kívánság? S ha igazságos, kell-e akadályt vetni elébe?

De lassan, lépcsőnként kell haladnunk: úgy mondanak a Mélt. Főrendek. Negyvenhárom év óta foly a nyelv miatti küzdés; s negyvenhárom év nem elég lassúság? Azóta egészen új embernyom támadt; az atyák, kik a küzdést kezdték, egymásután sírba szál-lának; és az oly epedve kívánt cél elérve még sin-csen. Nem lépcsőnként történt-e minden eddigi hala-dás? nem egymás után kellett-e egyet is el nem mel-lőzhető, minden akadállyal megvívni. Nem csendes meggondolással s illő kíméléssel történt-e, ha az, minek mindjárt kezdetben végre kellett volna hajtatni,

csaknem félszázadig halasztatott? És még most is lépcsőnkénti haladás emlegettetik.

És lehet-e állítani, hogy a latin nyelv az anyainak elsőbbségét s hathatóságát ekkoráig nem veszedelmeztette? Mi volt a magyar nyelv csak kevés év előtt is a hazában? Nem vala-e számkivetve kormányból, törvényhozó testből, palotákból, és fővárosunkból? Nem maradt-e hátra műveltségében? s (nem)* egy élet nélkül való, s eredeti sajátságaiból kiforgatott nyelv miatt maradt-e hátra? A magyar nyelv még most is alattvalója a latinnak. Azon iratnak törvények, azon értekezik király és nemzet, az uralkodik az iskolákban; s midőn a KK. és RR. szívök fájdalomában mindezt így látják; mégis azt kell hallaniok: hogy nyelvök elsőbbsége s hathatósága nem veszedelmeztetik.

De emlékezetbe hozzák a Fenséges Főherceg s a Mélt. Fő RR. a koronás Fejedelem jusait, s a kapcsolt Részeket. Hogy a Fejedelemnek a törvényalkotásban, magyarázatban, és eltörlésben közös jusa van: arról ki kételkedik? Nem tisztelik-e a KK. és RR. e jusokat? Nem szándékjok-e a szokott úton kívánataikat eszközölni? s nem éppen e szokott út követésében hátráltatnak-e már most másodízben? A kapcsolt Részek pedig, minthogy a törvényhozásban és hivatalokban részt vesznek, a nemzeti nyelvet megtanulni és tudni kötelesek. A latin nyelvet sem hallják az anyai ajkokról; a magyarhoz pedig készülniek negyvenhárom év elég idő vala. A százados szokások tekintetét a KK. és RR. erősség gyanánt el nem fogadhatják. Mert ha a századok a nyelv ügyét hátráltathatják: úgy minden remény semmivé tété-

* a nem tagadósó hiányzik az 1832-i országgyűlés Irásai (I. köt. 112. l.) szövegéből. [Szerk. jegyz.]

tett. Mert nem minden új század lefolytával új erősség fog-e származni? Ami a nemzet természeti jusaival és az igazságnak alapjainál fogva jó, tiszteletre méltó és szent, az jó, tiszteletre méltó és szent marad, ha létét csak a mai naptól számlálja is: ellenben ami a nemzet természeti jusaival s az igazságossággal ellenkezik, azt ezredek sem tehetik igazságossá.

Mindezek után, mivel lehet megbizonyítani, hogy a nyelv ügyével a rendszeres munkák illető pontjáig várni kell? 1790. születtek a rendszeres munkák, mégis mindjárt az 1792-diki országgyűlésen, s attól fogva minden diaetán a nyelv ügye előlegesen vétett fel, s a múlt 1830. évi országgyűlésen az előleges sérelmek 12. pontja alatt nincsen-e elég nyilván kimondva, hogy a nyelv a rendszeres munkáktól akkor is külön választatott? De nem magából a dolog természetéből következik-e, miképpen az, amit minden törvényhozás eszközévé kíván a nemzet tenni, ezen nagy következéseket s általános javításokat ígérő országgyűlésnek mindjárt elején mozdíttassék elő? S ha mindezen okok nem elégségesek: a nemzet állhatatos forró kívánsága, ez a küzdés, mellyel e rámaradott kincsért vív, az a hit, miszerént virágzását, fennállását, egész életét e ponttól függeszti fel, nem fogja-e a Fenséges Főherceg és a Mélt. Fő RR. teljes részvételét magához hajtani?

A kívánat igazságos; azt a Mélt. Fő RR. tagadni bizonyosan nem fogják; csak abban nem akarnak megegyezni, hogy a KK. és RR. felírásokat most nyújthassák be. De mikor a nemzet a maga királyához fiúi bizodalommal készül járúlni; mikor reményt táplál, hogy a Felső a természet törvényein épült kérelmét megtagadni nem fogja; mikor nyilván kijelenti, hogy kérelme tárgyát, nemzetisége legfőbb,

legmúlhatatlanabb eszközének tekinti: akkor őtet visszatartóztatni, közte s a szeretve tisztelt fejedelem között gátot emelni oly dolog, mely szívet és lelket elkésért. Gondolják meg a Mélt. Fő RR., mi kínos azért küzdeni, aminek teljes elérése oly igen közel van, oly igen könnyű, hogy azt egyetlenegy fejedelmi szó minden pillanatban tökéletességre hajthatja. Magyar nemzet képviselői szóllanak magyar főrendekhez és szóllanak, nem kívánván áldozatokat, nem kívánván fáradást, és önmehtagadást; csak meggyezést várnak a közügy felterjesztésében. Lehet-e a tárgy temérdek fontosságához képest kevesebbet kérniük? Ne tagadják meg a Mélt. Fő RR. azt, amit a nemzet, az igazság, a természet egyeránt kívánnak; amin a nemzeti élet és becsület függ; aminek elmulasztásáért mind a mostani kor, mind a maradék kemény ítéletet fog mondani; s amit a KK. és RR. oly kötelességnek ismérnek, hogy annak teljesítésétől, sem hidegség, sem keménység, sem baj és veszélyek által magokat elrettentetni nem hagyhatják. E kötelesség egyenlően fekszik minden hazafin; e kötelesség elválhatatlan a háromszoros hívségtől, mivel a magyar közönségesen és egyenként Istenének, Királyának és Hazájának, életében és halálában, tartozik.

HETEDIK IZENET A FŐRENDEKHEZ A VALLÁS TÁRGYÁBAN

Sokat ígérő reményektől lelkesítve kezdék meg a KK. és RR. e jelen országgyűlésen munkálódásaikat. Mert magától az uralkodó királyi Felségtől a haza belső boldogságának megállapítására, s a hazafiak közti kölcsönös kapcsolatok szorosabb egybefűzésére lévén felszólítva, itt lenni vélték az időt, midőn a törvény minden sérelmei, s ezek által az országnak okozott minden sebei megorvosoltatnak.

E sebek közt a legfájdalmasabbak közé tartozának azok, melyek a vallást érdeklő törvények önkényes magyarázatából a polgári szabadság és alkotmány sértésével származtak; s ugyanazért nem késtek azokat országos tanácskozás alá bocsájtani, nem késtek a Mélt. Főrendeket kölcsönös egyezésre felszólítani, hogy a nagyfontosságú, és már húzamos idő óta törvényes eligazítást váró tárgy, a nemzet atyai királya elébe terjesztessék.

De minekutána hatrendbéli izeneteikben mind a sérelem nagyságát, mind az orvoslás szükségét és módjait, mind a nemzet forró kívánságát újra meg újra előadták; minekutána azt hitték: hogy előadásukat nemcsak Magyarország Főrendei, hanem a világ legtávolabb, legidegenebb népei is részvétellel méltóknak fognák tartani: titkolhatatlan fájdalommal látják végtére, hogysesem a megsértett törvények

tekintete, sem az országos népesség harmadrészének bizontalan, sőt törvény kívüli állásban léte, sem a törvényhatóságoknak ez országgyűlésbe vetett bizodalma a Mélt. Főrendeket kívánt egyezésre nem bírhatják.

Mondják ugyan a Mélt. Fő RR., miképpen a Karokat és Rendeket az ohajtott egyesülés módjainak elválasztására felszólították, reménylven, hogy a KK. és RR. ugyanazon tiszta hazafiúi érzéstől lelkesítve, a kitűzött cél elérésére segédkezeket nyújtanak; de az egyesülésre semmi elfogadható módot nem mutattak.

Mert hogy némely kisebb fontosságú, s már az 1790. 26. törvénycikkelyben foglalt pontokban megegyeztek; hogy az ezeredbéli evangélikus káplánok, s a közös temetők eránt lett kívánat felterjesztését nem ellenzik: az nem enyhíti a keserűséget, melyet lehetetlen nem érezni, midőn minden nagyobb sérelmekre oly orvoslást ajánlanak, minél fogva azoknak némely része csak úgy enyésztenék el, ha nagyobb része törvényesíttetnék.

Ily ajánlat mellett szólítani fel a Karokat és Rendeket, hogy a két tábla megegyeztével már elhatározott pontok annak rende szerént terjesztessenek fel, nem egyez meg a nagy érdekű tárgy s a nemzet azon függő kívánatai eránt tartozó tekintettel. Azért a KK. és RR. világosan kijelentik, hogy előbbi nyilatkozásaik mellett állhatatosan maradván, a XIX. századdal, a tárgy szentségével, s hazai törvényekkel ellenkező, és a nemzetre s ez országgyűlési testre homályt hozó egyezésbe nem ereszkednek; sem sérelmet sérelemmel tetéző, s a jelen és jövő kor kemény ítéletét maga után vonó törvény alkotásában soha részt venni nem fognak.

Amit midőn Ó cs. k. Főhercegségének, s a Mélt. Főrendeknek teljes eltökéléssel tudtokra adnának, egyszersmind világosan kimondják: hogy ha az ügy felterjesztését még most is visszatartóztatják, akkoron a KK. és RR. az egész tárgyat ez úttal felfüggesztik; s minden esetre az 1790. 12. t.-cikkely értelméhez szorosán ragaszkodván, a törvények önkényes magyarázatjából költ, s netalán még kelendő minden rendelkezéseket törvényteleneknek, s kötelező erő nélkül valóknak az egész haza színe előtt kinyilatkoztatják.

**IZENET A FŐ RENDEKHEZ
AZ ORSZÁGGYŰLÉSNEK PESTRE
ÁTTÉTELE IRÁNT**

Midőn a Karok és Rendek 1830-dik esztendőben október 17-kéről e mostani országgyűlésnek Pestre hívása eránt költ alázatos felírásokra, ugyanazon évben december 2-dikán a királyi kegyelmes választ megnyerték, biztos reménység nyújtatott nékiek, hogy az országosan kijelentett s az egész hazával közös ohajtás teljesíttetni fog.

Méltóztatott ugyanis Ő Cs. Kir. Felsége kegyelmesen megígérni, hogy az igazság gyorsabb kiszolgáltatása eránt buzgó indulatjának saját könnyebbségét is feláldozni kész levén, mihelyt Pesten minden szükségeseznek megléte tudtára esik, az országgyűlés ottan tartásáról rendelés fog tétetni.

E királyi ígérethez ragaszkodván, szándékoznak a Karok és Rendek a régen táplált, forró kívánatot ezennel is megújítani; fiúi bizodalommal reméllvén, hogy Ő Cs. K. Felségének atyai szíve az egész ország egyesített kérelmét meghallgatja; és sz. k. Pozsony városnak a törvényhatóságok legnagyobb részétől szeretlen távolságát, ellenben Pestnek az ország közepén alkalmas fekvését, esztendőnként szaporodó épületeinek számos és nagy voltát, s a felsőbb törvény és kormányzéki levéltárak ottlétét tekintvén e jelen országgyűlés odaköltözhetésében annyival inkább meg-

egyezni méltóztatik, mivel sz. k. Pest város részéről az országgyűlés tartására szükségeseknek, mihelyt Ő Cs. K. Felsőge a nevezett városnak az eránt kegyelmes parancsolatait kiadni méltóztatik, azonnal leendő alkalmaztatása hitelesen jelentetik.

Ő Cs. Kir. Főhercegségét s a mélt. főrendeket tisztelettel kérik a KK. és RR., hogy e kívánságokat, valamint a közelebb múlt országgyűlésen, úgy most is hozzájárulásokkal segélleni méltóztassanak.

1833. Jan. 8.

VISZON-IZENET A FŐ RENDEKHEZ
AZ ORSZÁGGYŰLÉSNEK PESTRE
ÁTTÉTELE ÜGYÉBEN

Ő Cs. Kir. Főhercegségének, s a mélt. főrendeknek a jelen országgyűlés sz. királyi Pest városba tétele eránt költ válaszokból a Karok és Rendek az ohajtott egyetértést örömmel olvassák; s egyszersmind kijelentik, hogy a «*promittere*» szónak «*declarare*» szóval, s a «*paternis promissis*» kifejezésnek «*paterna declaratione*» kifejezéssel felcserélését elfogadják.

**IZENET A FŐ RENDEKHEZ
A FELSÉGNEK MAGYARORSZÁGBAN
LAKÁSA IRÁNT**

KK. és RR. a királyi lakásnak már egyszer a magyar hazába is általtétele végett, Ó Királyi Felségéhez alázatos felírással folyamodni szándékozván ; lehetetlen vissza nem emlékezni azon törvénycikkelyek hosszú sorára, miket a nemzet négy század lefolytában, e mostanihoz hasonló ohajtás következtésül ismételve hozott vala.

Mihelyt Albert, első király az ausztriai házból, az ország kormányára lépett ; mindjárt 1439. évben a 22-ik törv. cikkely által, bennlakása törvénnyé tétették ; s kilencvenhét évvel későbbben, midőn már a nemzet szabad választásánál fogva, ismét az ausztriai ház tagjai uralkodtanak, az 1536 : 57. cikkely ugyanazon tárgyban hozatván, a nemzeti közkívánatot ki nyilatkoztatá. De ezen cikkely fogamat nélkül maradt, valamint az 1546 : 18., 1548 : 22., 1550 : 4., 1608 : 18. k. e. ; 1723 : 8., 1741 : 7., 1751 : 1., 1791 : 9., és 1792 : 5. hasonló tartalmú törv. cikkelyek is sikeretlenek valának.

A magyar szent korona, tagadhatatlan, a Cs. K. Felség koronái közt legnagyobb fénnel ragyog. E szép ország a maga több millió lakóival fájlalja, ha más tartományoknál utóbb tétetik. S e pillanatban megemlékeznek a KK. és RR. az időszakokra, melyek

elmúltak, de a történetekben élni fognak: midőn a nemzet a szeretett Mária Terézia örökös tartományait az ellenségtől megmenteni fegyvert fogott; s midőn a közelebb múlt fél század szélveszeiben minden áldozatokra kész vala. Ennyi hűség méltán várhatja, hogy az országnak ezen újlag szóba hozott, s annyi százados, és annyi cikkelyekkel törvényesített ohajtása teljesíttessék.

Európa minden népei közt a magyar az, mely egy időben ugyanazon uralkodóházból két megkoronázott királyt örömmel szemlél maga felett; s mégsem dicsekedhetik a szerencsével, hogy kebelében egyiknek is lakást nyújthatna. Ugyanazért a KK. és RR. most ismét hódolattal kívánnak Ő Cs. K. Felségéhez járúlni, hogy számos törvényeink következtében, már egyszer a magyar hű nemzetet is bennlakásával szerencsésé tenni s egyszersmind az 1830. szeptember 23. országosan kijelentett ohajtás teljesevéül, az ifjabb királyi Felségnek a haza kebelébe költözését megengedni méltóztassék. Hogy személyes tanúja leheszen a hódolatnak és szeretetnek, mivel a nemzet királyaihoz viseltetik; a nemzet pedig az iránta mutatott bizodalmat érezvén, újabb lelkesedéssel teljék bé királyáért élni és halni, valahányszor idő és körülmény intenek.

Nem kételkednek a KK. és RR. hogy Ő Cs. Kir. Főhercegsége s a Mélt. Főrendek ezen mind törvényes, mind az uralkodó házhoz vonzódást bizonyító szándékot egyetértéssel fogadják.

1833. Febr. 8.

(A XX. Ülés írásaiból.)

VISZON-IZENET A FŐRENDEKHEZ A KIRÁLYI LAKÁS TÁRGYÁBAN

Ő Cs. Kir. Főhercegsége, s a Mélt. Főrendek a királyi lakás tárgyában a Karokkal és Rendekkel megegyezvén, viszont a Karok és Rendek is a Mélt. Főrendek által a szerkeztetésre nézve javasolt változtatásokat elfogadják, egyedül az utolsó §-ra tett javaslatnak azon szavait «*longiore commoratione*» kivévén. A Karok és Rendek Ő Cs. kir. Királyi Felső-gének nem hosszabb tartózkodását az országban, hanem állandó lakását ohajtják, s ezen ohajtás következtében az említett két szavat *habitatione* szóval kívánják felcseréltetni: reménylve, hogy Ő Cs. Kir. Főhercegsége s a Mélt. Főrendek is a Királyi Felső-geránt viseltető közös szeretetnél fogva ebben megnyugosznak.

(A XXXI. Ülés írásaiból.)

*UTASÍTÁS AZ ORSZÁGOS
NAPLÓKÖNYVBŐL KÉSZÜLENDŐ
KIVONATRA NÉZVE*

Az országgyűlési Napkönyvnek és irományoknak oly nagy kötetre kell nevedednie, s annál fogva oly drágák, hogy olvasásokra és megvásárlásokra ideje, türelme, és költsége kevés embernek van, s így az ország közdolgaira nézve oly szükséges köznyilván-
ság teljes erőre nem jöhet. E tekintetből a Karok és Rendek az említett köznyilván-
ság közelítésére, ez-
úttal szükségesnek látták, hogy az országos Nap-
könyvből bizonyos, erre a végre meghatalmazandó
szerkeztető által kivonatot készíttessenek, következő
szabályok alatt :

1. Az országos Napkönyv kivonatának hiteles vol-
tára ugyanazon követek fognak felvígyázni, kik magá-
nak a Napkönyvnek hitelesítésére választattak.

2. Mihelyt a sorban lévő négy követ a felvígyázása
alá rendelt három ülés Naplóját, az arra nézve kiadott
utasítás 3-dik pontja szerint megvizsgálta, s az egyik
hiteles példányt magához vette, e példány a kivonat
szerkeztetőjének azonnal általadatik.

3. A szerkeztető az országos Naplókönyv nyomta-
tására nem vára-
kozván, az általvett hiteles példány-
ból a kivonatot legottan elkészíti, úgy, hogy abból
minden szükség felettieket, például a csupa szertar-
tásra, tisztelkedésekre, s több ilyekre tartozokat ki-

hagyván, egyedül a fennforgó tárgyakat illető vitások velejét summásan megírja: olyformán, hogy a fennforgó kérdést előrebocsátván, mindjárt utána minden ismétlés elkerülésével adja elő: melyik képviselő, s mi okokkal pártfogolta, s melyik képviselő mi okokkal ellenzette azt; s végre miben lőn megállapodás.

4. Minthogy az izenetek, felírások, és királyi válaszok az országos ülések történeteihöz múlhatatlanul tartoznak, ezek a szerkeztető által a kivonatba magok helyén egész kiterjedésökben fognak felvétetni.

5. A 3. és 4. pontok értelmében szerkeztett kivonat ugyanazon követeknek, kik a megfelelő ülések Napkönyvét hitelesítették, hasonló hitelesítés végett bemutatattatik; s a hitelesítés bizonyítása rövid szókkal rájegyeztetvén, nyomtatás alá vétetik, és az újságlevelekben közöltetik.

1833. Febr. 8.

(A XLVIII. Ülés írásaiából.)

*MAGYARORSZÁG ÉS HOZZÁ CSATOLT
RÉSZEK KARAINAK ÉS RENDEINEK
ELŐLEGES SÉRELMEI S KIVÁNATAI.*

A II-ik és III-ik. Ami a két rendbéli sérelmet, az Erdélyi Nagyfejedelemségre nézve fennálló, ú. m. Közép-Szolnok, és Kraszna Vármegyéknek, Kővárvidéknek, és Zaránd vármegye részének kebelesítését, és az Erdélyi Fejedelemségnek a maga régi állapotjára (melyben ti. Magyarország régi királyainak idejében a mohácsi veszedelem előtt vala) visszahelyeztetését illeti: úgy vélekedtek a KK. és RR., hogy ezen sérelmeket, melyek noha az 1830. évi december 2-án költ királyi válasz által a polgári köztárgyakat illető Országos Munkára utasítottak, természeteknél fogva mindazáltal az Előlegesek sorából ki nem vétethetnek; — végezetre hiteles adatokkal úgy felvilágosítsák, hogy a Korona (egyébiránt is megismért) Igazai [ura!!] teljes fénybe tétetvén, ez ügy vég elintézése többé haladékot ne szenvedjen.

Ami az említett és Magyarország Részei név alatt jövő Vármegyék visszakapcsolását nézi: e kérdés az 1741.18. törvénycikkely idejétől fogva, mely törvénycikkely későbbben az 1792.11. által megújított, az erdélyiek kihallgatására szokott utasíttatni. Meg is kérdeztettek az erdélyiek az 1751. eszt. febr. 1-én, és ismét 40 évek után 1792. aug. 25. költ királyi parancsolatok által; de nyilatkozásaik a magyarországi

törvényhozó test elébe egyik ízben sem terjesztetvén : az ügy további folyása magában megszűnt. Való ugyan, hogy azon nyilatkozások a magyarországi KK. és RR. kiváratának kedvezők nem voltak : mivel azonban egyrészt a nagy számban megelőző törvény-cikkelyekkel és diplomatikai szerződésekkel, másrészt pedig magoknak a Részeknek az 1790. országgyűlésen tett világos kijelentésökkel ellenkeznek : kétségkívül, hogy ha a dolog további vitatás alá jöhetett volna, az előadott nehézségeket elhárítani, s Magyarország Igazait kivilágosítani lehetett volna.

Az erdélyi fejedelmeknek egymás után engedett Részek elszakadása 1538. évben az I. Ferdinánd és Zápolya János közt N. Váradon történt szerződéssel kezdődik ; az időben János királynak Erdélyen kívül Magyarország Tiszáig nyúló része engedtetett által, — de (mint az említett Szerződés 7. cikkelyének szavai bizonyítják) csak életéig. E cikkely következtetésben mindjárt János királynak 1540. történt halálakor I. Ferdinánd az országnak Erdélyhez s az elszakasztott Részekhez való Igazait visszaszerezni akarván, sok és különféle akadályok szerencsés meggyőzése után Izabella királynéval 1551. történt egyességnél fogva azokat kezéhez vette, és az 1552.1. törvény-cikkely szerént az egész országot egyesítette. Akkori szomorú történetek miatt ugyan (az erdélyiek a töröktől való féltékben Izabellát 1556. visszahíván) ez egyesítés ismét megzavartatott, jövődre mindazáltal a remény egészen semmivé nem lett, mert a II. Maximilián és János Zsigmond közt 1571. Spirában kötött frigy által óvás tételék, hogy az országnak Erdélyhez adott Részei, u. m. Bihar vármegye Nagyváraddal, Marmaros a huszti várral, és sóbányákkal ismét Kraszna, és Közép-Szolnok vármegyék Erdély mellett

csak János Zsigmond életében maradjanak. S ezen feltétel következtében Báthory István (Zsigmondnak még azon esztendőben történt halála után) Maximilián király helybenhagyását csak úgy nyerhette meg, hogy esküvést ajánlott és tett le: *miképpen ő a Vajda hivatalt, és a hűségére bízott várakat és birtokokat, akármilyen időben kívántassanak a Cs. Kir. Felség által vissza, kifogás nélkül visszaadandja.* Elmellőzvényt, és utóbbra hagyván a Báthory Zsigmonddal 1595. kötött prágai szerződést, meg kell mondani, hogy említett Zsigmond az erdélyi fejedelemségről lemondván, a szerződéseknél fogva a fejedelemséghez tartozott vármegyék Magyarországhoz haladék nélkül visszakapcsoltattak; — és az országgyűlések hatalma alá tétettek: mint ezt az 1599.11.—1600.9. — és 1601.25. törvénycikkelyek nyilván bizonyítják.

Az üdők akkori viszontagságai közt Erdély ismét idegen kézre jutván, Magyarországtól újjolag különféle Részek kezdének elszakasztatni. Azok mindazonáltal, amik a bécsi békeség által Bocskay Istvánnak engedettek, nyilván csak az ő személyére, s törvényes ágyból születendő férfi maradékaira bírtak kötelező erővel: nyilván ki lévén fejezve, miképpen megszokás esetében az ország koronájára visszaszálljanak. Ezen általengedéshez, mely a magyar királyok által tett magányos adományoktól nem különbözik, hasonlít az 1610. Kassán II. Mátyás és Báthory Gábor közt kötött szerződés is, mely által Szabolcs vármegyében fekvő bizonyos birtokok említett Gábor fejedelemnek úgy adatnak által, mint ecsedi vár urának és a magyar korona tagjának. Honnan megtetszik, hogy az ilyen (erőszakos környülmények miatt) elszakasztott Részek mindég a korona Igazainak fenntartásával, és a minél előbb lehető visszakapcsolás nyilván

kitett, vagy csak alatta értett feltételével adattak idegen kézre. II. Ferdinánd is midőn Bécsben 1620. tett egyességnél fogva Bethlen Gábornak némely vármegyéket általengedett, óvást tétetett, hogy Gábor és örökössei *a felül említett vármegyék határait és Részeit soha semmi szín alatt el nem idegenítik. Semmi szín alatt török vagy akármí más ellenség kezére nem adják ; sem török adó alá nem engedik, amiről a Cs. Kir. Felségnek és örökösseinek, mint Magyarország törvényes királyainak, mind maga a fejedelem, mind Erdély őtet örökségben követő fejedelmei esküvést tenni tartozzanak.* — Szepes, Sáros és több megyékre nézve pedig melyek Gábor fejedelemnek ugyanazon szerződésben éltéig engedettek, a nádor törvényhatósága is nyilvános szavakkal fenntartatott: ugyanazok közt 1622. és 1624. II. Ferdinánd és Rákóczy György közt pedig 1631. és 1647. (ezen évi országgyűlés 20. cikkelye szerint) hasonló egyezések kötettek.

Hogy az ország említett Részei mindég a legelső alkalommal lehető visszakapcsolás feltétele alatt adattak által, onnan is világos, mert nemcsak azon megyék, melyek egymás után kötött egyezéseknél fogva élet ideig, de (mint 1620. Szabolcs, Szatmár, Bereg, és Ugocsa) örökösen is (azonban mindég a koronai jusok fenntartásával) általadattak. Mihelyt a szerencse fordultával visszaszereztek, a soha el nem szakadt tartományokkal egy lábra tétettek, ha ez így van ; az igazság hozta volna magával, hogy midőn végre annyi viszontagság után Erdély visszaszereztetett, azon Részek, melyek Magyarországtól, még hozzá szakasztva voltak, azon móddal, melyek annyi sok egymás után elszakasztott és visszakapcsolt megyék a szent korona hajdani törvényhatósága alá visszaadassanak. Az itt érdeklött üdőben vissza nem kap-

csolt, s még I. Apaffy fejedelem birtokában volt Részek (az erdélyi udv. kancellária 1730. adott nyilatkozása szerint) Zaránd, Kraszna, Középszolnok, Máramaros, Kővárvidék, és Bihar s Arad vármegyék valának; melyek mindazáltal már Erdélyország visszaserzése előtt az 1687. kötött balázsfalvi egyezésnél fogva az adóra nézve a fejedelemségtől elválasztottak: s később e tekintetben Magyarországhoz kapcsoltatván, ezen állapotban a Carolina Resolutioig, azaz 1732. évig, megmaradtak. Isméretesek valának a KK. és RR. előtt a mondott vármegyékhez és vidékhez az ország kezdetével egy üdös jusaik: azért mihelyt csak lehetett, a kebelesítést kívánni el sem múltatták. Jusaik ellen semmi sem hozatott vagy hozathatott fel. Mert az 1693. május 14. költ kir. válaszban, nevezetesen Kővár vidékéről, hogy azt Magyarországtól elvonni nem lehet, világosan kimondatván, ámbár I. József 1709. október 26. költ királyi válaszában (talán az akkori mozgások lecsendesítésére) Kraszna, Középszolnok, Zaránd és Máramaros vármegyéknek, s Kővár-vidéknek Erdélyországhoz leendő csatolását megígérte is: az 1715. 92. törvény-cikkelyben mindazáltal azon kérés, hogy az említett részek mind polgári, mind törvényes tekintetben Magyarországhoz kapcsoltassanak, a magyar korona régi Igazain alapúlnak lenni magától a kir. felségtől megismértetett, s a kebelesítésre nézve bízosság határozottatott. Ezen meghatározott bízosság mindazáltal, bár az 1723. 20. cikkely által sürgettetett is, csak azután küldetett ki, minekutána az erdélyi Karok és kormány, magokat kihallgattatni kérvén, kérésök az 1725. márt. 1-én költ válasz által az udvar részéről elfogadtatott, s e kiküldés az 1729. 7. által is kijelentetett, ezek következésében minekutána az erdélyi

udv. kancellária 1730. október hónapban költ levele által, Mármaros, Középszolnok, Kraszna, Bihar, Arad és Zaránd vármegyéket s Kővár-vidéket Erdélyhez kapcsoltatni kérte volna: végre 1732. dec. 31. költ kir. válasz az úgynevezett Carolina Resolutio által Kraszna és Középszolnok vármegyék, Zaránd vármegyének fele, Kővár-vidékkel együtt Erdélyhez, Bihar és Mármaros vármegyék pedig Zaránd vármegye másik felével együtt Magyarországhoz csatoltatni rendeltettek.

Hogy ezen önkényes cselekvési mód a korona Igazait megsértette, világos. Mert tudva van, hogy sem Erdély a hozzá csatolt vármegyéket nem bírhatta nagyobb Igazzal, mint azokat, melyek Magyarországnak hagyattak; sem Magyarország Bihar s Mármaros vármegyéket és Zaránd felét nem bírhatta vagy kívánhatta más jussal, mint amaz elszakadtakat. — Ugyanazon jus, ugyanazon diplomatikai bátorságosítások, ugyanazon szövetségek és szerződések harcoltak mind a két félhez adottak mellett; ugyanazért a jusok ily széllyelosztását törvényesnek ismérni sem nem kellett, sem nem lehetett; e tekintetből a Karok és Rendek az 1741. országgyűlésen Igazaikat ismét visszakérték; s ezen Igazak az akkor hozott 18. cikkely által megismértettek ugyan; de a kebelesítés végrehajtása az erdélyiek kihallgatására útasított. Tizedik esztendő fordult a törvénycikkelytől számálva, és azalatt 1744. aug. 25. és dec. 16. költ kétrendbéli kir. parancsolatok közben jövén, Zaránd vármegye kétfelé osztatott, s fele az adóra nézve is Erdély alá vettetett; midőn végre 1751. febr. 1-ső napján az erdélyiek a visszakapcsolás ügyében kir. parancsolat által megkérdeztettek; s feleletekben a kérdéses megyéket és vidéket a Ferdinánd és Zápolya János közt

tett egyesség és a Carolina Resolutio erejénél fogva magokénak lenni állították. Ez állítás erőtlenségét azok, amik feljebb a váradi szerződésről s az említett kir. válaszról mondtak, eléggé bizonyítják; azon okok pedig, mik ugyanazon feleletben a hely fekvésétől s a polgári és katonai kormányzástól vétettek (melyek egyébiránt az 1827. 8. által kirendelt országos küldöttség munkálatában a polgári közdolgozók XX. száma alatt tökéletesen megcáfoltatnak) a diplomatikai alapon álló jusokat fel nem forgathatják, annál inkább, mivel e felelet a Részek nevében az 1790. országgyűlésen a KK. és RR. eleibe terjesztett és a napkönyvbe (6.11. lap) iktatott nyilatkozással meg nem egyez. Ez ugyanis azt mondja, hogy magok a Részek 1732. és 1733. esztendőben kihallgatva nem voltak, és a feljebb említett felelet nem az ő befolyásokkal készült. E felelet azért a KK. és RR. Igazaitat el nem enyészthetvén, a visszakapcsolás, ámbár az 1764. országgyűlésen a Sérelmek sorában 24. szám alatt hiában kéretett is, 1790-ben ismét előterjesztett; magok a Részek által is mind az erdélyi, mind (amint említettett) a magyarországi gyűlésen világosan kívántatván. Ennek következtében az 1741. 18. formájára az 1792. 11. törvénycikkely alkottatott; a dolog ismét az erdélyiek kihallgatására utasított; s az erdélyiek 1792. aug. 25. költ kir. parancsolattal megkérdeztetvén: részekről (mint 1792. napkönyvök 545.550. lapjai bizonyítják) a Carolina Resolutiora hivatkozó, de valamint a korona bőven kimagyarázott jusaival, úgy a Részek említett nyilatkozásával ellenkező felelet adaték.

Ezek így lévén, minekutána az, hogy az úgynevezett Részek az ország kezdete óta a magyar sz. korona törvényhatósága alá tartoztak, és az erdélyi fejedel-

mek idejében is, bár külön vált állapotban, szerződések és törvényhozások által Magyarországhoz tartozóknak lenni békabizonyítottak, világosságra hozatott; minekutána a Carolina Resolutio és az erdélyiek kétrendbéli felelete, mind az 1715. 1741. és 1792.-iki törvénycikkelyek által, mind azzal, hogy a Részek mindjárt Erdély visszaszerzése után a magyarországi diaetára meghívtattak, hogy az 1715-iki porta igazításakor Magyarországhoz írtattak, s hogy főispánjaik II. József császár idejéig a magyarországi főispánok sorába számláltattak, megcáfolva vagynak: nincs egyéb hátra, hanem világos kétségbe soha nem vett magok a Részek és az erdélyi fejedelemség három nemzetségei által 1790-ben világosan kimondott Igazainkra támaszkodván, öfelségét megkérni: ezen ügyet, mely az 1741. 18. törvénycikkely óta csaknem egy egész század lefolytában az erdélyiek kihallgatásától függőben tartatik, valahára bévégezni s felhozott törvénycikkelyek nyilvánosságos értelménél fogva a kérdéses Részek visszakapcsolását teljesezésbe hozni méltóztassék.

Erdélyre nézve származott második Sérelem, a mondott fejedelemség előbbi állapotjába, melyben a régi magyar királyok alatt volt, leendő visszahelyheztetésében áll. Hogy Erdély sz. István idejétől II. Lajos haláláig Magyarország válhatatlan része vala, közisméretben van. A mohácsi veszedelem szomorú viszontagságokat hozván magával, e két ország ugyan elszakadt: a magyar királyok mindazáltal előre nézve mindég oda dolgoztak, hogy a körülmények miatt elkerülhetetlen szakadás alatt is a korona jusai feledtségbe ne menjenek; ugyanazért I. Ferdinánd már akkor, midőn a polgári vérontást elhárítására a feljebb említett váradi szerződést elfogadta, Erdélyt

Zápolya Jánosnak csak élte tartásáig engedte által. II. Maximilián pedig Báthory Istvánnak mily feltételek alatt engedte légyen a fejedelemséget, az előbbeniekben bőven megmagyaráztatott; mert Istvánnak tulajdonképpen nem a fejedelemség, hanem, mint a szövetségben kifejeztetik (mintegy a régi királyok idejében volt vajdák példájára) csak a vajda hivatal adatott által. Továbbá az 1595. 56. törvénycikkelyből világos, miképpen Báthory Zsigmondnak is az említett törvénycikkelyben foglalt prágai békekötés szerint oly kötelezéssel adatott által Erdély, mely szerint *ő, és örökössei a magyarországi királyokat törvényes királyaiknak ismérjék; s a megismérés és hűség esküvésését mindég letegyék*: hozzáadván, hogy a Báthory férfiág elenyésztével Erdély a magyarországi királyra *mint az ország valóságos és válhatatlan tagja* visszajöjjön. Hasonló szándékból Mátyás főherceg és Báthory Gábor közt 1608. aug. 20. kötött, s 1608. 19. törvénycikkely által megerősített szerződésbe belététetett, hogy *Erdély s a magyarországi hozzákapcsolt megyék a magyar koronától el ne idegeníttessenek, hanem akkori állapotjokban egészen megtartassanak*. — E feltétel a II. Mátyás királyi és ugyanazon Báthory közt 1613. kötött szövetségnek is fontos részét teszi, valamint azon szerződésnek is, mely a magyar király és Bethlen Gábor közt 1615. májusban Nagyszombatban tétetett. Ugyanazon évben május 16. Bécsben ugyanazon Gábor az erdélyi fejedelemséget csak azon üdöig nyeri meg, midőn Buda vagy Eger a török hatalmából kiszabadúl, hozzá ragasztván a feltételt, hogy a mondott városok kiszabadulásával *Erdély a hozzákapcsolt Részekkel együtt hajdani helyhezetébe (mikor Magyarország régi királyainak idejében királyi tisztek által kormányoztatott), visszamenjen*. Ismét, hogy Bethlen és örökössei Er-

délyt s a hozzákapcsolt Részeket a magyar korona válthatatlan tagjának tartásák, és ismerjék, és a korona Igazainak sérelmet ne okozzanak.

Ezeknél fogva minekutána Erdély I. Leopold által visszaszereztetett, semmit sem lehetett igazságosabban várni, mint azt, hogy a két országnak az a szorosabb egyesítése, hogy az a Mohács előtti állapotra leendő vissza-helyeztetés, mely annyi békekötés által fenntartatott, teljességbe vétessék. De (ez igazságos várakozás ellenére) az ország Karai és Rendei ki nem hallgattatván, I. Leopold és az erdélyi Karok közt külön egyesség kötöttet, s Leopoldnak kiadatott hitlevelénél fogva Erdély Magyarországtól különvált állapotban megmaradt: honnan kivált az ez előtt Erdélyhez kapcsolt, idő folytával pedig Magyarországhoz visszaadott Részekben a rész szerint itt, rész szerint Erdélyben fekvő javakat illetőleg a polgári perekre nézve is sok és sokféle nehézségek származnak. Ez a dolgok szomorú viszontagságai által okozott elválás mindaddig csak közös szerencsétlenségnek tarthatott; a hitlevél kiadása után pedig már nemcsak szerencsétlenségnek, de közös sérelemnek is kellett neveztetnie; mely mindaddig, míg nem orvosoltatik, az ország előleges Sérelmei közt első helyet foglal. Hogy a koronának Erdélyhez való jusait sz. Istvántól II. Lajosig 500 esztendei birtok erősíti, tudva van; a váradi szerződéstől fogva a leopoldi hitleveléig számos és nyilvános diplomatikai lépések bizonyoságot tesznek; azt, hogy az Erdélyt illető békekötések és szövetségek a KK. és RR. tudtával és befolyásával történtek, az 1552. 1. — 1595.56. — 1608. 19. — 1613. 5.—1647. 20. törvénycikkelyek megerősítik: s mégis az említett hitlevél által az ország egyesülése (mely I. Ferdinándtól rövid időre helyreállított, s

az 1552. I. törvénycikkellyel kijelentetett, s azután a környülmények bal folyása által felbomlott ugyan, de a remény hozzá soha el nem vezett) már 144 évek oltá késleltetik. És noha az Apaffy fejedelemtől általadott tartományokat csak a magyar korona jusán lehetett visszavenni, noha Erdély magának I. Leopoldnak 1693. április 29. költ parancsolatában Magyarország legrégebbs tagjának neveztetett, mégis nemcsak előbbi állapotjába vissza nem tétetett, de a királyi hitlevelekben sem említettik meg; s Jusai és Szabadságai (az 1464. 13. — 1492. I. törvénycikkelyek és az 1595. békekötés 2. cikkelye 8. §-ának ellenére) mély hallgatással elmellőztetnek.

Mindezeket meggondolván, és az erdélyi három nemzetségeknek az 1791. Országos Napkönyv 6—11. 46—52. lapjain álló nyilatkozásaikkal öszvevetvén, jónak látszik ő kir. felségét megkérni: hogy ezen Sérelmet (annak a polgári köztárgyakban leendő előfordulását nem várván) atyai kezekkel minél előbb orvosolni méltóztassék. Oly móddal, hogy mivel Magyarország Igazairól már semmi kétség nincs: a gyakran említett Részek késedelem és további vizsgálat nélkül az országgal egyesíttessenek; magára Erdélyországra nézve pedig (az ottani országgyűlésnek még ezen magyarországi diaeta folytában e végre leendő öszvehívása által) az erdélyi Karoknak és Rendeknek e jelen országgyűlésből kiküldendő országos biztossággal a két ország szorosabb egyesülésének módjáról kölcsönösen tanácskozhatni alkalom nyújtassék. Csak két haza van a föld kerekiségén, mely egymást testvérnek nevezi, s e kettő szoros kapcsolatban állott a magyar Sz. Koronában századokig egyesülve; s minekutána sok viszontagság közt egymástól hosszú időre elszakasztva tartattak: ő cs. kir. felsége karjain

reménylnek viszontalálkozást, szentül hívén, hogy ha egyesülések szerencsésen megtörténni fog mind egymásnak lelket és erőt, mind atyai királyoknak méltó hálát adhatnak.

(A XXXIV. Ülés írásaiból.)

FELIRAT KOSSUTH ÜGYÉBEN

Polgári alkotmányunk nyilvánossággal jár. Országos és megyei gyűléseink nyitva tartatnak, s minden ami azokban történik, mondatik és végeztetik, azért történik, mondatik és végeztetik, hogy köztudomásra juthasson.

És még is, midőn Európa más nemzeteinek nem csak országgyűléseikről, de magányos gyülekezéseikről is száz meg száz hírlapok által teljesen tudósítva vagyunk, saját országos és megyei gyűléseink folytáról magyar hírlapjainkban sincsen szó, s ez által az alkotmányos nyilvánosság oly keskeny körbe szorítatik, hogy nevét alig érdemli meg.

E körülmény szerző okait ezúttal fejtegetni nem szándékunk; de lehetetlen meg nem jegyeznünk, miképpen nemzetünk e hiányt elevenen érzi, mint azt már a közelebbi múlt országgyűlésen megbizonyította, midőn képviselői által országgyűlési ujságot kívánt alapíttatni; s hogy e kívánság teljesezésre jövetelét a főtáblának ellenszegülése megakadályozá, most is mélyen fájlalja.

Ily helyzetben kedves jelenet volt előttünk, hogy *Kossuth Lajos* hazánkfia, az országgyűlés történeteit írott lapjaiban példás szorgalommal, hűséggel s éles belátással szerkeszteté, s széjjelküldözé; s ezen tette által magát a nemzet köszönetére érdemessé tevő.

E férfiútól országgyűlés végével nem várhatánk

kevesebbet mint azt, hogy diadalmasan futott pályáját bezárni nem fogja ; s ha országgyűlési hírek közlésével a nemzet által érzett hiányt kipótolá ; most a megyei közgyűléseket veendi célba ; s azoknak végzéseiket közhírré tevén oly ohajtásunkat teljesíteni, mely alkotmányos létünkben s a megyei hatóságokat összefűző testvéri kapcsolatból legtermészetesebben következik.

Fájdalom ! a lapok, mik ily kívánatos céllal készültenek, ismét csak irott lapok valának. Csupán magányos levelezés útján közöltettek a tárgyak, miknek nyomtatott hirlapjainkban legfőbb, legragyogóbb helyet kellene elfoglalniok. De így is örömmel fogadtuk azokat ; s előre láttuk a hasznot, mely e közértelmeséget eszközlő intézetből nemzetre és kormányra egyformán ki fog terjedhetni.

Azonban nagy megütközéssel kellett megtudnunk, miképen ezen tárgyra nézve is találkoztak, akik a nemzet örömeire keletkező intézetet kedvetlenül nézték ; s bennünket ettől is megfosztani törekednek.

Ugyanis, Pest, Pilis és Solt törvényesen egyesült megyék első alispánjának rendelkezéséből, ugyanazon megye egyik szolgabírája, bizonyos állítólag létező, de valósággal elő nem mutatott felsőbb parancsolatnál fogva, többször említett Kossuth Lajos hazánkiát, e nemzeti közóhajtást kielégítő levelezéstől már két ízben hatalomszóval, s fenyegető kitételekkel tiltotta el. Oly tett, mit sem törvényeinkkel, sem alkotmányunk szellemével, sem a magányos polgári jogok, sem az egész nemzet iránt tartozó tekintettel, meg egyeztetni nem tudunk.

Ha az említett alispány és szolgabíró ezen nemzeti közönséges neheztelést maga után vonó tettet felsőbb parancsolat következésében követték el, méltán kérd-

hetjük : hol van törvénykönyvünk egész kiterjedésében az a cikkely, sőt hol van polgári alkotmányunk egész rendszerében az az ok, honnan ily tilalmat következtetni csak messziről is lehetne?

Nem hisszük, hogy szent koronánk alatt egyetlen ember is élne, ki állítani merészelné, mintha magányos levelezést eltiltani valakinek hatalmában lenne ; s éppen akkor, midőn a levelezés az alkotmány és törvény szerint, ég és föld hallatára szabadosan és nyilvánosan történő dolgok felett folytatattik.

De Kossuth Lajos levelezése nem is úgy támadtatott meg, mint magányos levelezés, hanem úgy, mint magányos levelezés színe alatt kiadott valóságos időszaki írás, melyre a *cenzúra iránt költ legfelsőbb szabály rendelkezések ki vagynak terjesztve*. E kifejezés áll a szolgabírói eltiltó levélben, mégpedig úgy mintha az valamely felső helyről jött parancsolatból vétetett volna ki.

Nehéz lenne meghatározni : mi sérti jobban nemzeti jusainkat? Az-e, hogy szabad és törvényes tárgyak felett folyó magányos, és mult országgyűlésünk alatt több példával megerősített levelezés elnyomására ürügy kerestetik? Vagy az-e, hogy olyan ürügy találtatott ki, melynek törvény elleni voltát az ország képviselői 1833-ik év januárjának 10-ik napján oly egyetemi lelkesedéssel kimondották?

Cenzúra említettett, miről törvényeink semmitsem tudnak ; legfelsőbb rendelkezéseken épült cenzúra említettett, holott 1791 : 12. tvnycikkely szerint csak országgyűlés hozhat törvényt és semmi felsőbb rendelkezés, mely a törvény ellen vagy törvényen kívül kibocsátatik, kötelező erővel nem birhat.

Nyilván van, hogy Kossuth Lajos hazánkfia személyében fennálló törvényeink, polgári jusaink ellen sérelem követtetett el.

Mert ha úgy tekintjük őt, mint magányos levelezőt: akkor mindaddig, míg levelezésével a magányos polgár törvényes határai közt maradott, azaz király, haza és emberiségre nézve veszedelmes célt nem űzött, senkinek nem vala törvényes hatalma őtet háborgatni, s levelezési jogát, mellyel önkéjű kormányzás vaspálcája alatt sínlő nép emberei is élhetnek, veszedelemmel fenyegetni.

Ha pedig úgy nézzük őt, (bár valósággal nem nézhetjük) mint időszaki irat kiadóját, akkor törvényeink egész tömegében semmit sem lelünk, ami neki, vagy akárkinek is, ily irat kiadását tilalmazná, s minélfogva ellene a kiadás miatt büntetéssel fenyegető szavakat törvényesen emelni, annál kevésbé őtet megbüntetni lehetne.

Ezen szó: *cenzúra* előttünk törvénytelen. Azon elv, hogy lehető legnagyobb törvényességgel történő dolgok, csak felsőbb engedelem mellett tétethetnek közhírré, előttünk ismeretlen. S minden ide tartozó tárgyakról törvénykönyvünkben csak annyit olvasunk, hogy az 1791: 15. cikkelyben a sajtószabadság, mint országosan célba vett tárgy nyilván említettik. S midőn e szó mellett: *sajtó*, a másik említettik: *szabadság*, akkor lehetetlen törvény és nemzeti jog-sértésnek nem venni, ha a nemzet bármelyik tagját is írott levelezési szabadságától szándékoznak megfosztani.

Nyilván érezzük, miképpen e kérdéses levelezésre vetett törvénytelen tilalom célja nem lehet más, mint az, hogy megyei gyűléseink történetei a távol megyékbe el ne hassanak; s tanácskozásainknak egész rendjét áthathatatlan homály fedezze. S valami ilyet célba venni annyi, mint megyei gyűléseinket s azokban történő tanácskozásainkat veszélyeseknek tartani. Aminek Kir. Felsőged magas trónusa előtt ünnepélyesen

ellenmondunk, hogy alkotmányunk egyik legszentebb kincsének a megyei tanácskozások nyilvánosságát hisszük, s mindent, mi ezen nyilvánosság fenmaradása és terjedése ellen munkálkodik, alkotmányunkon elkövetett erőszaknak tekintünk.

Legmélyebb hódolattal könyörgünk ezért kir. Felségednek, hogy a Kossuth Lajos hazánkfia személyében polgári közös jusainkon és alkotmányos életünkön ejtett nagy sérelmet, törvényes hatalmával megorvosolni, s őtet s benne minden polgártársunkat több törvénytelen tilalmaktól megoltalmazni, s az egész, mind koronás fejedelméhez, mind alkotmányos jogaihoz híven ragaszkodó nemzetet kegyelmesen megnyugtatni méltóztassék.

Nagy-Károly, 1836, dec. 12.

CIRCULARIS A SZOMSZÉDOKHOZ

A Nagy-Károlyban összegyűlt szatmárvármegyei nemességnek szerencséje van a szomszéd nemes megyékben lakozó pártfogóit, rokonait és barátait emlékeztetni, hogy a szatmárvármegyei tisztújító szék itt Nagy-Károlyban, jövő október hónap 15-dik és következő napjain fog tartatni. E fontos jelentést minden hazafi meleg részvétellel várja; mert a megye jövőbeli jó vagy bal szerencséje minden kétségen kívül attól függ: kik fognak a hivatalokra választatni? Olyanok-e, kik a kormányt biztos kezekkel s egyenes lélekkel vezetendik? vagy olyanok, kiknek céljaik a közjótól messze járnak; és saját hasznaikat a hazáért áldozatul vinni meg nem szokták?

Magyar magyartól forró részvételt vár mindig és mindenben, bár semmi közöst egymással a haza szent nevének kívül ne birjon is. S azoktól ne várja-e azt, kik szomszéd határokat lakván, közös birtok, régi rokonság, s a kölcsönös barátság és szolgálatok láncain által sokképen hozzá vagyunk csatolva? E gondolat tesz bennünket bizodalmasokká, midőn t. t. Uraságotat e rövid sorokkal tisztújításunkban leendő részvételre, s ügyünknek tanáccsal és segéddel pártfogolására felszólítani bátrak vagyunk.

Méltóztassék t. t. uraságod e felszólítást tisztelettel teljes üdvözlét gyanánt fogadni. Mert mi lehet nagyobb jele tiszteletünknek, mind e határtalan bizodalom,

mellyel magunkat és ügyünket t. t. uraságod karjai közé vetjük?

Nem vagyunk ugyan saját erőnkhez bizodalmatlanok ; mert hívén, hogy céljaink a megye közboldogságát tárgyazzák : merészek vagyunk remélleni, hogy e közboldogságot tárgyazó cél a legkitetszőbb többség lelke előtt fog lebegni. Azonban az emberi dolgok for-gandók ; s nekünk tt. uraságod pártfogása bizonyos kezességet adna a felől, hogy a legnemesb célt el nem hibázták, s hogy a sors annak elérését meg fogja engedni.

Magyar, szives jó akarattal nyujtjuk kezeinket ; s ily hazafiúi buzgósággal teljes férfiú azt vissza bizonyosan nem tolja. Éljen szerencsésen tt. Uraságod, s hitesse el magával, hogy kérésünk teljesítését olt-hatatlan hálával fogjuk kísérni.

A Nagy-Károlyban összegyűlt nemesség.

HARMADIK FELIRAT AZ IFJAK ÜGYÉBEN*

Midőn mult évi szeptember 5-d napjáról, s másod-
ízben ugyan azon év decemberének 12-én tartott köz-
gyűlésünkből, a katonai erővel elfogatott ifjak ügyé-
ben Cs. K. Felségedhez igazságos előterjesztésünket
felnyujtottuk; s törvényes Fejedelmünket az ország
törvényes alkotmányán elkövetett sérelem megorvos-
lására tisztelő bizodalommal megkértük: semmit sem
várhattunk természetesebben, mint azt, hogy Cs. K.
Felséged a Nemzetnek tett legszentebb eskünél fogva,
királyi legszebb jogait hasznunkra fordítandja; s a
bennünket felriasztott sérelem megszüntetésével aggo-
dalmainkat eloszlatni kész leend.

Ily helyzetben elkedvetlenítő váratlansággal hatott
reánk azon nem reménylett válasz, melly Cs. K.
Fölséged M. Ud. Kancelláriájától, mult évi december
15-ről hozzánk intéztetett; s mely, ahelyett, hogy a
törvények megsértése miatt felemelt panaszinkat el-
enyésztesse, minket magunkat illet azon gyűlöletes
vádval, mintha törvényeink, s törvényes szokásaink
ellen cselekedtünk volna; s azon tettünket, mi által
alkotmányi jusaink oltalmára koronás királyunkat fel-
hívtuk, helyben nem hagyhatónak nyilatkoztatja.

Fennemlített, s mult évi december 12-ről költ fel-
terjesztésünkben bőven kifejtettük: mi legyen az,

* Közreadta Vértessy Jenő a „Magyar Könyvszemle” 1906. évfolyamá-
ban.

ami az ifjak lefogatásának, s letartóztatásának módjában a municipalis jusokat, s ezeknél fogva egész polgári alkotmányunkat gyökerében megsebesíté? Kifejtettük, hogy a megyei hatóság elmellőzése ezen esetben az ország alkotmányos bélyegét, s minden polgárok személyes bátorságát veszélyezteti.

Ezen kifejtésből tisztán általlátható: miképpen nekünk nem vala szükségünk, hogy Kir. Felsőged Udvari Kancelláriája által az 1827: 3. tckre emlékeztessünk. Kértük, hogy a megyei hatóság a maga alkotmányos erejében tartassék fel; s teljesen meg vagyunk győződve, hogy mind a királyi, mind a nemzeti jusok egyedül ezen megyei hatóság jusaiba gyökereznek: s ezek nélkül valamint a Nemzet jusai elsüllyednek: úgy a királyi jusok törvényes erőben többé fel nem állhatnak. Honnan következik, hogy mi csak azon alap megoltalmaztatását kértük, melyen az 1827: 3. egyedül nyughatik.

Koronás Fejedelmeink közt háromszáz év óta egyetlenegy sem vala, ki a királyi jusok csonkulása felől panaszt tehetett volna; a nemzeti jusokat pedig ami illeti, halomra gyült országos sérelmeink, országgyűlésről országgyűlésre keserű emlékeztetéssel ébrezgetnek bennünket. E tagadhatatlan körülmények közt lehetetlen nehéz fájdalmat nem éreznünk, ha mégis oly törvénycikkely tiszteletben tartására intetünk, melynek minden oldalról leendő megtartásáért Istenhez naponként könyörgünk.

Fájdalommal kéntelenek vagyunk azt is felterjeszteni, hogy a fenntisztelt M. Ud. Kancelláriai válaszában, a királyi ügyek igazgatójának Cs. K. Felsőged által a törvény rendelkezései szerint munkálkodásra lett utasíttatása éppen akkor adatik tudunkra, midőn már több törvényhatóságokkal egy-

értelműleg Cs. K. Felséged trónusa előtt felszólalni kéntelenek valánk azon pörfolytatási titkos és önkéjes rend és mód ellen, melyet a kir. ítélő Tábla a kérdéses ügyben, törvényről és természeti igazságról formált hitünkkel és isméletünkkel általánosan ellenkezőleg követett.

Előhozánk törvényeinknek egész hosszú sorát, melyek, ha a természet örök törvényei nem kiáltának is, egyenesen oly szabályokra tanítanak és köteleznek, melyeket a fennevezett törvényszék meg nem tartott. S mindezekben nem egyes személyek érdekét, hanem az egész polgári alkotmány és személyes bátorság fenntartását tartottuk szem előtt.

Minélfogva említett december 12-én költ felterjesztésünkre hivatkozva, most is erős meggyőződéssel azt hisszük, és kinyilatkoztatjuk: hogy abban kifejtett, s törvényekkel erősített nézeteink szorosán a polgári alkotmány természetéből vétettek; s a pörfolytatás módjára nézve nemcsak törvényeinkkel, de a természet legszentebb jusaival megegyezők. Kinyilatkoztatjuk, hogy mi ez itt kifejezett hitben kívánunk mindvégig maradni; s valamint egyfelől érezzük, hogy koronás fejedelmünknek és hazánknak hívei vagyunk: úgy másfelől sem szűnünk meg igazságos kívánattal ohajtani, hogy Cs. K. Felséged többször említett December 12-ki felterjesztésünkben felpanaszlott sérelmeinket eloszlatni s egyszerűen oly legfelsőbb parancsokat kiadni kegyelmesen méltóztassék, hogy Cs. K. Felséged M. U. Kanceláriája e királyai és törvényei iránt hódolattal viseltető megyét törvényvédelemért törvényellenes viselettel vádolni megszűnjék.

Nagy-Károly, 1837. márc. 6.

*SZATMÁR MEGYE ÁTIRATA PEST
MEGYÉHEZ KOSSUTH VÉDELMEBEN*

Nagyméltóságú Méltóságos Főtisztelendő Tisztelendő Tekintetes Nemes Nemzetes és Vitézlő Rendek Kedves Atyánk fiai és Barátink! — Folyó év május 22-én tartott Közgyűlésükből Kossuth Lajos elfogatása miatt hozzánk eresztett barátságos levele Nagyságtoknak fájdalommal töltött el bennünket. Siettünk részvétünket tettel is megbizonyítani, minek megmutatásául ezen tárgyban mai közgyűlésünk alatt hozott végzésünket ide rekesztve atyafiságosan megküldjük. Egyszersmind kérjük Nagyságtokat, mint a haza közepében lakókat, és helyzetöknél fogva a közlekedés módjaival leginkább bővelkedőket, hogy a szomorú történet által félbeszakadt törvényhatósági tudósítások folytatásáról rendelést tenni, s a rendelés felől bennünket tudósítani méltóztassanak. Fogadják el Nagyságtok azon atyafiúi szeretettel teljes üdvözlöt, mit Nagyságtoknak az egész haza színe előtt folyvást ragyogó lelkes hazafiúságáért ezennel jelentünk. — Kik egyébiránt atyafiságos barátságokba ajánlottak — szokott tisztelettel vagyunk. — Költ Nagykárolyban 1837-ik évi június 6-án tartott közgyűlésükből — Nagyságtoknak — Uraságtoknak kész köteles szolgálai atyjokfiai és baráti Szatmár vármegye.

Kiirat. — Nemes Szatmármegye Nagykárolyban 1837. évi június 6-án tartott közgyűlése jegyzőkönyvéből. 1. Felolvastatott Kossuth László levele, melyben fiának Kossuth Lajosnak katonai erővel lett elfogatását jelenti. — 2. Ezzel kapcsolatban felvetetett Pest megyének f. évi május 22-én tartott közgyűléséből kelt levele, mely mellett közli, : a./ a M. U. Kancelláriának f. évi május 16 d. 6997. sz. a. kelt parancsolatát, mely által kimondatik, hogy Kossuth Lajos büntetése a törvényhatósági tudósítások ellen kiadott tilalom meg nem tartása és a megyékhez tett folyamodása miatt megrendeltetett; Pestmegyének pedig az említett tilalom és folyamodás után hozott végzése megsemmisítettik. — b./ Ezen kir. parancsolatra hozott végzését, melyben a Kossuth Lajos elfogatása miatt felterjesztés határoztatik; s egyszersmind e tárgy az országgyűlésre a sérelmek sorába feljegyeztetni, s a felségsértés bűnére nézve a követeknek utasítás készíttetni és a Kossuth család részére aláírás nyittatni rendeltetik. Azon kijelentéssel, hogy a Kossuth vállalatáért a felelet terhe inkább az őtet megbízókat érdekli, és hogy a Kossuthnál lefoglalt irományokra nézve az azokat elfoglaló kir. ügyészben a törvényes biztosság elmellőzve lenni látszik. — c./ Magát a felírást, mely az előbbi végzésen alapul. — 3. Ugyan az előbbiekkal összefüggőleg olvastatott a M. U. Kancelláriának f. évi május 18-án 6999. sz. a. kelt, s a Kossuth Lajos törvényhatósági tudósításaira vetett tilalom következtében készült Szatmár megyei felírást kárhóztató parancsolata.

Végzés. — A KK. és RR. Kossuth Lajosnak az általok is pártfogásba vett törvényhatósági tudósítások kiadójának katonai erővel történt elfogatását fáj-

dalmas érzéssel vevék. Annival inkább, mert az ifjak hasonló módon lett elfogatásából, s az ellenök indított büntető per egész folyamatából keletkezett országos sérelmek még mindezideig orvosolatlanok s az általok okozott seb még nagyon új ; s most Kossuth esetében ismét újabbal tetéztetik. Bármerre nézzenek a KK. és RR., de a törvényhatósági tudósítások szerkesztésében vétket nem találhatnak. Ha az ország polgári alkotmánya még áll ; ha a közgyűlések törvényesen tartatnak ; s azokban a közdolgok felett tanácskozni szabad : lehetetlen, hogy a közgyűlések folyamatáról tisztán történeti adatokat közölni maga után törvényes tilalmat vonható cselekvésnek méltán tartassék. Hozzájön, hogy az említett történet-közlések írva valának, s következőleg azon megszorító korlátok alá sem tartozhattak, melyek a nyomtatványokra nézve (noha nem törvényeink rendelkezéséből tehát az alkotmány ellenére) felállítottak. Ily körülmények között tilalmazó parancsolatnak helye nem lehet, s midőn még efelett a tilalmazó parancs megyei tisztektől, de nem megyei kiküldés következtében, akart teljesítésbe vétetni, mégpedig anélkül, hogy előmutattatott volna, nem lehetett egyebet várni, hanem azt, ami megtörtént, hogy tudniillik Pest megye s utána több mások az eltiltást törvényesnek nem ismerhették. S ha ezt az ország megyéi így hitték, egyes személynek, ki megyei oltalom alatt élt, hasonló hitet vétkül nem tulajdoníthatni. — Való, miképpen Kossuth Lajos az eltiltó parancs után az ország megyéihez folyamodott ; de megyékhez, kik a királyi Felséggel s a kormánnyal törvényes felírások által mind közdolgokra, mind egyes személyek ügyeikre nézve szakadatlan érintésben állanak, oltalomért folyamodni mindeddig szabad volt. S ha itt (amit ugyan elismerni

nem lehet) valami hiba vagy véték történt volna, az inkább a folyamodást pártfogásba vevő törvényhatóságokat, mint pártfogás által bizodalmat nyert egyes személyt terhelné. A KK. és RR. annyira megvalának a törvényhatósági ártatlan tudósítások mind ártatlan, mind szükséges voltáról győződve, hogy egyenes szívből vallást tesznek, miképpen azokat, valamint ugyanazon személynek már azelőtt háborítás nélkül folytatott országgyűlési tudósításait kérdés alá jöhetőnek előre nem is sejdítették. Most a kifejtett következtetések után megdöbbenve kérdezik: a tilalomra, s a tilalom utáni elfogatásra okot tulajdonképpen mi adhatott? s ezt az elfogatásra nézve annál is inkább, mert a tilalom meg nem tartása az 1715 : 7. t. cikkely alá eshető felségsértési bűnnek teljességgel nem mondathatik; következőleg ez esetben a I : 9. védelme alatt élő magyar nemesnek beidézése és ítélet előtti elfogatása, már magában alkotmány elleni, s a személyes bátorságot veszedelmeztető sérelem. Neveli a sérelmet a katonai erő újabb alkalmazása; mely a megyei alkotmányos rendszerrel mennyire össze nem fér, az ifjak ügyében készült többrendbeli felírásokban bőven kifejtett. Neveli az elfogatott nemes irományainak lefoglaltatása is; melyek azonfelül, hogy minden biztosítás nélkül vitettek el, azon szomorú tudományt szerzik meg a nemzetnek, miképpen valamint a személy bátorsága, úgy a háznépi kör magányának szentsége is megháborítva van, s a törvények oltalma a polgári életnek védelmező paizs gyanánt többé nem szolgál. A dolgok ily helyzetében kettő van, miért a KK. és RR. segedelmet keresnek. Egyik az I. 9. által megalapított személyes bátorság, s ehhez kapcsolva a háznépi élet biztosítása; másik a nyilván és törvényes rendszer mellett történő dolgok felőli tudósítások

szabad volta. Mivel pedig a naponként újuló események mindkettőre nézve több sérelmet okoznak, s a nemzet sérelmei oly csoportosok, hogy egyes megyei felírás után orvoslást remélni alig mer: elvégeztetett: 1. a Kir. Felsőházhoz hódoló tisztelettel oly felírást készíteni, melyben Kossuth Lajos szabadságba helyeztetésén kívül országgyűlésnek minél hamarabbi tartása kéressék. 2. Ezen kérés támogatására a Nádor Főherceget is felkérni, hogy közbenjárói nagy tiszte szerint a sérelmek orvoslására nézve az országgyűlés kinyittatását eszközölje. 3. Azon esetre, ha az országgyűlés iránti kérelem meg nem hallgattatnék, a Kir. Felsőházhoz küldöttséget rendelni, mely jövő október elején magát a több megyék küldöttségéhez Pozsonyban kapcsolja, s melynek elnöke Kölcsey Kende Zsigmond első alispán, tagjai pedig Tasnádszántói Becsky Károly és Domahidai Domahidy Antal táblabírák, Darvai Darvay Ferenc főszolgabíró, Kölcsei Kölcsey Ferenc főjegyző és gróf Dégenfeld Pál első aljegyző legyenek. 4. Továbbá elhatározott, hogy az egész sérelem az országgyűlési sérelmek sorába előre jegyeztessék fel, s a felségsértésre nézve már a múlt országgyűlési követeknek adott utasítással együtt az országgyűlési KK. és RR. elébe törvényhozás és orvoslás végett terjesztessék. — 5. Pestmegyének e végzet küldessék meg, ugyanazon megye, mint a haza közepében fekvő s a közlekedés módjaival leginkább bővelkedő törvényhatóság, a köznyilvánosság nagy kárával megszűnt törvényhatósági tudósítások célirányos módon leendő folytatására szólíttassék fel. — 6. Végre pedig, mivel Kossuth Lajos mind az országgyűlésen, mind azóta folytatott levelezéseivel magának polgári érdemet szerzett, nehogy elfogatása miatt szülői és testvérei, kiket szorgalma által táplált vala,

ínséget szenvedjenek, emberiség és hazafiúság úgy kívánván, aláírás nyittassék; s az aláírás után begyűlni fogó summák Darvai Darvay Ferenc főszolgabíró kezeibe, ki azokat illető helyre küldendi, tétessenek le. S ezzel egybekötötésben az is meghatározott, hogy az országgyűlési tudósításokért járuló, s még a megye részéről ki nem fizetett 50 pengő forint Újhelyi Károly főpénztárnok által a nemesi pénztárból ugyancsak Darvay Ferenc főbírói kezei közé fizetessék ki. Azon előfizetett pénzek pedig, melyek a Kossuth Lajos által kibírdetett munkára a megye némely tagjaitól fizettettek, a Kossuth-háznépnek odaajándékoztassanak. —

Kölcsey Ferenc
s. k. főjegyző.

Nagykároly, 1837. jún. 6.

FELIRAT A BARSMEGYEI ÜGYBEN A FELSÉGEKHEZ

Felséges sat. — Ismét Cs. K. Felséged trónusa előtt állunk, újlag panaszt öntve nemzetünk sebei miatt, melyek e közelebbi két év folytában folyvást szaporodván, kínoznak. Eddig egyes polgárok esetei hozának riadásba; most már testvéreinket, atyánkfiait, a velünk alkotványi szoros köteléssel egybefűzött megyéket érte a sor; s az őket körülfogó veszély érzelmei megszállják kebleinket; nem tudjuk többé elgondolni: hol fog e csapás mértéket találni?

Barsmegye némely tagjai a megye közgyűlésén mondott beszédeikért, s a közgyűlés végzésére volt befolyásukért megidézettek; mely szomorító történet semmi nem egyéb, mint új alakban előállása a szólás-szabadságon ejtett azon sértésnek, mely a mult országgyűlést s a törvényhatóságok legnagyobb többségét aggodalomba süllyesztette. Hármas volt akkor a sérelem, most a Barsmegyei környülmények által többszörözve, s a Pestmegyét fenyegető — hasonló veszély miatt pedig ötszörözve találtatik.

Hogy közvégzésekért egyes tagok büntetés alá vonatnak: e tett minden kétségen túl a megyei hatóság életét halálos csapással sújtja le; mert a megyei élet organuma a közgyűlési tanácskozás; tanácskozás pedig egyesek közbeszólása nélkül nem lehetséges.

S ha férfiak, kiknek közbeszólásuk értelmében valami vélemény közvégzéssé vált, e közvégzésért felelősek maradnak: vagy meg kell szünni minden tanácskozásnak s következőleg a közgyűléseknek, vagy azok az egyesekre nézve örökre veszéllyel termékeny helyekké válnak, s a magyar nemességre minden megyei gyűlésben egy új Mohács nyílik fel.

A M. N. Kancelláriának f. évi auguszt. 17-ikén költ parancsolatában nyilván kimondatik, hogy a Kir. Felség azon nemzeti tagadhatatlan just, miszerint a megyék az őket nyugtalanító tárgyak miatti aggodalmaikat felterjeszthetik, épségben akarja fenntartani. Ily nyugtalanító tárgyak saját természetök-nél fogva olyanok, mik felett a kormány rendeletei a törvényhatóságok nézeteivel, ellenkezésbe jönnek. És vajon lehetséges lenne-e e just gyakorolni, ha a közgyűléseken szabad vélemény, és szabad nyilatkozás nem fogna létezni?

A felterjesztési jus gyakorlata nem egyéb, mint alkotványos nemzetnek azon cselekvése, minél fogva a királyi jogok legszebbikéhez folyamodik, a joghoz, miszerint a koronás Felség az ország sérelmeit meg-orvosolni hatalommal bír. Fejedelmünket a maga kormánya által ejtett sérelem orvoslására hívni fel, szabad nemzet körében nemcsak nem botránkoztató; de több századi gyakorlat által bebizonyítva van, hogy a koronás Király személyéről fenálló sértetlenség és szentség ideáljával igenis megfér. Ily szabadság mellett mutatott hódoló tisztelet a despotismus alatt nyögő népek rabszolgái porban csúszásánál szebb, dicsőbb s az emberi természet méltóságával egyezőbb tünemény.

Ez érzéstől vezetve s a felterjesztési jusnak a tisztelt parancsolatban is megismert törvényes volta

által bátorítva, hódoló tisztelettel kérjük Cs. K. Felségedet, hogy a közgyűlések szabadságán Bars megyén elkövetett sérelmet orvosolni s e szabadság fenntartása tekinteténél, a Barsmegyei férjfiakra mondott terhes parancsolatot visszavétetni s az ellenök indíttatni rendelt pöröket megsemmisíttetni kegyelmesen méltóztatnék.

E kérelem, melyet rokonainkért felterjesztve egyzersmind az egész hazai alkotvány fenntartása mellett nyújtunk be, sem váratlan, sem kedvetlen Cs. K. Felséged előtt nem leend. Vármegye vagyunk, s a vármegyei élet veszedelmei ellen, minden előtünk álló s törvényesen lehetséges módokat előteremtünk szent kötelesség, s e kötelesség szentsége mely a koronához viseltető hűségünkkel válhatatlan viszonyban áll, Cs. K. Fged méltánylását érdemli.

És itt a fenntisztelt e f. évi auguszt. 17-éről költ udvari parancsolatban foglalt feddőzés tekintetéből nyilvánítjuk azt, hogy sérelem orvoslásáért folyamodó felírásainkat úgy tekintsük, mint a törvény és alkotmány határain belől álló dolgot, mivel felírás által a kormány ellen nem tettelesen lépünk fel és következőleg az 1687 : 4. cikkelyt tiszteletben tartjuk : nem titkolhatjuk el fájdalmunkat azon kiméletlen, és szándékunk tisztaságát kétségbe hozó visszaírások felett, melyek hódoló tisztelettel teljes felterjesztéseinkre adatnak.

Ohajtjuk azt is, hogy az 1687 : 4. cikkely végső §-sa, mely a nemzet szabadságának megoltalmazásairól szól, éppen úgy tiszteletben tartassék, mint a cikkelynek a tetteleges ellenállást megtiltó része tartatik. Ez igazságos ohajtás teljese az, mely a nemzet szerencsését és a kormányhoz való bizodal-mát egyedül megállapíthatja.

Azonban naponkint keserűen tapasztaljuk, hogy említett és száz meg száz hasonló tartalmú törvényeink mellett is alkotmányunk ingadozik; törvényeink vagy tekintetbe nem vétetnek, vagy önkényesen elmagyaráztatnak; ily esetben megújítjuk esedezésünket, melyet az országgyűlés egybehívására iránt, már egy ízben alázatosan felterjesztettünk. Ez az út, melyet törvényeink az országos sérelmek orvoslására, mint legüdvösebb intézkedést kijelölnek; ez az út, mely a nemzet félelmesen megzavart nyugalomát békés úton helyreállítja, s miért esedezvén, oly tárgyat esedezünk, mely törvényes és alkotmányos léte miatt Cs. Kir. Flsgd előtt is csak kívánatos lehet.

Kelt. Szeptemb. 11-én tartott közgyűlésünken Nagy-Károlyban, 1837.

